ژبپوهنه (ژبلار)

بنسټيزه، معياري او
په ژبلار

ليکوونکی: ډاکتر ماخان میرزی شینواری

خپرونکی: انجنير شمشاد زهير شینواری

Ketabton.com

خپروونکی: ketabton.com

بون: جرمني: جولای ۲۰۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي څښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و د پښتو ژبې ستر سرلښکر

ارواښاد وزیر

محمد ګل خان مومند بابا

ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه:

سريزه ۷	مورفيم څه شی دی ۴۱
کړنوييونه ۱۲	نيونه، ښوونه، غوښتنه ۴۳
نوم Name – ۱۶	۴ – جمله يا تيوريم ۴۶ Theorem
نر- ښځيوال نومونه ۱۶ Genus	وينادولونه يا وينابنې: ۴۶
ځانيز نومځاينيوي: ۱۸	ادورب يا قيد او ډولونه يې: ۴۸
د نومځاينيوو ډولونه: ۱۹	د وييونو ترنې: ۴۹
ادجکتيو يا خوي وی ۲۲	څه پرديکول (پردي) ۵۲ سرغوندالي يا بنستغوندالي ۵۵
د خويوييونو جگيدنه ۲۵	غوندالجوړونه ۵۸
د ژبنيزو توکو پېژند: ۲۶	اتريبوت- ورزياتونه ۶۱
غوندالجوړښت ښونه ۳۱	Partizip پارتيخيپ: ۶۴
ترنوييونه ۳۳	کړونی او پريې – يا نه کړونی ۶۶
بنسټغونډال – او څنگيز غوندالترنه	ترنويي يا – لغات ۶۹
فونيم څه شی دی؟ ۳۵ phonem	سيده – و ناسيده ويناوې ۷۱
Allophone د يوه غږ بلډولوالی ۳۷	انتروگاتيوغوندالي ۷۷
دېستينگېم : Distingem	خوزند ۸۰ /transformiéren
گرافيم Graphem	پيداښت ۸۳
مورفيم ۳۷ Morphem	غوندالغري ۷۴
فونيمبدليدنه په منځغږ کې	انترجکشنونه(ويين ويونه يا دويلو ويونه)،
Phonetik فونيتيک ۴۰	ترانزيتيواو اينترانزيتيو ۷۷
د فونولوژي ۴۰ Die Phonologie	پوهنيزه پريکړه ۷۹
۱-ويېندوله فونيتيک ۴۰	

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمانتیک ۸۱
کړندولونه او بدلونونه یې ۸۲

دویمه برخه

پسې تړلي ۸۵
د پسېتړلو ډولونه ۸۶
پسېځاینیوي یا اړیکوییونه ۸۷
څنګه والي یا حالتونو ته څه اړتیا ۹۰
د دې لیکنې په لیکنو کښې څه ......؟ ۹۰
په پښتو کښې حالتونه ۹۱
حالت څه شی دی؟ ۹۲
پښتو ژبه دوه حالتونه لري ۹۲
حالتونه د تکیه اړنومځاینیو سره: ۹۴
حالتونه د پوښتنو په بنسټ ۹۶
د حالتونه نوې څېړنپوهنه ۹۹
څنګه کړی شو دا روښانه کړو؟ ۱۰۲
د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا ۱۰۲
پرتله کونه ۱۰۴
خویوییونه د پسېځاینیوو سره ۱۰۷
د حالتونو و روښانونو ته د مخه ۱۰۹
پسېځاینیوي ۱۰۷
پسېځاینیوي ۱۱۲
لاندې شیان شته ۱۱۳
پرېډیکات یا غونډالوینه ۱۱۴
خاوندولي- ، داتیو شی ۱۱۷
اتریبوت د غونډالغړي برخې په څېر ۱۱۹
ولاړ او پراته حالتونه. ۱۲۰
د نورو حالتونو سره و مخ ته ځو ۱۲۱
ابلاتیو یا بېلېدنه ۱۲۳
پوښتنومځاینیوي: ۱۲۷

دریمه برخه:

له وییونو څخه تېرېدنه نه شته ۱۲۷
تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي ۱۳۱
د مورړ ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟ ۱۳۹
پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې ۱۴۰
پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې ۱۴۱
د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې: ۱۴۲
په پښتو کې د حالتونو... ۱۴۲
اوس هغه ما ژبلاریزې....: ۱۴۳
ولې باید دما خبره سمه وي؟ ۱۴۴
کوم سم، ناسم او ولې؟ ۱۴۷
په ژبه کې د سم او ناسم ښوونه ۱۴۴
د پښتو زپلاریزې ستونځې ...؟ ۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنترپوزېشن ۱۵۳

په ژبلار کې نوي میندنې ۱۵۴

پای یادونه: ۱۶۱

په ژبلاریزه څېړنه کې مو ....؟ ۱۶۲

دوه پرانستي غوښتنلیکونه: ۱۶۵

اېرګاتیو ژبې ۱۶۸

د اکوزاتیو د بېلګو څنګه والی په پښتو ۱۷۱

یوه غوره څرګندونه: ۱۷۲

افغان- - او دباندني پښتو پوهان ۱۷۵

راځئ، چې پښتو سمه زده کړو او ۱۷۸

د ولس ژبه، که پردۍ ژبه؟ ۱۸۴

اکسومورون ۱۸۷

سیستم څه شی دئ؟ ۱۹۲

نیولوجیزم ۱۹۵

دا مو د ستونځوبیو لار نه ده ۱۹۹

څنګه پوهېږو، چې دا یا یو ۲۰۳

له ،،واحد،، څخه موږ څه پوهیږو؟ ۲۰۶

ژبه معیاري کونه ۲۰۹

ژبه قرارداد دئ او که څنګه؟ ۲۱۲

ایا موږ پیدابښتي پوهنې ۲۱۵

له فزیک څخه ۲۱۷

پرتلنه او پرتله کونه او د عکس ۲۱۸

له پښتو سره دنوروژبو زده-... ۲۲۴

د ډاکتر ماخان میږي شینواري

کتابونه یا ژباړې او لیکنې ۲۴۶

د ډاکتر ماخام مېږي شینواري لیکنې

او ژباړې ۲۴۸

د ډاکتر ماخان میږي شینواري ژوند

ته یوه لنډه کتنه ۲۵۶

ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له
امله ستاینلیکونه: ۲۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ډېرو ګرانو او منلوو ژبپوهانو او ژبمینه- والو!

- د ورسره بلدتیا له مخې دا سریزه غزېدلې، خو و ما ته یې لوستل اړیین برېښي.

- پښتو یوه ابرګاتیو ژبه ده، نو ژبلار یې هرو مرو له الماني او نورو ژبو لکه انګرېزي سره توپیر لري.

- په ژبه یا په ځانګړې توګه پښتو ژبه کښې پر یو څه باندې پوهېدل او یو څه پر ژبلار یا ښه یې ژبپوهنه باندې سم لیکل توپیر لري. د کلیوالي ګړدودونو اغیز.

- داسې یو کتاب په لومړي ځل پر پښتو باندې د پښتو په ژبپوهنه کښې د تاسو و مخ ته وړاندې کېږي. هغه څه چې دلته لیکل شوي، د ژبې په هکله په نړیوال معیار دي، ځکه چې د یوې وتلې ژبې څخه یې پېژندونه رانیول شوې او د پښتو ژبلار سره یې سمون شته. په خواشینۍ باید ووایم، چې موږ لا تر اوسه پورې په هېڅ یوه پوهنه کښې داسې کتابونه نه لرو، چې موږ له هغو څخه د ژپپوهنې په لار کښې ګټه واخلو، نو دا داسې ځېړنې دباندنیو ژبو په بنسټ باید وکړو. د موږ پخوانیو ژبپوهانو، ګورو، چې هر څه له عربي څخه د عربي له نومونو سره رانیولي او یواځې هغه اړیکویونه، ترنوییونه او یا اړونده وییونه یې، چې مسلکي نه دي یا د ژبې د ریښې سره نااړونده یې د پښتو ورزیات کړي، خو بیا هم هغوي ستر کار کړی، چې تل باید د ستاینې وي. .

- بیا وایم، چې زه په الماني ژبه د یوه ناالماني په څېر په الماني ښه پوهېږم او پښتو خو مې خپله ژبه ده او تر اوسه پورې مې نږدې درېشپېته لیکنې په پښتو کړي، خو بیا وایم، چې پر پښتو باندې او لا تر اوسه پورې و پښتو ته نابلدې دي.

د دې کتاب دویمه برخه د موږ د ستونځوبیو لپاره غوره ده:

د هغه ژبنیز یووالو ډله چې د موږ ژبه یې لکه هغه د نورو ژبو مخامخ نه لرو: لرو suffix نه لرو:prefix ، لرو: postposition نه لرو: präposition

بڼه بدلیږي یا ګردانیږي: کړنوییونه.

بڼه بدلیږي نه: نومځاینیوي یا نومویيونه، خویوییونه، خو:

داسې ژبنیز یووالي شته، چې په ورزیاتولو یې دا کمښت پوره کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې د نورو ډېرو ژبنیو ویوالو پېژندونه یا په پورهډول پېژندونه نه دې ور کړشوې، یا په ټوله کښې پېژدونو پام نه دیَ شوی یا نه شو کېدی یا يې نه شو کولی.

- د ما ستر ارمان له ځان روغ ساتلو څخه پرته داوو، وښایم چې پښتو هم – لکه نورې ژبې - يوه پوهنیزه ژبه ده او دا کار مې په شمېرپوهنه، فزیک او د پښتو په ژبپوهنه کښې - و سر ته رسولی دی او باوري یم، چې په پوره هڅو به مې له کمو ناسمونونو سره ځان مخامخ کړی وي یا مخامخ شوی یم.

هره پوهنه روښانه ده.

پیل یادونې: څه تکرار شته، خو و ما ته زورونکی نه برېښي.

لومړی ۱ : د ما لیکنې او په خانګړې توګه، هغه چې ما د دې کتاب په دویمه برخه کښې لیکلي، د موږ دا تراوسه په پښتو ژبپوهنه کښې لیکلو کتابونو سره، چې و ما ته رسېدلي، پوره پوهنیز او د خوندیونې له لار څخه پوره توپیر لري

۱ - هر پېژند مې له الماني څخه رانیولی، خو د پښتو ژبپوهنې پر لار باندې مې انډول بېرته رېښتونی ورکړی.

۲ – هېڅ یو ویي مې له ځان څخه نه دی جوړکړی.

۳ – هڅېدلی یم، چې لیکنې مې په معیار او پوهنیزو دلایلو ودانې وي.

۴ – هر د بلې ژبې وی مې په پښتو انډول بېرته ورکړي.

۵ – لیکنې مې ډېرې نالبدې دي، خو ناسمې او ناپوهوړ نه دي.

۶ – هېڅ کله مې موخه د ژبې سوچه کول نه دي او دا ناکېدونکې هم ده.

۷ – هر د بلې ژبې ویي، چې پیداښتي وي، په پښتو کښې هم له پیداښت څخه شته دی. له ځانګړنو څخه ژبه هم خالي نه ده.

یوه هیییییییله مې دا ده، مرسته وکړی، چې پښتو ژبپوهنه مو په ژبلار لوریزه وي او ناسمونونه مو تر کېدونې پولې پورې له منځ څخه وړي وي.

زه پوره خواشینی کېږم، چې ژبپوهان به همدا اوس هم راته پوره برګ وي، خو وماته دې بخښنه وکړي، ځکه چې زه هم پر دې خپلو لیکنو باندې باوري یم او نړدې اولس کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې يې په هکله ليکنې کړي او په هکله مې يې د ليکنو څېړنې کړي، چې له پنځلس کاله را په دېخوا مې د ژبپوهنې او اړونده کتابونو ليکلو باندې بريالى شوى يم او دا بايد د موږ و ټولنې ته وړاندې کړم.

زه لوړه کوم، چې هغه ډېر يې، چې له تاسو څخه هغه ډېر پښتوپوهان چې پېژنم يې، ډېر راباندې ګران دي او تاسو ټول هغه د ما د عمر او يا داسې بو څو کاله راڅخه مشرانو پښتو ژبې ته ستر کار کړى، چې داژبه يې په داسې لړ وخت، دا په دې پوهېدنه، چې له ۱۹۶۴ ز ک کال له پيل څخه راپه ديخوا دې ځاى ته را رسولې او په ډاډ ويلى شم، چې دا د تاسو په برکت او هلو ځلو نوره له مرګ څخه ژغورل شوې او ان چې د کمپيوتر ژبه شوې، خو په خواشينى بايد ووايم، چې ژبه مو ژبلاريزه پوره نيمګړې ده، چې ګرامري ودې ته پوره اړتيا لري. زه په دې اخرنيو پنځلسو کلنو کښې د ژبې له ګرامر يا ژبلار سره بوخت يم، په دې توانېدلى يم، چې په ژبلار کښې مو دې ناتوانۍ ته پام راوګرځوم او ګډ کار ته مو راوبولم، خو په خواشينى بايد ووايم،

چې: نه دا چې په دې کار بريالى نه شوم، ان چې ليونى، ناروغ او داسې او هغسې وبلل شوم، ځو په دې مې زورېدنه دومره نه ده، لکه دا ليک چې ليکم. په دې کښې بايد يوه ستره بې ادبي وبرېښي، خو زوړ يم، وخت مې کم دى، نو له دې امله مې ودې زورېدونکي کار ته ملا را وتړله. او س نو که دا ژبلاريزې ستونځې له تاسو سره ګډې نه کړم او دا پوره روښانه تاسو ته وړاندې نه کړم نو دا به په رښتيا ډېر د ما لخوا له ما سره او همداسې د ژبې سره سم او ښه کار نه وي. ما دا په خپلو ليکنو کښې پوره روښانه کړي او په دې اخرني کتاب کښې مې ټول اړخيزه څېړلي، چې هيله ده په لنډ وخت کښې به و تاسو ته په ketabton.cim کښې وړاندې شي، اوس يې داسې لنډېز له تاسو سره د خبرو لپاره ګډوم.

شتونځې يا نېمګړتياوي، چېرته او څنګه دي؟

موږ به په لاندې کښې هغه غوره يو څو د موږ د ليکوالانو لپاره نابلد يا نه سم پېژندل شوي ژبتوکو پېژندونه ورکړو او له بنسټ څخه به يې بيا څېړنه و مخ ته بوزو:

۱ – په پښتو ژبه کښې څه يا کوم وييندولونه ښه بدليږي او که غواړى، ګردانيږي او کوم نه ښه بدليږي؟:

۱ ۱ – په پښتو کښې يواځې د کړنوييونو ښه بدليږي.

۱ ۲ – نوم يا ښه يې نومځاى نيوي نه ګردانيږي، لکه په الماني، انګرېزي او همداسې نورو ژبو کښې، چې ښه بدليږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۳ – خویوییونه هم بڼه نه بدلوي، خو جګېدنه یې شته، لکه په درې کښې

لنډ دا لاندې پېژندونه ورکوو او دا دې په یاد وي، چې دا ټول د ما همدا په دې اوس و تاسو ته وړاندې شوي کتاب کښې شته.

ا- نومویيونه: که په یوه غونډاله کې نومونه او نومځاینیوي راشي او د مخه یې دا لاندې مورفېمونه نه وي، نو هغه کړوني او پرېکړوني دي. لکه ما، تا، موږ او نور. تا سپین وواه. ته سپین ووهلې. ګوری دلته په لومړي کې ،، تا ،، کړونی دی او په دویم کښې ،، ته ،، نه کړونی یا پرېکړونی دی، خو که ووایو:

سپین ما لپاره کتاب راوړ. سپین ما سره لاړ یا سپین ما پورې راغی. دلته ګوره له دې غونډالو څه نه پوهېږو، ځکه چې ،، ما ،، کړونی دی او په دې غونډالو کښې ،، ما ،، کړونی نه دي، نو لنډ: د دې ،، ما دمخه باید داسې څه ورزیات شي، چې و دوي ته اړونده پوهېدنه ورکړي او له هغې څخه، ،، دما، له ما، تر ما، په ما....،، جوړېږي، چې دلته دا ،، ما ،، د ،، نه کړونو،، دنده غوره کوي او د ،، نه کړونو،، نومځاینیوو په څېر پوهېدنه غوره کوي.

ب– مورفېمونه لکه: د، له، په، پر، تر، و، .... چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د د نورو ژبتویونو سره – لکه د نومځاینیوو او نومونو سره یې مل راتګ د هغوي پوهېدنه بدلوي، دا په دې پوهېدنه، چې نه کړوني کېږي.

پ – پسېځاینیوي: څخه، سره، کره، کښې، ته، باندې، پورې، لپاره، دمخه او نورو ته دې یې په ګډه فکر وشي، چې د پېژند ژبلاریز وي.

ت - حالتونه: حالت د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو.

په حالتونو کښې نومویيونه باید په غونډله کښې د نورو توکو سره زغموړ یا ورسره جوړ شي، چې دا په نورو ژبو کښې د نومځاینیو بڼه بدلول یا ګردان دی، خو په پښتو کښې نومځاینیوي بڼه بدلون نه لري، نو له دې امله باید یوه بله لار ولري، چې دا د بڼه بدلون دنده په غاړه واخلي. پورته مو په ګوته کړل.

دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چې دا موږ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

لومړی: کړونی حالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم: نه کړونی حالت.

ما دا حالتونه د پسې – او مختکیه اړ نومځایونو له لارې پوره روښانه کړي او د هغې له مخې مو دا د ،، له ما، پر ما، په ما...،، ستونځې هم اوبی کړې دې. دا هم باید دلته ولیکم، چې د نوموییونو په هکله داسې مېدنه یواځې او یواځې ما کړې.

دا دې د همدې کتاب په اړونده ځای کښې وکتل شي.

یوه غوره یادونه: هره پوهنه په ځانګړې توګه پیداښتي پوهني لکه ژبه هم، یوه روښانه روښانېدنه او همداسې روښانونه لري.

هر څه چې څنګه دې همغسې باید د ژبپوهنې له لارې وښوول شي. دلته د ژبپوهانو ابتکار نه شته، هر څه ړشته او له ځان څخه یو څه جوړول مو و ناسمونونو ته رابولي.

دا ډېره اوږده لیکنه د سریزې لپاره خورا اوږده ده، خو که یعه سره سینه مو ولوستله، اړینتیا ته به مو یې پام راوګرځي.

ستاسو ماخان

(c) ketabton.com: The Digital Library

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې یم
خدایزده چې څه ومه اوس څه یم بیا به څه پاتې یم

تاب د سخن مې پاتې نه دی نور لیکلی نه شم
د یو ناتوانه اسویلي غوندې په خوله پاتې یم،،

حمزه بابا

د لوي ښنتن په سپېڅلي نامه

Verb ورب(لاتین verbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د یوه ویډول له پاره د ورځنې (traditionellen) ګرامر یا ژبلار مسلکي وبینه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پیښه یا یو حالتوی په ګوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور. یا

پیژند: کړنویونه په خپله دنده کې د یوې غونډالي یو منځنی پرېډیکات جوړوي، چې په خپل ګردچاپیر یا چاپېریال کښې نور ټول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول یا دندې جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، موډال (د کړنې د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په لیکنوکې ګوته ورته نیولشوې) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چې د یوه حالت وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

هغو ویی ته یو کړنوی وایي، چې څه کړل کیږي یا پېښیږي یا څه شی کیږي.
-- کړنوی په ځانیزه بڼه
یوګڼ یا ځانله: ۱ . کس: زه ځم. ۲ . کس: ته ځې. ۳ . کس: هغه ځې.
Plural (Mehrzahl) ډېرګڼ یا ډېر:

۱ . کسان. موږ ځو. ۲. کسان: تاسو ځئ. ۳ . کسان: هغوي ځي

یادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دویم په ځای لیکل کیږي. زیات وخت – لکه د مخه مې چې ګوته ورته ونیوله- ۱ –م، ۲-م لیکل کیږي.

ډېره اړینه یادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل پڼه بدلون یا ګردان دی، چې –م، -ې ... او نور یې پسې تړلي یا سافېکسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د د مخه ورسره تړلو ویونو پوهېدنه غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه: يېدل يا يل، چې ماته سم برېښي، لرل، کېدل.

د مرستندوي کړنويونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړېږي،

د بېلګې په توګه: موږ تللي يو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم يا خويوی سره ځانله يا يواځې وي.

د بېلګې په توګه: هغه لاندې دی. زه وږی يم يا لوږه لرم(؟). زه نېکمرغه يم.
مودال کړنويونه: بايد، غوښتل، اجازه لرل يا – ورکول...

هغه يا که غواړی دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټبنه) سره په تړاو کې دي او د هغه سرچينييزه وينا بدلوي.
هغه کړی شي د بېلګې په توګه رابند کړي، يو څه هرومرو (مجبوريت) شي، يوه هيله يا غوښتنه(؟) ووايي(افاده کړي)، يو څه بېبنديزه يا خپلواک کړي.
بېلګه: هغه بايد راشي، هغه دې بيده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه۳ - ناتوانه کړنويونه:

دا هغه کړنويونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټبنه .... ۱. بنسټ بنه .... ۲ . بنسټبنه.......۳ . بنسټبنه (۱)

انځورول .... زه انځوروم ...... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

ويل .... زه وايم.... ما وويل............. ما ويلي وو

توانمند يا غښتلي کړنويونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټبنه............. ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه...... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل............زه ځغلم........ زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل .... زه لامبم........ ما ولمبل....... ما لمبلي

دايوه بنسټ بنه د بنسټ کړنوي له امله ده او دا پسې بله ترې منځ ته راغلي يا ور څخه پاتې بنسټبنه يا ميراث دی. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نالاریز (نا منظم یا بې قاعدې یا بېلاریز) کړنویونه

بنسټېنه ....۱ . بنسټېنه..... ۲ . بنسټېنه..... ۳ . بنسټېنه

تلل .... زه ځم، .... زه لاړم...... زه تللی وم

اړینه یادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنویونو بڼه بدلیږي او پرته له دې، ځانګړو ویونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نیوي هم خپله بڼه بدلوي:

لومړی: هغه کړنویونه، چې کېدل کیږي او بل یا پرې کړوني ته اړ نه دي، په هغوي کې نومځای نیوي بڼه نه بدلوي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

دویم. هغه کړونویونه چې پرېکړونی لري.

بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. ما خوړلې وه یا خوړلی وو. دلته یو څه شته، چې خوړل کیږي.

په پښتو ژبلارکې کړنوی د بدلیدنوړ ویي په توګه پیژند لري، چې یوبوختوالی (که بوختتیا؟)، یوه کیدنه یا یو حالت په نخښه کوي یا ښایي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې امله بوختوالیوی، مهالوی، یا کړنوی هم بلل کیږي او په لاندې برخو وېشل کیږي:

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنیول،ورکول).

- کیدنویونه (لوییدل، زوربېدل) دا داسې ویونه دي، چې کړوني ته اړتیا نه شته دا کړل کیږي نه، دا کیږي یا کیدل کیږي.

یادونه: کړنه او کیدنه: کړنه یو کړونی لري یعنې یوڅوک څه کوي اوکیدنه کړونی نه لري،هغه کیږي.

- حالتویونه (دا هغه کازوس حالت یا پېړ نه دی) (دربېدل، ژوندکول، پاتې کیدل یا پاتیدل). دا منځپانګې تاکنې ته ګوتنیونه هم کیدی شي، داسې چې: شیبیزې بوختیاوې، کیدنې اوحالتونه په نخښه کولی شي(بیلګې: چمتووالی، پیښه، راتلنه).

- د کړنوی توپیر د نورو ویونو سره په دې کې دی، چې دا په پښتو کښې یواځې یا هم بڼه بدلیدونکی ویونه دی.

۱ – سپین ځي = تلل (سپین)= ت (س)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – پیشو مورک ونیوه = نیول (پیشو، مورک)= ن (پ،م)

دا سم اندیز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لړ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځید:

- کړنوی: تلل: لاړم یا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی یم، تللی وم

- بوختوالیوی: بوختتیا وې: لوستل.

منډې وهل.

او سپورت کول.

څوبیلګې: تلل

موږ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځئ.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو،ځئ،ځي، ځې،ځم.

یادونه: د موږ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا –م،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده بڼه بدلېدنه ده او دا م، ی او و پسېتړلي دي۔ پسې تړلي دې وکتل شي).

یادونه: د سفېکس یا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بیلکې که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

موږ په پښتوکتابونو کې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: موږ د فعل سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که رښتيا ووايم په کړنه پوهيږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړيږي اونه په کړ

۲ - پوښتنه داده، چې ايا کړنوی په کوم پای توري يا په روښانه توکه يې که ووايوپه کومې يې سره ټاکل يا ښوول کيدی شي؟

۳ – Nameنوم

نوم د يوه نوي پوهنيز پېژند له مخې نومونه په يوه کس، يوه شی او يا يوه ځانله کس يا څه د معلومات ډېری يا – سټ يا يوې کلمې باندې تنظيم شوي، معلوماتو معلومولو يا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړ کې دي. يا

پېژند: د يوه کس حيوان يا يوه شي لپاره له يوه يا ډېرو ويينو څخه جوړه نخښه ونه يا يه په نخښه کونه، چې يو څوک د يوځلوالي په څېر راوباسي. ځانيز نوم.

۱ - د يوه کس، کورنۍ نوم يا يوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپين.. کشمالی، غونډوسکه او نور.

د نوم او نومن توپير له پاره يې پېژندونه سره پرتله کړئ

دوه نور ژبنيز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شينومونه يا نومويونه..

يادونه: که دا سوبستانتيو او نومونو ته نومويونه ووايو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (ـوړانديزونه):

نومونه/ سوبستانتيو يا شينومونه ژوندي، شيان او کليمې په ګوته کوي.

روښانه يا څرګند نومونه/ سوبستانتيو شينومونه شيان دي، چې سړی يې ګوري، لمس کوي يې او حس کوي يې. له دې امله ،،نومويونه،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه:مېز ، پاڼه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې پرې فکر کیږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار ، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

نومونه/سوبستانتیو ګڼونښې(تعداد ښې) لري:

یواځی یا یوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، بړستن.

ډېر یا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، بړستنې

یادونه: د مورږ ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وايي او له وګړي څخه یې رانیولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

یو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې یا په ګڼ یو دی یا یواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

بیا: منه، منې. منه باید یوه وي، له دې داسې په پوهېږو، چې ګڼ یې یو دی. منې، دلته باید دوه .... پنځه... منې وي، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرګڼ وایو، نو لنډ یوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر یا ډېرې). دلته که یو ګڼ وي، یا ډېر ګڼ، نو د ګڼ ښه نه بدلیږي.

نوم/ شینوم یا نوموېونه په پښتو کې دوه نرښځیوالي یا نرښځیتوب دي، چې د پیداښښت الې له لارې سره توپیریږي، داپه دې پرېپوهېدنه چې دا نومونه نارینه او ښځینه دي.

نر- ښځیوال یا نرښځېتوب د نارینه او ښځینه لپاره د ناټاکلو پېژند نځښو له لارې: یو، یوه، له یوه، له یوې، او .... دا له په هغه خپله موخه یا پوهېدنه وروسته راځي.

نرښځیتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو یا نوره هم ښه زیات یې د غږلرونکو تورو له لارې څخه پېژندلکیږي.

اړیینه یادونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دې په ګوته وي، چې څوک نر/ښځيوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کيږي، دا همداسي له پيداښته دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. زموږ ژبپوهان په دې هکله د پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د يوه غږلرونکي توري له لارې کړ يا کړنه او نوم غواړئ وټاکي، چې داسې ژبنيزه لار نه شته. د تورو له لارې څخه څه نه ټاکل کيږي.

کوم توري دي، چې دا يې له مخې پېژندل کيږي (که وو‌ايو، چې کوم توري دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدی شي، يواځې په يوګڼ بڼه کره شي:

نارينه پر يوګڼ بڼه باندې: مېز/ پر ډېرګڼ بڼه باندې: مېزونه

ښځينه په يوګڼ: پياله/ ډېرګڼ: پيالې.

-- ډېرګڼ (په نوميناتيو يا نوميز) د پېژندبخښي سره جوړيږي.

موږ په پښتو کې يواځې ناټاکلي پېژندنخښې لرو: يو مېز، يوه پياله

Pronomen نومځاينيوي (هم: له پاره ويونه):

يادونه: ګومان مې دئ، چې د موږ ژبپوهان ورته نومځري(؟) وای، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بخښني راته کوئ، ملامت يم، خو څه وکړم، زموږ د پښتو يا بيخي په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نوروژبو پوهنې. پوهيږو، چې داليکني له کورڅخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په ګوته وي، چې نومځاينيوی هرو مرو د پرونوم انډول دئ او همداسي دئ، که غواړو او که نه ؟

نومځاينيوي:

هغه وييډولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چې د نومونو په ځای راځي يا د نومځای نيسي. نو له دې امله نومځاينيوي. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د موږ د پښتو ادبياتو کښې ورته نومځری وايي، چې ربښتيا نه ورباندې پوهېږم. ګومان مې دی ځری نماينده ته وايي، خو نومځاينيوی موخه ور او د پېژند سره سم دی.

ځانيز نومځاينيوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د یوګڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر یا ډېرګڼ: موږ تاسو، هغوي.

په پښتو کې نومځاینیوي نه بدلیږي پرته د یوګڼ لپاره، چې په دوه ډوله دي.

یادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانیولې ورته ،،لپاره،، ویونه هم وایي. پرونوم د نوم ځای نیسي، نو له دې امله نومځاینیوي هم بلل کیږي اوګردانیږي یعنې بدلیږي.

یادونه: په الماني ژبه کې نوم ګردانیږي یا ښه بدلیږي، خو په پښتو ښه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې څرګندیږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاینیو سره چې دا مورفېمونه ورزیات شي، نو پوهېدنه یې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او دما او نور.

یادونه: دا نومځاینیوي به په دویمه برخه کې پوره یا هغه د اړیینوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاینیوو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه یا نومځاینیوي په اندول پښتو څیړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومځاینیوي

ځانیز یا شخصي نومځاینیوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ، تاسو(ن،ښ)، هغوي او د هغوي بدلیدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاینیوي ښه بدلون، لکه د الماني په حالاتو کې نه لري، دا به په اړونده ځای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - یا څښتنوالي نومځاینیوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پوسسیسیو نومځاینیوي(خوندیوالي نومځاینیوي) اړوندوالی یا خاوندوالی یعنې ملکیت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپیروو د مل په څیر او د نومځاینیوي په څیر د په ځای په بڼه یا په څیر

یادونه: دا په حالتونو کې بڼه روښانه شوي. چې دا مې لیکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاینیو په بدلون، بڼه یې پوهېدنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بریالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شریکې شوې هم دي او م ک له لارې.

بیلګه

دا د ما بکس دی

دا دما دی

راګرځیدونې نومځاینیوي <u>Reflexivpronomen</u>

رفلکسیو- یا راګرځیدوني نومځاینیوي موږ د راګرځیدنې یا بیرته راګرځیدنې سره (ځان تیرباسل یا ځان تیروتل، ځان ناسمیدل(غلتیدل(غلطیدل؟))) او رامات کړنو (ځان پیژندل) سره کاروو

بلګه:

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تیرباسه یا زه تیروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ(سره) پیژنو

یادونه: په پښتو اکوزاتی نه شته، نو دا غونډله د کړوني په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومروپښتو او الماني،همداسې فارسي بل ډول دي.

<u>Relativpronomen</u> نسبتي یا و ... ته نومځای نیوي

د نسبتي نومځاینیوو (هغه، دا، کوم،...) سره موږ نسبتي غونډالې په ګوته کوو.

بیلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه(کوم) چې بانک وهلی.

<u>Interrogativpronomen</u>

پوښتنوییزنیز- یا پوښتنیز نومځاینیوي

پوښتنیزنومځاینیوي (څوک، څه شی، چاته، د چا) په پوښتنغوندالله کې د نوم په خاي راځي، د هغه پسې یا د کوم چې موږ پوښتنه کوو.

بیلګه:

د درې سره به لږ ستونځې ولرم، خوزه پوهیږم، چې تاسوله ما ښه پوهیږئ.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووايي؟

?Wer sagt das

دا څوک وايي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وویل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ویلي وو؟

یادونه: دلته ګوره له،، څوک،، څخه ،،چا ته،،لاړه. درې سره یې پوره توپیر شته.

<u>Demonstrativpronomen</u>.

پام راګرځوني نومځاینیوي دي: دا،هغه وبیونه دي، کوم چې . موږ پام راګرځووني نومځای نیوي هلته کاروو، چې یو څه (د نورو له ډلې) راوباسو یا غوره کوو یا د پاموړ ګرځوو.

بیلګې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړې یا هغه؟

Indefinitpronomen

ناټاکلي نومځاینیوي.

دې ناټاکلو نومځاینیوو پورې اړه لری: یوڅه، نه،سړی، یوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ یوشی ټولیزکوو

بیلګه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کړی شې؟

غوره یادونه: په الماني کې نومځاینیوي بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې د نومیز نومځاینییو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدلیږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو باید یوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېد او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کیږي او که اجازه وي، دا به د ما میندنه هم وبولم. دامیندنه ځکه لیکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما ومیندنله.

خوي وی Adjektiv Das ورزیات شوی،،

په ژبپوهنه کې هغه د وییونو ډله ده، کوم یا هغه چې د یوه څرګند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدنې یا کړنې یا حالت او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کی ،،ځنګه،، وی(یو شی ځنګه دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستایننوم بولي. د ستایننوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا ناښکلی وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

خوی ویونه کیدی شي وکارول شي:

<u>attributiv</u> اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلګې په توګه. ښکلې ورځ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

prädikativ پرېډیکاتیو (د یوه پرېډیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلې ده) یا

ادوربالadverbial (هغه ښکلې سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلې وي، خو د اوس له پاره زه په دې لړڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویوییونو جګېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه
کومپاراڅیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګړالی بلل کیږي.

په پښتو کښې د خویویونو ښه نه بدلیږي، خو اړونده جګونه لري.

موږبه یې دا اوس همدا د ډېر،خورا او زښت سره درجه جګه کړو.

Positiv: *schön*ښکلی

Komparativ: *schöner* ډېر ښکلی

Superlativ: *am schönsten*خورا ښکلی

داسې خویوییونه هم شته، چې د هغوي د جګونې سره ستوی بدلیږي:

او موږیې بیا په ډېر اوخورا سره جګوو:

ښه،ډېر ښه ،خورا ښهgut, besser, am besten;

زیات، ډېر زیات، لا زیات ، viel, mehr, am meisten.

دې ته ټول مینه وال رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي.

اوکه د نوروژبوڅخه یې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځني خویویونه شته،چې په هغې دا جګیدنه نه شي راتللی:

ټیک همغه یا مطلق خویویونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دېوي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله ولیکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رنګونو جګیدنه بیا شته لکه شین، تک شین، شین چک.

سپین، تکسپین، سپینچک او همداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم جګېدی شي یا جګیږي.

خویوییونه او ډولونه يې:

-- خویوی یو څنګه والی یاحالت یا یو خوي په نخښه کوي،

په غونډاله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پیدا کوي یا میندي:

یو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کښې خویویونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...

ځنې ادجکتیو یا خویویونه د پسېترلي یا سیلبې له لارې پېژندلکیږي(پسې تړلیSuffix): ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتیو څخه جوړ دي:

دبېلګې په توګه: تیاره شین، غټستر، رنګارنګ...
-- د ادجکتیو یا خویویونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (يېدل (د شته والي) په څیر پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر(substantiviert)

په پښتو کې خویوییونه یا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدلیږي:

۱ - نومیز: کوښښي زدکونکی پر ستايېلو باندې خوښیږي.

۲ – پرېکړونی: کوښښي زدکونکی ستایلکیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

۳ - داتیو: ستایېنه وکوښښي زدکونکي ته ده. یا له کوښښي زدکونکي څخه ستاینه کیږي. له کوښښي هلک سره ستایېنه مل ده. له کوښښي هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د حالتونو برخه په پام کښې ونیول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لړ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښښي. دلته زده کوونکی کوښښي دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښښي هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفیم ورزیاتیږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه بدلون دئ او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خویوییونو جګېدنه

په پښتو کې د خویوییونو جګېدنه، لیکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو انډول یې پر لاندې ډول باندې شته دی.

بنسټپوړی(زیاتېدنه یا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړی جګېدنپوړی(کومپاراتیو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دویم جګېدنپوړی (سوپرلاتیو Superlativ) خورا ګړندی، خورا جګ، خورا ښکلی.

یادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي، خو تاسو په کې فکر وکړئ.

-- خویوی له پرتلییزویونو سره: لکه، یا، له، چا سره

ښه کېدونکی یا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي یم لکه ته Komparativ کومپاراتیو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي یې.

یادونه: زموږ ادیبان لیکي: ترما ډېر لوي یې او دا ناسم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو اړیکوی تل د هغه له نسبتوي سره ځنګ په ځنګ وي.

(نوم/شینوم، نومځاینیوی، خوی وی یا ادورب)

اړیکوی تل هممهال یا سملاسي د مخه یا پسې پروت وي

یادونه: پرتله کونه له ،،و یو څه ته،، سره کیږي. لکه سپین و اتل ته جګ دی. که ووایو، چې: سپین نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده لیکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، لیکلو ته اړتیا نه شته یا زیات دی.
-- سړی ځنګه یو پسې ځای نیوی یا اړیکوی له ادورب څخه توپېرولی شي؟
یو پسېځاینیوی د یوګڼ وي په ځېر د غونډالي غړی یا غونډالغړی نه دی.
-- یو ادورب د یوګڼ وي په ځېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلګه: ټکی د ګردی-دباندې (دلته د یوه ګډوله ویي په ځېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاینیوی یا اړیکوی د نوم/شینوم سره د پسېځاینیوي ځنګه والي یا په حالت کې دی).

یادونه: ما په پیل کې داپورته غونډاله داسې لیکلې وه: ټکی له کردی څخه د باندې پروت دی.

دا دپورته غونډالي ناسمه لیکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له ګردی څخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- یا ځایز ادوربال)
پرته له دې څخه کېدی شي یوګڼي یا ځانله ویونه د اړیکوي (مخ-یا(په پښتو کې مخځاینیوي نه شته) پسېځاینیوي) او د ترنوي په ځېر هم وکارول شي.

بیا: د ګردی-دباندې، په دې پرېبوهېدنه، چې دا دباندې د ګردی دی یا - - پورې اړه لري او که ووایو،، له ګردی څخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه یو بل چېرته کېدی شي وي..
بېلګه:

هغه د ګاډیتک په ترڅ کې له کړکی څخه کتل. (اړیکوی له نوم/شینوم سره د داتیو په حالت کې)

هغه له کړکی څخه کتل، په داسې ترڅ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (ترنه)

د ژبنیزو توکو پېژند:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې د ژبپوهانو له انده د څنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د څنو له پاره دا پیژندونه بیا بیا راوړي، هیله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د لیکنې په ترتیب کې مو ناسمون سترگو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پیل کې باید راوړل شوې ویی.

ویی:

یو ویی یو خپلواک ژبنیز یوون(یووالی یا ناسم یې واحد) دی. د یوه غږ یا سېلبې سره په مخامخوالي دا په پیداېښتي ژبه کې پرته له غږ یا سېلبې یوه خپلواکه مانا هم لري. یو ټولیز باوري پېژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما یې یواځې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بیا گډ کړ.

پورته مو وویل چې وی ټوټه کېدی شي، مگر مورفیم نه ټوټه کېدونکی، چې له دې امله یې غږیووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا یو مورفېم یو وی وي.

بیا د غږونو ډولونه او نورې ځانگړتیاوې هم شته، چې هغه په دباندنیو د پرمختتلو ژبو په ادبیاتو کې هرو مرو شته او په ښه توگه. لکه په موسیقي کښې یې لرو.   بیا

وی څه شی دی؟:

یو وی یو خپلواک ژبنیز یووالی(ناسم یې واحد) دی. په پیداېښتي ژبه کې دا – د غږ یا سیلبې مخامخ- یو خپلواکه یا ښه یې ناړونده مانا لري. یو ټولیز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، څکه چې دا د ،، ویي ،، کلیمه د ژبپوهانو منځ کې یا پوره اوبی نه ده او یا یې په بل څه یادوي . گومان مې دی یو فرانسوی ژبپوه د ،، ویي،، په ځای ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د لیکلو او روښانه ونې، ښه یې څېړنې اړتیا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوې نورو ژبوکې یې وگوری..

غونډاله یا غونډله :

یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابند ژبنی یووالی (واحد ناسم دی) دی. د غونډالکلیمي پېژند له بېلابېلو لیدلورو ورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پټوي یا ښه یې نه پوښوي. په ټوله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې، د یوه ستر یووالي په څېر، پیژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژند یې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي.څنې څرگندونغونډاله د خبرو اترو ۰کمونیکېشن) د خورا کوچنې د پوهونی یووالي پېژندل کیږي. خبرکړنې (خبراکت) په څېرمنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرگندونې کلمه کارول کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډالي کلمې ټاکلو له پاره ډېرډوله ليکنې يا اندونه شته دی، چې د ټولو يوځايکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسيږي. هرژبنی ښوونځې خپله و ځان ته د غونډالي پېژند ومنځ ته راوړي. بېلا بېل سم انديز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنيز او ساپوهنيز اړخونه لږ يو بل سره يوغګيزکوي، ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چې د نخښونو پسې غونډاله يوه يواځنی کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني، چې يو بل سره غوځوونې يا ګډغوځوونکي په دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځان پسې لري.

پارتيکل Partikelوړې ژبنی توټې

د نه بڼه بدلېدونکو يا اوښتونو، په بېلابېلو وييدولونو پورې راټولو شويو نخښو ژبنی يووالی دی.

NICHT(NOT) : PART

نه (پڅه ه) (که نهء)

د يوې وينا د نهء والي لپاره کارول کيږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل ورور ته يا له خپل ورور څخه کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره نهء ځم.

-- د يوې ټولې غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وييونو سره کارول کيږي، چې منفي پوهېدنه لري او دا ومنفي پوهېدنه يې کمزورې کړي.

،، دا بد نه دی، مګر يو څه کم دي،،.

نه *(Nein(no*

نه (د روښانه ه) سره: د يوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې يو امر، يوه غوښتنه، يوه هيله ونه مني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی شې له ما سره مرسته وکړې؟

نه، زه وخت نه لرم.

کړی شې له ما سره یو چای و څښې؟

نه، مننه!

ته باید هغه څه وکړې، چې زه یې درته وایم!

نه.

- چې یو ه کېککونکې چېغه یا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه/ نه، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې یوه وینا سمه یا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – یا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونۍ و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلې هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

-- په دې ترڅ کښې به هغه دا لیک د لاسه کړی

هغه وایي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

١ . ١Definitionsbefund پېژندپیداکونه

Schulduden د ښوونځي دودن

Duden-Grammatik ګرامر دودن -

(c) ketabton.com: The Digital Library

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېډيکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پېژند پيداکونه :

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

د ښوونځي دودن ـ(دودن د الماني ژبې شننيزه کتابونه دي، چې په هره څانګه يانږدې په هره څانګه کې يې لري): د غونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، ژبه يو رابند ژبني يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(ويونه او ويونډلې يا – ګروپونه) يوځای اېښوول شوي وي،،

دا چې غونډالې د يوه وي سره شتون لري(بېلګه يې : څه)، نو کېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويې څخه توپير ونه لري. يا توپېر نه شو کړی.

دا هم روښانه نه ده،، چې ژبني يووالي لاندې څه پوهږو. يوه ويډله (سنتاګما) هم په خپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبني يووالی دی. نو له دې امله په پورته پېژند کې دويونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبنی رابند يا پوښلی يووالی دی

نو له دې سره پورته پېژند د ويونو پرلپسې راتلنه ،، په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،، يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بې له دې چې د يېژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله يا کومې لارې يوه داسې ويډله دې ځان له يوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر يووالی يا يوون يا يووالی (واحد ناسم دی) دی، چې د سينتاکس له لارې جوړېدی شي،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بلومفیلد پېژند له مخې،،: غونډاله د خورا لویې خپلواک سینتاکتیکي بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هیڅ ګراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

د دودن ګرامر: د دودن ګرامر زیات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دئ، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دئ

موږ نا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

د ،،غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړیندوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي.

بېلابېل تیوپونه سره توپیرېږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه یا - پرېکېدنه

یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړۍ او غونډالزیاتونو سره سړی یو غونډالراګرځېدونکې هم بولي.

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړوني(سیندېتیک) یا د ډېرو تړونو (پولسیندېتیکي) یا بې تړونې (اسیندېتیکي) یو د بل سره وتړل شي.

Beispiel:سیندېتیکي: :

سیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسیندیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دئ پوهیږو.

بېلګه: ،، ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

پیداښتي ژبه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبپوهنه کې پیداښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ویل کیږي یا له انسانانو خبرې پرې کیږي یا یوه زېږېدلې ژبه، چې له یوه نا لاربنود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته دې ته به هم ګوته ونیسم، چې ژبه -لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وایي- معامله نه ده، پیداښت دی.

د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخښنو ژبې او نورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..،

بیا: چې له پیداښتي ژبې غږیږو، نو له دې سره جوړه پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته له موږ څخه منځ ته راغلي هغه ویونه، چې په پیداښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو، له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه منځ ته راوړي

ټولیز پېژند یا غونډالجوړښت ښونه:<u>Syntax</u>

د سینتاکس لاندې سرې د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. دا کره کوي ، چې څنګه له یوګښو یا ځانله برخو- ویونو څخه موخه ورې غونډالي جوړیږي –

د سینتاکس لاندې سرې یوځای اینول شوی پیداښتي یا جوړښتيز نخښه سیستم په ټولیزه توګه و نخښو ته ګډوله لارسیستم پوهیږي

د غونډالو جوړښت

غونډالي د ژبې د توکو له یوځای اینوولو څخه جوړیږي.

ګډوله غونډالې- پیلونه

یوه ګډوله غونډاله له دوه یا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي یو د بل سره تړلې ، سم اندیز خپلواکې غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او تړنویونو،، او،، او همداسې ،،یا،، سره تړل کیږي. دا ډول غونډالترنه تنظیم شوې (بنسټغونډاله یا اصلي غونډاله) تړنه بلل کیږي. تړنویونه (د بېلګې په توګه یا، او) سرې منظمکوونکي تړنویونه بولي. <u>Numerale ګڼیز: دوه (دوی) لارې، شپږم ټولګی.</u>

<u>غوارو چې ګڼونه په ګڼوننخښو ولیکو: ۲ لارې، ۶ – م ټولګی(۶ ټولګی ناسم دی). -- ځنې نومونه/شینومونه د هغه د پسېسیلبې یا ښه یې تړلې(د پښتو ادبیاتو کې لکه وروستاړی بلل کیږي، خو ما ته یې دا پسېتړلې موخه ور بربښي) د پسې مورفیم په مرسته پېژندلکیږي. دا کېدی شي په سفېکس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.</u>

(c) ketabton.com: The Digital Library

- والی، - توب، ......

کوچنیوالی، نارینتوب،

کليوال، کليواله، نرولي، ښخولي.............

Konjunktion تړنوییونه

دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري.

کونیونکڅیون (لاتین: پښتو انډول یې: تړوني یا تړنویي) ویډول

کونیونکڅیون، تړونوی، یونکڅیون په ګرامرکې یو وییډول دی، چې د ویونو، غونډلي برخو، یا غونډلو منځ کې سینتکتیکي(syntaktische په نخښو) تړنې منځ ته راولي او هممهال سم اندیزې یا ګرامري اړیکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه یا افاده کوي. د پرېپوزېڅیونونو یا اړیکویونو سره یوځای، چې ژبنيزې ورنړدې موخې پوره کوي کیدی شي کونیونکڅیونونه د اړیکویونه Relatoren په څیر رایوځای شي.
زه یې په دې پیل کې درې بیلګې راوړم، چې دوه یې د شمیرپوهنې بنسټ تړوني دي.
دا باید په نخښه کړم، چې دا په شمیرپوهنه کې وېناوې سره تړي، دا زما د شمیرپوهنې سم اند کتاب کې بیا ښه روښانه شویاواړونده لیکنې یې هم شته.
لومړی:
،،یا،،
وکابل ته ځم یا وکندهار ته خم. یا

و کابل یا و کندهار ته ځم
دویم:
،،او ،،
زه وجلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

جلالاباد او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه تړنویونه ،، او ،، او،، یا ،، د شمیرپوهنې سم اند بنستیز تړنویونه دي .
دریم:
،،تر،،
ټول کسان ناست وو، ترڅو- یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکتونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه کورونو ته لاړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به له ۴ بجو څخه تر ښپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ څخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځايیږي.

پورته غونډالې ته یوه یادونه، چې اړیینه ده: ځنې کسان به ووايي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پیل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،،تر،، تړونوی دی او پرته له دې پرېپوزېشن هم دي. داپرېکړه ناسمه ده؟؟؟؟
که ،،تر،، یوه بله ګراماتیکي دنده سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوباید
وهڅیږو، چې ،،تر ،،د نورو اړیکویونودنده په غاړه نه اخلې
ځنې لیکوال اوپښتو پوهان یې د پرتلې له پاره هم کاروي، خودا ناسم دی. بله لیکنه کې به
دا راوړل شي. بیا

تړنویونو

سپین له ننګرهار څخه راځي. خوړه له خوست څخه راځي..

سپین له ننګرهار څخه راځي او خوړه له خوست څخه راځي

زیات وخت د دوه غونډالو په منځ کې یوه سم اندیزه تړنه شته وي یا شتون لري.

سپین وکابل ته ځي. سپین وکونړ ته ځي.

سپین وکابل ته ځي یا و کونړ ته.

په لاندې بېلګه کې دویمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره یو لامل دی او لومړۍ
غونډاله د دویمې غونډالې یو سم اندیز پسې رتلنه یا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقیب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم اندیز ګډاړیکوالی د دوه تړنویونو له
لارې جوړیږي. سړی کړی شي د یوه سم اندیز دلیل-پرلپسې-اړیکې د بېلګې په توګه
تړنویونه ولې، چې، له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې) چې هغه ناروغه دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

تړلشوې غونډالي د يوې کوما(بېلېدننخښه) له لارې سره بېلېږي. تړنويونه لومړۍ او يا دويمې غونډالي پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنويونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او ځنګيزغونډالتړنه

تړنويونه د کړنې يا کړ نځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم انديز غونډالتړنې دوه اريز- يا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په يوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځاي په ځای وي). د تړنې دا ډول ځنګيزغونډالتړنه بلل کيږي يا سړی دا ډول تړنه ځنګيزغونډالتړنه – يا نيممنظمه تړنه بولي. تړنويونه سړی نيممنظمه تړونې بولي.

بېلګه: ځکه چې(ځنګيز غونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زياتونه:

مور په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. مور هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکتيو او پاسيو لرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما سره، ښه یې د ما له لیکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې تولې پوهنیزې لیکنې په پښتو لیکم او له دې سره د موږ ژبپوهان او لیکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو لیکل د موږ د لیکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتیا یوه ستره ستونځه ده، په رښتیا یوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتیا د هرې پوهنیزې ریښې په پښتو د لیکلو توانلري.

فونیم څه شی دی؟ phonem

فونېم:

پیلیادونه: په نورو ژبو یا لږ ترلږه الماني کې ډېر ویونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو موږ په پښتو کې همدا غږ، ګړ او ویل لرو. نه پوهیږم، چې اواز مو پښتو دی او که نه؟ زه به په دې غږ او ګړپاتې شم او بیا له الماني به د هغه بل ډول غږ له پاره دا د غږ سره مل په یوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: فونیم زوړ یوناني نوم دی په لاندې پوهېدنه دی:

(Ein Phonem له) φωνή *phōnḗ* altgriechisch, پښتو: غږ یا ګړ')

د تولو غږونو یو ذهني تولګی دی، چې په یوه ګړیزه ژبه کې همغه یا برابره توپیرېدونکې دنده لري.

بېلګه: که فونیم /ښ/ راواخلو، نو دا په بېلو بېلو ځایونو کې په بېلا بېل ډول ویل کیږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي یا همغه اخستل ، دا په دې مانا، چې په پښتو کې یې د ویونو په منځ کې کوم توپیر نه لري دا یواځې د ویېنې ډولونه دی، لکه په ،، ښه،، کې، چې ځنو ځایونو پرته له ښ په خ او ش هم وېل کیږي، خو موخه ترې همغه پوهېدلکیږي، نو له دې امله ګړیزه ژبه یا په ویلو کې، خو که کوم فونېم بدل شي، نو مانایې ورسره نه بدلیږي.

دلته په فونېم کې همدا ګړ یا غږ یووالی دی یا که غواړی همدا یو غږ یو یوالی دی لکه د / ر / یا /ت/ او نورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په وی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په ګوته وي، چې دا غږ د سیلبې له لارې روښانه دی..

د دې بېلګې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی، خو زه ورسره په پښتو کې ستونځې لرم، چې هغه باید په ګډه سره اوبی کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یوونونه یا یووالي، نو په ژبه کې څنګه او کوم دي؟

په پورته کې ګورو، چې /ر/ او / ت/ مو ورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دی. همدایې د پیژند یووالی دی، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړی، خو ګومان مې دی، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا ګړ – یا غږڅپې ته به څه وو ایو. راځی، چې په دې سیلبې پاتې شو او که غواړی سیلاب.

د سیلبې او څپې تو پیر غږ په څپو خوریږي سیلبې همهغه یو اواز راوستنه ده.

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،، مور،،/،، پور،، ،مار ،، / ،، تار ،،

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او یواځې لومړي توري یې سره بدل دي او له دې امله پوهېدنبدلېدونکي دي.

د دې ویونو د پوهېدنو توپیر د وېلو یا لیکلو، ویونو جوړې یا خورا کوچنی (مینیمال) جوړې بلل کیږي لکه دا پورته. مینیمال ځکه، چې هغه خورا کوچنی جوړې دي. وروسته روښانه پېژند شته

بیا: دا به هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سیلبې په څیر رامنځ کیږي یا منځ ته راځي..

<u>Allophone</u>   د یوه غږ بلډولوالی

د دې یوه غږ ښ الوفونونه /ښ/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځایونو کې بېلابېل ویل کیږي.

الوفون یوناني وی دی، چې الو د بل او فون د غږ یا ګړپه مانا دي یعني بل ډول غږ یا اواز یا ګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونېم بل ډولوالی دی، چې د فونېمبدلون یا سبفونېم بدلون په نامه یادیږي

د سره خپلوانو ویونو یا کلمو پېژند یا یې نوره هم ښه سره توپېری پېژند ونه یې :

Distingem :   دېستینګېم :

فونېم او ګرافېم د دېستینګېم کلمې یا د وی لاندې سره راټولیږي یا رایوځای کیږي.

دا په دې مانا، چې دیستېنګېم دوه برخې دي: ګرافیم او فونېم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرافېم Graphem:

. فونېم له ګرافېم څخه توپیریږي . ګرافېم د لیکلشوې ژبې خورا کوچنۍ ماناتوپیرېدونکی یووالی دۍ

فونېم Phonem

.فونېم د ویونکې – یا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپیرېدونکي یووالي دۍ

مورفېم Morphem

یادونه: مورفیم دلته لنډ راغلی. بل ځای کې بیاپوره څېړلشوی دي.

فونېم له مورفېم څخه توپېر لري. فونېم د خورا کوچنی د ژبې پوهېدنتوپیرېدونکی یوون یا یووالي په څېر پیژند لري، په داسې حال کې چې مورفېم د ژبې خورا کوچني مانا وړونکي یووالي یا یوون په څېر پېژند لري، چې دواړه سیمانتیکي ژبنیزه منځپانګه لري.

یادونه: دا یو اوږد د خبرو څه لري، چې زه یې زما د پاتې وخت سره لږ نورې شنني ته بېواکه یم، خو دا مې داسې لږ څه پیژندونه له الماني تاسو سره ګډ کړل، په دې هیله، چې ستاسو مینه مې ورسره راپارولي وي، بیا وایم، چې دا پوهنه پرته له یوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کیږي

د دې کلمو د یووالو پېژندونه

پورته مې ولیکل، چې د فونېم یووالی لکه لاندې بېلګه کې /م/ دۍ

د مورفېم یووالی سیلبې یا سیلاب دۍ، هر مورفېم یو سېلبې دۍ.

بېلګې: ،، مور،،/،، پور،، ،شل ،، / شل ،، (د ش پخ پخ الف سره ویل

د ماناو توپیر د ګړیزو ویونو جوړې یا خورا کوچنۍ (مینیمال) جوړې بلل کیږي

دا به هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سېلبې په څیر رامنځ کیږي یا منځ ته راځي

بیا یې یووالی: د دې پورته ژبنیو توکو یووالی نو د سېلبې څخه څرګندیږي، دا یو سېلبي دي او دا یې یووالی هم دۍ. یو وی کړی شي یو سېلبي یا ډېر سېلبي وي، مګر دا ټول یوسېلبي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونیم د ویلشوې وې پوهېدنتوپیرېدونکی یووالی دی. دا په دې مانا، چې د یوه فونیم بدلول د یو بل فونیم سره د دوې پوهېدنه بدلیږي یا تغیر خوري

د دې لاندې څخه موخه پوهېدل کیږي او وروسته همراځي.

دا لاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونیم ماناوړونکی یووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپیرونه په ګوته کوي

سړی ویلی شي: فونیم د یوه وې هغه خورا کوچنی غږیزه جوړښتبرخه ده د وې توپیرېدونکې دندې سره. د فونیم د بدلون له لارې د وې مانا بدلیږي، دا فونیم پخپله نه مانا وړونکی دی.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پیلغږ کې

کور – ګور

مړه – پړه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پایغږ یا پایګړکې

کار - کال

ورور - خور

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر - ډار

ټول - ټال

یادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځای ګړ وکاروو ښه به وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونېتيک Phonetik

(زړه يوناني φωνητικός phōnētikós,پښتو پوهېدنه يي غږ - يا ګړاړوند ,) .

φωνή *phōnḗ*, پښتوپوهېدنه يې غږ

يوپوهنيز دېسځيپلين يا دېسيپلين دی، چې ژبغږ په لاندې دلايلوځېړي: په ستوني ګنډه، مری،- خوله او د پوزې په ورشو کې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستيکي خوي او د غږ يا ګړ کارونه د غوږونو او انساني مغذ له لارې

دا دوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېتيک يوه خپلواکه د ډېرو پوهنو په منځ کې ځغاستې ځانګه ده لکه لينګوېستيک، اناتومي، فيزيولوژي، نوېرولوژي، فزيک او شمېرپوهنه. د فونېتيک ځېړنورشو يا ځېړن اله ګړېدلې يا ويل شوې ژبه يا لنډ ګړژبه ده د هغې په ټولو رېښتينوالي- يا ريالېزه کولو کې.

فونېتيک هم لکه فونولوجی ويلشوې يا غږېدلې ژبه يا لنډ ګړژبه څيړي. فونېتيک د فونولوجي څخه ځان په يو بل اسپک يا کړنلار بېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو په ځېړ غږونه په يوګونو ژبو کې د خپلو پوهېدنتوپيرېدونکو دندو غږونه ټولګيزوي. په مخامخ يې فونېتيک د فزيکي ، نيورولوژی، فيزيولوژي د يو يو بلې ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پيداېښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

د فونولوژي پېژند:

Die Phonologie (زوړ يوناني وی دی.φωνή *phōnḗ*, پښتو غږ ‘, λόγος*lógos*, پښتو پوهنه) فونولوژي

په پښتو غږپوهنه، د ژبپوهنې يوه برخورشو ده. دا د ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کې د د فونونيتيک څخه بايد رابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کې يې بايد پولي وي:

په داسې حال کې چې فونيميک د ژبغږونو روښانه خويونه ځېړي، چې څنګه جوړيږي او فونولوژي د يوګونو ژبود غږونو ګړسيستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار يوه برخه جوړوي.

فونيتيک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند Definition

فونیتیک د ګړغږو یا ژبغږو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت د ویونکي او د هغه په کاراچونه د غوږ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزیکي، روحي یا ارواپوهنې او فیزیولوژیکي ګړموادو تولوالي په پام کې نیولو سره

د یوې پوهنې په څېر د فونېمیک د ژبغږونو رواجي څېړنو له مخې یې ټاکل، د موډرنو یا اوسنیو څېړنو په څیر تنګ دی. له دې امله لاندې فونېتیکي څانګې سره توپیروو:

۱-ویېنډوله فونیتیک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غږیز فونیتیک د فونیتیک هغه ورشو ده، چې د ویل شوو ځګو یا غږونو سره بوخته ده. دلته د بېلګې په توګه څېړل کیږي امپلیتودې یا ځګوالی او فرکونځ

,akustische Phonetik

غږیز فونیتیک د فونیتیک

دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیونکي په دا څلورو پرمختللو ژبو کې لوستلس او روښانه کولی شي.

دا په دې څېړنه کړي، چې غږ د شتونې او ژبې او نورو غږ الو له لارې څنګه پیداکیږي

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

دا پورته ژبنیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پیداکولی شي

phonemic فونېمیک .

پېژند: د پیداښتي ژبې د غږیزې - او لیکنژبې روښانه روښانه ونه یا که غواړی شننه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفیمونه د اوازونویا تورو کوچني ټولګي دي، چې د ويي یو خپله مانا یا غوره والی ولري.

بیلګه: ،، لوي ،، وی یو مورفیم دی. دا د بیلګې په توګه په ،، لویوالي ،، ، ،،لویان،، کې کارولکیږي.
،، - والی،، هم یومورفیم دی. دا په دې پوهېدنه، چې یو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی تړلکیږي. دا د بیلګې په توګه په ،، لویوالي،، ، ،،ښکلیوالي،، ، ،، لټوالي،، کې کارولکیږي.
همداسې ،، –ان،، یو مورفیم دی.دا د نورو په څنګ کې کارول کیږي، چې وښايي، چې یو څه زیات په بر کې نیسي، د بیلګې په توګه ،،لویان،، ، ،،چرګان،،.
زیات ویونه له ډېرو مورفیمونو جوړ دي، که سړی مورفیمونه وپیژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهیږي.
مورفیمونه اوژبسیلبې زیات وخت همغه یا یو شی دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفیمونه دي. مګر سړی وایي،، ژوند-کول،، او ،،م-ګر،،.
یا
مورفیم
مورفیم خورا کوچنی اواز- یا غږیوون یا غږیووالی دی، کوم چې په بیلابیلو ژبنیز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سړی د خپلواک او تړلي یا بلواک مورفیمونوپه منځ کې توپیروي، چې دا یواځې(فقط) د ویونوپه دننه کې رامنځ ته کیږي.
که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې درېزره لیکسیکي مورفیمونه، ۱۶ بیلابیل ګرامري مورفیمونه او ۱۰۰وییجوړونکي مورفیمونه شته.
نااړوند یا خپلواک مورفیمونه :
لکه: میز، ټوکه، سر
تړلي یا بلواک مورفیمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنیونه یا کوچنیکونه
لویان، بنسټ + زیاتوالیپای
که تاسوپه نورو ژبو کې دا کوری، ډېرې لیکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پیژندونه ورکړي، خوموخه – چې خورا واړه ژبیونونه دی – همغه ده.
،،مورفیم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له یوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو وی کیدی شي ټوټه کیدونکی وي او له دې امله د ډېرو مورفیمونو جوړوي، خو یو نه ټوټه کیدونکی وی سملاسي یواځې یو مورفیم انځوروي.

ما په پورته کې یا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، د .... سره،، د پ په توګه راوړي،خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفیمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. یا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې یو خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د یوځایکولو سره وییونه جوړېږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوییونو جوړوني او بڼې پوهنې) یوه برخه ده.

یادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسېتړلي یا سافیکسون هم دي.(هلته کتل کېدی شي).

نیونه، بنوونه، غوبنتنه

دا ویونه، چې زه يې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شریکوم، زیات په شمیر پوهنه کې کارولکیږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کیږو.

وړاندنیونه (preconditio لنډ: نیونه ، فرضیه)

وړاندنیونه یو حالت او یا یو خوي دی، چې باید پوره وي، له دې د مخه چې یو بل حالت، یوه کړنه یا یو بل خوي او یا یوه بله پروسه د بنوني شي یا وبنول شي.

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داخېلېدو اجازې د مستحق کېدو له پاره ازموینه زیات وخت یوه وړاندنیونه یا که غواړی فرضیه ده

یوه وړاندنیونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندنیونه وي.

په سم اند کې وړاندنیونه په لاتین کې د پریمیس <u>Premise</u> په نامه هم بلل کیږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنیونه د یوې بنوونلاري یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندنیونه induction precondition *Induktionsvoraussetzung* پایونه د ایندکشن بنوونه((the prove of induction <u>Induktionsbeweis</u> (د ځانګړو څخه په ټولیزو پایونه) پیل په نخښه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سویه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندنیونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندنیونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پیژندنه ده ، چې له اکسیومونو، ټاکندویو(پیژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبمدي کيږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسي ټولګیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند د پایونې پرلپسې ده یا که غواړی پایله ده.

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوپستنه (ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې سر له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیاینه یې تیاره ښوول شوي وي راوپستل کيږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischen ښووني خبرې کوو.

شمیرپوهنیزښوونېزیات وختپه ورو،وروپلو د نورو غونډالویا جملوپه بنسټ سرته رسيږي.

جوړښتیزې - او نا جوړښتیزې ښوونې.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، یا یوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبیایي،دا په دې مانا چې، یواوبی جوړیږي یا منځ ته راځي.

د یوه نه جوړښتیزې ښوونې سره د خویونو لرلوسره د یوه اوبیشتون پای کيږي. کله ختیناسیده نیونې کيږي، چې اوبیدې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت) Behauptung

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنه (ثبوت) Behauptung یا ،، ځرګند یا روښانه حکم ،،تضمین شوی قضاوت،، هم بلل کیږي، یوه جمله ده د ځانګړې مانا سره او له ویونکي څخه داسې ویل کیږي، چې ټولیزه او د ټل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ایاللندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وایي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زیات اوسیدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

یوه غوښتنه نه یواځې لکه (ځرکندونه) ویېنه یوه جمله ده د ټاکلې خوندیونې (متن) سره، بلکې یو ټولیز ه کړنه کاروايي ده: د ویل شوې وینا لپاره یوه ټولیزه په اختیار کې نیونی (چې ګوندې د تیکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کیدنه . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار“speach act“ کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي تیک (همداسې رښتیا) وي یا نارښتیا. دا له دې امله موخه وره دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې یا که غواړئ مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي یعني تصدیق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(یاني تضاد یې وښوولی شي).

د نورو ژبنیو ځرګندونو څخه یې رابېلونه

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نیونو ودانې یا فقط نیولشوې یا نا جدي جملې. د په توګه په ادبیاتو، ژبتمرینونه یا ټوکې ټکالې لکه (،،په یوه وخت کې یو پاچا وو............،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهېږم، چې ایا دا به راشي،،)

۳ – تیوریتیکي نیونې(،، نیسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کلیمه ټاکنه یا نومینال پېژند (،، د زیاتو اتومونو تینګه تړنه دې ،، مالیکیول ،، و بلل شي.

۶ – د ځانیز خوند یا مزې ځرګندونه(،، دا موزیک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د رښتیاپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کیږي، د بېلګې په توګه موخه ورتیا، هنري خوندیونه، مجلس ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کيږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنګه جوړه شوې، داسې په نامه empirische يا په تجربو ودان، په رښتيا faktische يا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه empirische ايمپريکې کارونه په پيداېښتې پوهنو کې.

-- سم انديز-شميرپوهنيزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ريښه ۱۲ ده او پوره سم يې ۱۲±،،). دا د شميرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتيدونکې غوښتنې (،، سپين و برګ ته ښه باجه يا رباب وهي،،).

-- يوه لار ،يوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی بايد له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تيروتنې يا ناوړه کړنې يا ګوناه اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتيو-يا مثبت اخلاق Ethik الې دي.

-- hermeneutische روښانه، موخه ښوونيزې غوښتنې (،،د سپين بيرغ ښکاره کونه دا مانا لري،چې: ،، موږتسليم يو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دننې سايکولوژيکې يا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychische oder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبينی خوړخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څيلزيوس ښايي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کيږي:

-- غوښتنې په پخوانې وخت کې په يوګړو يا ځانګړو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، ګوېټې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوېټې په ځای مې کوم افغان ليکلی،نود زيږېدنې يا مرګ ورځ مې يې بايد اسانه پيداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پربږدم.په خواشينی).دا ډول غوښتنې د تاريخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډينګرۍ شته،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- په تجربوي قانونمندئ یا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک یوه کریستال ګلنئ په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کیږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

موږ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه یو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دئ.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بیا باید وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

Imperativ په امریه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شمیرپوهنه)

یادونه: دا په ژبپوهنه کې هم باید همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شمیرپوهنه اوسم اند کې یوه نوې پیژندنه ده، چې دا له اکسیومونو، پیژندونو او تازه پیژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کیږي یا جوړیږي.د دې له پاره چې د یوې جملې وینا وپیژندلشي، باید دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتیب په یوه اهرامډوله ترتیب په برخو ووېشل شي، چې ترتیب یې داسې بریښي:

۱ - Lemma مرستندوی جمله (د یوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲ - Korollar د کره کونو یا ترې لاس ته راوړنو یوځایکول، چې دا له یوې جملې یا یوه پیژند بې د لویو بوختوالو راکول کیږي. زیاتوخت پای لاسته راړونې)

۳ - Proposition (سم اندیزې ویناوې).

۴ – جمله یا تیوریم Theorem (پوهنیزه – او بنستجمله یا ستجمله. Theorem تر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکیږي.

تل ژبنیز – یا ورځني ژبنیز لیدنې غوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- تل ژبنیز لیدني غوښتنه په ټولیزه توګه فکر دی.. که سړي ته یو فکر یا پیښه پیدا شي، نو سړی کړی شي دا یوه غوښتنه وبولي.

بیلګه- غونډاله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بیایم.

مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له لیده یا له مخې:

وینادولونه یا وینابڼې:

درې Modi مودوله یا وینادولونه شته: ایندیکاتیو، اوایمپیراتیو

ایندیکاتیو Indikativ نومینال وینابڼه ده: ته کونیونکتیو ځې، هغه ځي او داسې نور.

کونیونکتیو یا ناسیده وینابڼه: غوښتن- یا هیله بڼه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ایمپیراتیو Imperativ امربڼه: لاړ شی.

Konjunktiv ناسیده وینا:

کونیونکتیوپه هغه حالتونوکې کارول کیږي، چې ریښتونی نه، بلکه یواځې شونی یا ممکن وي. یا دا:

زیات وخت وینا په ناسیده ویناکې د امکان په چاپیریال کې راځي، دا د امکانبڼه یا شونتیا بڼه او یا کېدنتیابڼه هم بلل کیږي. کونیونکتیودا نه ښایي، چې یو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږد او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه لیکنې مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مینه نوره هم زیاته شوه اوداسې وایم، چې په دې زاړه بدن یا تیروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب او ډولونه يې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دئ او یا یو اتریبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاسه، له دباندې، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، وهلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، خرګند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتېږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویویونه د خوندیونې او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکوینیز ادوربونه جوړېږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله
له ترنوي سره کېدی شي ویونه، وییونډلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

له ویونترنو سره به ویونه، وییونډلې یا غونډلې یو له بل سره تړل کیږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو تړنې:

بېلګه: سپین، غرنی او تورګل ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپینګل او ملالی سررول(بنسټرول یا اصل رول) لوبوي. (لکه په فیلم کې)

له وییډلو(- ګروپونو) سره تړنه

بېلګې: د ډلې کار ولاس ته راړنې به په یوه ستره پلاکات یا یوه لیدونکي تخته لیک وښول شي.
په غونډالتړنو(Parataxe) کې له دوه سرغونډالو سره.

بېلګې: سپین فیلمجوړونکی دئ او سپینګل د کامرې و شا ته ولاړ دئ.

ملالی غواړي وموزیم ته لاړه شي، خو (مګر) سپینه په مینه و سینما ته ځي.

له سرغونډالې او څنګغونډالې سره غونډالزیاتونه یا ورزیاتونه

بېلګې: لمر بېرته ځلیږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنګي ووربډه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوستوالا یا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده وړینګي وه.
یادونه: و ماته ګرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، باید وي، که دا د پسې ځاینیوو یا داتیو حالت دی.

یادونه: د ګرامر له مخې څخه به يې ،، سره له دې سره،، لیکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپیر ولري. ټولیز فکر اړیین دی.
له ترنویونو سره سرې کړی شي خپل نیت وو ایي یا څرګند کړي:

(kopulativ): یو له بل سره لړۍ کې

بېلګې: همداسې، او، لکه څنګه ـ لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته)، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

بېلګه: زه په سپورتټولنه کې غړی یم، همداسې په موزیک ښونځي کې هم.

(disjunktiv): څه پردیکول (پردي)

یا- او یا، یا....

بېلګه: موږ یا په ګاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): څه بندول یا رابندول یا کمول

مګر، ځانله، ټیک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلګه: موږ اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلګه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغی (را نه غی)، ځکه ګاډی ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلګه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوګیږي (که غواړۍ درد لري).

(c) ketabton.com: The Digital Library

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له ، په ځای . نه-بلکه...

بېلګه: هغه په وربځو کې تېروت، چې په ځای یې بېرته وکوټګی ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته)......

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تیاتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنګه، پس نو، کله چې، ټیک داسې....

بېلګه:سپین داسي اغیز وښود، چې ګوندې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په څرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- یا ځکه چې ---- یا له دې سره چې هغه زیات تمرین وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل یا قانع کول، ښه یې:وربندې منل :

په رښتیا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جګړ څخه خبروو، خو موږ بیا هم لاړو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زیات،مخامخ، هم، بیاهم، د څه مخامخ، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مينه و سپورت ته ځي.

(proportional): نسبت ښرګندونه (متناسب) يا پرتله ييز:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پيسې اخلي. يا: سپين و روښان ته جګ دی.

(modal): يو رقم او ډول ښرګندونه يا ښونه
په دې چې، ځکه چې

بېلګه: هغه مور نيکمرغه کوي، په دې چې يا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغونډالې يا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه ښرګندوي او هو همداسې د ښنګغونډالې پيل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خونديونې له مخې سړی توپيروي:

:Haupsatz als Aussagesatz
سرغونډاله د ويناغونډالې په توګه

بېلګه: ورينګي وريږي. توپ رغړي. زدکونکی يوه غونډاله ليکي.

يادونه او پېژند: وينا هغه ده، چې يو ربښتيا ارزښا ربښتيا يا نارښتياولري.

ويناغونډاله هغه غونډاله ده، چې ربښتيا ارزښت ربښتيا يا نارښتيا يې ښوول کېدی شي يا بايد و ښوول شي.

ـ د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

:Hauptsatz als Fragesatz
سرـ يا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه: (ايا) ورېنګي سبا وريږي؟ ولې غونډوسکه ورغړېده؟ (ايا) ته يوه غونډاله ليکې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: که پام مو وي، نو د ویناغونډالي او پوښتنغونډالي په منځ کې توپیر نه لیدل کیږي، نو دا پوښتنغونډاله به یواځې له پوښتننخښې سره موخه وره کوو او که ،،ایا،، به ورسره لیکو؟

په ویېنه کې یې بیا روښانه توپیر شته.

:Hauptsatz als Aufforderungssatz
بنسټغونډاله د امریه غونډالې په څېر

بېلګه: سملاسي یوه غونډاله ولیکه! ناسمون مه کوه!لیکه!

سرغونډاله د درنښت امریې په څېر

بېلګه: هیله ده چې په غونډال لیکنې پیل وکړې.

یا: که و هغه ته څه ووایې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالې په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پیل کړې!

سرغونډله د غږغونډلې په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دې درلودل! دا داسې ناوړه!
Infinitivsätze ایفینیتیو د کړنوي بنسټېنه یا بللېنه او هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.هغه له وی بنسټ او پایوني څخه جوړه ده. اینفینیتیوغونډالې له ټاکلو ویونو او اوړونونو یا ښه یې بڼه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلګه : ومخ ته لرل (د یو څه کړنې). زه و مخ ته لرم، چې د تېنیس لوبه پیل کړم.

زیات وخت اینفینیتیوغونډاله له سرغونډالې وروسته ځای یاځای په ځای وي، داکړی شي چې د غونډالې پیل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)
اینفینتیوغونډالې د کړنویونو سره په بنسټېنه غونډالې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"Infinitivsätze ohne "zu
اینفینیتیو غونډالي بې له،، ته،، څخه

بېلګې: په څوکۍ ناست پاتې شه. سم يې: پرڅوکۍ باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

"Infinitivsätze mit "zu
اینفینیتیو غونډلې له ،،ته،، سره

بېلګې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

"Infinitivsätze mit "Modalverben
اینفینیتیوغونډالې ،، مودال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

ته کړی شې (اجازه لرې) له ټولګې سره و رسختې یا ارامۍ ته لاړ شې

"Infinitivsätze mit "werden
اینفیتیو غونډالې له ،، به،، سره

بېلګې: موږ به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشې.

: Partizipialsätze

پارتیڅیپغونډاله یوه څنګیزه غونډاله ده له پارتیڅیب ۱ سره(پارتیڅیپ پرېزنس) یا له یوه پارتیڅیب ۲ (پارتیڅیپ پرفکت) سره. دا برخغونداله د سرغونډالې و شې ته موخه لري او داپارتیڅیپ په ډېرو حالتونو کې غزيږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیڅیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېليږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خوي وي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنوي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارتیڅیپ غونډالي د پارتیڅیب ۱(پارتیڅیپ اوس وخت) او پارتیڅیپ ۲ (پارتیڅیپ تېر وخت) سره جوړېږي.

پارتیڅیپ ۱ له یوې پارتیڅیپغونډالي له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلګې: په الوتکه کې ناست، وجګېدو ته صبر کوي.

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتیڅیپیالغونډاله کې له پارتیڅیپ ۲ سره کړنه په بنسټ – یا سرغونډاله کې کړنې څخه د مخه کړل کیږ.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي یا ګولساتونکي) وکولی شو هغه ونیسي.

همدا اوس چې دی وبېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړی

Der zusammengesetzte Satz یوځایشوې غونډالې

یوه غونډاللړی(Parataxe) – غونډالترنه هم بلل کیږي- له دوه یا ډېرو برابرارزښته غونډالو څخه جوړېږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار وخرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزیاتونه (Hypotaxe)له سر- یا بنسټغونډالي (زیات وخت له یوه ترنوي سره تړلې) څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هیپوتاکس لاندې د یوې څنګیزغونډالي د بلې څنګیزغونډالي سره ترتیبول پوهیږو. یوه ګډوله غونډاله، چې له یو ځله یا له ډېرځلو هیپوتاکسو څخه لاس ته راغلې وي، په ژبلار کې غونډالزیاتونه پوهېږو. (کېدی شي موږ د مخه بل څه نومولي وي، خو زه ترې خبر نه یم. زه ملامته یم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غونډالزياتوني څخه په ژبلار کې يوه ګډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له يوې بنسټ – يا سرغونډالې او له يوې څنګغونډالې څخه جوړه وي(او يا هم زياتې څنګيزغونډالې ولري). غونډالزياتونه د هيپوتاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده. بېلګه: زدکونکی يو څه پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکی پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

غونډالزياتونه يا له څو غونډالو يوه جوړونه....

په غونډالزياتونه- يا له څو غونډالو څخه يوه جوړونه کې بنسټ-يا سرغونډاله او څنګيزغونډاله.

څنګيز- يا څنګغونډاله د بنسټغونډالې و مخ ته، و څنګ ته او يا د بنسټغونډالې په منځ کې وي. هلته يوه غونډالزياتونه و منځ ته راځي.

-- څنګيزغونډاله له بنسټغونډالې څخه د مخه:

بېلګې: دا چې يا ځکه چې باران وريږي، لوبه په کوټه کې کوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- څنګيزغونډاله د بنسټغونډالې پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، ځکه چې باران وريږي.

زه سينماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- څنګيز غونډاله د بنسټغونډالې منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وريږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې چې وخت نه لرم، سنما ته ځم.

-- څنګيزغونډالې

څنګيزغونډالې کېدی شي د هغوی د دندې له مخې څخه توپير شي، بيا کېدی شي غړيغونډالې وبلل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- شيغونډالې(غړيغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، بايد وخوري.(څوک بايد وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . ـ څه (شی) مې خوښوي.

-- شيغونډاله(غړيغونډاله د خاوندوالي ـ، داتيو-، خاوندوالي- يا اړيکوين شی په څېر يا بڼه):

بېلګه: زه پر ياد باندې لرم يا ښه يې: زه ياد لرم يا راوړم، چې هغې يوه جايزه ګټلې.(څه(شی) مې ياد لرم؟)

سپين سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپين څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه يوه جايزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze: ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله) چې هغه د کورکار پای ته ورساوه. (هغه کله لمبا ته لاړ؟)

سپين ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپين ناوخته راغی؟)

Attributsätze: اتريبوتغونډالې:

اتريبوتغونډالې په ژبلار کې يوه څنګيزه غونډاله ده، چې د يوه اتريبوت دنده لري، داسې چې له يوه نوم (سوبستانتيو) يا د يوه سوبستانتيو ګروپ په واک کې وي.

بېلګې: سپي، چې غاپي، نه داړي.(کوم سپي نه داړي؟)
پيل(فيل) اموخت(عادت) لري يا اموخه دی، چې (هغه) سر خوروي) (پيل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze تړنغونډالې:

څنګغونډالې د تړنويونو له لارې لارښوديږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنوی زیات د څنګیزې غونډالې په پای کې په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سړی دا توپیرولی شي:

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالې (لاملغونډالې)

(تړنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه یې.
سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پیل دئ

Konditionalsatz(شرطی غونډاله)
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

بېلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم یا کړم، که ته راځې.

(د رقم او ډول غونډاله، Modalsatz (Satz der Art und Weise
(کنجنکشن یا تړنویونه: داسې چې یا که چېرې، که چېرې،که)

بېلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږی.

(Temporalsatz (Zeitsatz
(وختغونډاله)

(تړنویونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، ترڅ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر،، لیکلی وو، خو د وروستیو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دئ او څه پرېپوهېدنه نه لري. دا موضوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

یادونه: تر د تړنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاینیوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. یا ۱۰ – ۱۱ بجو

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د کاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېد.

غونډالجوړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ساده غونډاله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېډیکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېډیکات)

ژوندېپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېډیکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېډیکات)

ځوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېډیکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېډیکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېډیکات)

سترنج د وختتېرولو له امله کړم

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت+ شی+ځای ادوربال+ پریدیکات)
کوم ځایبدلونونه شونتیا شته؟ یا کوم ځایبدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
ځوان خپل ملګری ګوري. (شینوم+ د خاوندوالي شی+ پرېډیکات)
پوښتنه یې هم همداسې ده، خو ،، ایا،، یې و مخه ته راتلی.
(ایا) دا ځوان خپل ملګری ګوري دا ځوان.(نوم+اکوزاتیو شی+ پرېډیکات)
شینوم(غونډال اله) او پرېډیکات (غونډالوینا)

(یادونه: پرېډیکات هغه څه دي، چې یوه کړنه کړل کیږي یایوه کړنه کیږي)

د غونډالغړو سره

شینوم(غونډال اله) او له پرېډیکات(غونډالوینا) سره سړی کړی شي ساده غونډالې جوړې کړي.

بېلګې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سړی پخوي. ښځه ګندي.

د پوښتنې په بڼه: (ایا)هلک لوبیږي؟ (ایا) موټرروانیږي؟ (ایا) سړی پخوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنګه راغلې وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتنځښنه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو.
شی یا ښه یې نومویی کړی شي

یو نوم/ شینوم – یو نوموی -

یو نوموی د مل سره-

یونوم/شینوم د اتریبوت سره -

یا هم یو نومځاینیوی وي.

یادونه: په بخښنه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟(نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی
(Das Prädikat (Satzaussage
پرېدیکات (غونډالوینا) (څه کیږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښږي...؟

پرېدیکات وایي، څه دي، څه پېښیږي یا څه کړل کیږي یا څه کیږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېدیکات زده کول.

پرېدیکات تل یو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mit den Satzgliedern
د غونډالغړو سره

شینوم یا نومویي(غونډال اله) او پرېډیکات(غونډالوینا)

کېدی شي سړی ساده غونډالي جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالي په څېر: ایا کوچنی لوبې کوي؟ ایاموټر ځغلي؟

ایا سړی پخوي؟ ایا ښځه کار کوي؟

یادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ویلو څرګندیږي او زیات وخت د ،، یا ،، ورسره نه لیکي یا وایي.

اتریبوت- ورزیاتونه

اتریبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتیوي یا خویوییز اتریبوت(هم: اتریبوتي خویوییونه):

خویوی یا هم ګڼوی له یوه نوم/سوبستانتیو سره زیاتیږي:

بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دریم ځای

:postpositionales Attribut

یادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا برپیوزیشن لپاره څېړل وو، خو هغه د پښتو حالت نه دی، نو د تېر غوندې به کله د پښتو یو او کلهبل حالت وي.

اتریبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د یوه شي ورزیاوتونه

اړیکوییز اتریبوت:

اتریبوت کېدی شي له ډېرو وییونو او له نورو وییونو – د یوه اړیکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپیوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Genitivattribut
خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزياتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی ښه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښېده.

يادونه: موږ د څنګه والي يا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې ليکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو يې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizip پارتيځيپ:

د کړنوي لپاره يوه د نخښوني ښه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خويوي (جګوالي توان) خويونه لري او له دې سره د کړنوي او خويوي په منځ کې ځای نيسي (په دواړو پارتيځيب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتيځيپ دی.،،

Partizip als Attribut ►
پارتيځيپ د اتريبوت په توګه

بېلګه: خوښو ليدونکو پر خپلو ځايونو باندې چغې کړې

هغه په ځغاستندې – يا ځغاستپټی (ور) زدکړه (تمرين) ورکوله.

غونډالجوړ ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځی، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم ، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما غوښتل و سینما ته لاړ شم، خو باید په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لروده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
تېر وخت ۳ ► Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit
۱ Futur I = 1. Zukunft ► . راتلونکی
► Futur II = 2. Zukunft۲ . راتلونکی

تېر وخت او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنویونو ،، لرل،، یا ،، یل،، سره.

راتلونکي د مرستندوی کړنوي ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستي ته اړتیاده،

په پښتو غونډله کې کړونی چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو په بڼه دي، د کړنوي پای کې راځي او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له یوه وي څخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوی او کړونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خورې...

مرسته: په پای کې د کړنې سره د کړوني ځاینیوي ځاینیوو تورو ته څه وایي؟

ایا دا لوریز یا لنډ نومځاینیوي دي، که څنګه؟

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اینکلیتیکي نومځاینیوي بلل کیږي.

د کړنویونو بدلون یا بدلېدل (د لرل او به سره)

بېلګې ناتوانه کړنویونه .... بېلګې توانمند کړنویونه

اوسمهال: ..... زه وایم......... زه ځم

ته وایې .... ته ځې

هغه (ن، ښ) وایي ..... هغه (ن،ښ) ځي

موږ وایو..............موږ ځو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو وایئ............ تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وايي.............. هغوي (ن،ښ) ځئ

اوس تېر مهال یا پرفکت: ما ویل .... زه تللم(*)

تا ویل............... ته تللې

هغه(هغې) ویل .... هغه تللو، هغه تلله

تاسو ویل (ویلو)..... تاسو تللئ

هغوي ویل(ویلو).... هغوي تلل(تللې)

موږ وویل..................موږ لاړو (لاړلو)

تاسو وویل .... تاسو لاړئ (لاړلئ)

هغوي وویل(وویلو)..... هغوي لاړل (ښ لاړلې)

پرفکت :...... ما وویل............ زه لاړم (لاړلم)

تا وویل (وویلو)....... ته لاړلې

هغه، هغې وویلو ... هغه لاړه(لاړلو)

ښ. لاړه (لاړله)(توپیر په ه کې دئ.

موږ وویلو .... موږ لاړو(لاړلو)

تاسو وویلو......... تاسو لاړلئ

هغوي وویل ....هغوئ(ن،ښ) لاړل (ښ. لاړلې)...

پلوسکوم پرفکت: ما وویل... زه لاړم   فکر : ماویلي وو

تا وویل...... ته لاړلې   .... تا ویلي وو

هغه، هغې وویل........ هغه(ن،ښ) لاړه (لاړله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ وویلو .... موږ لاړلو

تاسو وویلو .... تاسو لاړلی

هغوي وویلو................ هغوي (ن،ښ) لاړلو (لاړلې)

راتلونکی ۱ : زه به وایم.................. زه به ځم

ته به وایې .... ته به ځې

هغه به وايي................ هغه به ځي

موږ به وایو........موږ به ځو

تاسو به وایئ............ اسو به ځئ

هغوي به وایئ........ هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ویلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ویلي وي..... ته به تللی وې

هغه به ویلي وي........ هغه به تللی وي

هغه به ویلي وي..... هغه به تللې وي

موږ به ویلي وي........... موږ به تللي وو

تاسو به ویلي وي............ تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ویلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللي وي

لاندې ته یادونه: په لاندې کې د لرل او یل کړنویو سره بې له ځانیز نومځاینیوو هم دا غونډالې د یوه ویي په څېړ سمې دي. لرم، یم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – یا نه کړونی

غوره یادونه: موږ په الماني یا لاتین کې اکتیو او پاسیو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا پهدې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرو، خو که پهپښت کښې ورته فکر وکړو، نو موږ په پښتو کې دا درېواړه لرو: کړني، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو یا پېړ کښې ښه روښانه شوي دي. یا

یادونه: او هغه عربي یې فاعل او مفعول (کړنی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې یې باید پرېکړونی او بل یې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی یې وبولو بسیا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

په کړنغونډالي کې شی (غونډالپوره کونکی) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کیږي.

کړنغونډاله(کړنبڼه): ملالۍ(سبجکت) و هوګۍ(ابجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېدیکات).
ناکړنوی (زورېدبڼه): هوګۍ(سبجکت) ډاډمنه کیږي (د ملالۍ له خوا)

اکتیو:Aktiv

په یوه اکتیو- یا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالي هوګۍ ډاډه کوي.(ملالۍ کړونې ده، هغه و هوګۍ ته ډاډ ورکوي. هوګۍ نه کړونې ده)

هوګۍ ربړیږي.(هوګۍ په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی دړه وازوي. (ځلمی پخپله دړه وازوي.)

زه ښوروا لړم. (زه پخپله ښوروا لړم)

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلګې: هوګۍ ډاډه کیږي. (هوګۍ پخپله څه نه کوي)

دړه وازیږي. (د دړې وازول پېښیږي. یو شی دا وازوي)

ښوروا لړلکیږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، یو کس یې لړي.)

پرېکړونی: سپین هوګۍ وهي. دلته سپین کړونی او هوګۍ پرېکړونې‌ده.

هوګۍ وهل کیږي: دلته هوګۍ نه کړونې ده. (دلته دې په ګډه فکر وشي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیده ـ، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غونډالغړی، چې د کړنوي، پهخاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

۱ ـ کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه دما د کورکیلي لټوم.،، ،، د ما د کور کیلي،، یو نومیز غونډال غړی دی، چې په خاوندوالي ډول دی او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: موږ باید وهڅېږو، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیداېښي توګه راتلی شي، بې پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، باید ولیکو. له دې سره د غونډالې څرنګوالی هم په پام کې نیول کېږي، چې باید ونیول شي.

۱ – سیده شی نخښونه له سیمانتیکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سیده اغیزمن شی یا ابجکټ، چې هغه په دا ډول اړونده کېدنجوړښتونو شی یا ابجکت کیږي. ،، د کور کیلي د ما له خوا لټول کیږي.،،

۱ ـ ،، داسیده شی پسې نښتی له کړنویکړنو (یا د کړنوي له کړنو) څخه اغیزمن دی...،،

ویی ـ یا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسیده شی

ویپپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په ډاتیو ډول وي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده پوره کوي. دا کلیمه د برخې په څېر د جینیتیو لپاره دنده هم پوره کوي –

او داتیو شی همداسې اړیکوي شي لپاره کارول کیږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې باید لیکل شوي وی، خو نور ورته ستړی شوم.
کارونبېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومينال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتيو او پښتو کې ،، له تا،، حالت يا پېښ کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم ،، ته د يوه سيده شي دنده پوره کوي.

-- د ناسيده شي نخښونه د داتيو لپاره کله د همهغه پوهنيزه کلمه د پاس کليمي(دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ويلی، هغه بيابل څه دي) لپاره کارول کيږي پرته له اکوزاتيو(سيده شی) څخه.

-- دا ناسيده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سيده شي څخه په څېر نه د يوه ناکړوني غونډالي سبجنک(نوموييي) په څېر کارول کيږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کيږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسيده شی ،، له تا،، په داتيو حالت پاتيږي.

Der Konjunktiv ترنويي يا - لغات

کونيونکتيو يا کنجنکشن
Der Konjunktiv I

کونيونکتيو ۱ ترنويی ۱

۱ – کونيونکتيو زيات يوه هيله، يوه غوښتنه يا (يوڅه) رابلنې ته وايي (افاده کوي).

دا چې ويل کيږي، لا تراوسه رښتيا شوي يا کړل شوي نه دي، بلکه د ويونکي له خوا څخه داسې غوښتلکيږي.

بېلګه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هګۍ واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسيده/ نه وييزې (نه ور غږيزه) ويناوي جوړيږي.

بېلګې: ځوان وايي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وايي، هغه دې پيسې سپما کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابنه) تړنوییز ۲ :

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړی خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلي وی.

ما به تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.

بېلګې: نو دا به وو.

د ازموینې لومړی پړاو به تا اوس سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ – کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که موږ د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په تړنویونو ۱ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

ته ځې ته وایې ته خبرې کوې

هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.

موږ ځو موږ وایو موږ خبرې کوو

تاسو ځئ تاسو وایئ تاسو خبرې کوئ

هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي

Perfekt پایشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ویلي دي ما خبرې کړي

ته دې تللی وې تا ویلي دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي

موږ دې تللي یو موږ ویلي دي موږ خبرې کړي دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ویلي وي تاسو خبرې کړي دي

هغوي دې تللي وي هغوي ویلي دي هغوي خبر کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووایم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووایې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووایې هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووایو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي   هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ويلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ويلي وي   تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ويلي وي   هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو   موږ به ويلي وي   موږ به خبرې کړې وي

تاسو به تللي وی   تاسو به ويلي وي   تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي   هغوي به ويلي وي   هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سيده وېناوې يا – خبرې يا ګړېدل(؟)

يادونه: ما پورته د هغه اړوند وي دوه ډوله پوهېدني ليکلي. دا توپير لرى. د سم اند له مخې وينا يو څه او خبرې بل څه دی. وينا يو ربښتيا ارزښت ربښتيا يا نارښتيا لري او هغه بايد وښوول شي، چې داوينا ربښتيا او که نارښتيا ده او خبرې دا نه وايې. دا به داسې ووايو، چې ټول هغه ويل، چې دا د وينا پېژند نه لرې، خبرې دي.

سيده خبرې د يوې غونډالې برخه ده، چې ويونه بېرته ورکوي، کوم چې ويل شوي وي.

دا ويل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کيږي.

شونتياوې:
پلار وويل: ،، نن موږ يو چکر وهو.،،

،،نن موږ يو چکر وهو،، ، پلار وويل.

،، نن،، ، پلار وويل، ،، موږ يو چکر وهو،،.

،، ايا نن يو چکر وهو؟،، ، سپين وپوښتل.

،، موږ نن يو چکر وهو!،، ، سپين غږ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناسیده خبرې Rede die indirekten

په ناسیده خبرو کې (نه وییزې خبرې) دا ویلشوې وییونه بېرته نه ورکوي، بلکه په یوه وییزه خبرې خبر ورکول کیږي.

سرې دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سړی د یوه بل یوه وییزه خبره یو دریم ته ورکوي.

ناسیده خبرې دې په کونیونکثیون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپین و ماته وویل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکې) لوبغالي ته ځي.

سپین و ماته وویل، چې هغه نن د فټبال(پښو غونډوسکې) لوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسیده خبره په کونیونکثیو ۲ کې ده، که کونیونکثیون ۱ څخه یوائنی روښانه وي:

سپین وویل، که د هغه مورپلار نن یو نوی موټر اخستلی وی. ما به هیله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسیده خبرې زیات په ایندیکاتیو وي، که روښانه وي، چې یوه ناسیده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې یه یوه غونداله کې له یوه پیلویي سره .

سپین وایي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري یا ----،--لومړیتوب لري.

انتروګاتیو غونډالې Interrogativsätze

روښانه ده، چې ته به په دې وییو کې ځانله پوښتننخښه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکې یا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي ویونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټولیزه توګه یا په ټوله کې پوره پېچلې ده، خو زیات دا بیا هم بېخي سم اندیزه او یوائې کېدی شي، چې پېچلې روښانه شوې وي. ګرامر(پښتو ژبلار) ټکي په ټکي ژباړل شوی (*) ،، د لیکلو هنر،،. نن موږ د دې لاندې د ویونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهېږو، دا په دې پوهېدنه چې د دیوې ژبې لارسیستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو زموږ د پښتو ګرامر یا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپېریالونو ووېشو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

انعطاف(اوړېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د ویونو د څرنګه والي سره نه یو مخامخ شوي.

سړی په یوه څه هلته پوهیږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې یې پام ته راشي، چې څه څه دي؟

اوړېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه ویوواو نورو کارول باید موخور وي.

اوړېدنه کې لور یا موخه له یوې لور یا یوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدلیږي.

یادونه: موږ په ځمککچپوهنه کې وایو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کږه خپله لور اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلو، نو له دې امله اوړنټکی.

خوزند transformiéren/

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

د اوړېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱ ا - ترانسفورمي یا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱ ا – کې د موټر لوربدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسیو یا بېرته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

پیداښت(بې له ډېرو):

یادونه: کېدی شي دلته لږ بیا راتلنه وي، خو لوستل یې ښه دي،

ټولې هغه ژوندی او مړې څرګندېدني یا پېښېدنې، چې بې د انسان د څه کړنې څخه شته یا منځ ته راځي پیداښت دی. یا پیداښتي دي

،، ناژوندی پیداښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تیګو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی یا د ټاکلو ځایونو(چې انسانان نه وي ورغلي او یا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، غوړېدلی پیداښت،،

وییېږولونه

په پښتو کې .... ویېږولونه شته: نوم، ادجګتیو یا خوی وی، نومځاینیوی، ګنیزویونه، کړلویونه، ادوربونه، اړیکویونه یا نسبتي ویونه، ترنویونه او انترجکشنونه. دا ویونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ویېږولونو ووېشل شي. دا د یوه لنډه یادونه وي او نور مخ ته نه شم تللی.

غونډالغړي

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي جوړښت په واک کې دی. دلته یا له دې سره باید ته غونډالغړي او وییېږولونه سره ردبدل نه کړې. ویډول ټولګی یا کاتیګوري بلل کیږي، په کوم کې چې ته هر ځانکړی ویي ترتیب کولی شې. غونډالغړي په څټ د یوې غونډالي توکي دي، دوي یوه دنده سرته رسوي او کله کله کړی شي له یواځې یوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو یونو څخه هم یا ویګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغړو پورې شینوم، برېدیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتیوشی او اړیکوی شی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنګه او یا ولې یو څه پېښیږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي د یوه ژورې څېړنې څخه راوباسي.

وختبڼه: موږ په پښتو کې درې وختبڼې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

د دې لپاره چې دا مهالبڼیAdpositionenاړیکویونه یا نسبتي ویونه د کسانو، شیانو یا پېښو په منځ کې اړیکې ټاکي. له دې امله اړیکویونه هم بللکیږي.دوی کړی شي کوزال kausale (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال lokale (ځای بېلګه: (کره، باندې)، تمپورال temporale (وخت- بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅ، ته) یا مودال modale رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه یا اړیکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه یا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاییز: (پر یوه بجه باندې، د ۱۱ بجو شاوخوا، پر ۱۱ بجو باندې)، وختیز ـ له ۱۱ څخه

ګنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼيز ګڼنويونه دي او ګڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانوډېرى دي. داسې په نامه توانګڼونه هم شته(يو، دوه) يا هم ځومواليز (لومړى، دويم).

Interjektionen انترجکشنونه(وېين ويونه يا دويلو ويونه) دا ويېنويېونه يا افاده ويونه دئ يا فقط ويل کيږي. دوي په رېښتينې د غونډالې سره يوغږيزوالي کې نه راځي، خو دا يوڅا ته غږ کول يا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسونې ويلى شي(کله آ، هى هى ، بوى).

ويي جوړونه او وييپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکې همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې   يوځاى اېښول شوي ويونه(ګډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړى په يوګونو غونډالغړو باندې يو ليد واچوې يا وپېژنې

د ِغونډالغړو ټاکنه

غونډالې له غونډالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوې، چې ته څنګه غونډالغړي ټاکل شي او ځومره غونډالغړي شتون لري يا شته دئ.

غونډلغړي څه شى دئ؟

لکه څنګه چې ته په ډاډ پوهېږې، غونډالې په خوښه نه دي جوړې شوې.دوي له غونډالغړو، په دې پوهېدنه چې له وييونو يا اړوند وييونډلې څخه جوړ دي. غونډالغړي د يوې غونډالې په دننه کې يواځې يا فقط د پوره برخې په ځېر غونډالې ته ور واچول، لرې يا د بل ځاى نيوي کېدى شي. سرى غونډالغړي په ترې نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغړو سره توپېروي.

د غونډالغړو او ويېډولونو په منځ کې څه توپير دئ؟

دا غوره ده، چې ته غونډالوييونه د ويېډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اوربېدليکږي، د بېلګې په توګه ادورب(وييډول) او ادوربال(غونډالغړي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویډولونه د غونډالي توکي دي، له دې سره هر یو ویې تنظیم یا ترتیب کیږي.
کړنوییونه،نومونه یا خویوییونه د وییونډولونو بېلګې دي.

غونډالغړي یې په څټ یا مخامخ د غونډالي غړي دي. غونډالغړي بیا له بېلابېلو وییونو، وییډولونو یا وییډلو جوړ دي.

سپین چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپین: سبجکت یا نوم

- سرته رسوي: پرېدیکات(Prädikat غونډلوینا، چې یو شی یا څوک څه کوي او یا له هغه سره څه پېښیږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

- ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دی یاشتون لري؟

ترې نه تېرېدونکو غونډالغړو پورې نوم او پرېدیکات اړه (که غواړی تعلق) لري.

یوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغړي لري. ټول نور غونډالغړی لکه adverbiale ادوربال ټاکنې یا شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او نه هرومرو اړین.

ټاکل یا شیان پوه کونکي غونډالغړي دي او نه په زور اړیېن.

سبجکتDas Subjekt یا نومیونه

سبجکت تل د نومیز یا ښه یې د کړوني لپاره راځي او پوښتنې ،، څوک، چا، یاڅه؟،، ته ځواب ورکوي. سبجکت په یوه غونډاله کې ښایي، څوک یا څه یو څه کوي. په هره پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډاله کې باید یو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

نوم: ځوان بېدیږي.

ځانیز نوم: سپین بېدیږي.

نومځاینیوي: هغه بېده دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا،څه؟ سره کړی شې په یوه غونډاله کې سبجکت وټاکې. دلته یو څو بېلګې:

پرون په تلوېزیون کې ښه فیلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزیون کې څوک یا څه وښوولشو؟ سبجکت: یو ښه فیلم.

هوګۍ په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک یا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟ سبجکت: هوګۍ.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم یا وماته یې خوښي راوبخښله. پوښتنه: چا یا څه زه خوښ کړم؟

سبجکت(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې.

یادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نوموی یا سبجکت د پرېکړوني لپاره هم راځي.

بېلګه: څوک ووهل شو. او نور.

Transitivität (له لاتین *trānsitiō*) ترانزیتیواو اینترانزیتیو

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل)

پیل یادونه: زه دالیکنې له الماني ادبیاتو رانیسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه یا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شی، نو مرسته مو مه سپموئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه ليکم، چې هغه لوربدلون ته وايي، دا په دې پوهېدنه چې له يوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) يو ژبلاريز خوي دئ، چې و يوه کړنوي يا په ټوليزه توګه يوه جوړښت يا يوه غونډلې ته ليکل کېدی شي. ترانزيتيو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم يو(سيده) ابجکت و مخ ته ولرو يا همداسې له يوه کړنوي وغوښتل شي.

[intransitiv](#)اينترازيتيو هغه جوړښتونه همداسې کړنويونه بلل کيږي، چې سيده شی نه لري. که دوه شيان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv ديترانزيتيو(دي دوه ته وايي) بلل کيږي.

بيا:ترانزيتيو او اينترانزيتويا کړنيز – اوکېدنيز کړنوييونه او يا لازمي او متعدي: که رېښتيا ووايم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم يې لازمي او کوم متعدي دئ او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني يې ګورم، نو دا يو يې کړل کيږي او دابل يې کېدلکيږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکيږي)، نو ايا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړئ خوزند او ناخوزند.

بيا يې پېژند: هغه کړنوويونه ترانزيتيو دي، چې د سبجکت په څنګ کې ابجکت هم لري (دوه ارګومنتونه). اينترانزيتيو يې په مخامخ يو سبجکت بسيا کوي، داپه دې ترې پوهېدنه، چې دايوه ابجکت ته اړتيانه لري(يو ارګومنت) چې يوه غونډاله ترانزيتيو يا اينترانزيتيو دئ، کېدی شي له پوهېدنې څخه يې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم يو ويي ترانزيتيو يا اينترنزيتيو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمی ډوډی پخوي(ت)، ډوډئ پخيږي(اينت)

سپين کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کيږي(اينت).

د ترانزيتيو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل يا پورېوتل (لکه له يوې پولې).

د موږ ژبپوهان ورته ليرنده کړنه ليکلی.

پوهنيزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنيز کړنوی او کېدنيز کړنوی يا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتيا نه شته، چې موږ دې د ت او اينت لاتين ويي پو هېدنه ولیکو. دا د ما د وړانديز نومونه هغه څه سيده په ګوته کوي يا ښايي.

په ټولنه کې: پلار او ځوی يا ځوي او پلار ترانزيتيو دي او ورور او بل ورور دا اينترانزتيو دي. له يو و بل ته سيده تلل او له يو و بل ته ناسيده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزيتيويتي د روښانونې په هکله نه هم انديزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود ټوليزې ژبنيز ژبلار ي سره مخامخ ليدلور.

ترانزيتيويتي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزيتيويتي د يوه ويي پر خوي باندې، چې د ځنګه والی يا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي يا يې پېژند ورکړ شوی. د دې له مخې څخه يو کړنوی ترانزتيو دی(چې ،،موخه ور،، کړنوی هم بلل کيږي)، که د هغه يو مللوبغاړی ځنګه والی يا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپيروننخښه په پاسيووالي کې ده. يو کړنوی د دې له مخې ترانزيتيو دی، که د پاسيو و مخ ته تګ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت يا شی سبجکت کيږي.

بېلګه: هغه پيسې ليږي – دا پيسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزيتيويتي

په ټوليزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې) په څټ لږ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزيتيو ټاکنو پېژندنخښو په څېړ په چوپړ کې دی، نو په ژبنيز ليدلور کې د خاوندوالي منځ ته راتګ د يوه جوړښت ترانزيتيو خوي په څېړ راوړل کيږي. په ژبپوهنه کې ځنګه والی ، حالت يا کاسوس په سر کې يې پېژند د ترانزيتيويتي له مخې ورکول کيږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالي(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدی شي د تراتزيتيويتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه یې را استل وموخه ژبې ته لږ څه ډېریږي او پېچلي کیږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په ټولیزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

سپي پولیس وداړه.

پام، سپی داړي.

دا دویمه غونډاله یوه ټولیزه پوهېدنه لري، دویمه یو ځانګړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتیږي یا غاب مات شو(اینت)

مور مړی پخوي(ت)، مړی پخیږي(اینت)

لمروړانګې د واورو سړي ویلې کوي(ت). د واورو سړي ویلې کیږي(اینت).

کړلکیږي او کېدلکیږي یا کړنیز او کېدنیز.

سیمانتیکSEMANTIK

سیمانتیک د ژبې برخه ده، د ،، نخښو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښه د ویي ، کلیمې او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځایناستې ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سیمانتیک د پیداېښتي ژبې – دا هغه ژبه چې مور یې پېژنو او هغه د ژبې په څېړ راوړو

چې څه به په سیماتیک کې و څېړل شي

په سیمانتیک کې د یوه ویي، د یوې نخښوني او یوې غونډلې په پرې پوهیدلو لومړیتوب لري. که د بېلګې په توکه یو بې موخې یا ترې ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدی شي د سیمانتیکي څېړنو په بنسټ د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښه شي.

که څوک د یوه شي ژبنیزه پرېپوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سیمانتیک سره بوخت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمانتیک په نوې مېډیا کې

په دا اوس وخت کې سیمانتیک د برېښنا لټونماشینونو ښه والي کې هم یو غوره رول لوبوي. دا لټونماشینونه د یوه وي یا ویبرخو په مرسته یا لاس په پاى کې کره میندي، چې پلټونکی یا لټوونکی یې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کلیمو سره تړل کیږي.

کړندولونه او بدلونونه یې

یادونه: دلته هم شاید څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کیږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنویونه ټولګیز دي او باید ټولګیز شي.

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړلشوې وي، ځو ډېر ښه او که نه، نو دایې بنسټیزه لیکنه او پیل دی، چې نوره باید روښانه شی او روښانونه یې یې په ګرانو مینه والو لوستونکو او د ریښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم باید وڅېړل شي. داسې پیل کوو:

و لاندې ته یادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومې غوښتل له تاسو سره یې ګډ کړم، چې یو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه یې را څخه سم ونه لیکل شو بخښنه دې وي او تاسو یې سم کړی، چې همدا له اوسه مو د مرستې مننه.

زه به دا ویونه داسې وبولم:

۱ – ناځواکمن کړنوییونه: هغه ویونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره ښه بدلوي، ناځواکمن کړنوییونه بلل کیږي.

۲ – ځواکمن کړنوییونه: هغه ویوونه چې پوره ښه نه ساتي او په یوه لار ښه بدلوي، خو ټوله ښه د ناځواکمن ویونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوییونه بلل کیږي.

۳ – بې لار ګړنوییونه: هغه ویونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بې‌لارې کړنوییونه بلل کیږي.

دا ټول وییونه دې ګران لوستونکي په ټولګیو د وېشلو وروسته سره ټولګیز ولیکي.

بېلګې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږې، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی یم، درېدلی وې، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وبه درېږم، وبه درېږې، وبه درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

بېلګه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خورم، خورې، خوري.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دې، خوړل یې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ویې) خوړ، خواړه یا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې(دې، مو، یې) وو.

راتلونکی: وبه یې خورم(خورو، خورې، خورئ، خوري).

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، یې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړئ، لاړه، لاړل، لاړې(لاړلې)

روان مهال یا څنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پورته ګوره درې ډوله کړنویونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورنه نومځاينيوو کې موږ ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولي يا نه کاريږي او که څنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګوری.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځې لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شی.

يوه بله ستونځه:

په پښتو ژبلار کې له يوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خويويونه داسې انګېرل کيږي، چې ګوندې کړنوييونه دي، چې له تاسو سره يې ګډوم:

موږ خويويونه لرو او پوښتو، چې د دې خويويونو سره يو څه څنګه ابادوو:

خويويونه: سپين، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټيټ.

يوه څه ته خوي ورکړه څنګه کيږي؟

که يو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خويويی + کول

که يو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خويوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپين، سپينول، که سپينکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلويل ورسره سم نه راخي او که ښه نه برېښي؟ نور دې ګران مينوال سره جوړ کړې.

يو نوم او يا شي ته يو خوي ورکول:

په ځنو خويوييونو پسې ول زياتيږي. داپه دې پرېپو هېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزياتې، دا په دې پرېپو هېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړنې دي او که بايد يوې لار ته سره راوړل شي او ايا دې کې هم يوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول،   پورته کول

ټیټول   جګول

دا هم فکر ته راځي، چې ګوندې دا به همغه لار وي، چې په ځنو ځايونو کې دا د کول ،، ک ،، نه ليکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

له بلې خوا په پورته کې يو توپير په دې کې شته، چې دا لومړی خويوی په ،،ه،، پايکيږي او دا بل بيا په بې‌غږيزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمينه وال سره و څېړي.

خويوييونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جګې‌دنلار يې د نورو ژبو په څېر لکه الماني يا درې نه ده، خو بياهم د جګې‌دنې توان په ډېر، خورا ډېر، زښتډېر سره کېږي.

• • • •

دويمه برخه

پسې تړلی Saffix

Suffix   پسې تړلی يا وروستاړی

دا چې سفېکس يو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس پېژند څخه به پيل وکړ

Affix   تړلی: افيکسونه يا د وييونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی يم، ځکه تاړي يا تړي راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو (په يو بنسټ پوری) تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وييونه چې افېکسونه ور سره تړلکيږي، بنسټوييونه بلل کيږي.

سفيکسونه يا د وييونو پسې تړلي، د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو کښې روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې برېښي، چې پسې تړلي یې موخه سمه په ګوته کوي. تاړی د موړ ژبپوهان د تړلي د لنډیز لپاره کاروي، چې ژبلاریزه نه ده) دا د بنسټویي په څېر نه دی. هغه وییونه چې سفېکسونه ور پسې تړلکیږي، بنسټوییونه بلل کیږي.

په پښتو کې زه ونه توانېدم، چې پرېفکس وموموم. مرسته وکړئ.

Suffix پسېتړلی یوه سیلبي یا مورفېمونه چې په یوه ویي پسې تړل کیږي، له دې امله پسېتړلې بلل کیږي. لکه: -تیا، -والی، -توب لکه لویوالی، زړورتیا، کوچنیتوب.

په الماني ژبه کې سفېکس ته سیلبي هم وایې، خو دا داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې مو ،، - والی،، لرو او دا دوه سیلبي ده او یا لکه پښتونولي. په الماني بیا سېلبې نه شي پوره کولی.

کېدی شي یو سفېکس یا پسېتړلی د بنسټویي په پای کې نه وي، ځکه، چې یو بنسټ ویي پسې څو سفېکسونه یو په بل پسې راتلی شي. لکه ښکلتیاوې. دلته ګوره ،، تیا،، او ،، وې،، سفېکسونه یا پسې تړلي دي.

د مورفېم پېژند: مورفېم د یوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی دی. د بېلابېلو مورفېمونو ګډوله کولو له لارې څخه وییونه جوړیږي.

Suffix   او سیلبي په بیلابیلو ګرامري هوارو یا سطحو کې پراته دي. سفېکسونه مورفولوژیکي یووالي دي او سیلبې غږیز جوړښتیووالي دي. مورفولوژیکي او غږیز وییونو توپیرکونه دې یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رابېلیدنپسېتړلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسېتړلي په منځ کې د سیلبو بېلونه نه مني او یا په پښتو کې یې ځنې دوه سیلبي هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، له دې څخه لا ښه بېلګه پیدا شي.

یادونه: په اېنفورماتیک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کیږي یا بل ډول ور څخه پوهېدل کیږي، چې هغه دلته نه څېړو.

Präfix پرېفېکس یا مختړلي(مختاړي؟) لنډ: یوه مخسېلبي ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټویونو- چې دا د مخه ور سره تړلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته یا ما نه دې موندلي. مرسته

پسېتړلي لکه: -توب، -تیا، - والی. دا یو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسېتړلو پوهېدنې غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په ګډوله نومونو کې مخترلي او پسې‌ترلي نه شته. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسې‌ترلو دندې:

-- نومیز کوونکي پسې‌ترلي: خوښې‌دل، خوښي، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

-- خوییز کې‌دونکی پسې‌ترلی: لکه سړیتوب، کوچنیوالی

-- نرښځینه ټاکونکی پسې‌ترلي: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکې.

پسې‌ترلي کړی شي له یوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې.

لویوالی، هوښیار تیا کړونکی یا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی یا کورګوټی.

یادونه: که راوړل وګورو، نو کې‌دی شي واندو یا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېفې‌کس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اینکلیتیکي نومځاینیوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنویي سره سرېښ دی..

یادونه: په یو څه پوهې‌دل او یو څه سم بلل یا لیکل، د دې توپیر باید وشي.

موږ ډېر یا لږ د ورسره بلدتیا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ویل کیږي، چې دا ،، څخه،، دلته حزف کیږي، خو دا ناسم دی. د ،، له ما،، یواځې دنومځاینیوي ،، ما،، چې په کړوني حالت کې د ،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

موږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په ځت که ولرو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسې‌ځاینیوي په څېر راځي، نو که دا ونه لیکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له ،، څخه،، سره، کره پسې هم ور سره د پسې‌ځاینیوو په څېر راځي، نو ،، څخه،، حزف ځکه هم ناسم دی، چې ،، له ما لاړ،، نو داسې به و اندو، چې له ما څخه لاړ، خو دلته هر یو له پورته پسې‌ځاینیوو څخه راتللی شي.

له پسې‌ترلو سره د موږ د لیکوالانو ستونځې:

که پسې‌ترلي له پورته پېژند څخه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کیږو. په ښوونځي کې ګوره پسې‌ترلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتیا کې دا ،، - تیا،، پسې‌ترلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. دا مې ګوره ،،تیا،، نه او ،،–تیا،، مې لیکلی، ځکه چې ،، تیا ،، یواځې نه راځي یا نه لیکلکیږي.

پسې ځاينيوي؟) نسبتي ويونه يا (و) ته ويونه

د پوستپوزيشن لاندې چې څه د پوهيدلو دي

پسې ځاينيوي، خو ښه يې اړيکويونه

يادونه : دا دې دلته هم په ګوته شي، چې په پښو کې پرېپوزېشنونه نه شته يا د ما ومخې ته نه دې راغلي او هغه څه چې ما کله ، کله بللي، هغه ناسم دي.

هغه ويونه، چې نور ويونه يو د بل سره اړيکوکې راولي اويو ټاکلی(ځايز، وختيز اوداسې نور، بې له بدلون) نسبت ورکوي، نسبتويي د بيلګې په توګه په، باندې، سره، لپاره،، امله، ته.

پسېځاينيوي.

د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه.

پوستپوزېشن د غوښتني حالت سره سم يا د پوهېدني سره سم ټولګيزاو ډليزکيږي

پوښتني ته په ځواب کې،، وچيرته؟،، ((يو) شی وچيرته اينسودل شوی؟ يو شی وچيرته خوزښت کې دی؟)

کړنويونه چې ځای اړوندوالی په نخښه کوي

(پرېوتل liegen (= to lie

(درېدل stehen (= to stand

(کښيناستل sitzen (= to sit

(ځوړندېدل يا ځوړندول hängen (= to hang

چوخول(stecken (= to stick

(اينسول legen (sich) (= to lay

(c) ketabton.com: The Digital Library

stellen (sich) (= to place ځای په ځای کول)

setzen (sich) (= to sit کښیناستل)

hängen (= to hang زوړندول)

stecken (= to stick ننباسل،چوخول)

بیا لنډ:

پ کیدی شي د خپلي کاروني له مخې سره توپیر- یا بیل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنویونه: و چیر ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چیرته اوسیږي؟ په خوست کې.

ښاغلی سپین و چیرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله،پر څو بجو باندې، تر کله (پورې)، له کله(له کومه وخته یا له څه وخت څخه،

د یوکال پایلوبه کله ده؟ په راتلونکې یوه نۍ کښې او که پر... باندې.

فیلم پر څو بجو باندې پیلیږي؟ پر اته بجو اوپنځلس ددقیقو باندې

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ یا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومیاشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ..../ پوښتنې: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موږسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له امله.

الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کریرې) لپاره

کله خراب بیدیږي؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنوبینه له پوستپوزېشني پوره کېدنې سره

له یوه څه سره میل لرل: سپین له څه سره میل لري؟ ټیک له موټرو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوې؟ د خپل پلار له پیسو څخه.

ښنګه والي یا وحالتونو ته څه اړتیا لرو؟

د ښنګه والي یا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شینوم په غونډله کې کوم رول غوره کوي یا نیسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي یا په اړیکو کې) د غونډالي د نورو وییونو سره ځای نیسي یا کارول کیږي. بې له ښنګه والي یا حالت به ډېرې غونډالې نه پوهېدونې یا هکپکونکې برېښېدی یا برېښیږي.

دا د یوه پوهنتوني پوهنیزه لیکنه نه ده، د ښوونځي ساده لیکنه ده.

په خواشینی باید ووایم، چې په پښتو کې زه د داسې لیکنو سره مخامخ نه شوم او یا مې ځنې لیکنې، چې لوستلې، داسې راته برېښېدې، چې ګوندې په پښتو ژبلار کې د یو دوه نورو موضوعاتو په څنګ کښې دا هم نه ده څېړلشوې. د ما د پښتو ګرامر لیکنو په اوږدو کې سری هرو مرو د هر پوهنیز څه سره مخامخ کیږي.

د دې لیکنې په لیکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه یا پیر لري.

۲ – د یو چا په لیکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی.

۳ – مورفېمونه څه دنده لري؟

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاینیوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو یوه ارګاتیو ژبه ده. او

۶ – په یو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې و، په ګومان مې، چې د الماني ژبې لپاره یا د الماني ژبو لپاره لیکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتیو حالت دی.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکې څه وو، خو هغه خورا ډېره یا بنسټیزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنۍ لیکنې مې دا وروستنۍ لیکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نویو څه کتل او له پورته یادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کلرولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې ګوندې د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دپېژندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه ميندو، چې دايې غوره ګټه اخستل دي.

په پښتو کې حالتونه يا څنګه والی

د ما له ټولو ليکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چې وښايم، پوهنې په پښتو هم ليکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

يادونه۱ :دا د ما ټولې ګرامري ليکنې، هغه د ښوونځي ساده ليکنې او د هغو روښانه ونې او نه دې څخه لوړې يا د لوړو څېړنو.

په نورو ژبو يا الماني ژبه کې، دا په ښوونځي ولوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته يې د ښووني لارې هم داسې ساده دي، خو پهپښتو کې سر له ې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکنې، د ما موندنې وبولم.

پيل يادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د موږ ډېرې ستونځې او د ناسم ليکلو ستونځې د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا حالتونه ژبې او همداسې و ښوونځيو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کيږي. دا تراوسه پورې نه وو ميندل شوي او اوس مې ډېرې ليکنې ورباندې کړې.

پيل يادونه ۲ : په پښتو کښې د اوس وخت لپاره د يوګڼ دوه نومځاينيوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګڼ لپاره يو يو نومځاينيوي لرو.

يادونه: ليکلي مې وو يو ګنو او ډېرګنو، خو يوګڼ او ډېرګڼ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګړنوالی دی، چې د هريوه لپاره بېلابېلې کړندولونه شته دی.

دا دوه يا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنګه والي يا حالتونه به تل له موږ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه يې همدومره اړيينه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو ليکنو کې څېړل شوي.

حالت څه شی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت د نوم او نومځاینوو ګرامري واکوالی یا دنده ده، د نور ویيونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونیسم، چې دا موړ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولې روښانه شوې ده.

لومړی:

کړونی حالت(لاتین یې Rektus رېکتوس): دا کړی شو نومیز (ښه یې: ځانیز) حالت هم وبولو: په دې حالت کې یو څوک څه کوي. دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور انډول یې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما وخوړه یا وخواړه: دلته په یو څه څه کیږي، یا دا کړنه پرېکړونی لري.

خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته یو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

یادونه: نوره روښانونه یې هم په بل ځای کښې شته

دویم: Obliqus

نه کړونی حالت یا اوبلیکوس: له نوم څخه یې برېښي، چې دلته څه نه کیږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونی نه دئ.

دا حالت په درې ډوله دئ یا درې برخې لري، چې یو یې پرېکړونی او دا نور دوه یې نه کړوني دي:

دویم ۱ : پرېکړونی حالت: په دې حالت کې په یوه څه څه کیږي. دلته بیا د یوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاینیوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په څټ د ما د دندې لپاره زه راځي.

دا یې یوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به یې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم): لکه: سپین یې وواهه. په دې حالت کې یو څوک یا څه وهل کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ يې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. ته سپين ووهلې. يا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی يا نه کړونی دی.

دويم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پوهېدنه نه لرې او له نوم يانومځاينيويو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولی. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو حالت بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د موږ ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ – له کور څخه. زه له کور څخه لاړم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ – له تا پسې. زه له تا پسې روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې تر يوائې ا و يوائې په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی.

۶ – په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ – پر ما پورې. پر ما پورې ختې نښتي.

یادونه: په ۵ – او ۸ – پورې راغلی، خوبیو هېدنه یې سره بېله ده. په ۵ – دا یوه پوله ده او په ۸ – کې دا پر یو څه پورې څه نښتی.

۹ – و سپین ته. ما و سپین ته وویل.

د ما همدومره فکر ته راغلل، نور یې تاسو پیدا کړئ.

حالتونه د تکیه اړ- یا کلیتیکي نومځاینیو سره:

یادونه: دې نومځاینیوو ته پسې – یا دمخه سلېښ نومځاینیوي هم ویل کیږي.

بیا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونیسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوو پرمرسته باندې یا له مخې څخه هم څلور حالتونه لرو:

پروکلیتیکي یا پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، مو، دې، یې

اینکلیتیکي – یا مختکیه اړ(و مخ ته تکیه اړ) نومځانیوي: را، در، ور

حالتونه:

د تکیه اړ نومځاینیوو سره هم باید دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبلیکوس کې بېړته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکیه اړنومځاینیوو سره

لومړی ۱ – کړونی: پرېکړونی: سپین مې (مو، دې ، یې) وه واهه. سپین پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۲ – د پرېکړوني حالت: سپین مې (مو، دې، یې) وهي.سپین کړونی، خو مې پرېکړونی دی.

لومړی ۳ – خاوندوالي حالت:

سپین مې (مو، دې، یې) ورور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوبليکوس حالت کې: سين د ما ورور دی. او

پسېځاينيوو سره...

بېلګې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې ګران لوستونکي وومومي. دا پسېځاينيوي له دې څخه څخه نه شي روی‌انه کې‌دی يا نهشي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لړ ستونځي لري،

دويم: د مخه تکيه اړ نومځاينيوو حالت.

دويم ۱ – کړونی: کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.

دويم ۲ – د پسېځاينيوو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخحالتونو کې د تکيه اړ نومځاينيو پسې يو اځې پسېځاينيوي دي، نو ما دا حالت د پسېځاينيو حالت هم بللی او که غواړی، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شی.

د مخه تکيه اړ نومځاينيوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

که غواړی، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تيرې يا ښايي پسې ليکنې سره يې پرتله کړی. په دې ،،د حالتونو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکپککوني: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاينيوو کې راځي، په همهغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيوو کې د زه، ما ....

په انکليتيکي نومځاينيوي کې کړونی حالت په کړنوکي راځي، چې پرېکړونی نه لري او په ځت د پروکليتيکي نومځاينيوو کې کړونی حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتيا په دې کې ده، چې په پروکليتيکي نومځانيوو پسې د اړونده حالت پسېځاينيوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

حالتونه د پوښتنو په بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي.

نومیناتیوNominativ (داحالت د کړوني حالت بلل کیږي) (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه او که یا د هرڅه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخښوني په چوپړکې دی، د دې لپاره دا هم تیپیکي دی چې د یوه شي د خپلواک کاروني لپاره رامنځ ته کیږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کیږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

موږ د ګړنو یا کړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

سپین یا هغه کار ته ځي

سپین یا هغه کار ته لاړ

سپین یا هغه به و کار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم ډول یې:

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوړه

ما منه خوړلې وه.

دا همداسې د دویم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولی. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي)

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په ځو کړنو کې نومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

یادونه: ماته هم دا نومونه توکلي د لیکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهیږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمینځي،کالیمینځی، کالیمینځونی یا کالیمینځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مینځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

جینیتیو Der Genitiv

جینیتیو د الماني ګرامردویم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم اسې روښانه کړو، چې د خبرو باید وي:

لومړی: دا حالت د ملکیت حالت یا د ،، ،،دچا،، حالت په نامه هم یادیږي.

یادونه: په نومیز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلګې: ،،د ګاونډې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاونديې

،، د یوه لرې زنګ غږ،،.

د جینیتیو(دا حالت جینیتیو نه دی. دا داتیو جالت دی، د جنیتیو د نومځاینیوي پوهېدنبدلون پر ،، د ،، باندې کیږي) ،،پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه په څه (شي) تورن دي ؟ ځواب: په غلا

Der Dativ داتیو

داتیو د الماني ژبې دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي، چې چا ته؟

بیلګې: زه دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و میرمن ته.

هوګی سوغات سپین ته ورکړ.

هوګی سوغات چا ته ورکړ؟ځواب: سپین ته

زه زما (دما) ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما ملګري ته.

اکوزاتیو Akkusativ

غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړې وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړوني یا پرېکړوني حالتونه وي.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو برېښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړوني حالت دئ. په ورځني پښتو ژبلار کښې کې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کیږي، چې ،،څه (شی)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کیږي.

ښاغلی سپین خپل ورور ګوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د مور په پښتو ژبه کې داسې ورځنۍ نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته یوکتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

پښتو د ژبلارې له مخې څخه هم یوه هکپککونکې ژبلاریزه او نه (پوره) څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زکړ دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپې ۴ بجې. فکر مې تول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې څېړن اند (د څېړنې په بنسټ اند ته) ته ورسېدم:

پښتو یوه ډېر ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له یوه اند څخه وبل ته ځم او د نوې څېړنپ،هې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

په پښتو چې زه تراوسه پورې له پښتنو څخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنیا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل څخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې مور په حالتونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې ما هم ډېرې لیکنې کړي او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس خپلې دې راته پيدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په څلورو حالتونو ووېشو او يا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بيا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هيله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو حالتونه لنډ بې له دېرې شننې:

لومړی – کړونی : نومويونه (نومونه او نومځاينيوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بيا اړتيا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

لومړی ۱ - زه مړي خورم. ما مړي وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړیَ خورې. تا مړی وخوړه.

لومړی ۳ – هغه مړیَ خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....

دويم: پرېکړونی: هغه نومونه يا نومځاينيوي دي، چې څه پرې کيږي، لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسيا کوي.

يادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپير دی، چې کله، چې کړونی په زه پيل شي، نو پرېکړونی يې ما دی او په څټ، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلګې: دويم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دويم ۲ - هغه (ما، تا) وهي. هغه زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دی، دابه بسيا وکړي.

يادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دريم: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومويونو(نومونو، نومځاينيوو) سره د خانوندوالي مورفيم ،، د ،، د مخه راځي.

بېلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم: د پسېځاينيوو حالت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې:

څلورم ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم ۲ – پرما باندې

پنځم ۳ – په ما کې.

څلورم ۴- و ما ته.

څلورم ۵ – تر ماپورې. او نور.....

په څلورم کې څخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځانيوي دي او، له، تر، په، پر، و ... د پسېځاينيوو اړونده مورفېمونه دي.

ګورو، چې دلته د نوموېونو د مخه د بېلا بېلو پسېځاينيوو اړونده مورفيمونه راځي، نو له دې امله دا د پسېځاينيوو حالت بللی شو.

په څلورم کې څخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځانيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...د پسېځاينيوو اړونده مورفېمونه دي.

څنګه کړی شو دا روښنايو؟

د تکيه اړ نومځاينيوو په بنسټ

۱ - پسې تکيه اړ: مې، مو، دې، يې: دا پسې تکيه اړ نومځاينيوي د يوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومځاينيوي د يوه پسېځاينيوي او يواځې د پسېځاينيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسېځاينيوي حالت يې بولم.

و ۱ ته - دا پسي تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاينيوي درې حالتونه لرې يا درې حالتونو کې راځي يا جوړوي:

۱۱- دانومځاينيوي، چې نوموېونو پسې راځی، که د مخه نومځاينيوی يې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاينيوي يې کړونی دی.

بېلګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۲ – سپین یې وهې. دله سپین کړونی دی او ،، یې،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوییونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

۱ ۳ – که د دې نومځاینیوي د مخه نوموی د دې نومځاینیوي پسې د یوه خوي سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۲ ۱ – دا نومځاینیوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوریز کړنویونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخې له امله دا همدومره بسیا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاینیوي د پسېځاینیوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاینیوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پورې، باندې، کې،...).

ګورو دا دلته یواځې له پسېځاینیوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدی شي، چې ووایو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلیکو یا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی یې کړونی او پسې درې یې نه کړوني حالتونه وبولو. دنورې روښانتیا لپاره پوره لیکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنیونې، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې لیکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله لیکنو ته پایټکی (د پای ټکی) کښېښود. تاسو ټول دې راته بریالي وی.

د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرنجولو۔ مه راپورې خاندئ، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي- کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیېنه یادونه وکړم.

اړیېنه یادونه: باور وکړئ، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زورواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بیا موږ ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابراوه.

دې بریا ته مې نو څنګه لار ومینده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا مې ځنو ملګرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملګري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی. یوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نوموییونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفېم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفېمونه وي او پرته له نوموییونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسې تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ نومځاینیوي هم ورسره مل څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، ور چې پروکلیتیکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفيمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلیتیکي (پسي تکیه اړ) او پروکلیتیکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پاې ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوې ځښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا یواځې د حالتونو اړونده مورفيمونه دي، چې پرته له، نوموييونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چې د موږ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پرتله کونه

له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو مخ ته کېږدم:

دموږزیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کونې خویوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. موږ ،،تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کیږي.
لومړی: رموږلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیږي.یعنې

سپین تر شین(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) (ډېر- ،خورا –) بنکلی دی.
دویم: په پیداېښتي ډول يې، چې د موږ هیوادوال په بیلابیلوځایونوکې کاروي:
هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... ښځه کوم ښکلی دی؟
سپین له شین (هغي هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) ښځه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دی.
دریم: سپین (را، ور، در) ښځه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دی.
په پورته لیکنه کې دا د ،، ور ښځه،، په ځای ځني لیکوالان کله کله ،، تر یا نوره ،، لیکي یعني:
که پوښتنه وشي، چې له سپین اوشین ښځه کوم ښکلی دی اوسپین ور ښځه ښکلی وي،
نوواېو: سپین تر شین ښکلی دی. دلته ،، تر ښځه،، نه وایو.
تر د هغه مهال، ځای اویوه څه د پای په نخښه کوني سره یعني ،،تر...پورې،، سره توپیر لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر یا ترې،، د ،،ورښځه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورښځه د ...پای وي، نه کیږي، دا په دې مانا چې په لاندې کې ،، تر،،
سپین تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

یادونه: یعني دا ،،تر،، هغه اړیکوی نه دی، دا له یوڅه یا چا یا شي ښځه ښکلی دی، چې زیات کسان یې لیکي:: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، ورښځه ،، په موخه یا مانا دی.

لنډ بیا
پرتله کونه یا نسبت:

موږ په پښتوکې نسبت ته څه وایو؟

(څه ووایو سم نه دی، ځکه دا موږنه وایو، دا څه ورته ویلکیږي، دی. له دې امله: څه وایو،دی).

یادونه: د موږ ځني ادیبان لیکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بیا به پرتلنه وی.

پرتله کونه: پرتله کونه په ځېته کې داسې دي: سپین و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،، ته ،، له پسېځاینیوي کیږي
دلته هم شیان سره پرتله کیږي
دا چې نسبت پښتو نه دی، نوکارونه یې کیدی شي له عربي ښځه بل ډول وي، خوموږ یې هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه په عربي خو موږ ډېر نه پوهیږو.
په ګڼونو کې لویوالی، کوچنیوالی اوبرابروالی سره پرتله کیږي.
۲ نسبت و ۴ (ته) کوچني (دی)
په کسانو یا شیانوکې، لویوالی، ښکلا، پلنوالی، ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان یا شیان:
الف نسبت وب (ته) ښکلی (جګ،پلن،...) دی.
تناسب: ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وایو:
۲ نسبت ۴ متناسب ۳ نسبت ۶ ته
یا یې انډول ۲ پر څلور برابردي له ۳ پر ۶ سره. یا دا لاندې

دوه و ۴ ته داسي دی یا برابر دي لکه ۳ و ۶ ته

نسبت به نو په پښتوڅه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو یا شیانو کې
سپین وشین ته ښکلی(جګ،....) دی
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته څوارږه (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره انډول دی.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسي دي لکه ۳ و۶ته
یعنې ۲ په څلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپین وشین ته داسي جګ(ښکلی،....) دی لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دی

یا داسي هم وایو چې:
سپین وشین ته په جګوالي کې داسي ځان نیسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو انډول،،ځان نیونه،، کیدی شي.

که شمیرپوهني ته پام وکړو،نومتناسب د برابر په پوهېدنه راځي.

الف وبه ته داسي جګ دی، لکه پ و ت ته

یا

الف و ب ته برابر جګ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم لیکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

a/b = c/d

پخوا موداسې هم لیکه:

a:b::c:d

ګومان مې دی انګرېزي کې يې اوس هم داسې لیکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کيږي.

بیا: سپين وشين ته ښکلی دي یا

سپين له شين څخه ښکلی دی.

ناسم: سپين تر شين ښکلی دي.

خو سمې پرتله کونې له پاره لیکو، چې : سپين و شين ته ښکلی دی یا سپين له شين څخه ښکلی دی.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کيدی.

Adjektiv mit Postposition

خویيیونه د پسېځاينيوو سره:

و .. ته چمتوپاتې کيدل: ته و څه ته تر اوسه پورې چمتو نه يې. یا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه يې؟

د واده لپاره

ته وڅه ته چمتو نه يې

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هيڅ وخت نه شي قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتوکيدل: هغه و څه ته توانمند نه دی؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوله! يا سم کړه! دا بيرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن هيڅ وخت يواځې نه وي. تر لږو ځانګړو پورې دا (يعنې پ) د يوه نسبتي وی پسې راځې.

هم د ليکلووې، خو له يوېخوا څخه يې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړی مې بايد ځان ورباندې پوه کړی وی،بيا مې هر ګرامري نوم بايد د پيژند سره څيرلی وی، چې دا ليکنه بيا نوره هم غزېدله.

دا دې په ياد وي، چې داهم يوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

پسيځاينيوي Postpositionen

يادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزښنونه که په پښتو وژباړل شو، نو ټول يې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شينوم اخوا يا له نوم/شينوم څخه لرې کېدنه :

بېلګه: له سينغاړې څخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) ليدلی شوه. له جلال اباد څخه لرې.

-- له نومځاينيوي سره:

بېلګه: ځمری نن له ما کره شپه کوي. ځمری نن له ماسره دئ

-- له خوينوم او نوم/شينوم څخه د مخه:

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منخ څخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه د شا له خوا ښخه غونډوسکه تر منځګردۍ پورې غورځوي.

اړیکویونه په نخښه کوي:

- یو ځای (دباندې، لاندې)

- یو وخت(ښخه، ترخ یا منځ)

- یو ډول او رقم(ټیک آو ټیک...).

-یو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پیلیادونې:

له تکرار سره مه تنګېږي!

۱ – نومځاینیوي: په انګریزي او الملاني د نومځانیوو بڼه بدلیږي او د بڼه بدلېدنې سره یو حالت په ګوته کوي، په پښتو کې بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځای باندې د کړونې نومځاینیوي سره یا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته یو اړونده مورفیم ورزیاتیږي، چې هغه د ،، ما ،، سره یوه د هغه حالت نومځاینیوی جوړوي یا د هغه پوهېدنه بدلون یا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي یا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښایي اړتیا ورتهنه وي وروسته راغلي.

که نومونه یو له بل سره یو ګډوله نوم جوړ کړې، نو دا یو یې مختړی او دا بل یې پسې – یاو وروستړی دی، خو دا سې ښه په مختړي کې نه ګورم، لکه وروستړو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوی یا نوم یا له بل کوم ویې سره د هغه پوهېدنه بدلوي

هغه ډېرې له پښتو سر د موږ ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دې. پر حالتونو باندې مو خبرې کړي یا به دلته له دې ښخه وروسته په وغږېږو. اوس یواځې داستونځې، چې ولې دې، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انګریزي کې د کړنوییونو، خویوییونو او د نومځاینیو بڼه بدلیږي. په پښتو کې پرته له کړنوییونو د دې نورو دوه وو دنومویيونو او خویوییونو بڼه نه بدلیږي، نو باید پداښتې داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز ښه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – د کړنوییونو بڼه بدلیږي. لکه ځم، لاړم، خورم، خورې، ومې خوړ.

۳ – خویوییونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې ځګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر ښه، خورا، خورا ښه او زښت ډېر باندې کیږي.

۴ – د نومځاینیو لپاره هم باید ژبنیزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نومویيونه د حالت سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه یې حالتیاکونکي دي، د نومځاینیوو بدلېدنه یا بڼه بدلېدنه او که غواړې ګردان داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتځېړنو کې فکر وکړو، چې دا نومویيونو بڼه بدلون یا په پښتو کښې یې هغه اندول هم په حالتونو کښې څنګه راځي.

-- د مورفیمونو پېژند او ونډه یې د نومځاینیو پوهېدنه، چې و نومځاینیوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نومویيونو سره یوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفېم ،،د،، دی او د داتیو یا د پسېځاینیو حالت دی، چې هغوي سره مورفېمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لرې او دې حالت سره د نومځاینیوو دنده جوړوي او دا دي: له، په، پر، تر، و دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

هغه ژبنیز توکي یا وییونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره یا بنسټیز دي، هغه پسېځاینیوي دي.

پسېځاینیوي Postposition یا اړیکویونه

پیلیادونه: له دې ځایه د موږ لپاره یا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پیلیږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړیکویون یا داسې ښې لیکنې د څېړونو له لارې هم ونه لیدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کې د اړیکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکویونه هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکې د رابندولو له املە وکه، چې یواځې او یواځې د مهال،ځای او ...پای په ګوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسېځاینیوي: د ښوونځي په ژبلاریزو ادبیاتو کې اړیکویونه یا پسي وییونه هم بلل کیږي، یو وییډول دی، چې یو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري نښونو کې ځاینیوی شوی. پسېځاینیوي په قانونمندی کې د یوه نومویيونو ګروپ یا ډله غواړي او له دې سره یو حالت لیدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نومویینو پسې ځای نیوی راځي، له همدې امله پسېځاینیوی هم بلل کیږي او

دا یوه ډله ده، چې ځاییز، وختیز، ځنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړیینوالی پوهېدنې لېږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بریالۍ و مخ ته بوزو، اړیینه بولم دا د یوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

۱ —نومویيونه	۲ ـ حالت د اړوند مورفېم سره نومویيونه	۳اینکلی-تی کي نومویون	۴ —پسېځاینیوي	۵ — اړونده غونډلې او پروت لښتکی
زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	څخه،سره،کره	ځم، ځي ۱
سپین	په کور	--=--	کې	دی ۲
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	اینښي ۳
ما	و سپین	را، در، ور	ته	وويل ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې ۵

یادونې ۱: له ما څخه هرو مرو کېدی شي ډېر پسې ځاینیوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

یادونه ۲

-- که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

-- (۳ ــ،۱) او (۴ ــ، ۱) داسې هم لیکلی شو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې یا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

یو: (۳ ــ،۱) او (۴ ــ،۱) داسې د (۵ ــ،۱) غونډله جوړوي، چې د (۴ ــ، ۱) له یوه پسېځاینیوي څخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ ــ په مرسته مو د مخه لیکنو کې ۲ ــ روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ــ،۱) څخه (۲ ــ،۱) ټیک یا سیده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ــ،۱) کې هر پسېځاینیوي ولرو، سملاسې ورڅخه همهغه د اړوند مورفېم سره یوځای په (۲ ــ،۱) کې نومويیونه راکوي.

--- که دا د حالت اړونده مورفېمونه او دا اړونده نوموویونه یوځای حالت اړونده نوموییونه وبولو، خو ګومان مې دی، کومه تېروتنه یا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفېم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسې پوهېږو، چې

د ۴ ــ کوم پسېځاینیوي یې اړوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور ښخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پو هېږو.

نو که پسېځاینیوی (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفیم سره (۲ - ۵،).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورښخه (۴ - ، ۳) پو هېږو.

او همداسې نور

که د یوه ژبني ویی یا توکې یا مورفېم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پو هېدنه چې درته روښانه شي، بیا له هغو ښخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دموږ ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کیږي.

پسېځاینیو ي:

۱ – د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم یا نومځاینییوي را شي، نو بیا پسېځاینیوي نه شته.

۲ – د داتیو یا د پسېځاینیوو حالت لپاره: ښخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شیان شته دی:

خاوندوالي شي، داتیو شی، خاوندوالي شی، اړیکویز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دویم ښنګه والی یا پېړ)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلګه: ژوندیو د مړو دعا وکړه.

ژوندیو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا څنګه والی(پېښ یا حالت): موږ اوس په دې توانېدلي یو، چې حالتونه په پښتو کې ومومو
داتیوشی (دریم څنګه والی یا پېښ) یا د پسیځاینیوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هیله ده، چې د نورو په میندلو کښې به مرستهوکړی.

یادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه ،، د ما نوې موندنو،، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوې؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپین څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلې؟

له سپین څخه.

نن له سپین کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپین کره.

یادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزیات کړئ او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ویلو شته، چې دا به بیا ورزیات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

Das Prädikat پرېديکات يا غونډالوينا

پرېديکات وايي، چې دا شی څه کوي يا يې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېديکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟. سړی يوه برخيزه او دوه برخيزه پرېديکا ت سره توپيروي. په لومړی بېلګه کې پرېديکات بېديږي دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ . په يو دوه برخيز پرېديکات کې يوه دوه برخې شوی پرېديکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له يوه پرېديکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخيز پرېديکات خوندي دئ:

- هلک بېديږي

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېديکات دی: هلک بېده شو. که پرېديکاتبرخې ويونه رابند کړي ياراغونډ کړي يا په غبږ کې ونيسي، چې هغه پرېديکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېديکات غيږ يا غونډال نوکانو غبريږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شي ته پرېديکات وټاکي. ته دلته د پرېديکات ټاکنو لپاره يو جوړه غونډالې ميمې.

- په شيبو شېبو وريږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېديکات: وريږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېديکات: (...) راوړل.

- دوي په جګ غږ خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېديکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتيو شی

شيان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او کېدی شي له ډېرو ويپونو جوړ وي. په يوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شيان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو ګرامري يا ژبلاريزه څنګه والي يا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتيو شی يا خاوندوالي شی په څېر وي. ته د شيانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاريزو حالتونو يا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتيو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره يو څو بېلګې چمتو کړي. دا شيان داسې د غونډالغړو په څېر تاکې:

زه د ښکلو کلونو ياد لرم. پوښتنه : د څه ياد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپين و ځمري ته يوه سپينه پياله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک يا څه سپين و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نومز شی: يوه سپينه پياله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتيو شی: د ما له ملګرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړيکويز شی

اړيکويز شی يو شی دی، چې د اړيکوي له لارې، يوه مخويي سره تړلی وي. د نورو شيانو بل ډول کړی شي اړيکوی (يا اړيکګر) په خاوندوالي، داتيو څنګه والي کې وي. دا اړيکوييز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وتاکل شي.،، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړيکويي شی د اړيکويي له مخې پېژندل کيږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې:
زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اړیکوي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته دربېږم. زه وچا ته دربېږم؟ د ما و ملګري ته.

هوګی د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوګی په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسې‌ځاینیوي شی:

دا لاندې غونډالې، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړئ، چې دا لاندې غونډالې کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا یا څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

ښوونکي د کار پر هکله بادې خبرې وکړې.

په خنو څنګه والو کې روښانه نه ده توپیر کړي، چې ایا یو خپلواک غونډالغړی (اړیکویز شی) یا یو ورزیاتونه (اړیکویز اتریبوت) مخ ته پروت دی.

د ګومان په څنګه والي یا حالت کې دواړه شونتیاوې شته.

Adverbiale Bestimmungen ادوربال ټاکنې

ادوربال ټاکنې هم د غونډالپوره کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټیک څنګه ولې روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، یا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- د وخت ادوربال ټاکني(تمپورال) روښانه کوي ، چې کله څه پېښيږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اږد وخت،،؟ یا ،،څومره زیات،،؟

-- د دول او څېړ ادوربال ټاکني (مودال) روښانه کوي، چې یو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکني (کاوزال) وایي، ولې یو څه پېښ شوي دي. د د پ،شتون ویونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړیکوییز شیان ورته کېدی شي، خو سړی کړی شي د پوښتنویونو په مرسته یو له بل توپیر کړي، لکه ولې یو څهپېښ شوي دي.

د   د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره یې بېلګه.

-- ځمری د خرابې هوا له امله ښه خویه نه دئ. پوښتنه : ولې ځمری ښه خویه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټۍ او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټۍ او ځمری چېرته تللی؟ لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټیټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟ د (زوړند) ټیټ سر سره.

-- زه نن سینما کې یم. پوښتنه: زه کله سینما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتریبوت د غونډالغړي برخې په څېړ

اتریبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه یوې غونډالغړي ته زیاتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتریبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوییز اتریبوت: که یو نوم د اتریبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی یو اتریبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښني زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتریبوت:دا اتریبوت یو د خاوندوالي او اړوندوالي یو څه ته ښایي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته یادونه:

موږ په پښتو کې مخځاینیوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالي به د څه وي؟ فکر ورته وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Präpositionales Attribut اړيکوييز اتريبوت:

دا اتريبوت که اړيکوييز شی له يو اړيکوي سره تړل کيږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکې له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتريبوت: دا ادوربال اتريبوت له يوه ادورب څخه جوړ دي، دا يوه ويی ته زياتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Apposition اپپوزېشن : يو اپوزېشن و يوه نوم ته يوه ورزياتونه ده او پخپله هم له يوه نوم انځوريږي يا جوړ دی او د يوې بېلېدننځښې له لارې سره رابنديږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځې مديره ده، ډېره سخته ده.

تړنوی او ناسيده خبرې (وينا؟) Konjunktiv und indirekte Rede

د کړنويونو سره اړوند يوه بله ګرامري کاتيګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی يو رېښتينی پېښه، يو امر، مګر يوه غوښتنه هم يا يوه کېدنه يا شونتيا ووايي يا افاده کړي. تړنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتيني ، مګر کېدونکي دي. له دې امله دا امکاناتبنه هم بلل کيږي. په ناسيده خبرو(وينا) کې هم يا شرطييزو غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته يو څو توپيرونه شته، له کومه لامله، چې تړنوی ۱ او تړنوی ۲ سره بايد توپير شي.

دا لاندې تکرار برېښې، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I تړنوی ۱ : راتلونکی ۱ په ناسيده خبرو کې پيداکيږي، خو په کره کارونو کې(چاته غږ کول، (له چا)غوښتل).

-- پلار ويل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي!(کره کارونه)

Konjunktiv II تړنوی ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته يو څه غواړې، او هم په ناسيده خبرو کې، په شرطي غونډلو او يا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وی.(هيله).

-- کړی شم له تاسو هيله ولرم، چې وما ته يو څه له ځان سره راوړې.(هيله منده يا مؤدبه غوښتنه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- که ما د موټربیولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی(شرطي غونډله).

(Eigenschafts-wort **Adjektiv**) ادورب (خویوی یا صفت)

.... ،، ښکلی ویونه،، خوږ، شین، ښکلی، سترې، کوچنی، چټک، برګ(په غوصه).

(Umstands-wort **Adverb**) ادورب(ښکلی والي وی)

-- لوکال – یا ځاییز- ادورب: (یو)چیرته، ، کیڼ، هلته، دلته، مخته، هرچېرته یا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه، له هغې، هیڅ (کله)

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: ښایي، په خواشینی، ټیک،، کم، ډیر، کله کله......

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونومیال – حالت لپاره ویونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره): یو، یوه

(Zweilaut **Diphthong**) دوه غږیز: یو دوه غږیز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه یو، دوه، بیا او نور.

(Befehlsform **Imperativ**) امربڼه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

(Wirklichkeits-form **Indikativ**) رېښتین بڼه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

(Empfindungs-wort **Interjektion**)احساساتویي: ای، اوهو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم میدنل کیږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبلیکوس یا ولاړ او پراته حالتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري. ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

Ca|sus rec|tus,د رکتوس – ، کړونی - يا ولاړ حالات

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو اېرګاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کړونی حالتدی)) کړوني حالت کليمې سرچينه: لاتين "casus rectus" ،،نېغ، ولاړ حالت يا ځنګه والی يا ښه يې کړونی حالت،، ، همغه پوهنيز يوناني "ptōsis orthē" مخ ته لرو.:

مخامخ ويي يې Casus obliquus اوبليکوس حالت دی.
کړونی حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ويل کيږي.

— په بنسټيزه توګه و دي ته مخامخ يا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبليکوس دی، چې ځنګيز، ننوتي، پروت، ... حالت دي، .

Casus obliquus (Deutsch)اوبليک ځنګه والی:

ويی ترپيوهېدنه/ پېژند:

١ – ژبنيز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او يا کوږ ځنګه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که نه کړونی حالت يې وبولو.

اوبليکوس نه کړونی حالت يا پروت ځنګه والي دا لاندې ځنګه والي خوندي لري:

بلواک ځنګه والی: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غړيزد کليمې بنسټ: له لاتينبلواک حالت يا – ځنګه والی، چې يوناني ترپيوهېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبليک کازوس، ناولاړ، زوړند يه پروت ځنګه والی.

١ – کازوس اوبليک جينيتيو، داتيو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور ځنګه والي هم شته، لوريز،.. د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل یې بد نه دي.

اینکلیتیکي نومځاینیوي Enklitische Pronomina.

د مخه تکیه اړ- یا اینکلیتیکي نومځاینیوي یوه کیدنه لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلې شي. کړنوی + ځانیز پسې تړی. ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې ترې ډډه کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلې یا ولې شوي، چې یو نوی ویي منځ ته راوړي چې د دې تړنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم حالتوه روښانه یا ښوولکېدی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنویي + ځانیز پسېتړی په ویینژبه او لیکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لړ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څېر د موخه لور (چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) وتا(حالت) ته (آړیکوی) دروړه.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسېځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفيمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوي څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا يې....

دا څلورواړه په يوه ګډوله يا لړۍ ځنګيزه غونډاله کې

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دايې وويل:

لوريز نومځاينيوي

لوريز نومځاينيوي: نومځاينيوي را، در، ور يوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوريز نومځاينيوي.

لرو: - (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاينيوي دي او په دويم کې اړيکويونه يا پسېځاينيوي دي، چې په نومځاينيوو پسې تړلي راځي. دا بيا داسې همم ليکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه......سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر ميز باندې ياپر هغه باندې....په کور کې

—— داسې له يوه توري جوړ نومځاينيوي شته، موږ چې يو څه کوو، په پای کې د هغه کړونې پسې نومځاينيوی(انکلېتيکي نومځاينيوي بلل کيږي(په ليکنه کې يې پيژند شته)) ورزياتوو ياورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړيينه يادونه: دا له يوه توري جوړ نومځاينيوي، چې ما ليکلي، سم نه دي. دا نومځاينيوي نه دي. دا د کړنويي بڼهبدلون دی. دا لاندي هم همداسې. دا موږ د موږ په ادبياتو کښې مداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلګې يې: ځم، ځو،ځي ، ځې، ځي(د دريم کس ن، ښ يو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنويوونو بڼه بدلون دی او په پښتو کښې کړنوييونه بڼه دبدليږي.

دا يو وييزې يا له يوه ويي جوړې پوره غونډاله ده: ځه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

له یوه ویي جوړې غونډالي کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووايي چې. ځم. خو دا سمه ویېنه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځ له دې لاندې پېژندونو سره اوبی شوې:

— له بلې لور له داسې کړونو سره د را، در، ور نومځاينيوي مخ ته تړل کيږي او کړنويي پسې هممهال دا د –م، -ې، -ئ او نور هم تړل کيږي او داسې يووويېزې پوره غونډالي جوړوي: درځم، راځي، ورځم او نور. دا به د روستاړو او مختاړ او – مشوره. څنگه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوريز نومځاينيوي، کړنويي سره د مخه تړلي او پسې تړلي يې دا اېنکليېکتيکي نومځاى نيوي دا يوه کړنوويي او دوه وو نومځاينيوو سره په گډه يوه يوويېزه غونډاله جوړوي.

يادونه: په دې هکله مي – د ما نوې ميندنې کې- هم پوره ليکنه شته

(Ablativ (Deutsch ابلاتیو یا بېلېدنه

ويي پېژند: لاتين ژبلار: ابلاتيو د پرېديکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کيږي. دا داسې کارول کيږي
Ablativus instrumentalis اله ييز ابلاتيو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه ياڅه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره يوځاى،،؟

– Ablativus separativus د بېلېدنې ابلاتيو: د بېلېدنې ابلاتيو و پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativus comparationis

د پرتله کونې ابلاتيو له و چا ته يا نسبت و چا ته سره.

ځمرى و چا ته جگ دى؟ يا ځمرى نسبت و چا ته جگ دى؟

غونډاله پېچلې برېښي، خو ژبلاريز او پوهېدنيزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativus limitationis

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کليمې د رابندونې ابلاتيو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړيکه کې،،؟

Ablativus locativus

ځايتاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

Ablativus temporalis #

د مهالټاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativus mensurae

د ډېرې - يا ست- يا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativus qualitatis

د څنګه والي يا خوي ابلاتيو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبياتو کې د خاوندوالي مورفيم بلل کيږي او ځنې يې بيا په بلابېلو لاملونو د مخځاينيوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا يو مورفيم دئ او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دی. بېلګه : د کور ښکلی باغ.

د غږ کولو حالت Vokativ

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږيزو تورو پسې يوه ،، ه ،، ترلکيږي(دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې يې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړيه

ملګری، (اې) ملګريه.

د ښځينه وو لپاره :

بېلګې: مور، مورې،

خور، خورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېر لباره په ټولیزه توګه باور لري، چې غړیز/ ډېر = اوبلیک/ډېر

بېلګې: ګران ملګري، ګرانو ملګرو!
ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځینیوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره لیکنې کړي، نورې نه پرېکوم، خو ستاسو پام یواځې د ې ځنې ځانیزو نومځاینیوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاینیوي)

اشاري نومځاینیوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاینیوي: هغومره، دغسی، داسی، هغسی، همدا، همداسې، همدغسې ...
دومره ، هومره، دومره...څومره داسی، داسی، همدا، همداسې، همدغسې دا،
دغه،دغې،هغه،هغې

لوریز نومځاینیوي: د اړیکویونې سره دا لوریزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوریزنومځانیوو کیږي. سره تړاو یا تړنه.

دا لوریزې ټوټې : را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړیکویونو په څېر د کړنوییو سره نښلي یا ویلې کیږي. یو څو بېلګې...

پوښتننومځاینیوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم...څومه، څنګه، څرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاینیوي)

څوک،څه، څو، کوم، یو شی، یو څوک، یو چاته، د یوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبلار یا ګرامر کې ناترلي یاخپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي (برخډله مې لیکله وه، خو د لاندېدلي او برخډلي په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي دوي مو یوګڼو یا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ایدنتیتي یا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې یا د ناټاکلي ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (یوګونو کسانو) باندې شتونوینا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناترلي نومځاینیوي د مخ ته ترلو وییونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، یو څه ، یوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلي پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)یو، یوه

۲ – اوبلیکوس: (ن،ښ) یوه، یوې

یادونه: ۱ – داپورته داسې بربښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه یوسړی راغی. یوه ښځه راغله او

۲ – یوه سړي وویل. یوې ښځې وویل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخې باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سړي. له یوې ښځې. دلته ،،له،، د یوه مورفیم په څېر راغلی، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړني او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنیزې لارې سره نه لري.

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځی ... او ور خو موږ مې (دې، یې) په پښتو د کړنوي پسې، م،ې، ي ترلي او د خاوندوالي نومځاینیوو پسې بیا مې، دې، یې مو د مخه وڅېړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا دا اړیینه یادونه: دلته ـــم.-ې،-و او نور توري دي له یوه توري څخه جوړ سافیکسونه یا پسېترلي دي، چې د کړنوییونو د بڼه بدلون له امله د کړنوییونو پوهېدنه بدلوي.

د دې یو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنویي اخر کې دا ورسره زیاتېدنه دکړنوي پسې ترلی یا سره ویلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوي خپلواک شته دی.

دا نور نومځاینیوي به د څنګه والي یا حالت نومځاینیوي وبولو او ګورو، چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو سره توپیر لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بیا لنډ)

یو چاته څه ویل یا ورته غږ کول په پښتو کې د یوه ځانګړي غږبنې په څېړ جوړیږي. په ټولو نارینه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارینه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کیږي، چې په پای کې یې ییي پسې نښلي. په دې باندې نور زیاته لیکنه نه کوم، خو یو دوه بېلګې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدلیږي او یا څنګه کیږي ، هغه تاسو راپیداکولی شی. لرو. خمری. غږ: ځمریه. لرو: خوره، غږ: خورې مالی بیا هم ملالی. هغه لارې هم تاسو ورته ولیکی.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،یو،، او ،،بل،، له لارې یا سره جوړیږي. بېلګې: یو له بل سره. یو له بل څخه. یو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِوندِاله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اینتېروګاتیو غونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz یا Erotema) یوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تیپیکي پوښتنکونه ده. د پوښتني ویېنډول د دې په چوپړ کې دی، چې یو معلوماتي ځواب ترې لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسي ده، لکه ویناغونډاله او غوښتنغونډاله، یو د غونډالي ډول.

د اینتروګاتیونومځاینیوو او نسبتي نومځاینیوو په منځ کې څه توپیر دي؟

Relativpronomen یا تسبتي نومځاینیوي د نوموبو په ځای کارول کیږي. دا یوه غږېغونډاله (نسبتي غونډاله) لارښودوي او د یوې په سر یا پورته ترتیب شوې غونډالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه نوم(یا نومځاینیوي) نښلوي یا تړي. اېتروګاتیو نومځاینیوي یوه پوښتنغونډاله (اېنتروګاتیو غونډالې) لاربښودوي او د غبرګوني غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه یې لولم، ستړیکېدونکی دی.

دا د باور نه دي، څه چې ته ماته وایې.

اېنتروګاتیو غونډالې پوښتنغوډالې لاربښودوي، کېدی شي دغبرغونډالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاینیوي کېدی شي نسبتي – او اېنتروګاتیو نومځاینیوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د یوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اینتروګاتیو غونډاله – ناسیده پوښتنغونډاله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ایا له دوي څخه کوم دا کړکۍ ماته کړې ده.
اېنتروګاتیو غونډاله(ناسیده پوښتنغونډاله) یوه څنګغونډاله یا که غواړئ څنګیزه غونډاله ده. د پوره کونکې پوښتمې په څېر(۱-) څنګغونډاله د یوې پوښتنغونډالې په څېر پیل کیږي. د پربکړه غونډالې په څېر(۲ -) دا د ایا له لارې یا سره پیل کیږي.

یادونه: پهدې تولو لیکنو کې کمښت شته، چې باید تل ګران لوستونکي یا ډېر کار پرې وکړي.

د اېنتروګاتیو غونډالو برخکلمي

۱ – غبرډولیزه پوښتنغونډاله، ۲ – پربکړییزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله.

بېلګې:

۱ – یوه پوښتنغونډاله ده، ، چې ټیک د غبرېدونکې د معلومات کنډو یا تشیا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشیا ډکه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱) غونډاله: ،،(ایا) ته نن راځې؟،، یوه اېنټروګاتیو غونډاله ده.

(۱) اېټروګاتیو – یا پوښتنغونډاله له غونډالنخښې،،؟،، سره په نخښه کېږي، که دا یوه سر – یا بنسټغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالې د پوښتنغونډالې په چوپړ کې نه دي، دوی(یو څه ته) رابلنغونډالې دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غوارې تر اخره یا تر پای(بلاخره، یا بالاخره(رېښتیا نه پرې پوهېږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشې؟،، یا ،، بیا هم یا: تر اخره پورې نه غوارې راشې؟،،

دریمه برخه

په پښتوکې له وییونو څخه تېرېدنه نه شته

په پښتو غونډلو کې له وییونو څخه تېرېدل یا حذف(؟؟) ژبلاریز نه دي.

د مورڼ ډېر یا ټول ژبپوهان او ژبمینه وال په دې اند دي، چې ګوندې پښتو کې د ځنو وییونو ویلو او لیکلو ته اړتیا نه شته او کېدی شي ورڅخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځی ، چې دې ته لږ فکر وکړو، چې په پښتو کې له وییونو تېریدی شو او که نه؟

--- د پیداښټ پر بنسټ باندې یا - له لورې څخه: دا چې ژبه پیداښتې ده، نو له پیداښتې پیداښت څخه خو تېرېدل د پیداښت سره په مخامخوالې کې دی.

دپیداښت سره سم د پښتو وییونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او ګوتپورته کونو له لارې نه ټاکل کېږي، ځکه چې پیداښت نه ټاکل کېږي، دا دي، چې څنګه دي. کله هم چې یو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوی، چې بېلګې یې ډېرې دي، خو دوه به یې له تاسو سره شریکې کړم.

۱ – ژبپوهانو غوښتل، چې ګوندې د عربي مایع لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته یې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دمورڼ لیکولان یا له رادیو-تلویزیون د تښتېدوني یا غاز لپاره اوبلن واورم، پوره زورېږم او همداسې یې د ستاندارد، سویه او ستحې لپاره د کچې کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوي ټاکل پوره ناسم دی. سرې له دې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې باید وپوهیږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهیږي. ما ته به ډېره بخښنه کوي، زه په رښتیا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه ولیکم؟

هغه څه چې بهیږي، بهېدونکي دي. دا تل لرو اوستاندارد او سویه نه د کچوني څه لري، او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچیږي. دامې یوه ورځ له رادیو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،، او سمه بده راته وبرېښېده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له ویبونو څخه تېرېدلو ستونځې هم ټولې دپښتو په څلورم حالت کې دي، چې اوس به یې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پیداښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پیل څخه به پردې اړونده غوندلو باندې پیل وکړ:

لومړی:

-- په ما باران ورېده.

-- ما باندې باران ورېده.

-- پر ما باران ورېد

-- پر ما باندې باران ورېده

دویم:

-- په کور یم او همداسې

-- کور یم.

-- کور کې یم.

-- په کور کښې یم

-- له کور لام.

-- د کور نه لاړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- له کور څخه لاړم.

دابېلکې بسیا کوي.

ولې موږ په دې پوهېږو، چې موخه مو څه ده او ولې هغه موخه بې له ژبلارې له لارې سمه یا نیمګړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل یا حذفول ژبلار ده او که څنګه؟

ژبلار له ژبې څخه راوزي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل باید پام وي.

-- ولې نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وې اوبی شوې؟

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهني ډګرته دا شاوخوا اویا کاله کیږي، راوتلې او دا هم داسې په نیمه نیمخوره توګه یا داسې په خویېدا، چې پخپله پښتنو یې هم د څېړلو توان دومره نه لاره. په هر صورت د دې شرایطو لاندې اوس هم دموږ ژبې د موږ د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو ربړو پر ګاللو باندې یې دومره د پام وړ وده کړې. په هغه وخت کې د موږ ژبپوهانو دومره امکانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانګړې توګه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه کار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپېژندونه باید سم راواخستل شي، چې هغه اوس کېدونکي دي.

که تاسو د موږ د پښتو ژبې ټولې د بېلا بېلو پوهنو پوهنیزې لیکنې وګورئ، نېمګړې نه، چې له ترنوییونو او اړیکوییونو څخه پرته پښتو په کې نه شته.

موږ د ژبې پر غنی کولو پسې ګرځو، خو د خپلو وییونو په ساتلو کې ناتوانه یو، چې دا د خپلو پښتو وییونو ساتل مو باید لومړنی دنده وي.

له ما څخه مې تل لیکنې اوږدېږي، خو لنډ داسې مخ ته ځو:

د موږ څلورم حالت مو د پسېځاینیو حالت بللی او ګورو چې ستونځې په همدې کې دي، نو غواړم لومړی تازه د پسېځاینیو پېژند راوړم.

پسېځاینیوي: د ښوونځي په ژبلاریزو ادبیاتو کې اړیکویونه یا پسې وییونه هم بلل کیږي، یو وییډول دی، چې یو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري ښنونو کې ځاینیوی شوی. پسېځاینیوي په قانونمندئ کې د یوه نوموییونو ګروپ یا ډله غواړي او له دې سره یو حالت لیدوړ په نخښه کوي. دا چې د نومویینو پسې ځای نیوی راځي، له همدې امله پسېځاینیوی هم بلل کیږي او دا یوه ډله ده، چې ځاییز، وختیز، څنګه والي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

راټولونکی، سره له دې، اړیینوالی پوهېدنې لېږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.لکه: ځخه، سره ،کره، لپاره، پورې، کښې او نور

///

یادونه: دا لاندې لیکنه کېدی شي تکرار وي، د دېبخښنه دې وي.

تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي

داسې یو څه به د نومځاینیوو او حالتونو ښه روښانونه نوره هم وڅېړو.

له هرڅه څخه د مخه د حالت Kasusپېژند: په پښتو کې ځلور حالتونه لرو، کړونی، پرېکړونی، د خاوندوالي حالت او د پسېځاینیوو حالت، کاسوس یا حالت څېړي چې نوموییونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړیکې لري او دا نوموییونه څنګه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلګې څخه یې په الماني ژبه کې نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو نیولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نوموېون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي یا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نوموییونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و،، د پسېځاینییو لپاره د نوموییونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بیا بیا وته نیسم، ځکه چې زیات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه یواځي او یواځې په همدې ټاکلو ځایونو کارول کیږي او بس.

اوس راځو نومځاینیوو ته: موږ په پښتو کې دوه ډوله نومځاینیوي لرو:

لومړی - ځانیز نومځاینیوي او کارونې یې

دویم- کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي او کارونه یې. دا نومځانیوي په رېښتونې په یوه څه پسې تکیه اړ وي او یا ان چې ورپسې سلیبس - یا نښتي وي.

ګډه کارونه او د کاره-ونو پرتله- کونه یې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینیوي یا - - لپاره نومځاینیوي وکاروم.

لومړی ۱ – یوګڼ: زه، ته، هغه،هغې...

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۲ – ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاینیوي لرو:

لومړی ۱ ۱ – زه، چې د کړنویونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کیږي او د هغه کړنوییونو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لاړم، زه خورم، خو.. نور لاندې.

لومړی ۱ ۲ – ما، چې د تېروخت د هغه کړني لپاره کارول کیږي، چې پرېکړونی ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په یو څه د څه د کړو سره سرته رسیږي. ما وخوړ(ه)

و لومړی ۲ ته: د ډېرګړو د کړنو لپاره دا نومځاینیوی ،، ما، موږ، ...،، نه بدلیږي. موږ(تاسو، هغوي) وخوړل (لاړو) .

یادونه: پوښتننومځاینیوي دي: څه، چا. که موږ دلته پوښتن نومځاینیوي د زه او ما په ځای ولیکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي. بېلګه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دویم ته: تکیه اړ نومځانیوي په دوه ډوله دي:

دویم ۱ – د مخه تکیه اړ نومځاینیوي دي: را ، در، ور

دویم ۲ – پسې تکیه اړ نومځایمیوي:مې، دې، یې، مو(دا د موږ او همداسې د تاسو لپاره کارول کیږي)

و دویم ۱ ته- دا دوه ځایونو کې یا دوه ډوله کارول کیږي یا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاینیوو(رېکتوس - او اوبلیکوس) حالتونو څخه و مخ ته لاړ شو، نو په دواړو کې کارول کیږي.

دویم ۱ ۱ – که دا نومځاینیوي د کړونو په څېر وییونو و مخ ته راشي یا ورسره نښتي یا سلېښ وي، نو د کړنوییونو سره لوریز کړنوییونه په ګوته کوي، لکه راځم، راځي، ورځې، ورځي، ورځی....

بله بېلګه: راکوې، ورکوم، درکوي او نور.

و دویم ۲ ته: دا هم دوه ډوله کارول کیږي یا ښه یې په دوه حالتونو کې کارولکیږي.

دویم ۲ ۱ – دا تکیه اړ نومځاینیوي تل په یوه نوم، نومځاینیوي او یا یو څه پسې تکیه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا نوم یا دا یو څه یانومځاینیوی د پربکړوني په حالت کې وي، نو پسې کړنه راځي یا که کړنه پسې راشي، نو دا پسې تړلی نومويي یا څه یې پربکړونی دی.

بېلګه: ته مې ووهلې، زه یې ګوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

یادونه: ګورو، چې موږ په پښتو کې همدا دوه نومځاینیوي ، زه او ما لرو، چې د کړوني او پربکړوني لپاره کارول کیږي. له دې څخه داسې پوهېږو، چې د لومړي او دویم حالت یا د کړوني او پربکړوني حالت لپاره.

دویم ۱ ۲ - که ولرو: (را،در، ور)(څخه، سره،کره،پورې، باندې، ته.....)

دلته دا پوره یو حالت دی، چې کېدی شي د پسېځاینیوو حالت یې وبولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکیه اړ نومځاینیوي، ټیک وپسېځاینیوو ته تکیه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانیزنومځاینیوو سره څنګه لیکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسې) = را سره(څخه، کره، پسې) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پورې = را پورې دلته بیا را = ترما

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما= را

پر ما باندې = را باندې.له دې څخه لرو: پرما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په ،پر، تر ، ته، باندې...... مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د اړونده پسې نوم یانومځاینیوي دنده بدلوي. دلته د ،، ما ،، ، چې د کړوني او پربکړوني لپاره په بدل ډول کارول کیږي، دلته یې دنده، له ،، د ،، سره، چې ،، دما کور ،، لیکل کیږي او ،،د ما،، د خاوندوالي نومځاینیوي کیږي او همداسې د پسېځاینیوي حالت کې هم د د ،، ما ،، دنده د (له، په ، پر، تر ....) سره په اړونده ډول بدلیږي.

په پورته پسېځاینیوي حالت کې دا هم غوره ده، چې:

۱ - له ،،له،، سره: څخه، سره، کره، پسې ټاکلکیږي او له څخه، سره ، کره پسې سره ،،له،، یواځنی ټاکلکیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – له ،،تر،، سره ،،پورې،، یو یواځنی ټاکلکیږي.(دا یو ویاځنی په دې پوهېدنه چې تر یواځې هلته راځي، چې پورې یې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي ،، تر کور پورې،، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ - همداسې له پر سره باندې او په څټ له باندې سره پر.

۴ - له ،،و،، سره ،،ته،، او په څټ

دا اړیین دي، چې بیا هم ګوته ورته ونیسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدې ژبلاریزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د مور ژبپوهان او ژبمینه وال یې دا ،، تر ،، ډېر کله ناسم کاروي.

یوه غونډله او شننه یې:

ښځه و خپل ورور ته د خپل مېړه خولی ورکوي.

په پورته کې ښځه کړونې، وخپل میره ته (د پسېځاینیوي حالت پوره کونه)، د خپل مېړه(خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړونې حالت) ورکوي(کړنه).

پای لاس ته راوړنه: مور د دې لیکنې سره داسې وښوده یا ښه یې: بیا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو څلور حالتونه لري: کړونی، پرېکړونی، خاوندوالي او د پسېځاینیو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنګه ښه نومول کیږي).

یوه غوره یادونه: د مور ډېر ناسمونونه له همدې مورفیمونو له ناسم کارونې سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زیات پام و همدې ته وکړ.

و دویم: ۲ ۲ ته: که ولرو: کور مې کوچنی دی، نو دا د ځانیز نومځاینیوي سره دا سې لیکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ،، ما ،، سره یو بل مورفیم ،، د ،، مل شو او ،، ما ،، دنده یې بدله کړه.

د مخه مو په لیکنه کې ولیدل، چې هلته ،، مې ،، د ،، ما،، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پیداښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ،، د ،، څخه، چې ،، ما ،، یواځې وي، څه نه پوهېدل کیږي او ،، د ،، هم دیوه مورفیم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو له ،، ما،، سره یو ځای د خاوندوالي نومځای نیوی کیږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ،، د ما،، نومځاینیوی شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت غوره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته لیکو چې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي حالت وبولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،،د،، یو مورفیم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې د لته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما،، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کړوني څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کړوني نومځاینیوي ته راوسته.

دا بیا روښانه په ګوته کوو، چې ،، د ،، یواځې او یواځې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کيږي

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لا نه وو څېړلي، چې پښتو ابرګاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې دا په پام کې ونیسو، چې ما دا حالتونه د الماني حالتونه څېړلي، چې پښتو حالتونه یې ورسره سر نه خوري، خو کته مې ترې احستې او پل پهپل به به دې لیکنې کې د دې ستونځو لپارهاوبي ګورو (ستونځوبی لکه ګړوبی)

نومیناتیوNominativ (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز)

یادونه: دا چې پښتو ابرګاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کښې نه شته او دا نومیزپه پښتو کښې کړونی دی.

په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هرڅه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نخښونې په چوپړکې دئ، د دې له پاره دا هم تیپیکي یا نومونییز دئ چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کيږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

یادنه: یوې له د مخه تېرې یادونې سره موږ نومیز حالت په پښتو کې نه لرو او دا په پښتو کښې کړونی حالت دی.

لنډ: دا حالت دئ، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کيږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کيږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کيږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د ګړنو یا کړ له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه وکار ته ځي

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به وکار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوړه

ما منه خوړلې وه.

لنډه یادونه: وروسته به وګورو، د ،، زه کا رته لاړم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لاړم،، سم ولیکو. د ژبلار او په ژبلار کې د ما د نوو میندنو په بنسټ (دا دې هملته (همهغلته) وکتل شي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرګنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولۍ. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعني په دريواړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو کې پوښتننومځاينيوی هم بدليږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيږي.

څه شی خرابيږي؟ ځواب:کاليمينځی

يادونه: و ماته هم دا نومونه توکلې د ليکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهيږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمينځي،کاليمينځی، کاليمينځونی يا کاليمينځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مينځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبليکوس کارونه

يادونه: دا لاندې څېړنبرخه نېمګړې ده، خو وروسته په نورو ليکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نوميز او اکوزاتيو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کيږي. يوه ځانګړنه شته او هغه داسې ځانيز نومځاينيوو کې اوبليکوس د الماني و اکوزاتيو ته کارول کيږي. کاسوس اوبليکوس تل کارول کيږي، که يو اډپوزېشن په نوم تکيه کوي. ځانګړنې په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زيات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبليکوس د تېروخت بڼه کې نوميز حالت کې هم کارول کيږي.

يادونه: دلته دې اندونه سره ګډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتي وی و پسې ځاينيوی ياپوستپوزېشن ،، ته،، ته يو اوبليک دی. د الماني داتيو څنګه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څير د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بيلګه: و کور ته ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمېز(حالت) باندې (اړيکوى) د انګورو (خاوندوالى حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړيکوى) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړيکوى) وتا(حالت) ته (آړيکوى) دروړه.

ګورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

دلته ټول اړيکويونه پسي ځاينيوي يا پوستپوزېشنونه دي.

د مورږ ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟

مورږ په رښتيا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاريزې ستونځې لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله د مخه ليکلى وو، اوس و ما ته په ځانګړې توګه په حالتونو کې ډېرې ستونځې ليدل کيږي، چې په اوسنيو ليکنو کې مې سمې کړي.

ما ليکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دى. دا حالت ،،باغ ،، کړوني دى. ،،ته،، پسي ځاينيوى دى، نو بايد چې له نوم څخه د مخه د دې پسيځاينيوي اړونده مورفيم ورزيات شوى وي، چې غونډله سمه شي او هغه د يوه ،، و ،، له نوم سره د مخه بايد ورزيات شي. اوس به يې سم وليکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي، که دا زه ورزيات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،،. دوه نورې غونډلې.

پخوا مې ليکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کليوالي دي، خو معياري يا ښه يې ژبلاريزې ناسمې دي. دا به سمې داسې وليکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې ليکني شته.

د ما يوه هيله: که هر چا يو څه سم وليکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې منې او ناسمون يې تل بايد سم شي.

لاندې به کليوالي ليکني او معياري ليکني سره يا ښه د حالتونو غونډلې سره په ګډه وګورې:

زه باغ ته ننوتم	زه و باغ ته ننوتم.
زه باغ کې يم.	زه په باغ کې يم.
زه د باغ نه لاړم او نور.	زه له باغ څخه لاړم(ولاړم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دما سره	له ما سره
په میز شته	پر میز باندې شته
ما پورې راشه یا	تر ما پورې راشه
تر ما راشه.	تر ما پورې راشه

انګلیسي نوموېونه، چې د یوه حالت اړوند دي

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، ترمخه، ... او او دا ټول ناسم دي. ،،تر،، یواځې او یواځې د پسې‌ځاینیوي مورفېشم دی، چې دا پسې‌ځاینیوی یې ، پورې دی او پس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پسې‌ځاینیوي لري او دا دي:

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو ولیکئ.

پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولې ځوانه؟

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه یواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتنو یوه ټولنیزخوزښت بنسټ په جوړېدو(۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل پوهنتون او په(۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتوټولنه جوړ شول، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار هاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لویې جرګې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لړه سویه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه باید پیل شوی وي او قانوني ، د قانون له مخه یې دا په ۱۹۶۴ ز ک بیا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لږ را بیدار وو.

سرلښکر یې:

دا خپله دنده بولم ووایم، چې سر لښکر یې همهغه له اول څخه خدای(ج) بخښلی اروابناد وزیر محد ګل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره یې د یوه ورور په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيکې لرودې، په ژبه او هيواد مين انسان وو او د دې توان يې لاره، چې د اروابناد رښتين صيب له خبرو يې دا پنځه د پښتو ستوري هر يو اروابناد خبيبي، اوربناد بينوا، اروابناد رښتين، اروابناد خادم او اروابناد رشاد روزلي او د وينا له مخې يې سياسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نيولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته ځرګندوني څخه همدا لامل ځرګنديږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنيزه ريښه کې هم پوره ستونځې لرې د ژبې تر ژبلار يا ګرامر پورې. د پوهنيزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خونديونه نه لرو، هغه مسلکي وييونه يې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه يې د پوهېدني سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي يا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوبښت کتابونه مې په پښتو ژباړلي او ليکلي د داسې څه فزيک سره، د پښتو د دوه ګرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنګه شونی وو، دا به په بل ځای کې وليکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستايلو له امله نه ليکم، خو د نورو يې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

دا هم بايد په کلکه ووايم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دموږ ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته مې – له دې ليکنې سره- هغه بنسټيزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبيو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټيزه ستونځې:

زه به د موږ ستونځې په حالت(پېړ، کاسوس يا د الملني فال) کې وڅېړم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو يوه زړه ځوانه ژبه ده، نو ګرامر يې هم بايد د ژبې ځوانی ته ورته يا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو بايد چمتو کړی وي. دا چې خپل ګرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معياري توګه، نو بايد دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زياته ونده په کې فارسي يا عربي ژبې بايد لرودې وی، ځکه چې موږ د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو بايد له فارسي رانيولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي ، چې لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د موږ یواځنۍ رسمي ژبه وه – رانیولي وي، نو د موږ د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا له امله پښتو اندول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابلده بلکه پردی برېښېده. موږ د نورو ژبو په مرسته د پښتو ګرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوې منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبې سره هم باید ستونځې شته وي، چې هغه بیا د ګرامر په لیکلو کې راڅرګندیږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د ګرامر د توپیروالي له امله، ګرامري ستونځې منځ ته راځي، چې زه به یې په دې لیکنه کې هغه ځرنګوالي ته ګوته ونیسم او همداسې له بلې لورې موږ د پښتو ژبلار یا ګرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانیسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم یې و ژبلار ته ورننوځي. د دې ځرنګوالي ته به هم ګوته ونیسم.

په پښتو کې د حالتونو یا پېړ سره لرلې ستونځې

پیل یادونه (ځان ستایېنه نه ده، خو اړیین راته برېښي، چې هرڅنګه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما لیکنو ته راواړم): ما له ښوونځې څخه را په دیخوا له پښتو ژبې سره زوره مینه لروده او اې چې په څلورم ټولګي کې - دامې په یاد دې، چې - د يېګانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توګه د ژبې سره کړونی کار پیل کړی او دا هره ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه یې د دوه ژبلار کتابونو لیکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه وییونو ته کتنه شوې، چې موږ یې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نیولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهیدونکي،، په ځای یې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سویي او معیار لپاره کچه کارولکیږي، دا مې باید باور وي، چې د موږ لیکنوکي څوک یا ژبپوهان نه پرې پوهیږي او دا سې نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه لیکلي په ketabton.com کې یې ګران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هیله هم ده، چې که دما لیکنې سمې نه وي، نو ......

اوس هغه ما ژبلاریزې لرلې ستونځې:

بېلګه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

موږ لیکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما په ،، له ...ځخه او د... سره،، باندې يوه ستره ليکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم ولیکل، چې ګوندې دا يو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د يو مورفيم په توګه د يوه نوموي (نوم، نومځاينيوی) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښايي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی، لکه د هغه کتاب يا همداسې د سپين کتاب، نو دا را ته له هغې ځخه وروسته سم برېښېده او پسې بيا په دې اند شوم، لکه د موږ ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... ځخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا يو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی يې په منځ کې راځي او د موږ ټول ژبپوهان يې ،،سربل او اوستربل بولي،، ، چې زه په رښتيا نه پرې پوهېږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولې.

دا بايد ووايم، چې د موږ ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د يوه ځه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنستيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انګېرل کيږي، چې هغه د انګرېزې from او الماني von لپاره موږ د پښتو انډول ،، له،، بولو يا داسې شايد کله، کله ،،ځخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنيو ژبپوهان ځخه به ،، له...ځخه،، او له ما ځخه هم زيات ،، له... ځخه،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې ،،دما،، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لږ ګوته ورته ونيول شي او ليکنې پرې يو ځو لرم، چې د کتلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.

له دې سره مې باور دی، چې موږ د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبيو لار ميندلې وي، چې ګران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي.

موږ په پښتو ژبه کې لرو: موږ نومځاينيوي لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې ځېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي،

لکه: ته ما وهې، تا زه ووهلم.

په نورو حالتونو کې بايد يو ځه بل ډول وي (پسې روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي).

دلته دی، چې د from او von انډول ،،ځخه،، دی، نه ،،له،، او همداسې نه ،،له ... ځخه،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کله وپوهېدم يا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو(وپوهېدم؟؟؟ دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي)¸ چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکليتيکي ليکل) نومځاينيوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نوموېونو سره يوځای راځي د اړوند حالت لپاره، چې هغه حالتونه يې، چې دا يې د نوموېونو سره راځي، اوبليکوس حالتونه دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور يواځې هم په هغو حالتونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته ګوته ونيول شي.

ولې بايد دما خبره سمه وي؟

د ټولو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکنې به د مور په ژبلار کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو اديبانو څه شننيز ګومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبی شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پوهنيز نه وي ښوول او روښانه شوی.

د دباندنيو ژبو او د دباندنيو پښتو ژبپوهانو ډېرې ګټې او دا د مور غوندې لرلې ستونځې.

مور چې په هره ريښه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندنۍ ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه مور پوهنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د مور د ژبې په ريښييزو ليکنو کې ولې تول ريښه اړوند شيان وييونه او نومونه مو د بېلګې په توګه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته ګوته ونيوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو يې زيات نه پوهېدل او يا ورته اړيين نه برېښېدل او يا يې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړيين د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د ليک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله يا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا يې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي، چې د خپلې ژبې وییونه یې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وییونو پرېښودنه.

ژبلاریزې ستونځې هم په همدې توګه. موږ د نورو ژبو په ژبلار یا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي یاعربي ژبې له ژبلار مو ګټه اخستې، چې هغه بیا د موږ د ژبې له ژبلار سره ډېر توپیر لري.

بخښنه. لیکنه را څخه غزیږي. اوس بېرته وموخې ته.

موږ له دباندنیو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاریز څه هم زده کوو. دا چې دوی یا نور ژبپوهان یې په نورو ژبو پوهیږي او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرګ (هغه غبرګ یا غبرګون، چې د موږ ژبپوهان یې د څه موخې لپاره لیکي، ناسم دی) ګرامري توکي له هغو ژبو رانیسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرګند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وبلیکوس لري، زده کړل او همداسې کلیتیکي نومخانیوي، چې په مټه یې لیکنې اوس تاسو سره په دې لیکنه کې شریکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهیږي، چې نایم دی. لنډ دا موږ ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم باید نابلد وي. دوي ژبه باید له موږ څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بیا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېکاره یم(بېکاره نه یم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله چې د اند سره ناسم څه وګورم، نو څه پرې لیکنې ته یې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنګه مومو؟

۱ – سپین د طالبانو له بند تر ازادیدو وروسته

۲ - سپین د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و ۱ – ته: ناسم دی، ځکه چې: دلته له مورفيم ،،تر،، څخه څه نه پوهېدل کيږي او ،، تر ،، پرته له نوم يا نومځای نيوي، څه نه وايي يا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زياتې ليکنې کړي.

۲ - سبين د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

و ۲ – ته: پرېکړه پسې: که ،،رووف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بيا په

،، ...د ازادېدو وروسته،، ، دلته هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی او په دې ويېنبرخه کې سم نه دی، دا څنګه بايد وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بيا بېرته دا ليکنه ناسموي.

له دې امله ۲ – ناسم. نو

۳ - سبين د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ – ته : ولې بايد سم وي:

ځکه چې دا بند د تالبانو دی او نور نو د بند ،،له ازادېدو څخه وروسته،، سم دی.

بله بېلګه: د سپينغر د کور له لېدلو څخه وروسته

راځی، چې و دې ته نور هم په ګډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم بښوونه

د م ک ملګرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – يما، يتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته يې ځواب

له ټولو راته ګرانو د م ک ملګرو لوي ښتن مو راته روغ لره. د دې به بخښنه کړی، چې ستاسو يو اند او د ما بل اند دی.زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د يوڅه د روښانه کولو يا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پيداښتي ده، نو ښوونه به يې په پيداښتوالي کې څېړو

-- پيداښتوالی

-- ټوليزوالی(که يو څه پيداښتي نه وي). ځنې ښونې چې کيږي، د هغه غوښتونې د ټوليزوالي په بنسټ کيږي.

-- بل ډول ځوابونه يا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بيا سيده او ناسيده ښوونې دي، چې ډېر نه پرېغږېږو.

-- پېداښت کې تل پيداښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کيږي. دا چې ژبه پيداښت دی، نو هرو مرو بايد د هر څه لپاره يوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کليوالي ويېنې لرو. دا خو درېواړه د پيداښتې ژبلارې له امله سمې نه وي او که غواړی معياري نه وي.

-- د ټول د م ک ملګرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وايي، چې د پښتو ټولنې د پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زيات کسان دې دويم ته سم وايي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون يې ښودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پيداښت وي، نو بايد د سمون لپاره يې پيداښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښايم، چې دريم سم او ژبلاريز دی. ولې؟

-- موږ پوهېږو، چې ،، د،، د خاوندوالي يا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دريم ژيبلاريز سم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- ټولیزوالی: د دې دلیل راوړل نور اړیین نه دي، خو په زیاتو پوهنو کې دا هم له غوره دلایلو څخه راوړل کیږ، چې له پیداښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د ،، د ،، خاوندوالي مورفیم له امله دا ټولیز هم دی او په ټولو کې دا ګډ هم دی.

-- یوه ښوونه یا یو دلیل تر هغې پورې سم دی، تر څو یې چې ناسموالی یا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنیزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهیږو.

رابه شو اوس سیده ناسیده ښوونو ته.

-- سیده ښوونه: ۳ –م سم دی. دا به ښایو. ومو ښوول، چې ۳ –م ځواب دپیداښت سره سم دی او همداسې ټولیز دی

-- ناسیده ښوونه. که موږ وښایو چې ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ – م یا ۲ –م سم وي.

دا د پورته دواړو پیداښتي او ټولیزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ۲ – سم.

دلته مې تاسو لړ د شمېرپوهنې ښونو سره هم سترې کړی.

هیله ده، چې مرسته وکړی، چې یوې لاس ته راوړنې ته راشو.

د پښتو ستونځې او ستونځوبې

د پښتو زپلاریزې ستونځې چېرته دي؟

د پښتو ستونځې د نورو په ښنک کې (،،ترښنک،، ناسم دی) د موږ د دباندنیو ژبو څخه ......رانیونه کې

--- دا زیاتې ستونځې په حالتونو او پسې ځاینیو کې (وبه ګورو، چې پښتو یواځې پسېځاینیوي لري).

ستونځوبې یې په دې کې دي، چې موږ بایدله باندنیو ژبو څخه د لارو میندلو په هکله ګټه پورته کړو، خو د خپلې ژبې ژبلارې د لارې په بنسټ بیا خپلې ستونځ اوبی کړو.

هغه سترې برخې، چې د ما په اند مو دستونځو سره مخامخ کوي، یوه یې حالتونه دي او بل مخ-،پسې – یا سنترځای نیوي، چې وبه ګورو موږ یواځې پسې ځاینیوي لرو او بس. دریم یې کېدی مختړي او ورسترې یاپسېتړي وي، چې زه ډېر څه په کې نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې زه په الماني پوهېږم او درې، نو داسې لږ به بيا پښتو له دې ژبو سره پرتله کوم او په مته به يې خپلې ژبې ته سم څه په خپله ژبه کې لټوو او دا چې ژبې پيداښتي دي، نو هرو مرو د هرې ژبې اندول په هغه خپله لار يا ژبلار شته. په دې هکله مې پوره ليکنې کړي، خو بيا هم:

لومړی: په لومړي پل کې به د الماني حالتونو ته پام راوګرځوو: په الماني کې څلور حالتونه ياځنګوالي شته، چې بې له شننې او يواځې بېلګې ورکوني سره به بسيا ومنو.

۱ : نوميناتيو(پښتو يې کړنه يا کړونی): زه راغلم. زه خورم.

په نوميناتيو يا نوميز يا کړوني غونډلو کې مو دوه ډوله – وخت اړوند- ؟؟؟؟ کړوني زه او ما سره بدليږي. کړنبدلونونه لرو.

-- هغه چې دا نوميناتيو زه او ما يې په اوس او تېر مهال بدليږي: دا هغه وييونه دې چې ته يو څه کوې او پرېکړوني (او که نه کړونی؟؟) ته اړتيا لري يا پرېکړونی لري.

زه ډوډۍ خورم. ما ډوډۍ وخوړه.

زه لرګی رااخلم. ما لرګی راواخست.

زه لرګی وهم. ما لرګی وواهه.

-- هغه چې په نوميناتيو غونډلو کې يې زه په ما نه بدليږي: هغه غونډلې چې نوميز کړوني ته اړتيا نه لري يا پرېکړونی نه لري. ؟؟؟ ترانزيتيو او اينترانزيتيو،، ؟؟؟ کې دې پام وشي؟؟؟

-- زه راځم، زه راغلم.

-- زه ودرېږم. زه ودرېدم.

۲ – پرېکړونی: دا په يو څه يا چا څه کيږي.................

مرسته !!!

--- په را(در ور) څخه(سره، کره، پورې، ته، کې، باندې...) کې دا را، در، ور اينکليتيکي نومځاينيوي دي، چې د پروت حالت يوه حالت په نخښه کوي او دا ټول د الماني ژبې داتيو حالت ته ورته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- په تلل کې، که د تلل په ځای راتلل ولیکو، نو لیکو چې: زه راغلم، ته راغلې او هغه راغی،...

ګورو چې دلته –غلم،--غلي،--غلې او همداسې را، در، ور په دې وییونو کې څه پوهېدنه نه لري، نو لاس ته راوړنه به دا وي، چې دوی یو د بل مختړي او ورسترړي دي یا به دا ووایو، چې دا راتلل، ... یو خپلواک کړنوی دی او دا راغلم او نور یې بدلونونه دي، نو له دې څخه باید داسې ووهېرو، چې دا باید د هغه حالت د را، در ، ور سره بدل نه شي.

دلته دې ګران ژبپوهان او نور مینه وال مرسته وکړي، چې همداسې یا بل ډول باید و ښوول شي یا ونومول شي.

پروت حالت

په پښتو کې اوبلیکوس – یا پروت حالت لرو، کله چې نوم او نومځاینیوی سره اړونده ادپوزېشن - (که پسېځاینیوی یاپوستپوزېشن) ولري.

دا پېژند چې اوبلیکوس اړوند ادپوزېشن(مخځاینیوی، سنترپوزېشن او پوستپوزېشن) ولري، خو د ما د څېړنو له مخې پښتو یواځې د اړونده اوبلیکوس حالت لپاره یواځې پوستپوزېشن یا پسېځاینیوي لري.

د دباندنیو ژبو څخه داسې شننې لرو، چې نومويي اوبلیک حالت کې دی، که اوړوند یې یو ادپوزېشن ځای شوی وي.

دلته دې ته اړتیا شته، چې وګورو، اړونده حالتونه کوم ادپوزېښنونه لري.

ما په خپلو لیکنو کې دا ښوولي، چې موږ د اوبلیکوس یا پروت حالت کې یواځې پسېځاینیوي لرو.

د دې ښوونو له مخې، چې پښتو ژبه ادپوزېشنونه له ډلې څخه یې سنترپوزېشنونه ولري، نو موږ به په لاندې غونډلو کې

له ځلمي څخه (سره،کره)

تر تا پورې

په کور کې

اونورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ولرو: له ...څخه(سره، کره) ، په... کې. تر... پورې سنترپوزېشونه وي، حو دا مختړي يې د نومويونو اړونده مورفيمونه دي، چې خپلواک څه ترې نه پو هېدل کيږ. او دا د نومويونو پسې چې راځي، پوستپوزېشنونه دي.

مختړي، وروستړي، سربل او اوستربل(زه په رښتيا نه پرېپوهېږم)

غوره ستونځې

په پښتو ژبلار - ژبه کې دموړ غوره ستونځې او د ټولو ژبپوهانو، ژبپوهاندانو، ژبمينه والو او ليکونکو ستونځې څه – او کومې دي؟

دا ټولې ستونځې، چې بنسټيزې دي او تراوسه پورې ورته چا پام نه دی کړی، هغه حالتونه يا څنګه والی او که غواړي اړيکوييزې ستونځې دي، چې په پښتو کې نه – نه بشپړې څېړل شوي او يا نه سم ترېپوهېدلي. دامې زياتې روښانه کړي او اوس به يې هم داسې لندې په ګوته کړم.

د ما مېدنې: په لومړي سر کې مې دې ته پام شو، چې د پښتو په حالتونو کې موږ يواځې پسېځاينيوي يا پوستپوزېشنونه لر. اوس مې د لومړي ځل او لومړي کس په څېړ دې ته هم فکر شو، چې پښتو يواځې دا داسې وروستړي يا پسې تړلي يا نښلول شوي لري، خو مختړي هم نه لري. دا خو د ما له لورې داسې لږ زياتی هم برېښي، خو داسې ده.

لکه – وال: ليکوال، غروال، کوټوال او همداسې. ليوالتيا، زړورتيا، سپينوالی، توروالی. دا چې کوم يې له کومو ژبتوکو سره راځي، هغې ته دې ګرانلوستونکي هم پام وکړي او زه به يې هم وليکم.

د پښتو څنګه والي، پېړ يا حالت ته د مشورې لپاره.

دا څنګه والي (پېړونه،حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توګه روښانوو:

١ – نوميز څنګه والی:(څوک، چا)، (څه)

٢ – د خاوندوالي څنګه والی: (د چا، د څه)

٣ - داتيو څنګه والی: ا - (له چا) ، (له څه)،ب - (وچا)،(وڅه) پ – (په چا، په څه)، ت - (پر چا، پرڅه)....

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنګه ونومو، يا نومول شي(که وي) . دې نورو کې -ګومان مې دی- ستونځې نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – اکوزاتیو ځنګه والی (دا حالت په پښتو کښې نه شته): (چا، څوک، څه)

اړیینه یادونه: اکوزاتیو حالت- دا چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده- په پښتو کښې نه شته. هغه غونډلې، چې دلته راغلي یا به د خاوندوالي حالت وي او یا د پرېکړوني. دې ته همدلته هم پام وکړئ.

ګورو، چې ۱ – او ۴ – یو ډول دي، ځو ۱ – د کړوني په ځنګه والي او ۴ – د پرېکړوني یا نه کړوني په ځنګه والي کې دئ.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لاړ او په څه کې پر څه باندې څه یې د څه پرسر کېښود؟

(سپین) «۱» (له تور)«۲» سره (د تور) «۳» (له کور)«۴» څخه (د ځلمي)«۵» (وکور) «۶»ته ولاړ او (په کوټه)«۷» کې (پرمېز) «۸) باندې (کتاب)«۹» یې د چوکۍ (پرسر)«۱۰» باندئ کېښود.

د الماني ژبلار له مخې به «۱» نومیز، «۲»، «۳»، «۴»،«۵»، «۷»،«۶»،«۸»او«۱۰» داتیو، «۳»،«۵» واکوالي او «۹» اکوزاتیو حالتویونه یا پېړونه او که غواړئ حالتنه دي.

دا پورته پېړونه یا حالتنه په پښتو: ۱ – په پښتو کې رکتوس یا کړونی حالت دی او دا نور ټول اوبلیکوس یا پراته، ژوړند یا ښهیې: نه کړوني حالتونه دي او نور.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځې اوبی کړې وي.

یادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره ځنګه والی لیکلی، باور وکړئ، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېړ هم نه پو هېږم، چې دا به حالت ته وایې او که ځنګه؟

که دې کې هم هر ځنګه پرېکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هیله ده چې اندونه سره ګډ کړو.

سنترپوزېشن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما په خپلو لیکنو کې په ځانګړې توګه د حالتونو او اړیکویونو له امله، چې په هکله مې یې ځولیکنې کړي، پوره ناسمونونه هم کړي، خو دا هغه ناسمونونه دي او ګومان مې دئ دا اوس به مې لږ. د واک لاندې راوستې وي او سم به وي او دا لا تراوسه پورې د مورړ ژبپوهانو همهغسې لیکې، سره همغږي شوي نه يو، خو بيا هم د ژبپوهانو مرستې ته اړتيا شته.

زه تر اوسه پورې په دې اند وم، چې ګوندې دا لاندې چې څه ليکم، سرکوم پوزېشنونه يا اړيکويونه به وي، خو راته جوته شوه چې داسې نه ده. وهر يوه ته به پام وکړو، خو دا ولې؟

زه چې څه د پښتو ګرامر په هکله ليکم، هغه د الماني په مرسته دي او نه پوهېږم، چې په پښتو کې به دا هم په دې غزونه ليکلي او څېړل شوي وي، که نه؟

ما په خپلو پخوانيو ليکنو کې هم دا هر څه د وړانديز په توګه ليکلي دي، خو دا چې په پښتو کې يې په هکله ماته څه نه دي ځرګند او يا نه شته، نو تېروتنې به په کې وي او دانو يواځې يو کس شايد ونه شي کړی، مرستې ته اړتياشته.

که تاسو د څنګه والي يا حالتون او همداسې د پرې – پوست – سرکومپوزېشن په هکله پوره څه لرئ، نو هيله ده، چې دابه راته زما په برېښنا پته راولېږئ، چې زه به مو د مننې پوره وړی وم.

په ژبلار کې نوي ميندنې

پيل يادونه: ژبه پيداښت دئ او څوک په پيداښت کې ګوتې نه شي وهلی او که دا کار وشي، نو هرومرو به ناسم وي. دا په دې ترېپوهېدنه، چې ما هم دلته له ځان څخه څه نه دي پيدا کړي يا جوړ کړي، هغه د پيداښت څخه راپيدا څه مې سره شنلي يا روښانه کړي، هيله ده چې سم به مې ميندلي وي.

هيله ده، چې ويې لولئ، مرسته وکړئ، د پښتو ژبلارې د ودې لپاره.

په پوهنيزه څېړنه کې بايد مخامخوالی نه وي، دا په دې پرېپوهېدنه چې بايد رد نه شي.

نن د ۲۰۲۱ ز کال د مارچ ۳۱ –م په درې بجو مې خوب کده وکړه، د همغه خپل چرت له امله، خو دژبې په هکله مې ميندنې وکړې، چې له دې امله ورته خوښ يم.

دا ليکنه په څو برخو وېشم او په لاندې توګه يې له تاسو سره ګډوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: د ماپخوانی اند د ځنو اړیکووینو یا که غواړی، د ادپوزېشنونو په هکله

دویم: څنګه والي یا حالتونه

دریم: دا اوس مې ورته د دې لیکنې په هکله پام شوي نومځاینیوي، یا مرستندوي نومځاینیوي او یایې که هرڅه د بللو وړاندیز کوي. دا دوه برخې لري.

څلورم: پښتو- لږ تر لږه په داتیو حالت کې – یواځې پوستپوزېشنونه (پسې ځاینیوي) لري.

پنځم: له الماني، انګرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانی بنه ناسم پښتو ژباړلي دي

و لومړی ته: د ما پخوانی اند، چې دا ځنې ګډوله اړیکویونه به ګوندې سنترپوزېشنونه وي:

له....څخه (سره، کره)، په .... کې، پر...باندې، تر.... پورې، و ... ته او نور. ګومان مې دا هم وو، چې ګوندې پښتو به مخ ـ پسې – سنتر ځای نیوي ولري. په دې هکله مې لیکنې شته.

دابه په لیکنه کې روښانه شي.

دویم: څنګه والي یا حالتونه، چې لنډ یې بیا له تاسو سره ګډوم.

د پښتو څنګه والي، پېر یا حالت ته د مشورې لپاره.

د الماني ژبلار په مټه یا مرسته دا څنګه والي (پېرونه،حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توګه روښانوو: دلته یواځې د پوښتنو له لارې.

١ – نومیز څنګه والی:(څوک؟، چا؟)، (څه؟)

٢ – د خاوندوالي څنګه والی: (د چا؟، د څه؟)

٣ – داتیو څنګه والی: ا – (له چا؟) ، (له څه؟)،ب – (وچا؟)،(وڅه؟) پ – (په چا؟)، (په څه؟)، ت ـ (پرچا؟)،(پرڅه؟)، ټ – (ترچا؟)، ترڅه؟)،

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنګه ونومو، یا نومول شوي (که وي). دې نور کې- ګومان مې دی- ستونځې نه شته.

۴ – اکوزاتیو څنګه والی: (چا، څوک، څه (دا د کړوني ....)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا د اکوزاتيو حالت په پښتو کې نه شته، خو هغ

ګورو، چې ۱ – او ۴ – يو ډول دي، ځو ۱ – د کړوني په ځنګه والي او ۴ – د پرېکړوني يا نه کړوني په ځنګه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

ځوک له چا سره د چا له کور ځخه د چا وکور ته لاړ او په ځه کې پر ځه باندې ځه يې د ځه پرسر کېښود؟

داسې يې ځوابوو يا روښانه کوو:

(سپين) «۱» (له تور)«۲» سره (د تور) «۳» (له کور)«۴» ځخه (د ځلمي)«۵» (وکور) «۶»ته لاړ او (په کوټه)«۷» کې (پرمېز) «۸) باندې (کتاب)«۹» يې د چوکۍ (پرسر)«۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلار له مخې به «۱» نوميز، «۲»، «۳»،«۴»،«۵»، «۷»،«۶»،«۸»او«۱۰» داتيو، «۳»،«۵» واکوالي او «۹» اکوزاتيو حالتويونه يا پېرونه او که غواړی ځنګه والي دي.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږيز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې يو ځه ستونځې اوبی کړې وي.

يادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره ځنګه والی ليکلی، باور وکړی، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېر هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وايې او که ځنګه؟ که دې کې هم هر ځنګه پرېکړه وي يا وه، نو يو کار به مو سرته رسولی وي. هيله ده چې اندونه سره ګډ کړو.

اوس راځو:

و دريم ته: دا اوس مې ورته پام راګرځېدلی نومځاينيوي.

دا کوم دي؟ دا را، در، ور دي او مې، دې، يې، چې د کارونو يې بېلابېل ځايونه شته.

دا په دوه برخو وېشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: الف ۱ – موږ په پښتو ژبه کې د خاوندوالي لپاره مرستندوي يا پوره او که هرڅنګه يې بولې نومځای نيوي لرو:

مې، دې، يې. د دې ،،يې،، نارينه، ښځينه او ډېر هم همداسې دي او د ،،مې، دې ،، لپاره وايو چې ،، مو،، . پوښتنه دا ده چې به د دواړو لپاره وي او که د يوه لپاره.

دا هم په دوه ډوله کارول کيږي

الف ۱ ۱ – که ووايو: کور مې(دې، يې) سپين دی، نو پوهيږو، چې دا د خاوندوالي نومځای نيوي دي او که ووايو:

الف ۱ ۲ – که ووايو: کتاب مې (دې، يې) واخست، نو دلته دا بيا نوميز حالت دی. دلته بيا د کړوني په څېړ رامنځ ته کيږي. هيله ده، چې په دې هکله به هم کران مينه وال مرسته وکړي.

الف ۲ – همداسې د داتيو لپاره هم دا لاندې نومځاينيوي لرو:

را، در، ور، چې زيات يې هم همداسې دي.

د دې لپاره به يې الماني او انګريزي انډول راوړ او وبه ګورو، چې دا هم همهغسې موخوردي
ب – څنګه والي يا حالتونه.

ب ۱ – د خاوندوالي څنګه والی يا حالت

انګرېزي نومځاينيوي د خاوندوالي لباره

His yuors my

الماني..........................

Sein dein mein

انډول پښتو يې د ساده يا نيم – يا خاوندوالي نومځای نيوو سره.

مې دې يې

پښتو پوره يا ورسره بلد نومځای نيوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دما دتا د هغه... او نور

یادونه ښځینه او ډېر یې په پام کې نه دي نیول شوي.

(My (mein) house (Haus

کور مې

دماکور

ب ۲ – د داتیو څنګه والی یا حالت

را – ، در- ، ور – (څخه، سره، کره، باندې، لاندې، کې، پورې، ته، ...)

که الماني ته مو پام راوګرځوو، نو دا پورته اړیکویونه ټول د داتیو په څنګه والي کې دي.

له ما – ، له تا – له هغه (هغې) –(څخه، سره، کره) او

پر... باندې، پر (ما، تا، هغه...) باندې او پورې، په (ما، تا، هغه، ...) کې، تر ...پورې، و ... ته

(و....) په کندهاری ګړدود کې په روښانه توګه شته

کور مې، – دې، – یې،

انګرېزي نومځري د داتیو لپاره

him you me

الماي نومځري د لپاره

Ihm dir mir

پښتو نومځري نومځاینیوي) د داتیو لپاره

را در ور

دا پورته، مرستندوی (؟) نومځاینیوي د یو او ډېرو لپاره هم دي او تیک همهغه د الماني او انګرېزي په څېر د داتیو حالت ښاییاو دا لاندې یې بل ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ما له تا له هغه او نور

د حالتونو څېړنې له مخې پای لاس ته راړنه او ګومان مې دی، چې داپرېکړه- که راسره ومنل شوه – نوې وي.

څلورم: پښتو ژبه یواځې او یا لږ تر لږه د داتیو حالت کې یواځې پوستپوزېشنونه لري.

څه پوهېږو، چې دا پوستپوزېشنونه دي؟

دا له.... (څخه، سره ...) او همداسې دا په... کې او پر...باندې، تر... پورې او نور سنترپوزېشنونه نه دي؟

هغه اړیکویونه چې د را، در، ور سره راځي، برېښي چې بوستپوزېشنونه دي.

نو دا له، په، تر او نور نو بیا کوم ژبني توکي یا ژبني څه دي او همداسې خپلواکه ترېېپوهېدنه هم نه لري. دابه روښانه کړو. دا یواځې د یوه نومځري سره پرېپوّېدنهلري یا یې پهواک کې دي او بس.

که منلي مو وي، چې،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دئ او له مې، دې، یې څخه همداسې برېښي، نو دلته هم دا ،، له، په، پر، تر...، د داتیو حالت مورفېمونه دي او یا د ما، دتا، دهغه،... سره یوځای داتیو حالت ورکوي.

بل لامل یې دا دئ، چې دا له، .... په را، در، ور کې دننه یا خوندي دي.

یو څو بېلګې:

له ما(-تا،-هغه....) څخه ولاړ. را (در، ور) څخه ولاړ.

تر تا پورې درورسېد. درپورې در ورسېد.

یادونه: که دا سم وي، نو ګورو، چې تر موږ تل ناسم او زیات کاروو.

پنځم: له الماني، انګرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانی بنه ناسم پښتو ژباړلي دي، داچې دا له، په، پر، و، تر نو په الماني او نګرېزي داسې نه دي؟

ما تراوسه پورې داسې انګېرل:

١ – له... څخه، یا ځانله لهfrom ;vor

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – تر یا تر …(پورې) bis; until

۳ – په… کې im, in

۴ – پر…. باندې یا پر auf, of

۵ – و….ته zu, to

۶ – له .. سره mit, with

د Vor, bis, in, auf, zu لپاره د پښتو دي:

څخه، پورې، کې، باندې، ته

یوه بېلګه: سپین راڅخه در روان شو او په لنډ وخت کې درپورې در رسیږي.

شپین له ما څخه و تا ته در روان شو او په لنډوخت کې به تر تاپورې ذرورسیږي.

دلته دې اړوند دې ته هم پام راواړل، درواړول، ورواړول شي، چې دلته لکه راغی، درغی، ورغي هم شته.

دا د څېړلو خوندیونه راته پېچلې، خو له ردولو یا مخامخوالي راته ازاده یا خپلواکه برېښي.

بیا لنډ: له، تر، په، پر، خپلواکه پرېپوهېدنې نه لري او د اړیکویونو یا پسېځاینیوو په واک کې دي..

هیله ده، چې پر دې باندې به یو له بل سره ګرمې خبرې ولرو.

د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر ګړنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي- کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیېنه یادونه وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیېنه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زوروواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بیا موږ ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابراوه.

دې بریا ته مې نو څنګه لار ومینده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا مې ځنو ملګرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان پوه کامران منګل لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاودوالي مورفېم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومویيونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفېم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفېمونه وي او پرته له نومویيونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري.
ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسې تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه روا ستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ هم ورسره یوځای څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، ور چې پروکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي په مرسته دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفېمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بيا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پيداشو، چې پښتو نو يواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کليتيکي (تکيه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اينکليتيکي (پسي تکيه اړ) او پروکليتيکي (د مخه تکيه اړ) نومځاينيوي لري، نو دې پاي ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بيا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي څېښتن په برخه کړې، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د حالتونو اړونده مورفېمونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د مورن تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، څکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسميت کې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي ګار زه بيا بيا ستايم.

پای يادونه:

مورن بايد ومنو چې:

لومړی: ژبه پيداښت دی او نه لکه چې وايو: قرارداد.

دويم: ژبه مو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده. ځوانه په دې پوهېدنه چې نږدې له نوي کلونو څخه راپه دېځوا او له ۱۹۶۴ ز ک څخه وروسته يې هغه خپل رسمي ځای د قانون په څلورديوالي کې نيولی، خو په عمل کې اوس لا هم ترې لرې ده، خو دا بايد ووايم، چې وده يې پوره ښه ده.

دريم: زه چې ګورم، په ژبه کې مو هغه ډېرې ستونځې په حالتونو کې دي.

زه به له دې ليکنې سره و ځان ته دا اجازه ورکړم، چې دا د حالتونو ستونځې مې له ډېرو ستونځو څخه وروسته اوبی کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په ليکنه کې تکرارا له دې امله هم راغلی، چې هره ليکنه په بېلا بېلو ورکړوحالتونو په هکله ليکل شوي، چې ماته بيا د داسې کار سمه راټولونه او ترتيبونه نه کېدونکې وبرېښېده. توان نور دومره نه دی.

-- د ټولو ژبو ژبلارې يو له بل سره پوره توپير لري لکه چې ژبې سره توپير لري، خو و خپلې ژبلار ته د نورو پرمختتللو ژبو څخه د نوې ميندونو په څېړ ګټه اخستل کېدی شي او هلته يو نوي څه چې کتل کيږي موږ ته هم د خپلې ژبې د ودې لپاره يو فکر راکوي.

د پښتو ژبلاريزه څېړنه کې مو څه ته بايد پام وي؟

د ژبې معياريکېدنه کله کېدونکې ده؟

د ژبې معيارېکېدنه هغه وخت کېدلی شي، چې زسمی وي او د دولت له خوا څخه يې ملتړ وشي.

موږ د څه ډول ليکنو سره مخامخ کيږو او له هغه څخه بايد څه ډول ګټه واکلو؟

موږ لرو:

١ – تاريخي ژبه.

٢ – کليوالي ژبه او

٣ – معياري ژبه

د موږ موخه دا ده چې ژبه مو هغه معياري حالت غوره کړي، چې په خواشينی يې بايد ووايم، چې لا تراوسه پورې نه ده معياري شوې، لاملونه يې نه راوړم، خو که خبرو ته مو سره اړتياوه، پرې غږېدلی شو.

په ژبه کې حزف او که حذف(ؤوبخښی، چې راته برګ نه شی، خو عربي مې – په خواشيی بايد ووايم نه ده زده، خو هڅېږم، حيله موخه تر شونې پولې پورې په پښتو وييونو هم روښانه کړی شم - نه ده زده) يا پرېښودل او يا ورڅخه تېرېدل نه شته.

دا پرېښودونه پر څه پوهېدنه باندې ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

که همدا حالتونه راواخلو نو د ،، له کابل څخه و کور ته ځم. داسې لیکلی شو: د کابله کورته ځو. دلته که ،،څخه،، او ،، و ،، ونه لیکل شي، نو دا دې پروا ونه لري. دا کېدی شي پهډېرو ډولونو ولیکلی شو، خو دا دچا خوښهنه ده او نه لهدې امله، چې ګوندې سرې پر پوهېږي. بېرته همدې ته راځو، چې دا د ژبې دسم ښوولو لپاره ژبلاریز لامل نه شي کېدی، پیداښتنیمګړتیاوي نه مني او ناسمې دي.

ژبه چې په معیاري توګه څنګه جوړه ده همهغسې جوړه ده او بدلون یې ناپیداښتي دی.

په ژبه کې تاریخي وییونه، دا په دې پوهېدنه، چې هغه او دغه لیکوال داسې یا هغسې لیکلي، نو باید سم وي (په دې پوهېدنه، چې باید معیاري وي) او یا دا چې هغه او دغه ژبپوه لیکلي، نو باید همهغسې وي، دا دواړه د یوه څه لپاره د ښوولو بسیا نه کوي. دا چې ژبه نوې ده، نو ژبلار هم نوې څېړل کیږي او دا څېړنه د ژبې د جوړښت په بنسټ کیږي، چې هغه سمه څېره یې سمه ده یا هغه معیاري لیکنډول یې باید سم وي او هغه سم دی.

خبرې نورې نه اوږدوم او په دې لار کې موږ ته د لا ډېرو برياوو په هیله.

دوه پرانستې غوښتنلیکونه:

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و ریاست ته دوه پرانستی لیکونه!

ډېرو درنو د پوهنتونو د پښتو استادانو، د پوهنې وزارت او د علومو اکادمي استادانو ته یو پرانستی غوښتنلیک.

سر له نن څخه مې وړاندیز دی، چې دا د پښتو د حالتونو، چې په پښتو کې څو حالتونه دې د ښوونځي په درسي نصاب کې او همدا ډول په نورو پوهنیزو پروګرامونو کې ورګډ شي، چې ډېر اړیین دی:

موږ په پښتو کې څلور حالتونه لرو، چې دا لاندې دی:

لومړی: کړونی حالت: دا هغه حالت دی، چې څه په کې کیږي، او یا کړل کیږیي.

دا حالت د هر کس یا کسانو لپاره دوه نومځاینیوي لرې، چې زه، ته ، هغه .... او ما، تا، هغه ..... دي. زه به دلته همدا یو زه او ما سره دا څېړنه یاښه یې روښانه ونه و مخ ته بوزم.

۱لومړی – هغه کړنه چې کیږي، په هغې کې د وختونو په هکله نومځاینیوی نه بدلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: زه پاڅېږم او زه پاڅېدم. دلته د اوس او د تېروخت نومځاینیوی همهغه،، زه ،، دی.

۲لومړی – دا هغه کړنه ده، چې پرېکړونی لري او له دې امله کړل کیږي. په دې حالت کې وخت اړوند نومځاینیوي بدلیږي او په لاندې ډول:

۲لومړی۱ – زه ډوډۍ خورم. د دې اوس وخت لپاره، چې ډوډۍ پرېکړونې ده.

۲لومړی۲ – ما ډوډۍ وخوړه. دا د تېر وخت لپاره د ،، زه ،، په ځای ،، ما ،، راځي، چې دلته هم ډوډۍ پرېکړونې ده.

دویم: د پرېکړوني حالت: په دې حالت کې پر یوه څه یا چا باندې څه کیږي یا کړل کیږي.

دا حالت هم د لومړي حالت په څېر دی، خو د نومځاینیوو دندې یې دلته بدلیږي.

۱دویم: دا هغه حالت دی، چې پرېکړونی یو کړونی لري.

۱دویم ۱ – ما غورځوي.

۱دویم ۲ - زه دې وغورځولم.

۲دویم ۱- زه غورځېږم او

۲ دویم ۲ - زه وغورځېدم.

دا به دواړه اوس په یوه غونډله کې یوځای راوړو، چې کړونی او پرېکړونی په یوځای وي.

ما ته غورځوې. زه تا وغورځولم.

دریم: خاوندوالي حالت: په دې حالت کې یو د ،، د ،، مورفیم، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، د یوه نومویي سره یوځای راځي او د یوه چا یا یوه څه خاوندوالی وښایي:

لکه: دما کور یا د سپین کور. دا د کور خاوندوالی د مورفیم،، د ،، سره څرګندیږي.

یادونه: له دې امله په زما، یما او د ما کې د ما سم او معیاري دی.

نومونه: ،، د ،، د خاوندوالي حالت مورفیم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم: د پسې‌ځاینیوو حالت:

په پښتو کې دا هغه د ژبې ستونځمنه برخه ده، خو که له دې سره سم کار و مخ ته بوتلل شي، کومې ستونځې نه زېږوي او راتلونکي لیکني مو له ناسمونو ساتي.

دا به لومړی د کلیتیکي دا په دې پوهېدنه، چې دلته د اینکلیتیکي نومځاینییو سره ولیکو:

یو - (را، در، ور) (څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، پورې، ته... که نور ومخ ته راغلل، نو لار یې همدا ده، کومې ستونځې نه لري).

دوه - دااوس د دې نور نومځاینیوو سره لیکو:

۱دوه - (له ما، له موږ، له تا، له تاسو....) (څخه، سره، کره...)

۲دوه - (په ما، په موږ، په تا، په تاسو،...) کې

۳ دوه- (پرما، پرتا، پر هغوي....) (باندې، پورې(۱))
۴ دوه - (تر ما، تر تا، تر هغوي،....) پورې (۱)

۵ دوه - (وتا، وما، وهغه،...) ته (۲)

....

په پورته لیکنه(۱) کې دا ویی ،، پورې،، دوه بېلابېلې پوهېدنې لري: دا د تر تا پورې کې دا ،، پورې،، پوله په ګوته کوي او دا بل ،، پور،، د یو څه پورې، چې یو څه نښتي وي، لکه د ما په کالیو پورې خټې وتپل شوې.

په (۲) کې ،، و ،، و پښتنو ته یا و ځنې پښتنو ته داسې نابلده برېښي، خو ګومان مې دی په کنداري ویېنو کې شته، خو همداسې دی.

اوس یې لږ روښانونه.

په پورته لیکنه کې له، په، پر،تر، و او ... توول د اړونده حالتونو مورفېمونه دي، چې یواځې د نومخاینیوو سره د اړونده پسې‌ځاینیوي لپاره موخه ور او اړونده پوهېدنه لري.

دا داسې ده، چې هر یو له دې مورفېمونو یو ټاکلی یا څو ټاکلي پسې‌ځاینیوي لري او په څټ هر یو پسې‌ځاینیوي یو ټاکلی اړونده د حالتونو مورفېم لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړ روښانونه: یو حالتمورفیم کېدی شي چې پسېځاينیوي ولري، خو هر پسېځاينیوی، ټیک یو د پسېځاينیوو حالتمورفیم لري.

د یوې پرېکړې لپاره: په پورته کې ګورو، چې دا له،په، تر، پر ... د حالتونو مورفیمونه دي او یواځې او یواځې په ،، دوه -،، کې د اړونده حالتونو سره راځي.
،،حالتمورفیمونه،، راته ښکلې نومونه برېښي. وبه لیکم، چې ښکلې نومونه ده او همداسې ده.

،، دوه-،، یواځې او یواځې یوه شمېرپوهنیزه کلمه ده، چې داسې ور څخه پوهېږو:

حالتمورفیم سره اړونده حالت پسېځاينیوي او یوه اړونده حالتپسېځاينیوي لپاره ټیک یو اړونده مورفیم شته یا تنظیم شوی، چې بل هر ډول راوړنه یې ناسمه ده.

په پوره پام: دا مو د ټولو ناسمونونو مخه نیسي، لکه ټرټولو.. . تر منځ ، تر څنګه، چې پورې ورسره نه وي او نور.

لنډ: له دې داسې پوهېږو، چې دا مورفیمونه– که حالت مورفیمونه یې وبولو ښه به وي- په بل ځای یا له نا اړونده نورو پسېځاينیوو سره راشي، نو هرو مرو به ناسم وي.

داسې لړ د الماني سره پرتله کونه:

په الماني ژبه کې د هر حالت لپاره ځانګړي نومځاينیوي شته. لکه

ich,mein,mir, mich

خو په پښتو کې موږ د دې بدلونونو لپاره اړونده مورفیمونه لرو، چې هر یو یې خپله ځانګړې روښانوندنده لري.

پای یادونه: الف- ،، د ،، د خاوندوالي حالت مورفیم دی.

ب - ،، له،، ، په ، ، پر ، تر، و ،... د (اړونده پسېځاينیو) د پسېځاينیوي حالت مورفیمونه دي او له دې څخه بله دنده نه لري او بله هر ډول کارونه یې ناسمه ده.

هیله ده، چې له دې سره به مو د پښتو ژبلارېژو ستونځوبیو لپاره یوه ښه روښانونه ګرانو لوستونکو ته وړاندې کړې وي.

که دا لیکنه درته د یوه پښتو ډاکتر لیکنه نه برېښي او له دې سره به یې ارزښت درته کم وبرېښي (سمه خو ده) نو کړی چې و ماته د ما د ټولو پښتو لیکنو په چوپړ کې او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړې توګه د حالتونو مېندني، چې د پښتو پهژبې،هنه کې یوه غوره میندنه ده یوه د پښتو دوکتورا هم راکړې. باور وکړئ، چې د پښتو په تاریخ کې دومره کار او سم کار و پښتو ته شوی دی. ګورئ، چې لیکنې مې په رېښتیا ځانګړې دي. ما د پښتو دوه ګرامرونه لیکلي، په پښتو کې نا سم راننباسل شوي ویونه او نورې لیکنې.

هیییییله ده، چې ځانپالنه یې ونه بولئ، زه هر کار چې کوم، هغه د ما د ځان لپاره دی، چې ځان روغ وساتم او دا دنده یې له سره کړې. خپل کار په چا نه خرڅوم او نه په چا کوم احسان اچوم، خو له تاسو سره یې ګډونه اړیینه بولم، ګومان مې دی، چې و چا ته به په دې کې زیان هم نه وي، چې دا به بیا ناروا کار وي.

دا زه چې وړاندیز کوم، هرو مرو یوه ساده خبره نه ده. د دې باورې کېدو لپاره کېدی شي یو د پښتو پوهانو، د نورو پوهنو کسان او همداسې د علومو اکادمي له خوا څخه یو کنفرانس ترتیب شي، چې په هغه کې زه د خپل لیکلي وړاندیز سمون او اړیینوالی روښانه کړم، دا راته هرو مرو برېښي.

د دې حالتونو په څېړلو کې مې د نور په څنګ کې ډېر کلونه کار کړی، چې هغه په برېښنا کتابتونو کې هم شته – ketabton.com - او د اړتیاپه وخت کې یې زه ورلېږلی هم شم.

که تاسو په هکله د مالیکنې وګورئ، نو درته روښانه به شي، چې ما و دې لار ته د رارسېدو لپاره څومره ستونځې ګاللې دي، خو لاس ته راوړنه یې پوره روښانه ده، چې پوره ورته خوښ یم.

د فوق العاده ډاکترۍ راکړې غوښتنلیک!

په پښتو د ما د سترې او بې بدیله بریالۍ څېړنې په هکله د دې کار لپاره د فوق العاده ډاکترۍ راکړې هیله!

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و درنو پوهاندانو او ټولو استادانو ته په درناوي!

لکه چې ګورئ، ما په دې اخرو نږدې اولس کلونو کې د پښتو په څېړنه کې زیات کار کړی او ډېر اثار یا لیکنې مې خورې کړي، چې دا ټولې د پښتو تاریخ په اوږدو کې لومړنۍ او یواځنۍ پوهنیز کار دي، د ژبې له لارې به دا هم ووایم، چې لیکنې مې رېښتیا هم پښتو او ځانګړې دي.

په دې ټولو لیکنو کې هغه ستر کار دا دی، چې ما د څېړنو په بنسټ ماته دا بریا هم په برخه شوې، ومومم، چې پښتو هم په خورا روښانه او پوهنوړه توګه څلور حالتونه لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له دې سره مو له يوې خوا څخه د ژبې ستونځې له منځه ځي او له بلې خوا دا د ژبې د ژبلار او ژبپهنې هغه غوره برخه او پوهنيزه بډايېه ده، چې نوره هم پوره کيږي.

دا د يوه مسلک په پوهنيزه څېړنه کې يو ډېر ستر کار دی، چې بايد د پوهانو له خوا يې ستايېنه او پېرزوېنه وشي او هغه د يوې فوق العاده ډاکترۍ ورکړه ده.

دا هيله مې د ځان لپارهنه ده، دامې د کار د لاس ته راوړنې له المه ده، چې وخپلې ژبې ته په درنښتوگورو او نور پښتانه ژبمينه وال هم مينه ورسره پيدا کړي. که چېرې د ما غوښتنه نا سمه او ناروا وه، نو هغه په ډېرو ستونځو ولاس ته راوړې د شمېرپوهنې ډاکترې دې راڅخه واخستل شي او په مطبوعاتو کې دې هم په پراخه توگه د ماغندنه وشي.

ابرگاتيو ژبې

د الماني اکوزاتيو او پښتو ابرکاتيو يو څو غونډلې د پښتو د اړونده غونډلو سره پرتله کونه يا د غونډلو يو په بل اړونه، دا چې پښتو په کومه ژبډله پورې اړه لري، د ژبلار په مټه پېژندل کيږي، نو ما مخه دې ته دومره غوره نه ورکاوه او ځان مې هم ورسرهبوختاوه، خو د ځنو م ک ملگرو د گوتنيولو له امله مې دې ته هم داسې لړ پام راواړاوه او غواړم لړ کار په کې وکړم يا لنډ

دا چې ژبه په کومه ژبډله کې ده، دا د ژبې جوړښت څخه راباسل کيږي. موږ ته اړين دا دی، چې ژبلار مو له ژبې څخه سمه را وباسو، چې له امله د ما دا اخرنی ليکنې و ماته ښې مناسب برېښي.

Ergativität ابرگاتيويتي (لاتين: *erga* مخامخ، نږدې)

ابرگاتيويتي يا لنډ ابرگاتيو په ژبپوهنه کې د غونډالبرخو حالت په نخښه ونو سيستم دی، چې دا و يوه نوميز-اکوزاتيو ته مخامخ دی. په ابرگاتيو سيستم کې د ترانزتيو غونډلې نوم يا ښه يې نومويي په ابرگاتيو حالت کې دی، په داسې حال کې چې اينترانزيتيو غونډله کې ابسولتيوحالت غوره کوي يا لري.

په يوه نوميناتيو- اکوزاتيو ژبه کې لکه الماني، د دې مخامخ دواړه په همهغه حالت (نوميز حالت، بېلگه: *Der Mann* geht – *Der Mann* sieht den Hund پښتو يې : سړی ځي- سړی سپی گوري). په پورته غونډلو کې گورو، چې سړی په کړوني حالت کې دی، چې پربېکړونی نه لري، خو په دويم حالت کې پربېکړونی لري يا د الماني په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکوزاتیو نه دی. بل ډول یې لیکو: (په بخښنه، چې وهل په کې راولو او د سړي او سپي پرځای باندې نومځاینیوي ولیکو). الماني:

Er geht- Er schlägt mich هغه ځي، هغه ما وهي. ،، هغه،، په دواړو حالتونو کې کړونی دی او دویمه غونډله ياغونډلبرخه کې ،، ما ،، پربکړونی دی. له دې څخه داسې پوهېږو، چې پښتو اکوزاتیو ژبه نه ده. د ابرګاتیو لپاره یې لاملونه همداسې دي.

دا کېدی شي د الماني اکوزاتیو غونډلو څخه هم څرګنده شي، چې د الماني اکوزاتیو حالتونه د پښتو په کومو حالتونه بدلېږي.

لنډ بیا: ترانزتیو (پربکړونی نومويیونه یا ویونه، چې په یوه څه، څه کیږي، لکه خوړل): لکه په الماني کې schlagen په پښتو کې وهل. دا ویی په الماني کې د نوميناتيو اکوزاتيو حالت کې راځي، خو په پښتو کې د کړوني پربکړوني حالت کې راځي، لکه

الماني:ِ Er schlägt mich

په پورته غونډله کې Er کړونی او mich اکوزاتیو دی، خو په پښتو کې :

هغه ما وهي. هغه کړونی، ما دلته پربکړونی دي. دې ته دې پام وي، چې په پښتو کې ،، ما ،، دکړوني او په دې حالت کې د پربکړوني دواړو لپاره راځي.

بیا دا په یاد راوړم چې د پښتو ژبلار سمه د پښتو ژبلار له لارې څخه ولیکو، هر څه په کې روښانه کیږي. ابرګاتیو د نوميناتیو/ اکوزاتیو ژبو سره په همدې بنسټ پرتله کیږي، چې دا روښانونه یې بې له دې، چې دا نوم راوړم روښانه دي.

په لاندې غونډلو کې هوسۍ د زورېدونې رول لري. له دې داسې پوهېږو، چې هوسۍ په دې غونډلو کې کړونی رول نه لري

(Der Vater schlägt Hosei.“ (Aktiv,,

۱. پلار هوسۍ وهي (کړونی)

(Hosei wird vom Vater geschlagen.“ (Passiv,,

۲ . هوسۍ د پلار له خوا څخه وهلکیږي. (نه کړونی یا پربکړونی).

په لومړۍ غونډله کې پلار کړونی دی او هوسۍ د الماني د اکوزاتیو حالت کې ده او د پښتو په نه کړوني – یا پربکړوني حالت کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دویمه غونډله کې پر هوسی باندې څه کړل کیږي، خو اوس هم د برېکړوني یا ښه یې نه کړوني په حالت کې ده.

یادونه: د دې روښانونه لږ ستونځمنه ده، خو داسي به ولیکو، چې په لومړۍ غونډله کې یو کړونی شته، دا په دې پوهېدنه، چې دا ابرګاتیو غونډله ده او په دویمه کې کړونی نه شته. یا داسې:

سِپي ملنګ وخوړ

پام، سپی خوري

په دویمه غونډله کې .....

به لاندې کې الماني غونډلي د اکوزاتیو مخځاینیوو سره دي.

Du kanst das durch mich bekommen

ته کړی شي دا د ما له لارې - یا له خوا څخه ولاس ته راوړې.

دا د خاوندوالي حالت دی

Die Steine liegen entlang meines Hauses

تیږې د ما د کور پر اوږدو یا اوږدوالي باندې پرتې دي

dieses Buch ist für mich bestimm

دا کتاب د ما لپاره ټاکل شوی

Er ist gegen mich

د الماني اکو حالت دی او لاندې ژباړه یې د پښتو د خاوندوالي حالتدی.

هغه د ما مخامخ دی

Er geht ohne mich

هغه بې له ما څخه ځي.

Rund um mich

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما پر شاوخوا باندې

يادونه: دا دې د پورته غوندلو پر بنسټ باندې هم په ګوته وي، چې اکوزاتيو د اکوزاتيو مخځانييو سره کېدی شي، د پښتو د خاوندوالي يا هم داتييو يا د پسېځاينيوو حالت غوره کړي.

ګوری، چې دلته د پورته روښانه کول په پښتو ستونځمن دي، که دا پوښتنه ولرو، چې زه و دې سړي ته څوک يا څه شی بېرته ورکوم؟ ځواب، به دا يا د هغه خولی وي) او دا د ښوونځي ژبلار کې د څوک حالت هم بلل کېږي.

د اکوزاتيو د بېلګو څنګه والی په پښتو

د الماني اکو حالت په پښتو کښې کړونی-، نه کړونی- او همداسې د خاوندوالي حالت دی: زه يو بېوزله سړی همداسې بد مېندم لکه نه کوم سړی(نه سړی، راته لږ ښه ونه برېښېد).

بله بېلګه: د الماني نوميناتيو د پښتو کړونی حالت: يوه بده ازمويېنه همداسې بده ده لکه د پوهنځي پرېښودی درس.

د الماني اکوزاتيو د پښتو کړونی حالت: زه يو خراب کارځای همداسې بد مېندم لکه نه کارځای.

د پوستپوزېشن په څېر هغه وييونه پوهېږو، چې چې نور وييونه يو له بل سره په اړيکو کښې راولي. لکه څخه، سره، و ، پورې او نور.

(einem Bericht *zufolge*“ (+ Dativ,,

له يوه خبر پسې

(meiner Meinung *nach*“ (+ Dativ,,

د ما پر اند باندې يا د ما له فکر څخه.

(den Fluss *entlang*“ (+ Akkusativ,,

د سيند پر اوږدو باندې

(des Geldes *wegen*“ (+ Genitiv,,

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیسو له امله

په پښتو کې لومړی د پسېځاینیوو حالت دی او دا نور د خاوندوالي حالتونه دي.

ما په دې خپلو اخرنیو لیکنو کې و ښوولو یا ښه یې ومیندله، چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

له پورته پښتو غونډلو څخه داسې برېښي، چې پښتو غونډلو کې یواځې پوستپوزېشنونه ځای شوي او لکه پوهېږو چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

په پای کې مو دا یوه اړیېنه لاس ته راوړنه ده چې:

د ژبو ژبلاریزه څېړنه په دې پورې اړه نه لري، چې ګوندې دا ژبه په کومه ژبډله کې راځي. ژبلار پخپله د همهغې ژبې په لار باید ولاړ وي. دا د ژبو ډلې چې پېژندل کیږي یا په ډلو وېشل کیږي، بنسټیز توپیر یې په حالتونو کې دی، چې له همدې امله د ژبو یوه ډله نومېناتیو/ اکوزاتیو او بله ډله یې نه اکوزاتیو ده یا اېرګاتیو ده، چې پښتو هم له همدې ډله څخه ده. ما چې اوس داسې لړ د اېرګاتیو له پېژند او داسې لړ د څېړنې لاندې نیولې، نو پوهېږم، چې دا وروستۍ څېړنه یا څېړنې مې په همهغو لارو ولاړې دي او کوم بدلون ته هم په کې اړتیا نه پېښیږي، نو په ژبه کې باید د ژبلارې کړنلار سمه او له ژبلاریزو لارو سره برابره وي.

یوه یادونه به دلته ولرو، چې ژبپوهنه هم یوه پراخه یا ستره پوهنه ده، چې په یو څو کتابونو کې هم نه پوره کیږي، چې یو توانمند مرکزي دنده لرونکي څه ونه لري، چې تر هغې پورې موږ هم ورته ناکړوني نه شو کښېناستلی.

یوه غوره څرګندونه:

ما ډېر یا نږدې اولس کاله له دې څخه پیل وکړ، چې د پښتو یا په پښتو کې ناسمونونو باندې څه ولیکم، چې دا کار مې وکړ، خو له دې سره سم د ژبلاریزو یو لړ ستونځو سره مخامخ شوم او اړ شوم، چې ژبلاره کې هم داسې لړ څه کار وکړم، چې په پای کې مې درې د پښتو ژبلار کتابونه او نور په ژبه اړوندې لیکنې وکړې، چې ټولې په ډېرو برېښنایي خپرونو کې خورې شوي، چې د هغو له ډلې څخه درنې خپرونې ټول افغان، تاند، دعوت خپرونې دي او د کتابونو په څېړ دا لیکنې د کتابونو سترې برېښنایي زېرمتون په کتابتون.کوم کې خورې شوې، چې زه ورڅخه د زړه له کومې خوښنه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو څه باید وکړم، چې روغ وم، خو نه پوهېږم چې څه؟ که رېښتیا ووایم د پښتو لیکنو سره هم ستړی شوم (اولس کاله هم ډېر وخت دی او هره ورځ مې ډېر ساعتونهکار کړی)، که څه هم چې کار په کښې ډېر دی.

که څوک مې د لیکنو سره ستړي کړي وي، نو وما ته دې بخښنه وکړي.

که دما حالت څېړنو په هکله لیکنو ته پام وکړو او د نومیز/اکوزاتیو ژبو توپیر د اېرګاتیو ژبو و توپیر ته سره وګورو، نو همداسې کېدی شي، لکه څنګه چې پېژند کې شته.

کړونی حالت، چې د الماني د نومیناتیو سره ورته یا برابر دی او پرېکړونی حالت، چې د ترانزیتیو کړنوي سره وي، د پښتو کړونی حالت دی یا د پښتو د کړوني حالت ته ورته دی. د خاوندوالي حالت او د اتیو یا د پسېځاینییو حالتونه همداسې دي، لکه د الماني ګینیتیو او داتیو حالتونه.

یو بل غوره توپیر د دواړو حالتونو په منځ کې نومځاینیوو هم دي، چې په الملني کې بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې دا تسیا بیا د اړونده مورفېمونو سره ډکیږي لکه، ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم او ،، له، تر،...،، د داتیو غونډلو سره اړوند مورفېمونه دی، چې د ،، ما ،، سره یوځای د ،، ما،، پوهېدنه د حالت سره سمه بدلوي.

د الماني جینیتیو:Mein Buch

پښتو د خاوندوالي حالت: د ما کتاب.

په پښتو کې ،، ما ،، د مورفېم ،، د ،، په مرسته او ورسره خپل د ،، ما ،، پوهېدنه و ;;دما ،، ته واړوله.

،، د ،، خاوندوالی مورفېم دی.

د الماني ژب داتیو:

Von mir, mit mir, bis mir, zu mir

د الماني اکوزاتیو: auf mich

دا د پښتو داتیو کیږي: پر ما باندې.

پسېځاینیوي یا داتیو حالت پر پښتو باندې انډول یې د پروکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوو سره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(را، در، ور)(ښځه، سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

که پورته ته وګور، نو وینو، چې دا کټ مټ یې په پښتو اړونه د المان داتیو ته ورته دي

د نومیزو نومځاینیوو سره:

له ما ښځه(سره،کره، پسې) ، په هغه کې، پر تا باندې، تر هغه پورې، ,وتا ته ,......

په پورته کې ګورو، چې له ،، ما،، ښځه دمخه له، په، پر ، و او ...... لرو. دا چې ،، ما، تا، هغه .... ،، لرو او دا د کړونو لپاره راځي، نو دا ،، ما ،، ځنګه نه کړونی یا پرېکړونی، دا په دې پوښدنه، چې د پښتو داتیو، ا ګینیتیو کیږي، چې باید له کړوني حالت ښځه را واوړي. دلته دا ،، له، پر، او دا پورته نور چې لرو، کومه پلواکه پو هېدنه نه لري او دا نورو وییونو ته د خپل ځن سره یوه بله پو هېدنه ورکوي، که دا ،،له ما،، = mir کیږي او همداسې دا نور هم. د ما تېرې لیکنې کتلی شی.

دا چې ځو لیکنې غبرګې کوم او خوندیونې یې سره نږدې دي، دا سې له ګډوډي کېدی په دې کې راشي، خو هڅېږم، د ناسمونونو مخه نیول شوي وي.

د پام و: له هغو م ک ملګرو ښځه، چې د ما په لیکنه کې ژبلاریزې یا نورې ستونځې او ناسمونوونه ورته برېښي، هیله مِ د ما د پو هېدنې لپاره هم داسې روښانه په ګوته کړي.

که لیکو، چې داښه نه دی یا دا داسې ده دی، نو باید ور سره مل ولیکو، چې ولې، له یو بل سره د پو هېدنې له امله. ستاسو له ستونځو هم مننه

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

افغان- - او دباندني پښتو پوهان

له پیل ښځه ځو اړیینې یادونې:

۱ - یو هیواد او ښه یې د یوه هیواد وګړي، چې وروسته پاتې وي، نو هغه په پوهنه او هره پوهنه کې هم وروسته پاتې وي. موږ ژبه هم –لکه ځنګه چې ده – د ژبلارې له لارې ښځه بېرته داسې نه ده ورکړې لکه چې لارې ورته لرو.

۲ – موږ د خپلې ژبې د هر اړخیزه ودې لپاره – لکه ځنګه په نورو پوهنو کې – هم له نورو ژبو ښځه ګټه اخستلو ته پوره اړ یو، خو په یو ځه باید ډاډه وو، چې موږ په خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبه باندې له هغوي (د نورو ژبو له پښتو پوهانو) څخه ښه پوهېږو، موږ چې له هغوي څخه زدکړه کوو او باید ویې هم کړو، هغه د ژبلاریزو کلمو د پېژندونو دي، چې هغه باید له هغو راواخلو او خپله ژبه ورسره، د خپلې ژبلارې په لار سنبال کړو.

موږ خپله ژبه هم بې له دباندنی ژبې مرستې څخه پرته و مخ ته نه شو بیولی، که څوک غواړي، پر خپله ژبه باندې و پوهیږي.

اوس به و خپلې موخې ته راشو:

دېر واره یا ټل افغان پښتوپوهان، چې خپلې لیکنې باوري کوي، نو د دباندنیو پښتوپوهانو لیکنې راوړي. ما د ډېرو د باندنیو پښتوپوهانو لیکنې په ویکیپېډیا او نورو د پښتو لپاره په لیکنو کې وکتلې او دا پوره د ځوښی ځای دی، چې ډېرې دي.

دوي دواړو ډلو ناسمونونه کړي او یا نه پوهیږي (که نادرنښت وي، د دې ډېره بخښنه غواړم، دا ځکه لیکم، ژبپوهان دې ته راوهڅوم، چې د ما په دې هکله لیکنې رد کړي)، چې د ژبې جوړښت سم بېرته ورکړي یا سم ورکړي. زه هم نه شم ویلی، چې دا ناسمونونه چا له چا څخه رانیولي او په دې ناروغی موږ ټول اخته یو.

زه دلته یواځې هغه ناسمونونو ته د ګرانو لوستونکو پام رااړوم.

د موږ ستونځې چېرته دي؟

و به ګورو، چې د موږ ډېرې ستونځې په حالتونو کې دي، چې څو لیکنې په لرم او دابه دلته لنډ بیا د دوي د لیکنو په بنسټ وڅېړو. هغه د هوښیارو خبره، چې موټی د خروال نمونه ده.

ما داسي لږ څه د یوې پښتو لیکنې څخه را کاپي کړې، چې داسې څه ترې راواخلو بسیابه وکړي. دا غونډله به راوړو:

بېلګه: د ،، په،، سره لیکو چې ،، په لار،، یا په لاره: لاندې الماني او پښتو یې:

“auf dem Weg,, په لار یا په لاره

بېلګه یې له پیل څخه راوړې، چې د ،،په لار،، لپاره ،،په لاره،، هم لیکلی شو

دا غونډله نو باید د الماني غونډلې پر بنسټ باندې لیکل شوې وي، نو بسیا کوي، چې د لیکونکي له خوا یې د پښتو انډول وڅېړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الماني غونډله کې و موږ ته د خبروauf دی، چې څه ترې پوهېږو.

په پورته ليکنه کې د الماني auf د پښتو په ،، په ،، زباړل شوی او همدا رنګه يې په لار يوه ه ورزياته کړې او لاره يې ورځخه جوړه کړې، چې په دواړو کې د الماني auf پوهېدنه سمه نه ده ورکړ شوې. له بلې لور څخه ،، په،، له داتيو حالت سره راځي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو داسې ليکل يې ناسم دي.

د دې لپاره بېلګه: په کور کې. بل ډول دا غونډله نه راځي يا يې په بل ډول راوړل ناسم دي.

ناسمونونه دواړه ډلې کوي او دا غوره نه ده، چې څوک دا ناسمونونه کوي، خبره داده، چې موږ بايد يواځې په ځانونو باور پيدا کړو، نور د موږ لپاره ژبه نه شي ښه يا سمه کولی. وبخښی ژبه خو سمه ده، خو ژبه دسمې ژبلارې ميندنه ده

دوی هم په خپله ژبه کې يو څه لري هغه ګوري او زه يې د ده په ژبه کې هغه اړيين څه ګورم، خو زه يې بيا پرخپله ژبه باندې له ده څخه ښه بايد وليکم او اوس يې له اولس کاله وروسته يا هلو ځلو ښه ليکم او بايد ښه يې وليکم، چې ور باندې يا پر دې باندې باوري يم.

دوی ليکي، چې دا ستونځې يواځې په ځرکوم پوزيشن ،،په... کې،، کې او همداسې په له ... څخه، له ... سره، تر ... پورې، پر ... باندې او نورو کې دي. رېښتيا وايي، ستونځې رېښتيا همدلته دي، خو دوي لا تر اوسه پورې په دې نه دي پوه شوي، چې ولې او څنګه دا ستونځې دي؟

لنډ سمون: په پښتو کې موږ يوآځې پوستپوزېشنونه يا پسې ځاينيوي لرو، نو دا هېڅ ستونځې نه دي.

د داتيو حالت جوړښت

له هر څه څخه به لومړی دا ووايو، چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه يا پسېځاينيوي لري او بس.

نو و الماني ليکنو ته: دوي دباندني او افغان ژبپوهان ستونځې يا ځانګړتياوې په ،، په ... کښې، ،، او همداسې ټولو نورو د داتيو حالت پسېځاينيوو او حالت مورفېمونو کې ګوري، دا د موږ ستونځې هم دي. دا ما په خپلو ليکنو کې تر هغې پورې، چې پر دې حالت داتيو باندې سم نه وم پوه شوی ليکل. نو اوس ګورو، چې دلته د رېکتوس ستونځې نه شته، ستونځې دا دي، چې موږ په ځانګړې توګه د ژبلار حالتونه نه دي پېژندلي او د ژبې هغه لويه برخه ستونځې مو دلته دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې يې :.

زمونږ کره ځو. سم يې: له موږ کره ځو:

دا به لږ روښانه کړو ، چې ولې:

لومړی: ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی، چې بيا بايد وليکل شي: د موږ کره ځو.

دويم: کره خو! ځښتن نه لري.

دريم: موږ په پښتو کې تکيه اړ نومځايونه لرو، چې له هغې سره يې تللی (چې دا سې وييېنه به سمه وي او که ؟ فکر به ورته وکړو). کور: کور مې په کابل کې دی، خو نه شو ليکلی، چې کره مې.

ليکلی شو: راکره، خو نه شو ليکلی کره..

که دلته له هرکوم تکيه اړ نومځاينيوي سره سم راته، خو بيا د همهغې ډلې دی.

همداسې په لاندې کې: ته و يو چاته ليک استوې او نه يو چا ته. په دې هکله د ما دا اخرنی ليکنې کتلی شی.

دی عبدالرحمن ته ليک وراستوی. سم يې

دی وعبدالرحمن ته ليک وراستوی

-- له ،، د ،، سره د خاوندوالي يا جينيتيو جوړښت هغه وييونه، چې د خاوندوالي مورفېم ،، د ،، يې ومخ ته نه راځي. ،، د ،، پرېپوزېشن .. . دا ناسم دي. سمونونه به يې د الماني په برخه کې وليکو ، دا به دلته ووايم، چې ،، د ،، پرېپوزېشن نه دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی. الماني، پښتو

د دې لپاره دوي ليکي:

Handbreit, Spanne، لوېشت (دلته د خاوندوالي څه نه شته)

د الماني انډول پر سمه پښتو باندې: د لوېشت سور يا لوېشتسور، غزونه (سور)

Reihe, Serie. لړ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یواځې نومونه دي او بس. که یو څه په یوه لړ یا لړۍ پورې اړه ولري یا د لړ یا لړۍ وي، نو لیکو: د لړ ... یا د لړۍ....بېلګه: ګورۍ، چې ژباړه یې یو پر بل باندې ناسمه کړې. دلته د خاوندوالي څه نه شته، چې ،، د ،، ورسره راشي. دوي لیکي:

jene Gruppe von Wissenschaftlern

د دوی لخوا یې پوهېدنه: هغه ډله پوهان

له پورته پښتو څخه یې سمه الماني:

jene Gruppe der Wissenschaftger

له الماني څخه یې سمه پښتو: له پوهانو څخه هغه ډله یا هغه ډله له پوهانو څخه. دلته پښتو، الماني یو په بل ناسم ورکړل شوي.

Zu mirدا د الماني داتیو حالت دی

او پښتو پوهېدنه یې. ،،وما ته،، ده. دلته وما د mir په پوهېدنه او دzu

پوهېدنه ،، ته ،، ده او په څټ.

ولې وما؟

ما کړوني دی، چې دلته نه شي راتللی، ځکه چې دا پښتو کې داتیو یا د پسېځاینیوو حالت دی، دا ،، و ،، د اړونده حالت یو مورفېم دی، چې پخپله خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو له ،، ما ،، سره یوځای د داتیو حالت نومځانیوی دی. دا په دې پوهېدنه، چې ،، وما،، = ،، mir ،،

ich habe dich geschlagen :پسې:

پښتو انډول یې: ما ته ووهلې. دلته ،، ما ،، کړونی دی او ،، ته ،، پرېکړونی دی، چې د الماني اکوزاتیو د پښو په پرېکړوني واوښت. او په یاد دې وي، چې dich په الماني کې د اکوزاتیو نومځاینیوی دی.

einer von anderen; von einander:دوی لیکي

دوی د پښتو انډول لیکلي: ،، یو له بله،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله مې لیکنه کړې، چې په پښتو کې له وییونو څخه تېرېدل ناسم دي، ،، یو له بله ،، ناسم دی او سم یې یو له بل څخه دی.

د الماني پښتو انډول: له یو بل څخه بېل شو. یو له بل څخه بېل شو.

د پښتو نومځاینیوي او حالتونه:د یو ګړو لپاره: زه، ما د کړوني او پرېکړوني ځانیز نومځاینیوي دي، خو په بدله بڼه کې او دا په لاندې ډول:

کړونیحالت یا ترانزیتیو حالت کې: زه وهم، ما ووهاه

کړوني حالت یا اینترانزتیو حالت کې: زه ځم، زه لاړم.

پرېکړونی - یا اینترانزتیو حالت کې: ما وهي، زه ووهلم

د ډېر ګړو لپاره په دواړو حالتونو کې همهغه موږ، تاسو، دوي..... دي.

اوس پرېکړه لږ ستونځمنه کیږي، چې ایا دا اوس دواړه په رېکتوس او اوبلیکوس کې یو یا یو ډول وګورو او که د یوګړو لپاره چې توپیر په کې شته سره بېل وګورو. دما اند خو دا ده، چې دا په یوګونو کړونو کې بېل دی، نو سره بېل دي.

په الماني ژبه کې د حالتونو سره نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې نومځاینیوي نه بدلیږي. په پښتو کې د حالتونو او په خاوندوالي او داتیو حالت کې د اړونده حالت او د داتیو حالت کې د پسېځاینیوو اړونده مورفېمونه د ځانیز نومځای نیوي ،، ما ،، سره ور زیاتیږي او د دواړو ګډه لیکنه د پسېځاینیوي اړوند پوهېدنه بدلوي، د الماني حالتنومځاینیو په څېر.

په بخښنه داسې لږ دې د ما نه، خو د لیکنو لږ ستایېنه وي:د ما لیکنې یواځنۍ دي، ځکه په پښتو کې په دې هکله لیکنې نه شته او که ما سهوه کړي وي، خوښ به شم او راته و یې لیکي.

راځئ، چې پښتو سمه زده کړو او

ګرانو ژبپوهانو!

لیکوالانو او پښتو مینه والو!هر ځای کې چې لیکونکي د ژبې د ژبلاریزو ناسمونونو سره مخامخ کیږي، نو مسؤلیت یې د ژبپوهانو په غاړه دی، چې لږ تر لږ یې د لیکنو وروسته ورته سم کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځی، چې پښتو سمه زده کړواو ژبلاریزه سمه یا پر ژبلار باندې یې سمه ولیکو.

په بخښنه که داسې لږ ستوغ پیل مې کړی وي، خو موخه مې همدا راپارول دي.

موخه: یا باید و ما ته همداسې ستوغ ځواب راکړی، که ناسم څه مې ولیکل او یا – که سم وي – باید د سمون لپاره له هره اړخه کار واخلو او د ما د سمونونو ملاتړ وکړی.

-- د ژبې په ژبلار کې و سم لیکلو ته لار هوارول د ژبپوهانو دنده ده. تل یې باید دې ته پام وي، چې د ناسمون په حالت کې د ژبلار په مټه او د هغې پر مرسته باندې یې سمه ولیکي.

دا کار تر اوسه پورې نه دی شوی، که د ما لخوا به هم تاسو له ستونځو سره نه مخامخ کېدی. که په ژبه کې ناسمونونه ګوری، نو پر هغه څه باندې یې چې ما راټول کړي او لیکلي، مخه نیول کېدی شوه. اوس باید د پښتو ژبلار سره سم و هر څه ته ژبپوهان پام وکړي.

پښتو – لکه نورې ژبې هم – ډېره ښه او روښانه ژبلار لري، خو په دې لار کې پوره کار نه دی شوی. زه بیا ټینګار کوم، چې په پښتو کې له دې لیکنې څخه پرته د حالتونو او نور ژبوییونو په هکله مې هم پوره میندنې کړي او ستاسو و مخ ته مې ایښوولي، چې د هغې په مرسته هم د داسې تېروتنو مخه نیول کېدی شي.

خبرې رالنډوم: دا ډېر کلونه کیږي، چې د دې یو څو غونډلو سره تاسو ته د سمون د وړاندیز په هکله په اخ و ډب کې یم، خو نه څوک د ناسم او نه د سم څه وایي. هیله ده، چې راځئ نور یې سم ولیکو، که دلایل مې ژبلاریز نه وو، هغه هم په کلکه رد کړی، خوښ به شم او له جنجال څخه خپلواک. باور وکړی، چې زه د دې ناسمونونو سره پوره زورېږم.

لولم:

لومړی: تر ټولو ستر(ښکلی، جګ او ...) فوټبالر.... مړ شو.

دویم: تر ډېره برېده .....

دریم: وروسته تر هغه چې طالبانو په ...

څلورم: تر ډېره د داعش فعالیتونه ترویجوي

له دې د مخه به یو څو- د دې موضوع اړوند -- اړیینې پېژندنې راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو حالتونو څلورم حالت باندې یو څو کرښې:

دا د ما په ډېرو لیکنو او اخرني کتاب کې پوره روښانه شوي، خو

لنډ: په پښتو کې تر، له، په، پر، و... یو سېلبي مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او هر یو یې د حالت اړونده له پسېځای نویو سره مل له نوموییونو څخه د مخه راځي. د دې موخه دا ده، چې د نومځاینیوي- چې په پښتو کې تل په کړوني – یا پرېکړوني حالت کې دی- دنده بدله کړي. دې ته ځکهاړتیاده، چې په پښتو کښې نومځانیوي بڼه نه بدلوي یا نه ګرانیږي.

لکه: تر ما پورې، یا له ننګرار څخه تر کابل پورې. دا په دې پوهېدنه، چې تر پرته له داسې کاروني، چې ،، پورې،، ورسره نه وي، په بل ځای کې نه راځي او کارونه یې و ناسمونونو ته لار پرانیزی.

د نورو لپاره که غواړئ تاسو غونډلې ولیکي، خو لنډ یې د تکیه اړ نومځاینیوو سره:

(را، در، ور) (سره،کره،پسې، څخه، کې، باندې، ته ....).

خویوییونه:

د خویوییونو Das Adjektiv لنډه روښانونه.

له لاتین څخه، پوهېدنه: ،،ورزیاتونه،،، دا بڼه ورسره جوړېږي، ځکه چې د نومویيونو سره یو څه ورزیاتیږي. دا دي ،، ښکلی،، ، ،، خواشینی،، ، ،، رنګه،، ، ،، هوار،،.

دې وییونو ته په عربي کې صفت وایي او له دې امله پښتو پوهانو ستایيننوم بللی.دا خویوییونه هم بلل کیږي او یا ورسره وییونه.

ما په خپلو لیکنو کې دا خویوییونه بللي او دا یې د ما په اند ښه نومونه ده. خویوییونه په پښتو کې د نومویيونو ومخ ته لیکل کیږي. په پښتو کې خویوییونه بڼه نه بدلوي. په پښتو کې خوییونه جګیږي، خو په پښتو کې د پای ورزیتونې سره نه. په پښتو د دې زیاتونو یا جګېدنو لپاره ځانګړې ژبوییز توکي شته لکه، ډېر، خورا ډېر یا زښتډېر.

دا سړی جګ (ډېر جګ، خورا ډېر جګ، زښتډېر جګ) دی. د جګ پرځای باندې هر یو خویویی راتللی شي.

یا حالتونه، لکه لوند، وچ ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غونډلو کې: سږ کال خورا ډېر انګور شوي دي.

.... ډېر جګ سړی. زښتډېر ګړندی بایسکل څغاستی.

د خویوییونو سره یو کس، یو حیوان یا شی کره پېژندل کیږي.

کېدی شي د یوه کس لپاره پرلپسې څو خویوییونه راشي. لکه: هغه سپین، جګ، سورکمیسی سړی، چې راروان دی.

اوس نو خپله موخه روښانه کوو.

و لومړي ته:

،، تر ټولو،، لاندې څه نه پوهېدل کیږي؟. که وپوښتو، چې له ،، تر ټولو،، څخه به څه وپوهېږم، خو زه څه ورڅخه نه پوهېږم.

په ،، تر ټول ،، ،، تر،، مورفېم دی، چې چې خپلواکه پوهېدنه د نوموییونو د مخه راځي چې پسې یو اړونده یا ټل همهغه پسېځاینیوی راځي او ،،ټول،، خوي دی. نو له دې امله ،، تر ټولو ،، د پوهېدنې څه نه لري. دا په دې پوهېدنه، چې له دې د پوهېدنې لپاره یو څه یا څوک راښی او اړونده پسېځاینیویی، چې یو څه و ښوولی شي. .... تر ټولو جګو خلکو پورې مې ځان ورساوه.

که دا د پرتله کونې له امله کارول کیږي، نو د پرتلې لپاره داسې لیکو: ... و نورو فوټبالرانو ته ستر(ښکلی، جګ او ...) او یا له نورو فوټبالرانو څخه ستر(ښکلی، جګ او ...) وو مړ شو.

ګومان مې دی دلته خبره د پرتله کونې نه ده، دلته خبره په ستر(ښکلی، جګ او ...) کې ده، چې دا ستر(ښکلی، جګ او ...) جګوي.

-- تر ټولو ډېر لیدل شوی. دا هم موخه ور نه دی او ناسم دی. دا به وي: ډېر خورا ډېر، زښتډېر لیدل شوی سړی.

-- د ګاناډا ځوان د نړۍ تر ټولو لوړ سړی ګڼل شوی. دا غونډله هم څه نه وایي.

دا به داسې سمه ولیکو: د ګانا دا ځوان په نړۍ کې ډېر - خورا ډېر – یا زښتډېر لوړ سړی ګڼل شوی. یا د کاناډا دا ځوان د ټولې نړۍ و جګو خوانانو ته ډېر – خورا - ، زښتډېر جګ سړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستر(ښکلی، جګ او ...) خوي ويونه دي، چې په پښتو کې يې بڼه نه بدليږي او د دې خويونو د ځګۍدني لپاره ډېر، خورا ډېر او زښت ډېر لرو. دا به نو داسې وليکو: ډېر(خورا ډېر ، زښتډېر) ستر(ښکلی، جګ او ...) فوټبالر مړ شو.

دا ګوره کوټلې او ډېره ساده ليکنه ده.

و دويم ته: تر ډېره بريده...ډېر بريد يا ډېره پوله نه شته، نو له دې امله څه ورڅخه نه پوهېدل کيږي. ډېر د ډېرګنو لپاره راځي او پوله يا بريد يوګنی دی، چې له دې امله ناسم دی. سم يې : تر ډېرو بريدونو پورې يا له بريد څخه ډېر يا اخوا، تر لرې بريده پورې يا تر لويه بريده پورې او داسې نور.

بيا دواړه لنډ: ،، تر ټولو ستر،، نه شته او همداسې ،،تر ډېره بريده،، هم نه شته.

او يا هم تر ډېرې کچې، يا د کابل په کچه.

کچه د معيار يا سويې پر ځای باندې کارول ناسم دي.

،،تر اغيزې لاندې،، دلته هم ،، تر ،، ځای نه لري. دا ،، لاندې،، بايد د يو څه لاندې وي او دلته به دا ،،لاندې،، دلته ،،د اغيز لاندې،، دی.

دا هم: ،، د بيجينګ او رياض ترمنځ،، . دلته هم ،، تر ،، ځای نه لري. سم يې: د بيجينګ او رياض په منځ کې.

-- او تمرينونه تر سره کوي. دلته هم ،، تر ،، څه نه دي ورککړي او سم يې: او تمرينونه و سر ته ورسول يا تمرينونه و پای ته ورسول.

- د نورو علومو تر شعاعو لاندي. سم يې: د نورو علومو د شعاع لاندې.

- د هغو ژبو تر تاثير لاندي راغلي. دلته هم د ،، تر ،، پر ځای باندې نه راځي

- چې تر بل هر چا زيات ژبپوهنيز اثار يې ليکلي دي.

سم يې: ... و بل هر چا ته يې زيات ژبپوهنيز .....

موږ بايد وپوهېږو، چې کړنه، خويوييونه، پسېځاينيوي او نور ژبني توکي کوم دي او بايد ويې پېژنو، چې څنګه سم کارول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ په ګډه وهڅېږو، چې پښتو مو د ژبلار په څلورديولي کې راونغاړو، نو بيا د ناسمونو مخه نيول کېدی شي.

د پښتو ژبې ستونځې- د ما په اند- ټولې په حالتونو يا د پښتو څلورم حالت او همداسې په خويوييونو کې دي، چې ما دا په خپل اخرني کتاب کې روښانه کړي. که څوک د خبرو څه لري، کړی شو د بربښنا پتې له لارې څخه هم سره په اړيکو کې شو.

هيله ده، چې په دې هکله بې پروا پاتې نه شی.

دا پلمه مه نيسی، چې لوستې ريښه مې پښتو ژبه نه ده.

ما په دې لار کې ډېر کار کړی او نږدې تر لسو کتابونو پورې مې په دې هکله ليکلي.

د تاسو د ټولو له مرستې څخه ډېره مننه او ستړي مه شئ

د ولس ژبه، که -په پوهنه کې ورځنۍ شوې- پردۍ ژبه؟

مور په ولس کې- داسې به ووايو چې – له پيداښته غونډاری او غونډوسکه لرو. داروښانه کوو، چې داڅه شی دي، لکه د نړۍ د نورو ژبوپه لکسيکونو کې چې روښانه شوي دي.

غونډاری:

يادونه: شمېرپوهنيز فرمولونه نه راوړو.

په څمککچپوهنه کې غونډاری د غونډارې هوارې او غونډارې تن يا بدن لپاره کارول شوی نوم دئ.

-غونډاری يوه هواره لري. ګوډونه او کونجن نه لري او ناپای ډېر اړخونه اړخونه لري(د ګرديو کربښې).

- هغه خپل منځ ټکي ته سيومتريک ده همداسې محورسيومتريک، که محور له منځټکي تېر وي.

- د غونډاري لويه ګردۍ هغه هواره ده، چې د غونډاري له منځټکي تېرېږي. د هغې ګردۍ نيمۍ د غونډاري نيمی ده او لويه ګردی غونډاری هم نيموي، نو غونډاري نيمۍ يې بولو.

- غونډاری د يوه تن په څېر سوچبوچ د غونډوسکې بڼه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- کوچنۍ ګردۍ ټولې د غونډالې منځ کې هغه کردۍ دي، چې په غونډاري کې د لويې ګردۍ کوچنۍ دۍ.

- د غونډاري ټوټې يا غونډاري غوځې شوې ټوټې هغه تنونه دي، چې د وېښتنې له لارې د لوي او کوچنۍ ګردي د ټوټونې منځ کې پرتي دي.

- که د غونډارې ټوټه نيمه غونډارۍ وي، نو سرۍ د نيمغونډاري غږيږي.

- د غونډاري ډکۍ د هغې د هوا يا فضا منځپانګه پېژندل شوې، هغه چې د غونډاري د پاسهوارې لخوا رابنده ده.

بل غونډارې ته ورته بدن يا تن

غونډوسکه.

غونډوسکه له څرمني يا له مصنوعي (نه پيداېښتي) موادو څخه يو ګرد، په ورسره بلده ډول غونډارپډوله، ايلاستيکي لوب اله يا سپورت اله ده، چې موږ به له رينجاړو جوړوله. د غونډوسکو په څنګ کې د کلکو موادو جوړ لوبغونداري هم شته، لکه لرګی ياوسپنه او نور.

د پېژند له مخې غونډارۍ او غونډوسکه ورته ځمککچيز تنونه دي، چې د لوبو بېلا بېل الات هم لري.

په ورسره بلده يا نورماله توګه غونډوسکې له هواډکو پوښونو ډکې وي، چې د پمپولو له لارې د يوه ټاکلي زور لاندې ډکيږي. ځانګړې يې د بېلګې په توګه د هاکي او د ګلف غونډوسکې دي.

دموږ موخه:

دموږ د ټولو پوهنيزو څانګو ټول مسلکي يا رېښه اړوند ويونه زيات يې عربي او ځنې يې فارسي دي. په دې خبرې نه کړو، چې ولې. د ټولو هغو وييونو، چې هغه په دغو پرديو ژبو کې پيداېښتي شتون ولري، هغه هرو مرو په پښتو کې هم شته دی.

که موږ – لکه په نورو ژبو کې چې شوی- خپل يو نوم يا يو څه څېړو، نو دا سې مخ ته ځو يا بايد لاړ شو، لکه دا د نورو ژبو ويونکي.

موږ به يې دلته يوائې دوه بېلګې راوړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس مو موخه دا ده، چې دا نو ولې کرة وبولو او همداسې په ځمککچپوهنه کې دکرې لپاره، چې بې‌رته همدا غونډوسکه ده یا غونډاری، غِونډوسکه یا غونډاری ونه لیکو. نور پوهنیز ویونه هم همداسې. موږ او تاسوخو به هم یو خت کې په لکسېکونونو کې دا خپل وییونه او نومونه داسې په شننیزه توګه روښانه کوو، چې یو شی څه شی دی.

د غونډاري بېلګې: د نسوارو غونډارى، باغکې، دلوبو غونډاري هم شته، چې غورځولکیږي او یوې ټکلې موخې ته د نږدېکېدو سره یې کټونکی څرګندیږي یارروښانه کیو او که غواړی معلومیږي. همداسې مردکی، چې موږ به غوزان په کټل او یا چورلټی چې له لرګې به جوړه وه.

د غونډوسکې بېلګې: د موږ د هیواد په پېلابېلو ځایونو کې د لویو لپاره کارولکیږي. په لرګي وهلکیږي، په دیوال یې ولي او نور. موږ به دا له رینجاړو جوړولې، یاښه یې په کور کې به راته میندو او نورو خپلوانو داسې ګردې ګنډلې. نورې بېلګې: د پښنو غونډوسکه. د والیبال غونډوسکه او همداسې د هاکي او نورې د لوبو غونډوسکې.

ایا موږ هم دا د هاکي او جلف کرې وبولو؟

داپورته تنونه مو چې یاد کړل، دا ټول باید بیاکرة وبلل شي، چې د ولس لپاره دپوهېدنې لپاره به پوره ستونځمن او دلیک کسانو لپاره به پوره نابلد یا ترې تېرېدونکي وي، چې ګوندې داد ژبې غنا ده، خو دا د ژبې په خپلو ویونو ناتوانول دي، چې په پای کې باید له منځه لاړ شي.

خبره په ښه او بد کې نه ده، خبره په اړیینوالي کې ده.

دا به ښه برېښي، که ووایو، چې د غوزانو ګټلو کرة؟

د پښنو لوبو کرة، چې عربي یې کرةالقدم دی.

یوه غونډوسکه چې د ،، باسکټبال،، لوبه پرې کیږي، د باسکټبال کرة وبولو یا کرة؟

او همداسې د غوزانګټلو مردکي په ځای د غوزانګټلو کرة ووایو یا ولیکو او یا د نسوارو کرة یا دانورې د لوبو کرې او که څنګه؟

اخرۍ پوښتنه: ولس دې له دې پیداښت ورکړشوو نومونو څخه تېر شي او که دا د لیکلوست خاوندان دې، چې تراوسه – په خواشینی باید ووایم – لا دومره ډېر هم نه دي او دا کار هم ورته ساده دی، تېر شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په دې اند یم، چې دا راته هرڅه ساده کوي، خو پوهېږم، چې له زده کړو څه څخه تېرېدل هم پوره ستونځمن دي.

که چېرې دا کار - چې باید له ښونځیو پیل شي- کېده نو هرو مرو به پنځه کاله وخت ونیسي، چې په هغو کې دواړه نومونه وکارول شي او بیا نو پښتو نومونه پاتې شي.

ستاسو د سترېکېدو بخښنه به راته کړی.

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهیږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،،اکسیمورون،، سره مخامخ شوم او هسې مې په داروښانه-ونه پیل وکړ. په دې ترځ کې ګورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ویونو سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهېدنو اکسیمورون نه شو روښانه - یا شنل کیدی. دلته مې دا ټول سره ګډوډ راوړل، چې هسې زما په اند دا موږ ورسره په ادب کې نابلدو څه سره یواځې او یواځې داسې مخامخ شو او وګورو، چې د ا ژبه څومره ستره اړتیا څیړنې ته لري. تاسو، پیداښتي ده، چې هر وی، چې هر یو یې یوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلی شی او نور یې ښه روښانه کولی شی. زما لیکنې زه له الماني رانیسم، نو ویېنه او لیکنډول به یې هم الماني وي، خو وبه هڅیږم، چې انګرېزي یې هم راوړم.

دې لیکنې ډېر سترې کړم. هیله ده، چې تاسو به سترې نه کړي.

اوکسومورون یو ستایل اله ده چې هر ډول لیکنخوندیونو کې میندل کیږي، نو له دې امله په لوریک(۱) نه دی رابند، بلکې په ایپیکي(۲) او رومانتیکي کارونو کې هم پیدا کیږي. دا اکسیومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه یو بل سره مخامخ کوي یا تر دې چې دا یو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردوونکی اکسومورون غوښتونی دی او د یوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې یوه بیلګه یې کینه-مینه(په کرښه ترنه یې په دې مانا چې یو وی دی) دی.

د بیتونو سره شعرLyrik

شعر چې یو څه روښانه کوي Epik.

بیا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلیوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی ااکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“ὀξύμωρος, aus *oxys* „scharf*sinnig*“ und *moros* „dumm

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بې عقل یا تېزلیدی، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په ګوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي((تیزفکریز حماقت):

(Pleonasmus(۱

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو ترې پوهېدنه یې،، له اړتیازیات،، دی

یو پلیونازموس یو رېتوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډیرواره وینا یوه ویګروپ یا هم د یو یوګوني کلیمې له لارې په نخښه شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبني الات ،کارول کیږي چې هغه د دې تراوسه ویل شوي ښخه پرته نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلیاناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلګه راوړی شوی: لکه ،،سره لمبه،،

د پلیانازموس له پاره بېلګې: ګردې غوندوسکي یا ګرد غونداري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنګه رنګونه((یې انګریزي دی <u>Stilmittel</u> (<u>stylistic devices</u>

ستایل اله stilmittel

ستایل الې دبېلګې په توګه متافر یا بیضوي یاهګی(او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خوندیونو) لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سې نورو کې منځ ته راځي. دا یو وېین اله یا افاده اله ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وړوني موخه ترې پو هیدني ښخه تر ځیرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-ځېرې په ځیر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له ربښتياكيدلو لرې وي) لكه،، د اوښكو ډنډ،، د انسنانو بهيدنه،،

هر ستايل اله ځانګړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځاى نيسي، كيدى شي، چې د يوه ستايلډول له پاره هم وكارول شي.

Metapher

متافر (زړه يواناني μεταφορά metaphorá)

وړنه يې نړدې مانا ده او (د ځانګړو شتيلمواد يا – الو په ځير كارول كيږي) ژبنۍ ويېنه ده، چې د هغې سره وى(يو ويډله) ده د هغه د خپل اړونده مانااړوندوالى په يوه بل كې وړل كيږي يا وردننه كيږي ، بې له دې چې بې له يوه سيده پرتله ونې اړيكه د په نخښه شوي او په نخښه كيدونكي منځ كې روښانه شي.

ډنده:

دا بنسټ ويېنه يې د يوه څه له لارې ځاي په ځاى كيږي، چې روښانه، ليدوړ او ژبيز بډاى بايد وي. د بيلګې په توګه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوكو له پاره، يا دښتكښتۍ د اوښ له پاره. كله كله متافر ژبنيزې تشياوې هم ډوكوي، چې د ستونځمنو ليكنو روښانه ليكنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د يوه ټاكلې او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګيز او نه د ګاوندۍ څرګندېدنو يا بربښېدنو منځ كې اړيكو څخه كار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ كې .ماناوړنه لاس كې اخلي يا رانيسي.

همداسي كيدى شي د يوې لنډې (څيره-ډوله)پرتله ونې له پاره ترې كار واخستل شي . بېلګه: ملالۍ يوه ځمرى ده، په دې مانا چې ملالى دومره توانمنه ده لكه ځمرى. د لته د دې څيروونكي حيوان نوم ملالى ته يووړل شو يا وركړ شو...

متافر ته = په وړونې موخه ترې پوهيدنې څخه تر څيرې پورې خبرې، د بيلګې په توګه سپى په هركاره كې ليونى كيږي، دا د په كينه كېدلو يا قهرېدلو له پاره كارول كيږي.

يا هم ستايل اله ،، سيمبول،، يا سيمبولي،،، چې يو شى موخه-څېرې په څير انځوروي، لكه اوښكې د خپګان له پاره،زړه د مينې له پاره او كوتره د روغې له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له ربښتياكيدلو لرې وي) لكه،، د اوښكو ډنډ،، د انسنانو بهيدنه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلډول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسیومورون، پارادوکسون، کونترادکڅیون په ادیکتو کې، انتیتیزې

د شتیلموادو تیره بیولنه زیات وخت لږه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زیات وخت کې سره بدلیږي. له دې مله غواړو دا پولې بیا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسیومورون له مخامیزو یا متضادو یووالو یا واحدونو څخه جوړیږي، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي یا تضاد کې راځي. له دې سره یوه وینا توانمنده(که توامنه؟) کیدی شي..دا یووالي کیدی شي یوګوني یا ځانله ویونه وي یا د یوه ګډوله وی په دننه کې وي.

دویم: پارادوکسون: یو (بریښیدونکی -) مخامخوالی یا تضاد دي. دا بیا څنګیزه ده، چې ایا یوګونې جوړښتېز څه سره مخامخ دي یا متضاد ردوي. غوره یې دا ده، چې پارادوکسون منځپانګیز کار نه ورکوي یا لومړی په دا دویم لید موخه ور کیږي

contradictio in adiecto : دریم

کونتردکڅیو په ادیکتو کې د اکسیمورون یو ځانګړی حالت دي. په دې کې یوه ستایل اله د یوه ادجکتیو او یوه سوبستانتیو څخه جوړه ده. دواړه ویونه یو د بل مخامخ دي او په پای کې لو بل ردوي.

Antithese انتیتیزې

هر اکسیمورون کیدی شي د انتیتیزې په څېر وپیژندل شي. خو انتیتېزې هڅیږي هم چې د منځپانګېز مخمخوالي او ټولې غونډالې له مخې هم

اکسیمورون ځان د دوه ویونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسیومورون له پاره بیلګې

پیداښتي ده، چې یو شتیلمواد د بیلګو له لارې ښخ روښانه کیدی شي، نو له دې امله غاوړو، یو څو بیلګو له اکسیومورون او کونترادکڅیو ادکتیو څخه په کیله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړ ډېر دی

دې ډکیا زه غریب کړم

بیړه له تلوار سره

غمګین خوښ

Adjektive

لاتین مانا يې: ورزيات شوی) خوي ویونه: دوي روښانه کوي، چې یو شی یا یو څه یا کسان... ځنګه جوړ دي. دا د ځنګه وي په نامه هم يادېږي، ځکه چې دوي پوښتي چې یو شی ځنګه جوړ دی.

په ادیکتو کې کونترادیکځیو د اکسیومورون یو ځانګړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زګیرویز درد

ګرده څلوری (مربع)

تور شیدې

ګونګه چغه

تیاره وه، سپوږمۍ ځلیده

په شنوواورو (ورېدوني) ډهليز (دهليز، چې شنې واورې پرې شوې وي)

کله چې موټر (لکه) برېښنا تيز

ورو په کونج راتاو شو

دننه ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله (غلی) په خبرو کې ژور
یادونه: په نوکانو کې لیکنې زما یعني د ژباړې دي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا شعر کیدی شي د ۱۸۵۰ ز ک وي او په ډېر اختمال د ساکسو له وګړغږ. له دې سره ډېر اکسیومورا جوړیدی شي، د کومو سره چې بیتونه یانیمبیتې هکپککوونکې اغیز ښندي.

سیستم څه شی دی؟

اجازه دې وي،چې دا یو وی یعنې سیستم، چې ټولپوهیدونی دی، خو بیا هم له تاسو سره کډ روښانه کړم. دې ته له دې امله راوهڅیدم، چې وګورو، دوي یا دا پرمختللې نړی هر یو وی- چې فکرکیږي، دا خوروښانه دی- څومره څیري او روښانوي.

سیستم (زوړ یوناني وی σύστημα sýstēma د ډېرو یوګونو برخو څخه یوځای اینوولشوی ټول) په ټولیزه توګه رابندوړ پیداېښتي یا هنري ،، جوړښت،، په نخښه کوي یا په ګوته کوي، چې له بیلابیلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړیکو په بنسټ یو له بل سره د ګډ ټول په څیر راوړلکیدی شي.

د دې وی یا کلیمې یووالیز پیژند نه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې یې پیژندورکول توپیر لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللې غونډاله د یوه خوراغتې کډ پروېشوني یا - - ونوالي په موخه یو ذهنیت دی. د یوګونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کیدونکې ده.

- فضایی یا / او د یوه سیستم وختیزې پولې کیدی شي د هغه تنیزوالي یا د ټاکلو توانونو له لارې فزیکي روښانه کړای شي یا تشریح کړای شي(ریښتوني/مادي/ ټاکلي سیستمونه) – یا سوچه اندیز یا فکري جوړشوي، موخه-چوپړیز (د موخې په چوپړ کې) پیداېښت یا طبیعت وي(ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پیداېښتي – یا طبیعي سیستمونه:

ټول پیداېښتي سیستمونه په ریښتوني پیښشوي یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-ورې له انسانپیداکوني anthropogenenاغیزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی یا خپلځانساتونکي دي.(بیلګه: Quantensystem, Atom, Molekül, Lebendes System

(Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

مصنوعي یا هنري سیستمونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنوعي يا هنري سيستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کيدی شي مادي يا نامادي پيداښنت وي، خو زيات وخت دواړه سره يوځای کوي. د دې په منځ کې سړی (رينښتوني) تخنيکي سيستمونه (بيلګې: کارالات، ماشينونه، شميرونی(کمپيوتر)) سوسيال يا ټولنيز سيستمونه (سوسيال ګروپونه، کورنی، نژاد، ټولنې، عقيدوي ټولنې) او سوسيالتخنيکي سيستمونه (بيلګې: معلوماتي سيستمونه، انترنت يا نړيوال جال).

يو ګډوله له پيدېښتي او هنري يا مصنوعي رينښتوني سيستمونو بيوتخنيکي سيستمونه (بيلګې: مالساتنه او مالروزنه، پاکی جوړښتونه(کاناليزايشن)، مصنوعي زړونه) او سوسيال ايکولوژي سيستومونه انځوروي (بيلګې: کلتوري کرنيزي ځمکې، ساتنچاپيريالونه)

-- مادي سيستمونه هر يو يې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپيريال په ښکاره - ، بند – او رابند سيستمونو وېشل شوي. سيستمتيوري د بنسټتوپير لرونکو سيستمونو جوړښتډول او خوزښت يې د څيړنې لاندې نيسي.

نامادي يا ناشييز سيستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړشوي، فکري سيستمونه دي، چې بې له انسانه ،، ټيله شوي،، له لارې کوم ديناميک نه راپيداکوي او شتون يې د مادي سيستمونو په واک کې دی(بېلګې: د کلمو سيستمونه، کواورديناتسيستم، د اکسيومونو سيستم، مودلې او تيوري).\

د يوه سيستم جوړښتوټې(توکي، برخې) داسې ټاکلکيږي، چې يو له بل بيلابېلې يا رابندې، بېلابېلې دندې يا پوښتنې په سيستم کې پوره کړي. په ځته کې هر په خوښه رينښتونی(ستورو، ونو، غړو، جوړښتبرخو) يا فکر پرې شووالات (غړونه، نخښې، زيږندې، سيمبولونه) د يوه سيستم برخه کيدی شي.

يو سيستم کړی شي برخسيستمونه ولري او هم پخپله د يوه پراخ سيستم(<u>Supersystem</u>) برخسيستم وي.

ډاکترماخان ميږی شينواری که دا و پای ته راشي، نو ښه به وي.

نيولوجيزم Neologismus

منلي انجنير صيب ستانه ميرزهير په م ک کې وړانديز کړی وو، چې د علومواکادمي له خوا دې يوه ډله جوړه شي، چې دا نيولوجيزم زما په اند د څيړنې، پراخونې اوورسره بلدونې اوبلدېدنې کارمخ ته يوسي. زه داسې لږ پوهيدم، چې ګوندې دا خود نوو وينو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر اوکار باید ولري، خوبیا مې هم وغوښتل، چې ځان داسې لړ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مې دا لیکنه برابره کړه، چې له تاسوسره یې هم په مینه ګډوم.

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به دژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیینې وي.

که زما د لیکنو سره ځوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنوکې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړیینویونو، چې پښتو انډول ورته نه پیداکیږي، چې هغه به هم زیات پیداېښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې ګوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبټولنې کې په ټولیزه کارونه کې د مخه ترې تیرشوی یعنې د پرېښودو ژبنې ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توکه یو همداسې وېینه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله وېینه (افاده) باندې سمبالیږي (نوې مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکولکیږي، یا هم دا وی په همدې توګه وېینه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوې ژبټولنې په دننه کې پراخونه ومیندي یا دژبټولنې په دننه کې وزغلي، او د ژبویونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلي او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریستیک یا خویغوره-والی یا خویټاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواټن کې د نوي په توګه څېلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختټکي څخه سړی د یوې ژبې ویونپانګه (ویونو پانګه) په پام کې نیسي یا څیړي. د دې په څنګ کې په ټولیز-ژبنیز ستاندارد ویونکتابونو(د ویونو کتابونو یا ډکشنري) رانیولشوي نیولوجیزمونو له پاره په ډېرو ژبوکې ځانګړي ویونکتابونه، چې دوي ځانله یا ټیک د همدې ویونپانګه(که ویونوپانګه؟) څیړي شتون لري. د نیولوچیزم وینې (افادې) ته د زړې یوناني ویونه neu ,,*neos* νέος‘‘ ،،نوی ، او *logos* λόγος

(c) ketabton.com: The Digital Library

Wort„" ،، وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو يې نويوی (نووی يا نوی وی) بللی شو.

د دې کليمې جنجالپرابلم ته

دا د نيولوجيزم وی يا کليمه په ژبپوهنه کې نه بيخي ساده يوونوالی يا يواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پيژند ورکوي:

نوې په کاراچولشوې يا نوې منځ ته راغلي ژبنيزې وييني،،. داسې ويونه په ويجوړونې، ويپورونې يا د ماناوړونوالي له لارې منځ ته راځي. ځانله د نيولنګويستيک Neurolinguistik يا نيوژبپوهنه (نوې ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی يا کليمې د نوي پيداښت منل منځ ته راځي يا د دې وی منل منل کيږي.

هلموت ګلوک Helmut Glück له يوې لور نيولوجيزم له نوپيداښت سره برابر وټاکه يا کيښود او په چوخونی ،،وينوپيداښت،، سره په حواله نيولوجيزم، دا ورکړلشوې بيلګې مګر ټيک د ويجوړونې، پورونې يا ماناوړنې حالتونه دي. د ژبپوهنې ورځنيوالي يا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پيړۍ پای څخه ،، ويپيداکونه/ پيلپيداکونې،، له يوې لورې او ،، ويجوړونې،، بلې لور ته توپيروي.

بيلونه

د ژوندۍ ژبې خبرېکوونکي هره ورځ نوي ويونه جوړوي يا پيداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي يا توکلي بلنتشياوي يا نومونتشياوې ډکوي يا بندوي. زيات له دې ويونو ټيک يوځل په کارلويږي. زيات وخت د دې ويونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره يو نومونحالت پوره کړي.

د نيولوجيزم ډولونه

د نيولوجيزم لاندې ډولونه کيدی شي سره توپير شي.

نوويونه(نوی ويونه)

وييني او ماناوي نوې دي. د نوي ځوان وخت بيلګه يې د لنډخبرليږل له پاره وتونوی *simsen* له SMS څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوي ماناوي

يو زوړ وی ټيک يوه نوې مانا (پسې يا بله مانا هم) اخلي. په دې توګه ګوندې له يوه زاړه وی د بيلګې په توګه موږک *Maus* په يوه ،، تخنيکي الې، د شميروني ورشو،، کې هم ځای په ځای شي.

نوي کمبينيشنونه يا نوي ګډوله لکينه:

دلته هغه کارونويونه سره يوځای کيږي (Internetcafé انترنتکافی ,لپتاپ بکس Laptop-Tasche, انالوګ ساعت Analoguhr).

نيولوجيزم او ژبنورم

که نوی وی کاروني ته ريشي، نو خبرپکوونکی زيات وخت د نورم د نه باورتيا سره مخامخ کيږي.

وبينه، مانا اوکيدی شي د ډېرماناوالي

- وبينډول يې لومړی په ورځنۍ کارونه کې ساتل کيږي. په ځانګړي توګه پوروبونو کې دا زيات پيښيږي، خو نه تل، يوه د اعياروني(چمتوکوني) پروسه پيښيږي، چې د هغې سره د ترې پور شوې ژبې وينډول د فينومينسيستم سره سر وخوري. د دې له پاره بيلګه ډونلوډ*Download* دی

په ژبه کې پردي ويونه ځای نيسي، ځکه چې په الماني همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه پيداکيږي.

Kunstwort مصنوعي وی يا هنري وی(هنروی)

د هنروي سره هغه وی په نخښه کوو، چې د يوې ژبې د ويجوړوني پيداښتي الاتو سره جوړ نه وي او د يوې بلې ژبې څخه هم نه وي پور شوی. دا يوه نوې ريښه جوړوي اوزيات جګسومبوليک يا زيات نمونه-ييز (نمونييز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرويونه زيات وخت د نيولويجزمونو په حيث باوري وو.

د شعرونو ترتيب او بيتونوکې سرې زياتوخت د هنرويونوسره مخامخ کيږي.

جوړښتنومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هنرویونو له پاره زیات جوړښتمونه: د ویونپیلو (د ویونو د پیل) یوځای راکښنه، یوځای اینووونه، او د ګرافیمونو Graphemen د ګډوله کوني لنډونه.

یوځایراکښنه:

په دي د هنرویونوکي دوه یا زیات ویونه و یوه وي ته راکښلکیږي (،، سره ویلیکول،،)، چیرته چې سره یوبل باندې اوښتوني برخه لرې کیږي. د دې له پاره بلابیلي په نخښه-ونې شته، د بیلګې په توګه، یوځای راکښنوی، سره ویلیکولوی، ګډوله-وی....

بیلګې:

- Teuro له *teuer*(ګران) او *Euro*(یورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکي *Grusel* او *Musical* موزیک ځخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (یا *Mathematik)* ځخه

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. موږ د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سراوکارلري، خوګومان مې دی، چې دومره ډیربه نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او *Elektronik* ځخه.

دا یوه نوې د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نویو موټرو ماشینونه ټول په همداسې الو سمبال دي، چې میښاترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* ځخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای اینووونه

دا هنرویونه د سیلبولنډوییونوسره خپلوان دي:

بیلګې:

- Modem له Modulator او Demodulator ځخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډېډبي اوبایسکل څخه جوړ په پښووهن-الاتو
ځي یا بیول کیږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn(هانس ریګل نوم دی، چي له بون وویا دی(؟))
څخه. دا یوه خوږه دخوږوجوړه میوه ده، چي کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواږه خو هرومرودي.

Abkürzungen لنډوني

لنډوني هم کیدی شي هنرویونه وبلل شي
بیلګه:

“Nato„ د *North Atlantic Treaty Organisation* لپاره لنډونه.

دا لومړیبرخه زموږله پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دې

دویمې برخې ته:

د پښتو ستونځې اونیولوجیزم:

د پښتو د پوهنیزې ودې له امله او که غواړی، د نه ودې له امله دپښتو ژبې ستونځې هم
زیاتې دي. موږ اوتاسود دې لیکنې سره داسې لږ سر نیولوجیزم ته وربښکاره کړ او ومو
لیدل، چي دا نیولوجیزم د یوې ژبې ویونکو د ودې سره هم سیده تړاو لري

هنرویونه او نیولوجیزمونه

ټول هنرویونه نیولوجیزمونه نه دي. یوه ویکتابیزه (د ډکشنري) نخښنه یو اوږد وخت د
نیولوجیزم په څیر ګڼل کیږي. د زیاتې پراخیدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنیز
ویپانګې د ورسره ورځنې یا اري ژبې برخه ګرځي.

دا چي په پښتو کې به نیولوجیزمونه کوم وي، زه ترې نه یم خبر اونه پرې پوهیږم، د دې
دې ماته بخښنه وي، خو هغه ویونه چي موږ بدل کړي یا د نورو ویونو په ځای، چي
ګوندې موږ یې پښتو کوو چي تاسوته به هیله ده زما د لیکنو معلومې وي- هغه - په پوره
خواشینی باید ووایم - چي له هره اړخه ناسمې دي لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مايع ته اوبلن ويل اود سلمې په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويي په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړاندیزدادئ، چې د نوروژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو اوهلته به نورو ژبوکې زياتوخت د پيداښتې ويونو له پاره موږ په پښتو انډول پيداکولی شو اوکه نه نو بيا د همغې ژبې همغه وي ليکو اوکه په عربي انډول باندې يې پوهيدو، نوهغه هم له نوروښه دئ.

يادونه: ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نږدې څلوېښتو کتابونوکې، چې راټولونې اوژباړې دي، ما شميرپوهنه په پښتو ليکلې، دا په دې مان، چې په پښتويعنې ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړکړي نه دي، دا نيولوجيزمونه نه دي، دا موږ په ژبه کې لرلي ويونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستی وي يا به مې لومړي ځل په کاراچولي وي او له دې امله دزياتو ګوتنيونو سره مخامخ هم يم، خوباورلرم، چې دا به هغه خپل ځای نيسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو، نوهغه به د راټلونکوځوانانو دنده وي، چې سم يې کړي.

زموږلومړئ دنده: کتابونه له نوروژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ويونو ته هم د پښتو انډول پيداکول لکه د مشبوع له پاره موږ يا ماړه ليکل او د داسې کتابونو دېرول.

بيا زما ټل ځوانانو ته مشوره: که غواړو وپوهيږو اوپوهه مو نوروته ورکړی شو، بايد په يوه پرمختللې د باندنۍ ژبه ښه وپوهيږو.

دا مو د ستونځوبيو لار نه ده

زه ــ لکه د ټل په څېر- د ژبپوهانو او په ژبه کې د نوښت مينوالو څخه بخښنه غواړم، چې دا د دوي د ژبسمون او نوښتونو سره هم اندی نه يم، خو باور وکړئ، چې دا څه چې زه ليکم هم، د ځان غوښتنې او ستايېنې له امله نه دي.

دا چې ژبه مو نوې د دولت د ژبې په څېر ميدان ته راوتلې، نو دا ستونځې مو تر يوه وخته پورې شته. دا ستونځې ټولې ژبې لري، هغه چې ډېرې پرمختللې ژبې هم دي. دا ستونځې چې موږ يې په ژبه کې ګورو، داسې ستونځې دي، چې موږ ورسره سم ژوند کړی شو او لکه څنګه چې د نورو ژبو خاوندان د خپلو ژبو سره په دې هکله ستونځې نه لري او يا نه دې راپيداکړي، موږ يې ورسره نه لرو او له موږ څخه هر يو هم لکه د نورو ژبو خاوندان د سمپوهېدنې له امله د ستونځو سره نه مخامخ کيږو، نو بايد راپيدايې هم نه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله یادونه: زه چې د خپلو خوانو لیکوالانو او ژبپوهان لیکنې لولم، نو باور وکړئ، چې ورته خوښېږم. دوی توانمنده کسان دي او زه ورته د راتلونکې له پاره ډېر ښه لید لرم او د نورې توانمندیکېدو هیله یې لرم.

ستونځې مو څه دي؟

نورې ستونځې څنګه زېږوي؟

زموږ ژبپوهان او ژبمینوال، چې سره کښېني او د خوب ته تللو وخت چرت کې لاړشي او یو څه ورته فکر ته راشي، چې بدلو یا سمون یا پیداکېدنه کې فکر لاړ شي، نو سملاسي غواړي یو څه ورته پیدا کړي او یا کله، کله یو زدکړیال یا زدکوونی ترې دیوه څه په هکله وپوښتني، نو دی باید دې پوښتنې ته یو ځواب پیدا کړي، داسې نه ورته وایي، چې دا خو د نړۍ په ټولو ژبو کې دا ستونځې شته.

یو څو بېلګې به یې دلته راوړم:

لومړي. پوښتل کیږي، چې: هغه راغی او هغه کتاب ولوست. دا خو نو یو ډول ه ګانې دي څنګه به پوه شو، چې دا به نو څنګه سره توپیر کړو. موږ خو د عربي په برکت یو ګوډی الف لرو سملاسي دا استاد د یوې ه په سر یو ګوډی الف وروټپی.

دویم: یو ژبمینوال دشپې په چرت کې وي او فکر ته یې راشي، چې دا د فارسي صدم خو د پښتو د سلم غوندې دی، خو راځه دا سلن کړه. دلته نو ژبلار، سم اند، د شمیږپوهنې لار ته فکر نه کړي او هغه سهار بیا ټولو پښتنو خپله د لیکنې لار ګرځولې وي.

دریم: پښتانه پوهان سره کښېني او وایي، چې دا مایع خو عربي دی، دا باید په پښتو شي(دا کېدی شي او انډول یې باید وي، ځکه دا پیداښتي وی دی)، نو یو وایي، چې موږ خو ورته په پکتیاکې اوبلن وایو، نو سملاسي دا اوبین شي. دا ځکه چې دا ژبې مینهوال خو نه پوهږي، چې دا مایع څه پېژند لري او د فزیک له مخې یې دا پېژند څنګه ورکړل شوی دی. هغه نوم اوس ځوږ په درسي کتابونو کې هم کتل کیږي او اوبلن غاز هم وایي، بې له دې چې په اوبلن وپوهیږي او یا په مایع.

څلورم: د غلامۍ کړی، چې وایي ماتې کړی، نو سملاسي وایي، چې دلته خو باید یوه یې بدله شي.

بیا دلیل راوړي، چې یو غږ او دوه یېګانې. دا ژبلار نه ده دا ژبلارې په مخامخ لار ده، خو دا اوس هم زموږ هغه وتلي ژبپوهان او په ژبه کې پوهان همداسې سمه ناسمه لیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په کړۍ او کړۍ کې ستونځه وي، خو د دې يوه په ک کې ده، چې ځانله سيلبې لري، دا خو د ۍ کار نه دی، خو وايي، چې د مرچو تاو له کوچو باسي. دلته خو ګوره بايد ک ته يو څه ورپه غاړه کړې او نه ،، ۍ،، په ګوډي الف وزوروي.

که موږ داسې خوبونه ګورو نو راځئ چې دا سې يو څو بېلګې يې راوړو:

لومړی: ولې ولې ولې؟

دلته نوموی، پوښتنوی او کړنوی دي، چې هر يو يې هر يو کېدی شي. پوښتنه به نو د درنو ژبپوهانو دا وي، چې نو موږ څنګه پوه شو، چې کوم يې کوم دی؟

په پورته کې خو ا دوه نه داچې يو ډول ليکل کيږي، يو ډول ويل کيږي هم او دادريم کې د ويلو له لارې بېلوالی شته، هلته به نو دې د پوښتنوی د و سره يو څه کوو يا به الف پرې د پاسه تپو او يا به نو نه پوهېږم.

دويم : د تره (د پلار ورو) او تره(هغه د بادرنګ په څېر خوندور) په منځ کې به نو له ه پرته د سيلبې له لارې توپير کوو او کوم به کوم نوم وي؟ دلته نو بايد په يوه ت څه و تپو، چې دواړه نومونه هم دي.

راځئ چې يوه بېلګه - زما له لورې کېدی شي يوه بې سم انده بېلګه وي - خو راوړو.

افغانستان کې لومړی الف بل ډول ويل کيږي، چې د نوښت له امله بايد يو ګوډی الف ورباندې سور کړو، که څنګه؟ او پرته له دې څنګه بايد وپوهيږو ، چې دا ن هغه د عربو په څېر زبر لري، زور او که يا پېښ. موږ خو په شمېروني کې همدا يو ګوډی الف لرو، چې په هر توري يې سورولی شو.

دريم: د ترور (د پلار يا د مور خور) او ترور(چې چا ته يو څه ورپېښ شي او ترور يوې او بلې خوا ته ګوري) په منځ کې به هم څنګه توپير وکړی شو؟

يوه پوښتنه: موږ وايو، چې دوه ونه لرو. ايا موږ يې چې يو ډول ليکو، د کومو ستونځو سره يې مخ کړي يو؟ چې تراوسه يې د ستونځو سره نه يو مخ کړي، نو له دې وروسته، چې موږ پسې پښتانه خو لا ښه بايد وپوهيږي، دوي به نو څنګه له ستونځو سره مخامخ کړي؟

يوه په يادو راوړنه: يوه ورځ څوکسان سره ناست وو، چې په غبرګون خبرې شوې، نو دې يوه وويل چې ګوندې دا وی د ده له لورې روځنی شوی، دا يې نوښت وو. ما ورته وويل، که ووايو چې: ..غبرګون ونه ښوده دا به ښه وي او که ووايو چې .. څه ونه ويل، چې تل سم دی او ترې پوهېدنه يې هم سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای یادونه:

زموږ د فارسي ورونه پوهیږي، چې شیرې او شیر سره نه بدلوي او دوي تراوسه د دې یوې ي سره ژوند کړی او له دې املـه یې ځانونو ته نورې ستونځې نه دي زیږولي او همداسي د night سره انګریزي ژبو ولسونو هم کومه ستونځه نه ده لرلې او نه چا نایګټ یا نایغت او یا بل څه ویلی او دا په پېړیو همداسي ده.

زما په اند به موږ هم سور، سور او سور، سور سره نه بدلوو.

سور(رنګ)، سور (چای)، سور(د یوه پټي)، رباب سور. دا دوه دروند ،، و ،، لري او دا بل یې سپک ،، و ،،، خو بیا د دې نورو دوو سره څه کوو، چې مغه ،، و ،، لري؟

دا پورته لیکنه مې د لاندې لیکنې له املـه وکړه:

ما دا څو ورځې د مخه د پوهنتون د یوه استاد لیکنه ولوستله، چې د یوه زدکړي پوښتنې ته یې بیا په ،،ه،، ګوډی الف تړلی وو، نو دا لیکنه مې په ورزیاته کړه، کېدی شي تکرار یې ډېر وي، خو غورځول مې یې زړه نه غواړي.

زه په دې اخرو وختونو کې ،، ه ، ا ، و او ی،، ګورم، یا مې ورته اوس پام را اووښتی، چې په ککره یاځنګ کې یې ورته ګوډی الف سور کړی، نو له دې املـه مې داسې لړې او وړې لیکنې ته زړه راپوورته کړ، د یوه سوال سره، چې موږ د پښتو له پاره باید نورې ستونځې ونه زیږوو.

د دې ستونځو سره مو ژوند کړی او دا د هیڅ څه مخه هم نه نیسي او ټول پرې بوهیږي. کله کله زموږ ګران ژبپوهان او نور لیکوالان لیکي، پښتو د ي د نورو ژبویونکو له پاره ساده شي. دا مو نه دنده ده او نه یې باید دنده وګرځوو، دا څه چې لرو، دا به د نورو ژبوالاو سره هم ګډوو. لکه موږ په نور ژبو څنګه پوهېږو، دوی هم زموږ په ژبه همداسې پوهېدلی شي. موږ ته زموږ له پاره په لومړی لیکه زموږ ژبه غوروالی لري.

یادونه: زه دلته داسې لړ ستونځې لرم، چې دا غوروالی او که غوره والی ولیکو، خو که هرڅنګه وي هم ستونځې ورسره نه شو پیداکولی.

زما هیله همدا ده، چې راځی نورې ستونځې به نه زیاتوو.

لکه پورته مې چې ګوته ورته ونیوله، زموږ لیکوالان او ژبپوهان او همداسې نور د اند او نظر خاوندان په دې اخرو او یا هم شاید له پخوا د غږلرونکو تورو د لیکلو سره ستونځې لري او یا ستونځې راپورته کوي. دا ستونځې د نړۍ په ټولو ژبو کې شته او دا د پرمختګ مخه نه نیسي او نه د ژبې خاوندان ورسره کومه ستونځه را پورته کوي یا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ خو پرته له دې هم په ژبه او هره ریښه کې پوره ستونځې لرو، چې هغه باید اوبی (حل) شي، نو له دې امله زه هم غواړم په دې ستونځو لږ دګرانو لوستونکو سره خپل اند ګډ کړم.

موږ درې غږلرونکي توري لرو (او که ه) په ورزیاته کړو، نو څلور به شي.

لومړی: ا یا الف دی. د الف غږ وي شته خو به ماته له دوه ډوله شاید ډېره وبرېښي، خو وبه نیسو، چې دا دوه خو هرومرو شته او د نورو غږلرونکو تورو سره خو یې -که ورسره مل راشي- نور هم د غږډولونه ډېرېږي، نو که دا سره د لیکنې له مخې بېلوو . د بېلګې په توګه که ولرو باور(د دې سمه د غږونو روښانونه به بیاداسې وي، چې د با ځخه پرته وو ته هم یا الف یا یو بل څه ولېکې، چې سړی پوه شي، چې جګ ویل کیږي او نه دپېښ سره او نه د زېر سره) دا مو ژبه ده پوهیږو، چې څنګه یې لولو.

دویم: دا دوه و وونه خو لرو، چې دروند وو لکه تمباکو (که تنباکو؟) او سپک وو، لکه زانګو. دلته هم شاید ځنې پښتو پوهان یا د ویلکېدنې مینوال وغواړي، چې د یوې نخښې له لار یې سره بدل کړي.

ځنې لیکنو کې ګورو، چې په ا هم ګوډی الف لیکي او په ،،ه،، هم، همداسې په ،،و،، هم، یېګانې خو لا څه کوي، چې پنځه شوې خو دي او که دا لار وي، نو باید لږترلږه خو اته شي.

ایا پښتو غږلرونکي توري پرته له دې اړونده غږونو نورې دندې لري؟

یا ایا د غږ لرونکو تور په مرسته، کړنه او نوم ټاکلی شو؟

نه. نورې دندې نه لري. د دې له مخې څوک څه شی ټاکلی نه شي یا نه ټاکل کیږي، خو دوي، د ډېرګونو او یوګونو نومونو او همداسې د نارینه او ښځینه نومونو منځ کې د روښانونې دنده لري.

د دوی له لارې څه نه ټاکلکیږي. دلته ګوره د پېژندنې یا ور پېژندنې نه لیکم، ځکه دا پېژندنه بیا پخپله یوه دنده ده. دا روښانونه راته سمه برېښي. بېلګې یې: لکه د یېګانو له لارې، چې نارینه، ښځینه، یو او ډېر روښانه کیږي یا راته ځرګندیږي، که پیژندل کیږي ولیکم، نو کېدی شي دلته بیا نورې پوښتنې رامنځ ته شي، خو یو کار چې هیڅ وخت د ژبلار له لارې نه کیږي، هغه دا دی، چې د هیڅ توري یا نورهم غږلرونکي توري له لارې او همداسې ی له لارې کړنه او نوم نه ټاکل کیږي، دا په دې مانا، چې کړوال او نوموال غږلرونکي توري نه شته، چې لارې یې کړنه او نوم سره ټاکل کیږي او بېلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې له پاره نه ټولیزه لار شته او نه د ژبلارې له لارې. دا سې هم نه کیږي، چې یو غږ لرونکی توری او دوه ډوله لیکل، دا هم ژبلار نه ده.

د کړنو سره د کړوني بڼه بدلېدل:

یادونه: که په لاندې کښې مو کړونی ولید، نو موخه ترې کړنوییونه دي او نه څوک، چې څه کوي.

په پښتو ژبه کې د کړنو ډولونو سره د تېر وخت او اوسمهال له پاره د کړنوییونو بڼه د ځنو کړنو له پاره بدلیږي او دا هم یوه لار لري:

لومړی : هغه کړنې، چې پرې کړوني ته اړتیا نه لري، په هغو کې د کړوني پڼه نه بدلیږي. پېلکې یې: تلل، کښېناستل، درېدل او .نور

بېلګې یې ګران لوستونکي پخپله راوړلی شي

دویم: هغه کړنې دي، چې د هغو کړلو له پاره پرېکړوني ته اړتیا شته. په هغو کړنو کې د اوس مهال او د تېرمهال له پاره د کوونکو بڼه بدلیږي. بېلګې یې: وهل، خوړل، او نور

پښتو ماته یوه توانمنه، خو داسې لږ د نورو له پاره ستونځمنه ژبه برېښي، خو که الماني او یا داسې ویل کیږي، روسې ته پام راواړوو، هغه هم همداسې ستونځمنې ژبې دي، خو زده کیږي او زه هم لاتراوسه په الماني ژبه د ډېرو ناسمونونو سره مخامخ کیږم. المانیان. زموږ په غم کې نه دي، چې ژبه کې نور بدلونونه راولي.

د داسې لږ څه بوختیاله پاره:

یوه بله موضوع مې زړه دی، چې له تاسو سره ګډه کړم او هغه د هغه څه له امله ده، چې موږ یې دواړه لرو:

موږ لرو: ،، زما، زموږ، ستا، ستاسو،، او هم لرو: ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو،، زموږ ورځنی شوی ،، زما او نور دي، خو ایا د ژبلار له لارې هم داسم دي او که دا ،، دما...،، سم دي؟

دما له انده او څېړنې له مخې خو ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو،، سم دی. لیکنه مې په دې هکله په تاند او دعوت منلو خپرونو کې خوره شوې او د ژبلار کتاب ، چې په لنډ وخت کې به خور شي، هم وي..

له سرې سینې مو مننه او راته روغ او هڅاند اوسی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ته ناسم راننباسلشوي ويونه

او له ژبپوهانو څخه هيله

دا داسې لنډ، بې له اوږدې شننې راوړم. دا ټولې ليکنې د تاند او دعوت په منلو پاڼو کې خورې شوي او هم دا کې هم کتل کېدی شي ketabton. com زما په همدې نامه کتاب په

څنګه پوهېږو، چې دا يا يو وی ولې ناسم دئ؟

لومړی: يو نوم، يو وی يا کوم توری، چې د هغه ورکړ شوي نوم يا بل څه خوي ونه لري، ناسم دئ.

دويم: يو نوم يا بل کوم وی، چې ټوليز نه وي او ټوليز کېدی نه شي، ناسم دئ.

دريم: د ژبلارې سره په مخامخوالي کې راځي.

څلورم: د هر څه د سم او ناسم لپاره، چې ښوونې او دلايل راوړل کيږي، بايد له مخامخوالي خپلواک يا ازاد وي

پنځم بيا د پورته لنډ: پوهنيز دليل کوم دي؟ هغه دليل، چې له مخامخوالي خپلواک يا ازاد وي او ټوليز باوري وي.

داسې پيل کوو:

يو: سلن نه شته: د سلم له پاره سلن راوړل ناسم دئ. دا د ژبې او شمېرپوهنې له لاري او ټولګيز هم نه دئ او دا دې هم په ياد وي، چې دا سلنه شلګلن ناسمون دئ، له دې د مخه دا ناسمون نه وو.

دوه: اوبلن : دا هم ناسم د بهيدونکو له پاره کارول کيږي. اوبلن يواځې او يواځې د واورو خوي دئ او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې : تر : په ټولو هغو ځايونو کې تر ناسم دی، چې داسې نه وي:

لومړی اړيکوی: له جلالکوټ تر کابله يا ... ترکابل پورې.

دويم ترړنوی: په کوټه کې ۲۰ تر ۳۰ کسان ځايېږي.

دريم د مهال يا يو څه پای: تر نهو بجو درځم

بيا: پرته له داسې غونډالو، په بل هر ځای کې ،، تر ،، ناسم دی.

څلور: له تر سره پرتله کونه: دا هم سوچبوچ نه شي کېدی، د ما په کتاب کې روښانه شوي..

پنځه: ئ: زموږ په پښتو کې داسي ،، ئ، ځای نه لري. دا ژبلار نه ده، چې غږ دې يو او ،، ئ،، دې دوه - يا ان دريو ته هم ر سېدلی شي - وي.

شپږ: سږکال تر ټولو ډېر انګور شوې، ناسمه ده. که وو‌ايو په ټوله کې، دا يو تکيه کلام دی پروا نه لري.

اوه: تر ډېره بريده يا ... پولې، او هم يا کچې ناسم دي.

اته : کچه موږ زيات وخت ناسمه کاروو، د ستاندارد يا معيار، سطحې او سويې له پاره.

لاندې به يو څو ويونه راوړو، چې نوم او اړيکويونه دي او تل بايد په ليکلو کې پام ورته وشي.

. نوره کارونه يې د اړيکوي ده.

نهه: منځ يا منځټکی: يواځې د يوه شي يا يوه څه هندسي منځ بايد وي.

نور منځ اړيکوی دی.

مخ. په مخ يې دانه ده (مې پخوا ليکلي وو. سم يې داسې دی: پر مخ باندې يې دانه ده).
چې پرته له داسې کارونو، چې فزيکي مخ دی، نور کارول يې اړيکويونه دي. و مخ ته ، دمخه، خو ترمخه سوچبوچ نه شته او همداسې تر مخکې. دا تر خو ناسم او دا مخکې هم کليوالي ويېنه ده.

همداسې څنګ او شا. په دې پوهيږو، چې کله فزيکي او کله دا فزيکي څنګ او شا موخه ترې نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ناسم دي:

روغتون، چې موږ د ناروغانو ځای ته وايو ناسم دی. سم يې ناروغتون، رغنتون يا رغنځی دي.

رغنځی ماته ډېر ښه برېښي.

د کورنيو چارو وزارت ناموخور دی، موخوريې د دننيو چارو وزارت.

دې وګوري.

دې وګوري. Ketabton: com هغه ګران لوستونکي، د دې اونورو سمونونو سره مينه لري، نو

يوه يادونه:

دا ما ته يوه بابيزه او بې ارزښته خبره نه برېښي، دا مو ژبه ده، څوک هم چې دا ژبه ناسمه کاروي، بايد سمون ته راوبلل شي

موږ پوهنيز مرکزونه لرو. له هغو څخه غواړم، چې دا په غور وګوري او هر يو چې ناسم وو، دا په دې مانا چې که يو هم، نو دوي حق لري، چې ما ته مناسبه جزا وټاکي او سمه ستره جزا به داوي، چې دوی راڅخه د ډاکترۍ شهادتنامه واخلي او که نه، نو بيا دې راته د ژبپوهنې ډاکتري راکړي، دا پرې ارزي.

او له ټولو ليکلوست خاوندانو هيله کوم، چې د دې پرېکړې ملاتړ وکړي، دا د هر يوه کار دی او ټول د دې ناسمونو سره ګير دي، د علومو اکادمي د پښتو څانګې او پوهنتونونو پوهنيز کادرونه دې دې کار ته راوبولې.

په پای کې دې د يوې يادونې اجازه وي او هغه دا چې: دا پوهنيزه ځانيونه نه ده، چې په يوه پوهنيزه ليکنه، د سمې او ناسمې پرېکړه وغواړو او موږ ورته چپه خوله پاتې شو، که په هر لامل هم وي.

تاسو ژبپوهان دې پرېکړې ته په مينه رابولم.

باور وکړی، چې زما ملګري او پېژندګلوي، چې ښه عالمان او په ژبه کې وتلي کسان دي او سلنه يا بهېدونکو ته اوبلن ووايي او دا ،، تر ،، ناسم وکاروي، ډېر زوربېږم. او ربښتيا ډېر زوربېږم. که دوي ته دا سم برېښي، نو زه به د دوي له پاره هم ارام شم، هغه دې موږ ته راوښايي، چې کوم پخواني او کوم جوړشوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

. زمونږ ځنې د ادب مینه وال په دې اند دي، چې زمونږ ژبپوهان دي، خانونه داسې لږ د نیولوجیزم سره بوخت کړي، خو زه په دې اند نه یم. مونږ دا خپل لرلي او نه مینلي ویونه، چې د مسلک په زور ومیندل، دا بهنو پورهبریالیتوب وي، ودې ته نوي ویونه پیدا او جوړ کړو. تاسو ماته یو څه وښایي، چې د هغه نوم جوړېدی شي او مونږ یې نه جوړوو..

ستاسو د ټولو له سرې سینې ډېره مننه.

له ،،واحد،، څخه مونږ څه پوهیږو؟

مونږ په دا دومره مهال کې واحد د فزیکي کچونو لویو یعنې متر، کیلوګرام او نورو ته وایو، چې دا ناسم دی او تل ناسم وو، خو یا مو ورته فکر نه دی شوی او یا مو د سمون په باوریوالي باندې ځانونه نشو پوهولی. زما هم له هغه وخته ورته پام شوی، چې په لیکنواو ژباړو مې پیل وکړ، چې له دې امله مې په خپلو لیکنو دې لویو ته واحد نه دی ویلی. دا پیداښتي ده، چې په نورو وتلو ژبو کې دا هر څه سم روښانه او بلل شوي، چې په پښتو انډول یې باید ولیکل شي، خو دا هم په خپله ژبه د باور کمی او هم پهځانونو دباور کمی دی، چې د سمون زورتیا مو تر اوسه نه ده کړې. واحد یوه ته وایي او بس

لهدې څخه د مخه یو څو یادونې:

لومړی: د ما وړاندیز: که څوک غواړي یو پو هنیز څه ولیکي، چې ټولنې ته یې وړاندې کړي، باید په اول کې دا د یوې وتلې دباندنی ژبې راونیسي. په پوره خوشنی باید ووایم، چې مونږ لا تراوسه پوهنیز څه په خپله ژبه کې نه لرو یا پوره نه لرو او دا مو له دې امله ناسمونون سره مخامخ کوي. که دا کومه لیکنه له دباندنی وتلې لکه انګرېزي ژبې څخه راوژباړو، نو د انګریزي یونیټ په ځای به واحد ونه لیکو، نو له دې امله – که غواړی ښه څه ولیکی، نو یوه وتلې ژبهښه د پوره توان سره زده کړی او پهنیزې لیکنې ترې راوباړی. مونږ د ټولو پیداښتي ویونو لپاره په خپلو ژبو دپیداښت سره سم پهپښتو انډول لرو

دویم: مونږ که یو څه خبرو ته راچوو، نو پیژند یې باید راوړل شي، ښه روښانه، ټولپوهوړ او ټولپوهیز.

زیاته شننه د سرې څخه لار ورکوي، لنډ او بې له کومو زیاتونو باید هغه موخه ورکړل شي .

دریم: که د بل چا د لیکنو پر ناسمون باندې خبرې کوو، نو هغه لیکنه باید راوړو او بیا یې په خپل اند هغه سمون ورته وړاندې کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې باید نه وي، چې د هغه څه مې ولوستل ښه نه وو، یا ترې سمه ګټه نه اخستل کېده. دا باید و ښوول شي، چې د هغه لیکنه کې کوم ناسمونونه وو او دا څنګه سمېدلی شي. د دې له پاره باید ښه روښانه او پوهوړ دلایل راوړل شي.

څلورم: په لیکنه کې بې له اړیینو څه باید سملاسې خپلې لیکنې باندې پیل وکړو

اوس راځم خپلې موخې یعنې ،، واحد،، ته.

زه چې زموږ د لیکوالانو اندونه او د واحد پیژند د دوي په اند د دوي په لیکنو کې ګورم، ورته خواشینی شم، چې له دې امله دې لیکنې ته راوهڅول شوم، که څه هم دا زما پهپخوانیو لیکنو او همدا ډول د شمېرپوهنې ویونو کتاب کې هم شته. .

موږ چې لا تراوسه واحد کاروو، نو موخه ترې تل د یوه څه د کچولو لویې لکه متر، کیلوګرام او ساعت ته ،،واحد،،(؟) وایو، یعنې که اوږدوال یا یو بل څه کچوو، نو هغې د کچونو الو یا کچون الو له لارې، چې هغه روښانه پیژند او نوم لري، دا پهدې مانا چې که اوږدوالی کچوو، نو دا په متر کوو، چې دا د کچونې واحد بولو، چې دا پوره ناسم بلل دي. په پوره خواشینی باید ووایم، چې موږ اوس هم دا پخوانی ناسمونونه همهغسې ناسم کاروو. د دې کار هغه ستر لامل دادی، چې موږ هغه د دباندنیو ژبو رانیولو څه ته هم فکر نه کوو، چې په هغو کې دا څنګه دی، خو موږ په همدې ،، واحد،، پاتې شوي یوچې زه غواړم دا لږ روښانه کړم.

زه غواړم، چې ستاسو په لیکنه کې دا ،، واحد،، لږ رږښانه کړم او مسلکي پېژند یې له تاسو سره ګډ کړم، هیله ده، چې دا به

راته وبخښې، کوم ځانیز څه په کې نه لرم او هیله مې زموږ او ستاسو همغږیزوالي دئ

دا په پښتو کې ورځنی شوی وی ،،و احد،، موږ له عربي ناسم رااخستی دی. د ،، واحد،، ترې پوهېدنه بل څه دي وهغه ته چې موږ ترې پوهېږو. د واحد پښتو انډول ،، یو ،، دئ چې پسې دوه، درې او نور راځي او بس.. دا چې موږ ورته واحد وایو موخه ترې ،، یو،، نه دی. یو یو دئ او نور څه نه وایي او همداسې لکه دوه، درې او نور هم. یو که د یوه څه سره یوځای شي، نو بیا هغه شی یو هغه څه دی، لکه یوکتاب یا یو متر، ـ کیلو، ـ بجه او نه دوه یا درې او نور..

موږ په فزیک کې ویلي، چې د فزیکي لویو د کچولول له پاره زموږ په بللو،، واحدونه،، کاروو، چې ،، واحد،، یې ناسمه نومونه یا بلل دي.

دا نو څنګه سموو؟ موږ وتلو ژبو ته ځو او د هغو څخه دا سم رانیسو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کچونلویو د څومرهوالي لهپاره، چې کاروو، دا په نورو

ژبو کې لکه انګرېزي کې

unite دی او الماني کې Die Einheit

او همداسې یې عربي مانا،، وحدة،، دی، چې موږ یې پوره ناسم ،،واحد،، بولو. له دې دریواړو ژبو څخه د دې پښتو انډول ،، یووالی،، دی، چې ما په خپلو لیکنو ویوون بللی، چې ګوندې دا به همدا یووالی وي او که څنګه؟

موږ ته دا یووالی، چې ما ،،یوون،، بللی، لږ بلډول برېښي، نابلد دی او ګومان مو راځي، چې ګوندې دا یووالی، خو یو بل څه دي. دا همداسې دی او نه یې بل څوک پیداکوي، که نه هغه به همداسې لکه دا ،، واحد،، ناسم وي. دا ویډول دی، دا په ټولو ژبو کې همداسې دی ،د پښتو انډول یې هم همدا دی، ما نه دی پیداکړی او نه دومره توان لرم. د دې روښانه ولو لهپاره داسې مخ ته ځو:

.فزیکي لویې څه شی دی؟

فزیکي لویې اوږدوالی، دروندوالی او مهال دي او د فزیکي لویو د څو والي او څومره والي د روښانولو له پاره یووالي متر، کیلوګرام، ساعت دی، چې لوي او واړه یووالي بیا لري. که موږ او تاسو د هر څه اوږدوالی کچوو، نو په متر به دا کار کوو او دا متر له دې امله یو یووالیز یووالی دی، چې هر ډول اودوالی پرې کچیږي او بس.

: Grad Celsius, Kelvin und Fahrenheit د تبې یووالي

دا پورته د تبې یووالي یا یوونونه دي، چې یو بل اړول کیږي یا اړولکېدی شي.

ربښتیا درسره شریک کړم هغه بل یې زما له یاده ووتلو. په پوره بخښنه .

د هرې بلې لوي له پاره د کچولو یووالی شته لکه د موټر زور، چې په اسزور کچیږي او داسې نور

اوس به نو راشو، دې د ژبپوهنې یووالو ته، چې دلته به څنګه وي؟

ژبه معیاري کونه

معیاري ژبه نو څه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

معیاري ژبه باید د کلیوالي ژبې سره توپیرولري، ژبه باید خپل ګرامر ولري اوویې کتابونه اود اړتیاولپاره په معیاري ژبه یا لوړه ژبه اویا اکادمیک ژبه د لوستلو اومرسته اخستلولپاره پوره پانګه ولري

تراوسه چې په پښتو ژبه کې څه شوي، دا ځانله یا یو یوکس کړي اودا هرومرو ستر کار، خو ډېر کم دي.

لنډ ورځنۍ ژبه یا کلیوالي ژبه، چې په هغه ژبه چاپیریال کې، د ټولوینژبې سره په ویلو او لیکلو توپیر لري او لوړه یا معیاري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ویونکي پرې لیکنه اولوستنه کوي.

دانو په څه پوهېدنه؟

دا په دې پوهېدنه، چې د ختیز، سهیلي او لوديز افغانستان خلک په خپلو کلیوالي ژبو غږېږي، چې سره تو پیر لري، خو معیاري ژبه دا ده، چې ټول یو ډول لیکل پرې کوي.

لنډ: معیاري ژبه د هغې ژبې د خلکود پوهې لاس ته راوړنو اړتیاوې پوره کوي.

دریم ته: پوهنیزه ژبه هغه ده، چې د اړتیا ټولې پوهنې لکه د مخه مو چې ګوته ورته ونیوله، پوره کړي. دا داسې بریښي، چې دژبې سوچه کونه اود ژبې معیاري کونه په ختّه کې د ژبې پوهنیزه کیدنه ده.

پام:

د ژبې معیاري کیدنه یا کونه باید په دې موخه نه وي، چې یوخیالي – بې له کوم ژبني او سم اندیزدلیل- څه ژبې ته ورواچوو، چې ګوندې یوڅه خووشو.

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرګون کې وویل،، یا ،، ....غبرګون وښوده،،. نه پوهیږم، چې ،، په غبرګون کې وویل،، کې به د لیکونکي موخه څه وي، خوماته څه نه وایي. دا به نور کسان ووایي، چې دا یا هغه یا دغه موخه لري. دا چې موخه یې که هرڅه وي، خودا یوه سمه وینا نه ده، چې څوک ترې څه پوه شي.

داچې ژبې سره غبرګې دي اود یوې ژبې اړول په بله ژبه اوس ـ زموږ له پاره – اړتیا ده، باید دا خپلې ژبې انډول په بله ژبه هم په همغه انډول واړولی شو، چې دا مو نو د دې ،، غبرګون،، سره وران کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د غبرګون په ځای ،، ګړنګون،، هم ولیکو همدا یوډول به ترې پوه شو. نو اوس باید و اندو، چې موخه به څه یې وي.

وایو: غني د ترمپ د خبرو په هکله یا مخامخ، او یا په پلوۍ څه وویل یا غني د ترمپ د خبرو په هکله خپل اندڅرګند کړ.

دا نوڅنګه کیږي؟

دا داسې کیږي، چې د ښونځي څخه نیولې تر پوهنتون اوله دې وراخوا د هغې تولنې اړتیاوې پوره کړي، دا په دې مانا، چې ته پوهنیزې څیرنې هم باید په خپله ژبه وکړی شي.

موږ.لا تراوسه دې ستر کار ته پوره هلې ځلې کول مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دی او په ځانله یا یو څو کسانوسرته نه شي رسیدلی

زه دا لیکنه دلته رالنډوم اود نورخبرو له پاره نوراړینې لیکنې هم شته، چې باید خبرې سره په وکړو، هیله ده چې د تاند درنه پاڼه یا خپرونه به په دې لار کې مرسته وکړي، چې ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، - معیاري کونه او – پوهنیزه کونه همغه پښتو پوهنیزه کونه ده.

ایا دا کار شونی دی؟

پښتو ژبه د نوروژبوپه څیر پوهنیزه کیدی شي، چې پای کې یواځې دوه بیلګې د شمیرپوهنې اوفزیک څخه راوړم.

له شمیرپوهنې یا نوره هم ښه له ځمککچپوهنې څخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محیط

پښتو یې (خو ورپورې خاندی مه، دا همداسې دي، که زموږ.زړه غواړي اوکه نه):

ګردی،لینده، نیمی، ټوټه وني، ټوټه، برخه، هواره، چاپیریال.

له فزیک څخه:

یادونه: دا پښتو نومول یې اړیین دې اوکه نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړيينوالي نه غږيږم. موخه دا ده، چې په پښتوکې ورته انډول لرواوکه نه.

لومړی: (برېښنا) تړونی

په کوټوکې چې برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انګرېزي ورته سويچ Switch په الماني ورته Schalter وايي، وهو يا کيکاړو. که دا په پښتوکوو يا نوره هم ښه، په پښتوورته

انډول لټوو، نو لومړی بايد وپوهيږو، چې دا د فزيک له مخې څه دنده لري، د دې نوروژبو موخه به همدا وي اوکه څنګه؟

د فزيک له مخې دا هغه اله ده، چې دوه سيمونه ((برېښنا) وړوني) سره تړي او يا د مړکيدو وخت کې يې سره بيرته بيلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که موږ د سويچ په ځای ،،تړونی،، وبولو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انګرېزي او الماني ژبو ويونو له پاره انډول همدا ،،تړوني،، دئ.

دا چې داسې بلل يې ښه کار دئ او که نه يا په داسې بلنوسره هم انده يوکه نه، په دې باندې خبرې نه کړو، خو دا همداسې دئ، دا تړونی دئ اونه بل څه.

ژبه قرارداد دئ او که څنګه؟

ځنې په پښتوکې ناسم ورځني شوي ويونه چې له چا سره خبرو ته راواچوو اوناسمون ته يې ګوته ونيسو، چې دا نومونه موخه ور نه ده، نو سملاسي اورو، چې ژبه خو قرارداد دئ، دا په دې مانا، چې که موږ يو څه ناسم ووايو اودا خلک همداسې ناسم واخلي او ورځني شي، نو هغه د قرارداد له مخې بيا منلي ګڼل کيږي، چې بيانو بايد سم وي.

موږ خو لا تراوسه د ژبسمون له پاره کومه ژمنه ټولنه نه لرو، چې دا کار سرته ورسوي اوکه وي هم، زموږد ژبې د ځوانئ له مخې کيدی شي ځنې ناسم ويونه موژبې ته راننوتي وي.

تر هغه ځايه چې زما تجربه ده، موږتراوسه ژبې ته کوم داسې وی نه دې راننباسلی، چې هغه دې د هغه وي غوښتونی خوي ورکړي.

زما تجربه – په ډېره خواشينی بايد ووايم – داسې ده، چې موږ په ژبه کې يوکره پيژند لرونکي يا پيژندل شوي وی د يوه بل کره پيژندلرونکي وي - چې پيژند يې هم کره روښانه وي - په ځای ناسم ځای په ځای کوو. دا نو قرار داد نه شي کيدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ دې موضوع ته داسې خپل پام رااړوو:

لومړی:

هغه ویونه چې له پیدابښته نوروژبو کې شته نږدې ټول یې موږ هم په خپله ژبه کې لرو، چې موږ یې باید په خپله ژبه کې راپیدا کړی شو او دا کار د مسلک اوپه ژبه پوهیدنې له امله شونی دی.

بیا: دا کار مسلکي کسان، چې د مسلک برسیره په یوه بله دباندنۍ ژبه هم ښه پوه وي.

که څوک داسې نومونوباندې د پښتو په انډول - د مسلک او ژبې له مخې – نه پوهیږي اودا بیا غواړي په پښتو انډول ونوموي، نو ناسمون ورسره لهپیله مل دی.

موږیې دلته یوه بیلګه راوړو:

د مایع اوبلن بلل. ایا دا به نو هم بیا قرارداد وي او که څنګه؟

یادونه له دې د مخه چې په دې بیلګه روښنایي اچوم، د فزیک له مخې د تنونو نومونه لنډ اخلم، چې په درې ټولګیو وېشل شوي، بې له زیاتې شننې:

۱ – د کلک تنونوټولګی، چې زرې یې یود بل څخه پخپله نه بیلیږي.

۲ - د تښتیدونکو تنونو یا غازونو ټولګی، چې څنګه ازاد شي یوې اوبلې لورته ځغلي.

۳ – د بهیدونکو تنونو ټولګی، چې بهیږي.

زموږژبپوهان، چې د مایع په پښتو انډول - د مسلک له مخې هم – نه پوهیدل، دا یې اوبلن وبلل، چې پوره ناسم اود مسلک څخه لرې دی.

اوبلن څه پیژند لري؟

ګوروچې اوبلن ځان ته کره پیژند لري. دا د د دوه هایدروژن اویوه اکسیجن خوي دی، چې لا اوبه هم نه دي او په کلکو بدنونوکې ګنډل کیږي.

اوبه واوره کیږي، چې کلک بدن یا تن دي، دا واوره بیا اوبلنه کیږي، چې نرمیږي،خولا تراوسه کلکه ده اواوبه شوې نه ده.

که د دې تودوخي نوره هم جګه شي، نو دا اوبلنه واوره بیا اوبه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ته دې د ګرانو لوستونکو پوره پام وي، چې دا يواځې او يواځې د اوبو خوي دی او د تنونو د کوم ټولګي خوي نه دی، دا په دې مانا، چې شړومبې يا شيدې نه اوبلنيږي او نه کوم غاز يا ټېنتيدونکی اوبلنيږي. دا په دې مانا، چې اوبلن غازنه شته.

نو لنډ: ټول هغه تنونه چې بهيږي بهيدونکي تنونه دي او نه اوبلن. دا بهيدنه يې ګډ خوي دی.

دا نوقرارداد نه دی، چې نوم د بل نوم ځايناستی کيږي او ان د يوه ټولګي تر نوم پورې.

د پيداښتي نومونويا ويونويوه بله بيلګه: سلم ته سلن ويل هم ناسم دی، دا د ځنو کسانو د يوه ناسمې مينې په بنسټ همداسې بې له پرې پوهيدنې او کوم دليله منځ ته راوړل شوي.

دا هم کوم قرارداد نه دی او نه قرارداد کيدی شي.

دويم:

ځنې داسې نومونې لرو، چې د هغې له پاره له پيداښته سم نوم، د نورو ژبوپه مرسته لرودی شو، خو دا چې زموږ د ژبې سمه وده له څه باندې شپيته کاله را په دې خوا ده، چې له دې امله ځنې ناسمونونه په کې راغلي، چې اوس ښه برېښي، خو د ناسمو نومه ونو په ډله کې بايد راشي.

بيلګه ۱ :

روغتون ته په ټولو ژبوکې د پښتو انډول ناروغتون يا رغنتون يا رغنځی ويل کيږي، چې له خوي او ژبې له مخې يې همدا سمه نومه ونه هم ده.

دا هم قرارداد نه دی، خو دا چې موږ ډېر يا له سره داسې بللی، اوس يې بله نومه ونه راته پردی برېښي.

بيلګه ۲ :

د کورنيوچارو وزارت، چې بايد د دننيو چارو وزارت بلل شوی وي، خوموږداسې بللی. د کورنيوچارو وزارت هم بايد ولرو، چې د کورنيو چارو سره سر اوکار لري.

يادونه: په دې ناسمونو کې دليل نه شي ويل کيدی، چې دا روحياتو له امله ښه يا بد برېښي، په ژبه کې هر څه شته، چې ځنې به په ځنو کسانوښه او په ځنو بد اغيز لري.

دا هم د قرارداد سره سر اوکار نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم:

هغه نومونه چې د انساني ټولنې د ودې سره د پرتلې له امله منځه ته راغلي:

زه يې دلته يادونه کوم. زما په بله د مخه تيرې ليکنه کې شته اويواځې نومونه يې اخلم، کره پيژند لري او پر ځای يې د يوه بل کره پيژند وی تاسم کارول کيږي.

بيلکه:

ستاندارد، سطحې، سويې، ... ته کچه ويل پوره ناسم دي.

زموږ په ژبه کې خودا ټول ناسم بلل شوي ويونه د يوه کس د شپې د چرت څخه راوتلي او سهار بيا دا نورو کسانوراالخستلي او ټوليز شوي.

د ژبو د اسانتياو له پاره د نورو ژبو پوهان هم د ليک بڼه بدلون اونورونوښتونو له باره کار کوي.

دا څو کاله دمخه د المان دولت له خوا پنځه ميلیارده يورو وټاکل شو، ځنې بدلونونه په ژبه کې راغلل، چې د نوې بڼې ليکنو له پاره پنځه کاله وخت ورکړشوی وو، چې په ښوونځيو او نورو دفترونو کې دا نوې بڼه ورځنۍ شي. په دې کې ورسره سوېس اتريش او لينتنشتاين هم ګډ وو.

ز ه يې يوه بيلګه راوړم:

پخوا دوي فيل Elephant ليکه او اوس يې Elefant ليکي.

که ګران لوستونکي مرسته کوي او د قرارداد په توګه سم نومونه غوره شوي وي، هيله ده، چې ويې ليکي.

ايا موږ پيداښتې پوهنې پښتوکولی شو؟

موږ لا تراوسه چې په پيداښتي پوهنوکې پوهنيز څه لولو،هغه عربي دي. پوښتنه دا ده، چې ايا موږدا پوهنې په پښتو ليکلی شو، دا په دې مانا، چې ايا موږ د دې پوهنو پوهنيزو ويونو ته هم پښتو انډول لرو او دا پيدا کولی شو. دا نومونه پيدا کوو نه، خو پوښتنه دا ده، چې ددې له پاره نومونه په پښتو شته اوکه څنګه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پوښتنه به په هوځواب کړو، ځکه چې هره ژبه د پوهنیزه کیدوتوان لري، خولومړی باید ځان په هغه پوهنه پوه کړو او بیا په هغه وي، چې د باندنی ژبه کې شته اوپښتو انډول یې پیدا کوو.

په همدې ځای کې دې اجازه وي، ووایم، چې ما په شمیرپوهنه کې نږدې څلوېښت کتابونه په پښتو کړي، دا په دې مانا چې هغه مسلکي نومونه مې په انډول پښتو کړي، بې له ستونځو او همداسې مې په فزیک کې درې کتابونه ژباړلي، چې یوله هغود ښوونځي د کتابونوسرلیکونه دي، هغه فزیکي ویونه مې نه د ډکشنري په ښه، خو په پښتومې د الماني ویونو ته انډول پیدا کړی یا میندلی

دا په پښتو یا د پښتو نومونوسره مو پوهنه هم ساده کیږي، چې دلته د یوڅو بیلګو سره ستاسو لنډ پام را اړوم. دا په ورزیاته کړم، چې ما هیڅ وخت نوم له ځانه نه دی پیداکړی او انډول مې لټولی او پیدا کړی دی.

په دې هکله اوږدې خبرې نه کوم، لنډ یوڅوبیلګې له تاسوسره ګډوم.

مشبوع به نوڅه وبولو؟

مشبوع داسې پیژند لري:

-- هغه محلول چې نور همغه څه په ځان کې نه شي حل کولی، مشبوع بلل کیږي.

موږ وایو: یو څوک چې ډېرخوراک وکړي هم ورته وایي، چې مشبوع شوی اومیږي، چې ډېر واښه وخوري. نو وایو چې میړه تنده شوې .

یو څوک چې نوره مړی نه شي خوړلی، خومړوي او همداسې نور ژوي مړیږي.

کوچنیانو ته هم چې موږډېر خواړه ورکړي، راګرځوي یې.

ځني خواړه دي، چې سړی یا څوک ښه په مړیږي، نو وایو، چې دا خواړه مړوونکي دي. ګومان مې دی، چې د کلي خلک وایي مړوخه دي، نه پوهیږم سم به وي او که څنګه، ځکه چې مړوخه ګومان مې دی هغې ښځې ته هم وایي، چې میړه لري.

په همدې توګه مو محلول یا حل ،،اوبی،، بللی، نومشبوع ته به څه ووایو؟

لکه چې ژوي مړیږي، خو همداسې یو اوبی هم مړیږي.

موږ نو پورته پیژند اوس په پښتو دا سې لیکو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه اوبی چې نورڅه ځان کې نه شي اوبی کولی (دا ګوره اوبه کولی نه بولو) موړ وي.

مشبوع = موړ

بیا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کیدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسیره کوو یا له کتلاندې څخه راباسو.

له شمیرپوهنې څخه یوه بیلګه:

ما خو نږدې ټوله شمیرپوهنه په پښتو لیکلې، خو بیا به هم یوه بیلګه له تاسو سره ګډه کړم:

دایره، چې د دایرې د منحني یوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو او داسې نور.

په پښتو یې:

ګردۍ (موږیې په هسکه مینه کې ګردۍ بولو)، هغه وړه د ګردۍ د کږې برخې ته ،، لینده،، وایو.

دایره = ګردۍ

قوس = لینده

وتر : هغه کرښه ده، چې له ګردۍ یوه ټوټه بیلوي، نو دا له دې امله ټوټه وونی (ټوټوونی) بولو(بولویې نه،دا ټوټوونی دي).

وتر = ټوټوونی

ټوټه یا چې قطعه ورته وایو: د ګردۍ هغه هواره ده، چې د لیندې او ټوټوونې منځ کې پرته ده.

قطعه = (ګردۍ) ټوټه

نیمۍ: هغه کرښه چې ګردۍ نیمۍ نو دا به نیمۍ نه وي؟

قطر = نیمۍ (اړیین نه ده چې کرښه ورسره یاده کړو، پوهیږو چې دا کرښه ده).

ګردۍ برخه یا قطاع (دا د قطاع نوم هم ډارونکی دۍ): دا د ګردۍ برخه ده، چې د دوه وړانګو او ګردۍ لیندې منځ کې پرته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قطاع = (ګردۍ) برخه

وړانګه =شعاع

له فزیک څخه

سیم یا څه، چې برېښنا وړي، نو هغه هرومرو ،، (برېښنا) وړونې دي او له دې امله یې برېښنا وړوني یا لنډ وړوني بولو

دا د ښوونځي د فزیک نږدې ستره برخه مې پښتو ته را اړولې. په دې هکله مې لیکنې په کتابتون. کوم کې کتلی شۍ.

دا د ګرانو لوستونکو له پاره یو څه وړاندې کیږي، چې کتل او اندونه سره یو کول نه، سره نږدې کول یې زما هیله ده او نه بل څه.

نومونه یا ویونه باید پیدا نه شي. هر څه چې په پیداښتي توګه په بله ژبه کې شته، په پښتوکې هم شته.

دوه پوښتنې دي:

لومړی: یو څه ته په پښتو نوم اینښول (دا به د خبرو وي)

دویم: د یوه څه په مانا ځان پوهول (دا باید وي)

نو که د دې ویونو مانا ولیکویعنې مخکتاب، نړیوال جال، ملفون، شمیرونی، دا به اړیین وي. دا چې څنګه یې وبولو، دا باید په پام کې نیولشوي وي، چې تخریب په کې نه وي.

بیلګې:

۱ ـ موږ په کورونو اوکوټوکې یوجوړښت لرو، چې برېښنا پرې روښانه کوو اومړه کوو. دا جوړښت د یوه واړه اړمګوټي یا یوې تختې او یا د یوه څرخ په څېر وي. دې ته انګرېزي سویچ، الماني شالتر وایي. ددې دنده داده، چې برېښنا وړوني یا سیمونه سره یوځای کوي اوبیلوي. د یوځای کیدوسره برېښنا په برېښنا وړونو یا سیمونوکې بهیږي اوڅراغ روښانه کیږي اود بیلیدوسره برېښناګروپ مړکیږي. دا نو (برېښنا) ټړونی بولو اودا نوم همداسې دۍ.

۲ – پورته موبرېښنا وړوني نوم ولیدل، دا هکپک کیدونکی نوم نه دۍ، دا برېښنا له یوه ځایه بل ځای ته وړي، نووړوني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو،چې زموږ ژبه د پوهنيزه کيدو توان لري او هره ريښه په پښتو کيدی شي او هغه داسې، چې هرڅوک پرې ښه وپوهيږي.

زما اخرني وړانديزدادی، چې نومونه به له ځانه نه جوړوو اويو کره پيژندل شوی وی به د بل کره پيژند لرنکي وي په ځای نه ځای په ځای کوو.

قرارداد زما، يما، دما دا درې نومځاينيوي د همغه يوه نومځاينيوي له پاره ويل کيږي، پوښتنه داده، چې ايا دلته يو قرارداد اړيين دی؟ نه. ځکه چې دلته هم د ژبلار له لارې هغه سم ترې راوباسو. دا به نو څنګه وي؟

پرتلنه او پرتله کونه او د عکس العمل پښتو

د ځنو ليکوالانو ليکلو کې مې پرتلنه ولوستله او دا مې م ک کې خوره کړه، چې پرتلنه او که پرتله کونه. ځنو ملګرو او همداسې په يوه ناسته کې دژبمينوالو او ژبپوهان سره په خبرو کې دا ويونه رامنځ ته شو، چې دا پرتلنه او که پرتله کونه يا پرتله ونه سم دی او همدا ډول دا هم رامنځ ته شوه، چې عکس العمل ته به په پښتو

څه وايي، يعني د پښتو انډول يې؟

زيات وخت، چې د پښتو ويونو باندې خبرې راځي، نو زما د پېژندګلوی له ډلې د ځنو په ژبه کې ورځني مګر د پرديو ويونو د پرېپوهېدنې پوښتنه کوي، چې يوه ورځ يوه درانه پوهاند هم راڅخه وپوښتل، چې نو د ستونځو حل ته به څه ووايو، چې زما ځواب ورته سملاسي د ملګوبې څخه خولې ته راغی او ستونځوبی مې ورته وويل، چې اوس يې همداسې ليکم هم. اوس راځو خپلې موخې ته:

د شننې په بنسټ زما پرېکړه دلته له دې امله نه ده، چې ګوندې دا د عکس العمل پښتو انډول دې ورځنی شي يا وکارول شي، خو موخه دا ده، چې وپوهېږو، د دې انډول په پښتو کې شته او که وي، نو هغه به څه وي وي؟

دا دوه څېړنيزې موضوعات به داسې پيل کړو:

لومړی: پرتلنه که پرتله کونه؟

الف: پرتلنه: د تلل نوم تلنه ده. شيات تلل کيږي، خو انډول يې، چې برابر دي او په څه کې برابر دي او که برابر نه دي. دا تلل شوي شيان سره پرتله کېدی هم شي، چې ګډ خويونه ولري. دې ته به کېدی شي د پسې موضوع څخه بيا ښه روښانه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب : پرتله کونه: دا وی یواځې د دې له پاره نه کارول کيږي، چې د شیانو دروندوالی سره پرتله کوي، چې کوم درونددی او څنګه سره پرتله کيږي یعنې پرتله سره ایښول کيږي.

پرتله کونه په دې پرېږو هېدنه ده، چې دوه یا ډېر شیان په هغه کډ خوي کې سره برابر دي او که څنګه. د دې روښانولو له پاره د هر یوه خوي هغه انډول کچوونی یا کچ اله په کار ده، چې دا هغې کچونې وروسته بیا کتل کيږي، چې سره برابر دي او که څنګه.

یو: که چېرې وغواړ وپوهېږو، چې دوه یا ډېر کسان په جګوالي کې سره برابر دي او که نه، نو څنګ په څنګ يې سره درووو او بیا يې په برابروالي پرېکړه کولی شو. که د یوځای درولو شونتیا نه وي، نو بیاهر یو د اوږدوالي کچ اله باندې، چې یووال یا یوون يې متر دي په کچه کوو او دا روښانونه يې بیاګورو.

دوه: که چېرې وغواړو وپوهېږو، چې ایا د ګلاب ګل،کستېرې او که د خوږچ بوي سره همغه دی، که توپیر لري، نو بویوو يې او بیا پرېکړه پرې کوو.

درې: که وغواړو، چې یوه مڼه او یو ناک سره پرتله کړو، په خوند، دروندوال او همداسې په پلنوالي کې، نو دا د پېلابېلو لارو له لارې کيږي، چې بیا يې په هر یوه موږ پرېکړه یا قضاوت کولی شو.

پای يې: ګورو چې پرتله کونه د تللو سره یواځې سراوکار نه لري. ځنې دپرتله کونې شیان د پرتلې له پاره تلل کيږي او دا نور يې بیا د بېلابېلو لارو له لارې کچول کيږي، چې د ټولو دا پورتنی نوم بیا پرتله کونه ده. له دې څخه دا پوهېږو، چې پرتله کونه سیده د تللو سره نه شو برابرولی.

نو له له دې امله پرتلنه د پرتله کونې له پاره ناسم بلل دي.

بل غوړه بېلووالی يې په دې دی، چې تله نوم دی، چې له دې امله يې د مخه اړیکوی ،، پر،، راتللی شي یا ښه يې په تله کې یا پر تله باندې اچول کيږي او تلل کيږي، نو لهدې امله تلل یو کړنوی دی، چې د مخه يې د ،، پر،، لیکل نه شته، دا په دې ترې پوهېدنه چې دا ،،پرتلل،، نه شته، نو همداسې پرتلنه هم نه شته.

یادونه: زموږ ځنو د ادب خاوندانو ته دا ،، کونه،، لږ ښه نه برېښي، خو په ژبه کې ښه او نا ښه، ښکلې او ... ټول شته، دا دچا د اند او خوند سره سر او کار نه لري، دا ژبه، ده، چې څنګه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه یادونه: زموږ ژبپوهان او د ژبې مینوال باید - که چېرې دپښتو ډکشنري منځ ته راتله- د پښتو شننیزه ویکتاب یا ډکشنري کې هم هر یو وی داسې روښانه کړي. او همداسې دا لاندې.

بیا لنډ: تلل کړنه ده او د کړنې د مخه اړیکوی، دلته ،، پر،، ځای نه لري او همداسې پرتلنه هم سمه نه ده. خو تله یوه اله ده، چې د مخه یې ،،پر،، ځای نیولی شي یا راتلی شي او همداسې پرتله کول او لهدې امله پرتله کونه سم دي.

اوس راځو زموږ دې بلې د خبرو موضوع ته:

دویم:

عکس العمل

پوښتنه: عکس العمل ته به په پښتو څه ووایو، یا به یې څه وبولو؟

د عمل او عکس العمل الماني، انګریزي او لاتین یې:

Aktion ;Reaktion; actio, reaction; actio; reactio

موږ به دا لومړی: د یوه ویکتاب څخه له الماني په عربې او پښتو وژباړو، چې وپوهیږو، دوی یو ویکتاب څنګه لیکي، چې موږ هم باید بیا د یوه شننیزې ډکشنري له پاره ترې زده کړه وکو. دویم به بیا موږ دا د فزیک او نور پوهنو په بنسټ هم داسې لږ روښانه کړو.

لومړی د Reaktion په څېکړنه او عربي ترې پوهېدنه چې عکس العمل دی او په څنګ کې دا لاندې هم.

استجابه ، رد فعل، ردود

کیمیاوي کارونو کې تفاعل

سیاسی رجعه

په عربي خو نه پوهېږم، خو دا د الماني غوندالي، چې په عربي ژباړل شوي، زه یې الماني څخه پښتوو ژباؤم، چې داسې لږ هکپککونکي به وبریښي، ځکه چې ورسره بلد نه یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.Das ist eine unglaublich primitive emotionale Reaktion

إنّه ردُّ فعلٍ بنسبةِ واحدٍ من مليون

دا له باور لري ساده احساساتي عکس العمل (په ځټکړنه (کړنغندنه)) دی

.Vielleicht war die erste Reaktion richtig

ربّما رد الفعل الأوّل كان حقيقيّاً كناّ فقط شخصين على مقربة

کېدی شي لومړی په رد عمل (په ځټکړنه) سمه وي

د الماني عربي ځخه مو یو څه پښتو کړل، چې په پام کې یې ولرو. نور هم په دې هکله د لیکلو پوره څه شته، خو هغه دې ګرانو د ژبې مینه والو پاتې وي. اوس راځو

دویم ته: د عکس العمل فزیکي پېژبند:

که یوه غونډوسکه په دیوال ولو، نو هغه دیوال دا غونډوسکه په ځټ رالیږي یا په ځټ راولي.

دا په دیوال وېشتل عمل دي، چې پښتو انډول یې کړنه ده او دا په ځټ وېشتل یې عکس المل دي، چې پښتو انډول یې په ځټ کړنه ده.

له دې ځخه نو د عکس العمل پښتو انډول په ځټکړنه شوه.

بله بېلګه یې اروابوهنیزه ده: که څوک په څپېړه ووهي، هغه یا تا بېرته په څپېړه وهي او یا که دا کار نه شي کولی، نو مخ به یې د وینو په ځېر سور شي. دالته دا وهنه عمل او له دې امله کړنه شوه او دا په ځټ وهنه او یا د مخ سره کېدل یې په ځټ کړنه ده.

موږ دلته په همدې بسیا کوو. له دې ځخه دې موخه دا نه وي، چې ګوندې همدا بلد دې نه وي، خو دا کار مو باید کړی وي، وپوهېږو، چې له عکس الملل ځخه په پښتو څه پوهېږو.

ځني ملګري او یا په م ک کې هم ډېر کم د م ک ملګري دا لیکي، چې لیکنې مې ستونځمنې دي او ځني راته وایي، چې لیکنې مې د الماني اغیز لاندې دي، چې ترې پوهېدنه ستونځمنه کوي. زه پوهېږم، چې زما لیکنو کې به ستونځې ځکه وي، چې د باندنې ویونه کم لري او داسې څه په کې هم راځي، چې موږ ورسره بلد نه یو. زما په دې لیکنه کې هم څو ځایه داسې ویونه راغلي، چې ما ورته په بلد ډول باید معنا یا معنی لیکلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، خو له دې معنا څخه په ځنګ تېرشوی یم، چې ښايي شتاسو به ورته پام رااوښتی وي.

نه دې، نه کوم، له خوا اوکه ندې،نکوم... څنګه لیکو؟

انجنير صيب ستانه مير زهير شينواری چې په م ک کې هم خورا هڅاند دی او زيات وخت پوښتنې و رامنځ ته کوي، چې سرې يې و ځوابونو يا نوره هم ښه څېړنو ته را هڅوي.

پوښتنه نږدې داسې وه، چې: له خوا، نه دې، نه کوم، سره بيل بيل او که ګډ ليکل کيږي.

زه نه پوهيږم، چې په داسې موضواتو به خبرې شوې وي اوکه نه، خوپه هرصورت، دا د ټولوکاردی اوزه دا خپل اند له تاسوسره شريکوم.

راځې چې دا موضوع داسې ساده ونه نيسو او لږ يې سره وشاربو. وايي، چې له خبرو خبرې راوځي.

زه هم و دې پوښتنې ته راوهڅولم، چې فکر په وکړم.

له دې څخه د مخه (ما ليکلي وو: د دې له مخه، خوزر مې ورته پام شو، چې دا ناسم دی، نو سم يې له دې(څخه) د مخه دی) چې د خپلې ليکنې موخې ته راځم، يو دوه وړانديزونه:

۱ - کله چې موږ له داسې پوښتنو سره مخامخ کيږو او څه په ليکو، نو په هغه بايد وپوهيږو.

۲ – داسې دلايل نه راوړو، چې ګوندې هغه يې ليکي اوکوم ليکوال يا پوه يې داسې ليکي يا هغسې، بې د هغه له دليله څخه، چې د موضوع د سمون لپاره يې راوړی وي، يعنې ولې ګډ يا ولې بيل. دا څرنګه ليکل يې هرومرو يو ژبنيزلامل يا ژبنيزه لار بايد ولري، چې د هغې پر بنسټ باندې موږ اړ يو، چې هغه راوسپړو.

اوس خپلې موخې ته راځو:

بايد و پوهيږو، چې دا څه شی دی او موږ يې د ځواب يا څېړنې په هکله څنګه و مخ ته ځو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږدا موضوع په دوه برخوویشو:

لومړی: نه دی (ندی)، نه کوم(نکوم)

دویم: دا له خوا او که لخوا دی.

لومړي ته:

موږ د لته اړ یو چې دې لومړي ته دوه برخې ورکړو یا په دوه برخو و وېشو:

لومړی الف: نه والی، چې په نه سره ښوول – یا لیکل کیږي.
همداسې د یوې پوښتنې په ځواب کښې چې نه والی راراخي، نو هغه په ،، نه،، کیږي ، چې ذلته د نه ،، ه ،، روښانه یا جګه ویل کیږي.

پوښتنه: و کور ته ځې؟ نه! و کورته نه ځم.

لومړی ب : مخامخوالی یا که غواړی تضاد، چې په نا سره لیکل کیږي

لومړي الف ته: ،، نه ،، د یوڅه یا یو وی نه والی ښایي لکه: ځم، نه ځم، دا هغه سړی دی، --- نه دی، هغه غلا کوي، --- نه کوي، زه هم غلا نه کوم.

دویم ب ته: موږ په ډېرو ویونو او په ځانګړې توګه خویونو مخامخویونه په نا سره لیکو او دا نا د هغه څه سره یوځای لیکل کیږي، لکه: هغه وي سره په نوکانو کې یې هغه مخامخ وی لیکو، لکه: سم (ناسم)، روغ (ناروغ) جوړه (ناجوړه) [جوړه اوناجوړه ته: هغه ګڼونه، چې په دوه پوره وېشل کیږي،جوړه ګڼونه دي او هغه،، چې پاتې یې ۱ راځي، هغه ناجوړه ګڼونه دي] جوړه ګڼونه لکه: ۴ ، ۱۲ ، ۱۸، ۵۰ اونور او ناجوړه ګڼوندې، لکه: ۱۱ ، ۱۵ ، ۲۱، ۱۲۳ او نور. نورې بیلګې:ارام(نارام)، رښتیا(نارښتیا).

یادونه: دې ته باید په ګده فکروکړو، چې نارښتیا اودروغ سره توپیر لري اوکه نه؟

څوک چې نارښتیا وایي ایا هغه هرو مرو دروغ دي؟

بله پوښتنه: ایا نه روغ اوناروغ یوڅه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې هم لرو: دا نه سړی دئ او دا سړی نه دئ، چې ترې پوهیدنه یې سره ډېر توپیر لري.

دویم ته: راځئ چې وګورو، له ځوا ځخه ځنګه په خبرو کې کارول کیږي. زما، ستا،د هغه، ... یا د یو ځه له خوا یو ځه کیږي یا یوڅه سرته رسیږي. که زیر شو، نو د لته د یوڅه ځخه یوڅه بیلیږي، چې دلته خوا ده، یعنې د یو ځه یا یو چا له خوا.

دا ،، خوا،، ادورب دئ یعنې یو ځه یا یوشي ځرګند یا ذهني ښایي یا په ګوته کوي. که ،، له،، ورسره مل شي، نوداسې د ویونوپرلپسې ترې لاس ته راځي، لکه د دولت له خوا ځخه...

که زما له خوا یا د دولت له خوا یا د بل ځه له خوا وویل شي، نودا وینا نه ده اوڅه نه په ګوته کوي، خو که ووایو چې:

زما له خوا داسې وویل شو او یا د دولت له خوا داسې قوانین ایښول یا لیکل شوي، نو دلته یوه وینا بشپړه شوې.

دلته د وینا ځځه هم روښانه ده،چې دا ،،له(ځخه) دئ اودا یواړیکوی یا په دې حالت کې ،،ځیرکومپوزیشن،، دئ. د اړیکوي له پاره په تاند کې زما لیکنه شته،هغه کتل کیدی شي. دا نوپه ختّه داسې دي.

غونډالې داسې جوړیږي: زما له خوا ځخه تا ته کتاب درکړل شو. د دولت له خوا ځخه لارې جوړیږي.

ما د ،، له... ځخه،، لپاره هم یوه لیکنه کړې اوهغه په تاند کې خپره شوې.

دې ته باید زړه تنګ نه کړو، چې ګوندې دا موضوع ځومره وزېده.

هیله ده، چې په داسې ځه به ګران لوستونکي هم خپل اند روښانه اوروښانه دلایل راوړي. ژبه همداسې پوره کېږي او همداسې وده کوي.

له پښتو سره دنوروژبو زده-کوونکوستونځې:

ګرانو لوستونکو!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ما دا لیکنه یو ساعت د مخه سرته رسولې وی، بل ډول به وی، خوداسې بیا د خوب ته تګ وروسته یا بیا خوب ته د تګ وخت کې ورته هکپک هم شوم او د لیکنې بڼې یا خوندیونې هم بڼه بدله کړه. زه دې کار ته لږ هکپک هم شوم، چې پښتوربنتیا په ځنو برخو کې د نوروژبو سره پوره توپیرلري او غزېدلې ده، چې له دې امله د نوروژبو ویونکو له پاره یې زده-کړه لږستونځمنه ده.

زما دې خوب ته تګ کې فکر شو، چې زموږد پښتو غونډالو د کړنو د ډول سره څنګه نومځاینیوي بدلیږي؟

دا اوس لږروښانه کوو:

دلته به له سره داسې یوڅه هم راوړو، چې زموږد نورو ژبو یاپه ځانګړې توګه درې ژبې افغانان ولې اوڅنګه له پښتو سره ستونځې لري اودا څنګه روښانه کولی شو، چې دا ستونځې اوبی کړو؟

زما دې ته پخوا فکرنه وو، ما غوښتل، چې په نومځاینیوو څه ولیکم، نو دې ته مې راپام شو.

په نورو ژبو یا لږترلږه په درې اوالماني کې د کړوني له پاره په رول کې د راتلونکي-، تلوني- لنډ – او اوږد تیر وخت له پاره بدلوننه راځي، خوپه پښتوکې دابل ډول دئ، چې دلته لږرڼا په اچوو.

درې بیلګې به راوړو، بیا به خبرې پرې وکړ.

لومړۍ بیلګه: تلل

زه ځم.

زه به لاړ شم

زه لاړم.

زه تللم

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه تللی وم.

په دې بیلګه کړنه وخت-اړوند بدلیږي او کړونی نه بدلیږي.

د دا ډول کړنو ډولونه او کوموالی باید وڅیړل شي اوروښانه شي، چې کوم او څنګه بدلیږي (ګردانیږي).

پوښتنه: په تلنه اوتک کې به څه توپیروي؟

دویمه بیلګه: لیدل، کتل، که دا سره په ګډه بڼه بدل کړو.

زه ګورم.......... زه وینم

زه به وګورم.... زه به ووینم

ما کتل .... ما لیدل

ما وکتل........ما ولیدل

ما کتلي وو.... ما لیدلي وو

دا بڼې او کین د دویمې لیکې وروسته سره بدلیدلی هم شي.

په پورته کړنو ،، لیدل،، او هم ،،کتل،، کې ګورو، چې دا د نورو کړنو غوندې بلدې ګرامري لارې نه لري، چې له لیدل څخه ګورم او کتل راځي. موږباید نورداسې بیلارې کړنو ویونه هم پیدا کړو او هغه ځانګړي وڅیړو.

پوښتنه: داسې ویونه په نوروژبوکې هم شته، خوهلته یې موخه سره بیلیدلی شي. پوښتنه دا ده، چې ایا ،، لیدل،، او ،،کتل،، همغه څه یا کتمټ دي اوکه څه توپیر سره لري؟

د دې روښانه-ونه راته لږ اړیینه برېښي او بیا دا لټول یا پلټل سره څومره نږدېدي؟

دریمه بیلګه: غونډالې د کړنې، کړوني او (پړې) په کړوني سره.

بخښنه دې وي، چې د وهلوبیلګه راوړم، دا وهل موپه ذهن کې داسې کلک ناست دی، دا وهل او ...، خو اوس مې لیکلي اوبیایې سمون راته لږ ستونځمن برېښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم الف- د لومړي کس له پاره:

۱ - زه تا وهم

Ich schlage dich

۲ - زه به تا ووهم،خو

Ich werde dich schlagen ,

۳ - ما ته ووهلې

Ich habe dich geschlagen

۴ – ما ته وهلې

Ich schlagte dich

۴ – ما ته وهلی وې

Ich hatte dich geschlagen

د پورته او لاندې دري تاسووليکي، د وړانديزونو سره

دریم ب – ددویم کس له پاره
ته ما وهې.

ته به ما ووهې.

تا زه وهلم.

تا زه ووهلم.

تا زه وهلی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته نو کومه ژبلارده، چې لومړي کې يواځې کړنه بدليږي او نومځاينيوی نه بدليږي اوپه دې نوروکې بيا وخت-اړوند نومځاينيوي او کړنه دواړه بدليږي؟ خبره څه کې يا چيرته ده؟

دا د نومځاينيووبدليدنې له پاره هم کړنه ونډه لري يا د کړنې په غاړه دئ.

موږ دا بدلون د دې ډول کړنو په بنسټ کوو:

لومړی: کړنې، چې هغه يوڅه ته اړنه وي، دا په دې مانا، چې دا کړنې پرې کيږي، که ووايو، چې خپلواکې وي.

دويم: هغه کړنې دي، چې هغه يوبل څه ته يا د يوبل څه له امله دي.

لومړي ته: د دې کړنوبيلګې دي. تلل، بيدېدل، پاڅيدل. دلته يواځې کړونی دئ اود هغه کړنه.

دويم ته: د دې کړنو بيلګې دي: ليدل،وهل، اورېدل. دلته کړنی دي او د کړنو سره مل يو بل څه ونډه لري، که ياد يې شوی وي يا نه، په دې مانا، چې يوڅه به ګوري، يوڅه به اوري، يوڅه به وهي، که يو په -کړونی وي اوکه نه.

د هرې بلې ژبې کسان، چې پښتوزده-کوي،ستونځې يې په څه کې دي؟

دا خبره مو پورته ځواب کړه، چې په پښتو کې ګړن-اړوند نومځاينيوي هم بدليږي.

په پورته کې ګورو، چې د پښتو د نومځای نيوي کارونې سره پوره توپير لري.

داسې لږ څه ګډې وډې به راشي:

ګورو چې د الماني نومځاينيوو کې بدلون نه دئ راغلی يا نه رځي، خو په پښتو کې

ګورو، چې په راتلونکي او تلن وخت کې د کړوني اوپرېکړونې رول د لنډ - - اواوږد تير وخت سره توپير لري اوپه نوروژبو يا لږتر لږه الماني اودري کې داسې نه ده.

دا هم بايد په ګوته شي، چې د کومو کړنوله پاره.

د هرڅه د مخه بايد په ياد ولرو، چې هرد بلې ژبې زده-کوونکی(ردکوونی) خپله لومړی ژبه په دويمه ژبه ژباړي. هغه غونډالي، چې دوی په دويمه ژبه وايي، د هغې له پاره دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډاله په خپله ژبه لږترلږه په فکر کې وايي اوبيا يې په دويمه ژبه اړوي. دا کار تر هغه وخته کيږي، چې دويمه ژبه هم ښه زده شي اوپه ژبلار يې هم ښه وپوهيږي يا د غونډالو جوړولو په لار.

تل په فکرپسې فکر راځي: کړل کيدل دي او که کيدل؟؟؟ يوه کړنه ده، چې کړونی يې نا څرګند دئ او په يو چا څه کيږي. ايا دا په-کړونی دئ اوکه څنګه؟ ووهلم؟ دلته زه وهلکيږم دلته وهل کيدل اووهل، دا هم بيا بله لار ده، چې يوه څه کيږي او يو څه کيدل کيږي، دې ته هم بايد په کړنو کې پام وشي........

زه ليدل کيږم. ته ليدل کيږي. زه ليدل شوی يم. دلته بيا ټاکلی کړونی نه شته.

يادونه: دا ما ته نه دهروښانه چې زه دلته په کړونی دئ اوکنه.

نوايا دې ته اړيو،چې په پښتوکې د ليدلو او کړلوتوپير هموکړو،که څنګه؟

ايا دا کړنه او کيدنه په نوروژبو او پښتو کې څنګه دي؟

په الماني او همداسې په فارسي کې دوي بايد داسې ووايي. دوي فکرکوي، چې ګوندې په ټولوغونډالډولونو کې د کړوني له پاره د درې ،، ما،، له پاره زه راځي، خو داسې،

۳ –م يو : زه تاته وهم

۴ – م يو : زه تاته وهلی يم

دا ځکه چې دوي دا څه له خپلې ژبې پښتوته را اړوي.

د پښتو پوهانودنده: دوي بايد دا روښانه کړی شي او لارې چارې يې سمې روښانه کړی شي. دې تغيرته بايد دوي له پيله پام وکړي او دا د پښتو زده کوونکو ته له ښوونځي روښانه کړي.

ګران لوستونکي به راته دا بخښنه کوي، چې زه ددې ليکلو څه يادونه کوم. دا به يا د مخه روښانه او ليکل شويوي او که نه، نو ما لږ ترلږه دا لارورته پرنيسته.

دا هره موضوع د يوه پوهنيز کار ليکنه ده، چې پوره روښانتيا ته اړتيا لري او دا هم ښه روښانه شي، چې دا د بلې ژبې کسان دا څنګه اسانه او ښه زده-کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا بدلونونه باید دښوونځي نصاب کې راشي او د نورو ژبورده-کوونکوله پاره باید له پیله دا بدلونونه په ګوته شي، چې هغو همغه له پیلهورته پام اوبلد شي، خو:

دا باید له پیله ټول وخیړل شي او ژبلارې ته د ژبلارې له یوې لارې برابرشي، چې د خپلې پوهې برسیره، نورهم ښه پرې وپوهول شي.

ګڼونه په شمیرنیزه بڼه او پر تورو باندې لیکل.

يادونه: د دې نامه لاندې مې یوه لیکنه ولوستله، نو له دې امله دا لیکنه.

موخه ترې ګڼونه په ادبي او نور لیکنو کې څنګه لیکل کیږي، ده.

داسي یوه لنډه ننوتنه.

ما دا اوس هم پرته له سلنې، چې ناسمه ده، د لیکوالانو زیاتو لیکنو کې د ګڼونو لیکلو سره یو ډول نه یو ډول ستونځې ولیدلې، چې له امله يې غواړم د یوه مسلکي په څېر دا لړ روښانه کړم.

يادونه: که رښتیا درته ووایم، زه په دې درجو او طبقو نه پوهیږم، خو موږ، چې د ګڼونو څومره والی غواړو راته څرګند کړو، نو د هغې کورونو سره سر او کارلرو، چې دا یویز، لسیز، سلیز ، زریز او اداسې نور دي.

موږ په شمیرپوهنه کې د دوه ډوله شمېرنیزو کارونو سره سر او کار لرو. ګڼل او شمیرل.

يادونه: موږ د ګڼلو کارونه له پام غورځولې او دې ګڼلو ته شمیرل وایو، چې دا به په همدې لیکنه روښانه کوو.

پیل:

۱ – ګڼل: د ګڼلو د ویې سره موږ له همغه کلي بلد یو، وایو چې دا خلک و ګڼه چې څو دي یا

دا پیسې وګڼه!

د ګڼلو سره موږ دوه څه روښانه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: د يوې لويې څو – يا څوموالیوالی

د ګڼلو دنده: .... څو منه، ـمتره،-ساعته

لومړی: د څه ټاکلو غوښتونو شیانو د څووالي، څووموالي او څومره والي ټاکل دي

دا په څه کېږي. په دې کې شیان ګڼل کېږي او دا په ګڼونو کېږي.

ګڼونه (پیداښتي -):۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ....۱۰۰ ...

لوستل: یو، دوه(دوې)، درې، څلور، پنځه، ....

لومړی الف: لکه په یوه لوښې کې د منو ګڼل (شمیرل نه لیکو، وروسته یې روښانه کوو)، چې څو منې دي.

لومړی ب: د شیانو څوموالی: لکه په یوه لیکه کې ولاړ کسانو یو ځانګړی سړی د بېلګې په توګه سپین څوم سړی دی، چې له ګڼلو وروسته روښانیږي، چې د بېلګې په توګه سلم سړی دي یا سلم ځای لري یعنې سلم دی (هیله ده، چې د سلم په ځای د سلن ناسمون به مو اوس سم کړی وي).

په ترتیب داسې لیکو:

۱ – م، ۲ – م، ۳ – م ، ۴ – م، ۵ – م ، ....، ۱۰۰ – م (نه ۱۰۰ - ن)

یوم(لومړی) ، دوهم (دویم)، درېم، څلورم،پنځم، ....، سلم(نه سلن)

یادونه: په پورته کې که دوه وي، نودوهم اوکه دوې وي،نودویم دئ. درېم سم دئ. زموږ ځنې لیکوالان یې په دوه اوځنې یې په درې ییګانو لیکي،چې ناسم دئ.

ګڼل. د یو څه څووالي اوڅومره والي له پاره هغه څه ګڼو، چې کړنویي یې ګڼل دي او هغه څه چې پرې ګڼو یې هغه ګڼونه (یو یې ګڼ) بلل کیږي.

شمیرل: ګڼونه چې د کړنو یا د نښلوننخښنو له لارې سره ونښلي یا وتړلشي، لکه زیاتون(جمع)، کمون، ځل اونور، دې ته شمیرل ویل کیږي.

موږ د ګڼونویا عددونود لیکلو له پاره کورونه (کوټه ګۍ یا ځایونه) لرو، چې هغه ځنګه لولو بیایې همهغسې لیکنه هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د ګڼونو له پاره (ارزښت) کورونه یا ځایونه لرو، چې لومړی کور یا ځای کې له صفر تر نه ولیکل کیږي او له دې امله دا ځای یویز بلل کیږي. دویم (ځای ارزښت) کور یا ځای لسیز بلل کیږي، چې په هغه کې، که نور ګنونه پسې را نه شي یا بل ځای ونه لري، نو ۱ څخه تر نهه(۱ – ۹) په کې لیکل کیږي او لس، شل، ...،نوي ځایارزښت لري، نوله دې امله د ځای ارزښت له مخې دا داسې ګڼو:

یویز، لسیز، سلیز، زریز او ... کورونه لرو چې ارزښتځایونه هم ورته ویلی شو

بیلګه: ۶۱۸ دا شپږ سوه اتلس لولو، چې همدا یې لیکنه ده.

په پورته کې د سلیز کور کې شپږ،د لسیز کور کې یو او د یویز کور کې اته دي.

مات یا کسر:

که ولرو: ۸/۳ لولو:درې پر(په) اته باندې، یعنې له اتوبرخوڅخه درې برخې یا د یوه یوون (واحد،چې ناسم دئ) څخه چې په اته برخو ټوټه شي، درې برخې واخلو. دا داسې لولو: درې پر اته بندې، چې همدا یې لیکنه یا لیکبڼه هم ده.

که د چا پیسې زیاتیږي، نوو ایي، چې پیسې مې دوه برابر یا یونیم برابره یا درې برابره شوې. دا چې څوک یې ناسم وایي، د هغې ناسم ویلو یا بللو له پاره، نو موږ په ژبه کې کومه لار نه لرو او نه برابروو.

لسمیز یا عشاریه:

که ولرو: ۳.۰۸۲ نو دا داسې لولو: درې لسمیز (عشاریه) صفر، اته دوه او همدا یې لیکنه هم ده.

موږ په تورو د ګڼونو د لیکلوسره ستونځې نه شو لرلی، دا یوه پیداېښتي پروسه ده اودا زموږ په ژبه کې هم لرو.

که ولرو ۶۳۵.۸۰۴ نو دا په سلیز کورکې شپږ، په لسیزکور کې درې په یویز کور کې پنځه لري او په لسمیز کور کښې اته په سلمیز کور کې صفر اوپه زرمیرکورکې څلورلري اوداسې یې په تورو لیکو: شپږسوه پنځه دېرش لسمیز اته، صفر، څلور. ګورو چې په کوم ځای کې په تورود لیکلو سره ستونځې نه لرو.

په سلنه مې یوه لیکنه کړې، چې ناسمه ده او سمه یې سلمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ بيا د پام وړ: موږ هر ګڼ بې له کوموستونځو په تورو يا د توروسره ليکلی شو. څنګه چې يو ګڼ دی، نو همهغسې يې ليکو.

ګران ليکونکي دې پوره پام وکړي، چې د پيداښت سره په خپلو ليکنو کې ځان د مخامخوالي سره مخامخ نه کړي. زه دلته درې ګڼونه په ګوته کوم، چې له پيداښته څنګه دي، نو ولې يې بيا بدلوو؟ موږ ل دې امله دژبې سره بوخت نه يو، چې يو څه نويوالی مو راوستی وي. ژبه هغه په خپل پيداښتي جوړښت کې نويوالي ته اړتيا نه لري(هيله ده دا نويوالی د نيولوجيزم سرهبدل نهکړي) او هغه څه چې د نويوالي اړتيا لري، هغه بيا پيداښتي د ګڼونو اړوند څه نه دي، هغه بيا چې نوي څه ګڼونو کې راځي هغه دی او بايد سره بدل وي.

بيا: درېم په دوه يا درې يېګانو يعنې درييم او يا درېيم، ليکل همداسې ناسم دي، لکه چې د سلم له پاره د سلن ليکل.

ستونځې لرو او دا هره ژبه، خو د هغو ستونځو سره موږ له پيداښته بلد يو او دا بيا بلدې ستونځې دي او وي به او موږ به همداسې ورسره بلد پاتې شو.

د ژبو پيدا ښت، چې غبرګې پيدا شوي:

زه ژبپوه نه يم، خوداسې په اند يم - په دې هکله مې په ن ج کې هم د پوهيدلوهلې ځلې وکړې، خو اند مې همدا پاتې شو-، چې په ژبه پوه يم او دا اند تاسو سره ګډوم:

د پيداښت څخه ټولې ژبې يو د بل سره غبرګې دي. که په انګريزي کې until ولرو، نو د پښتو انډول يې ،، پورې(لومړی مې تر ليکلی وو، خو هغه ناسم دی)،، دی. که موږ وغواړو په ،، پورې،، ښه وپوهيږو اود کاروني ځای يې راته ښه څرګند شي، نو د انډول لکه until يا د الماني bis د کتنې څخه ګټه اخستلی شو. دوی په خپلوژبوکې ډېر کار کړی اوهر څه يې څو لسواره څيړلي. څنګه چې د يوه څه، وخت يا ځای پای په ګوته کوي، په همدې ډول ،،پورې،، هم، چې دا يې يواځې او يواځې د کاروني ځای دی او بس. همداسې دا ،، پورې،، بايد د ،، څخه،، او همداسې د نورو ځايناستی نه شي.

يو څه چې پيليږي، د هغه له پاره ،، څخه ،، راځي او يوڅه چې پای په ګوته کوي، د هغې له پاره ،، پورې ،، راځي، يود بل ځای ناستی بايد نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یې تکرار.

دا د نړۍ ژبې چې منځ ته راغلي یو د بل سره غبرګې - په همغه وخت یا یوپه بل پسې - د همغو یا ورته ستونځو په هکله منځ ته راغلي، یعنې د ژبو په منځ کې یو غبرګون یعنې موازیت Parallelity شتون لري.

په هره ژبه کې د هغې بلې ژبې د وی(لغات) لپاره انډول یا برابر او که غواړۍ معادل وی یا لغات شتون لري او که نه نو انډول یې یا د بلې ژبې رانیسي او یا یې په خپله ژبه کې په مناسب ډول ورته دا انډول پیداکوي.

که یو وی (لغات) ورځنی نه وي یعنې کورنی شوی نه وي او غواړو پښتو یې ورته پیدا کړو، نو د نورو زده او پرمخ تللو ژبو څخه په همغه موخه یا برابر دا په پښتو کوو.

لکه د بیلګې په توګه زموږ د کار مسؤولو لیکوالانو د عربي ،،مایع،، په اوبلن ژباړې یا مایع یې اوبلن بلله، چې دا ژبې سره تیری دی اوله مسلک سره خوهیڅ بلدتیا نه شته. په هیواد کې یې واورې هم شته او په دې هم پوهیږي، چې د شیانودا ټولګی بهیږي او دوي یې د خپلې ناتوانی سره اوبلن بولي. دا نور د اوبلن لیکنه کې روښانه دی.

په دې لاندې څیرنه کې ځان داسې لرډ ګرانولوستونکود جنجال سره مخامخ کوم، چې اړیین راته بریښي. (مخ له مخه دې راته بخښنه وي.).

که یو څه دې له بلې ژبې څخه رانیولي وی موخه ناسمه شوه، نو وی، خوي اوکه نوم وي نو هم بیا ناسم دی. د بیلګې په توګه، که موږ مو په هیواد کې لا تراوسه (پورې) شفاخانه یا بیمارستان یا د الماني Krankenhaus نه لرودی یا تراوسه نه وی نومولی، نو د دې لپاره به موږ هم په پښتو کې د ژبې په بنسټ او سم اندیز اړونده نوم لرودی یا ورکولی، دا چې دا د ناروغانو ځای دی، نو موږ به دا ناروغتون بللی وی. یا دا چې دا د شفا ځای دی، کیدی شي رغنتون مو هم بللی وی.

دا نوموني موږ له دې د باندنی ژبو څخه نه رانیسو، بلکه دا زموږ په ژبه کې همداسې دي یعنې ناروغ لرو او د ناروغ لپاره باید ځای ولرو، چې دا به ناروغتون شوی وی،. زموږ مشرانو دا په هغه وخت کې دا د روغانو ځای نومولی. دې ته دې پام وي، چې په ولس کې مو په پیداښتي یا طبیعي ډول داسې نوموني نه شته. که دا زموږ د پوهانو کار نه وي او په ولس کې منځ ته راغلی وی، نو باور وکړي، چې دا به د ناروغانو ځای یا ناروغتون او یا رغنتون بلل شوی وی، خو دا زموږ د لیک لوست خاوندانو د شفاخانې او بیمارستان په ځای نا سم لیکلی یا راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې څه، چې نا سم ونومول شي، نو بيايې سمه ونه ډېر زور غواړي. له دې امله بايد وهڅېږو، چې هغه څه هغسې ونوموو، چې څنګه دي يعنې د نوم څخه موخه يا شی بايد روښانه جوت شي يا نوره هم ښه نوم بايد له خوي څخه روښانه وي.

يوه بله بيلګه: زه چې د کورنيوچاروورارت کله کله خبروکې وايم،نوزه ورته تلد،،دننيوچاروزارت،،وايماودا ځکهچېد کورنيوچاروزارتد کورنيوچارودندهبايد په غاړه ولري اود ،، نننيوچاروزارت،، د دننيوچارو دنده په غاړه لري. زه نهپوهيږم،چېموږد کورنيوچاروزارت څه بولو؟

بيا وايم: پښتانه چې څه ژبې ته را ننباسي بايد دليل يې راوړي. د کومې ژبې په پښتو کې راننوتي څه چې په پښتو کوو، نو په هغه پردۍ ژبه هم بايد پوه وو او بيا لږ تر لږه په هغه وي(لغات) موخه باندې هم له هره اړخه بايد وپوهيږو.

داسې کيدی شي، چې يو څه يا يو شی يوه ځای کې وی په يوه بل ځای کې نه وي، ځکه چې هلته به يا دا ستونځي نه وي او يا دا د شيانو څرګنديدنې، نو بيا د بل ځای نوم بايد وکاروو.

کيدی شي، چې يو څه په بيلو بيلو ځايونو کې په بل نوم نومول شوي وي، چې دواړه يې سم دي او دا په ټولو ژبو کې داسې شته.

بله بيلګې

د دننيو چارو وزارت ته د کورنيو چاروورارت وايو، چې ناسم دی.

بله بيلګه:

له سلو ديرش له پاره اوس زموږ ژورنالستان په ډېر ناسم ډول دېرش سلنه کاروي، چې د ژبې تخريب دی. دې ته تل دېرش سلمه ويل شوی او همداسې يې ژبنۍ او شميرپوهنيزه بلل هم دي، ولي نو دا د نړدې شلوکالو راپه دې خوا سلنه شوي؟ اونورو هم په همدې ناسم ډول خپله کړې؟

دا په خپل اړوندځای کې روښانه شوي.

بله بيلګه يې: د ستاندار يا معيار لپاره په پښتوکې نوم نه لرو، نو موږ ورته بيا په پښتو کې نامناسب انډول ګورو، چې په رښتيا کې بل څه دی(په بل ځای کې خبرې پرې شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې مې ځانګړې دي

له پیله یوه اړیینه یادونه: دا څه چې ما لیکلي، دا مې له الماني ژبې څخه رانیولي او راټول کړي، دا په دې مانا، چې زه نه دومره هوښیار یم او نه دومره پوه، خو یوه وتلې ژبه الماني مې زده او د هغې په مټه او لیکنو مې لیکنې ودانې دي. دې ژبې راته دا توان هم راکړی، چې د پښتو ناسمونونو ته مې پام را اوښتی او سمونونه یې د دې ژبې په مټه کوم.

بسې:

په دې کې خو زه هم کوم شک نه ګورم، چې لیکنې مې ځانګړې دي او په ډېرو ځایونو کې ان تردې، ستاسو د لیکنو مخامخ دي، خو تراوسه مې دا اند دی، چې له ژبلارې سره بېلارې نه دي.

زما په لیکنو کې د هغه پوهنیز څه شننو او څېړنو پرته کوم نومونه یا نور ویونه ما نه دی جوړ کړي، هغه څه چې دي، هغه مو په ژبه کې شته. دا چې موږ په ښوونځیو کې څه لولو او نه پوهیږو، چې ترې پوهېدنه به یې څه وي، نو د دې پوښتنه هم نه کوو، چې دا به نو په پښتو څه وي او وښايي، نو هغه ښوونکی او یا بل پوه یې هم نه پوهیږي، چې څه ترې پوهېدنه لري.

موږ تراوسه- دا په خواشینۍ وایم- پوهنه هم خپله کړې نه ده، دا مو له نومونو سره راپور کړې، دا په داسې ترې پوهېدنه، چې فکر پرې نه کوو او یا نه شو کولی، چې د بېلګې په توګه دا کره چې لولو وایو، دا بهنو پهپښتو څهوي.

هغه څه چې ما دژبې په توان اندول نومولي، دا همداسې ده او په پښتو کې ورته بل څه نه شو ویلی. دې ته مو فکر نه دی کړی چې پښتو هم همداسې یوه ژبه ده، لکه دا نورې ژبې. په نورو ژبو کې چې څه وي، هغه زموږ په ژبه کې شته، خو میندل یې د لومړي ځل له پاره داسې لږ ستونځې غواړي.

موږ چې کومه پوهنه راپور کړې، نو د هغې هغه خوندیونه مو راپور کړې، هغې نومونه مو راپور کړي او خپل نومونه یا و یونو ترې پوهېدنه مو راته پردي یا نا بلد دي.

که د کرې په ځای غونډوسکه یا غونداری ووایې، نو هغه ناست لوستي کسان درپورې خاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله ده، چې که اوس زموږ ژبپوهان له عربي زموږ له پاره ورځني کوم نوم له پاره پښتو نوم غواړي پيدا کړي، نو هغوي دا کار بې له دې کوي، چې د هغه نوم په خوي ځان وپوهوي، په دې هکله مې ليکنه شنه، چې،، پښتو ناسم راننباسلي نومونه،، سر ليک لاندې دي.

خبره به نه اوږدوم، اوس به راشم هغې خپلې موخې ته، د ښوونځي ليکنې ځنګه دي او دا زما ليکنې، چې له دې امله ځانګړې دي.

د ښوونځي له زده کړې زدکړې په بنسټ به وليکو :

په دايره کې تعريف شوي د داېرې توکي:

ډاېره، محيط، سطحه،قطعه،قطاع،قطر،قوس،وتر.

دا د ښوونځي نومونه دي، خو زموږ لوي او واړه نه پرې پوهيږي او موږ هم نه پرې پوهيږو، چې دا به نو څه وي، خو په هغه ځمککچپوهنيز پېژند يې پوهيږو. په مثلث نه پوهېږو، چې په پښتو څه ترې پوه شو.

دا پورته عربي نومونه که واورو، نو نور پرې نه پوهيږو، خو دومره پوهيږو، چې دا په يوه يا يوه پوهنيزه ريښه اړه لري. له بلې خوا دا موږ ته هغه له پيله ځکه ورځني او بلد برېښي، چې ليکلوست مو په دري کړی- لږ تر لږه هغو پخوانيو- او دا نومونه راته بلد دي يا د دې نومونو سره بلد يو. دا چې په هغه وخت کې او اوس هم زدکړې او لا تراوسه هم په پوره توګه په عربي يا درې دي، نو پښتو ته يې چا فکر هم نه کاوه، ان تردې چې هېڅ چا به له ښوونکي پوښتنه هم نه وې کړې، چې ايا د بېلګې په توګه دې کرې او مثلث ته په پښتو هم نومونه شته او که نه او همداسې يې په پښتو اندول کې ښونکو هم فکر نه دی کړی..

ما د دې په پښتو نومونه ميندلي – دا په دې ترې پوهېدنه، چې ما نه دې ټاکلي او نه يې د ټاکلو توان لرم او نه په دې هکله د شپې خوب ګورم، چې د راپاڅېدو سره سم مې بيا نوم ورته پيدا کړی وي- او هغه دالماني ژبې په مرسته. د داېرې له پاره به داسې وليکم يا مې داسې ليکلي:

ګردی، چاپېريال، هواره، ټوټه، برخه، ټوټووني، وړانګه، نيمی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا د لومړي ځل له پاره واورو، خو ورسره بلد يو، د خپلې ژبې نومونه مو دی، خو که ووايو، چې دا په ځمککچپوهنه کې راځي، نو بيا به ورته هکپک، ځکه شو، چې هغه ورسره بلد ځمککچپوهنيز نومونه نه دي.

که د دې هغه ځمککچپوهنيز پېژند ورکړ شي، نو بياله چا نه هېرېږي، خو دا به دا اوس هم دمورږ له پاره ځومره هکپک کوونکی وي.

راځئ چې يو څه له يوه بلې ريښې هم راوړو:

که په يوه مرطبان کې يو ممبران نصب (که نسب) کړو او د ممبران يوه طرف ته يو د مالګې رقيق محلول واچوو او بلې لور ته يې غليظ محلول، چې دا رقيق محلول مشبوع هم وي، نو دلته به دا د اوبو حرکت له رقيق محلول څخه د غليظ مشبوع محلول په طرف وي.

ګوری، چې دلته به د پښتو په کې څه وي؟

پرته له هغه ترنويونو به نور څه په کې په پښتو ونه ګورو.

يوه يادونه دې همدلته وي: که چېرې همداسې مورږ دا پور شوي ويونه وکاروو، نو لرې نه ده، چې همدا به مو د ژبې نومونه وګرځي او د پښتو انډول به نور خپله د ورکېدو لار ونيسي.

راځئ چې اوس دا په پښتو وليکو:

که چېرې په يوه بوتل يا ساده يې لوښي کې يوه پرده کيږدو او د پردې يوه لور ته د يو نرۍ ملګوبی واچو او بلې لور ته يو مورږ تينګ ملګوبی واچوو، نو د اوبو خوزښت به د نرې ملګوبې څخه د مارږه تينګ ملګوبې په لور وي. دې باندې به ګوره هغه کليوال پښتون هم پوه شي او زده کړه به يې هم اسانه وي، ځکه چې په لومړي پېژند کې خو بايد محلول، رقيق، غليض، مشبوع هم زده کړې و دا پوره ستونځمن نومونه دي.

زه په مشبوع هلته پوه شوم، چې په کوم ځای کې مې په ليکلو دا نوم راغی، چې له الماني څخه مې يې بياپه پښتو انډول ومينده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما د لیکنو او ژباړو ځانګړنوالی:

لومړی: ما چې نړدې څلوېښت د شمېر پوهنې کتابونه په پښتو لیکلي، ما هڅه کړې، چې هیڅ یو نوم هم جوړ نه کړم او دا نومونه مې د پښتو ژبه کې میندلي او شته. دا دې ځانله د شمېرپوهنې مینه وال نه، بلکه د پښتو مینه وال هم وګوري، چې د ژبې له مخې څنګه دي.

دویم: ما درې د فزیک کتابونه هم ژباړلي او هغه هم د هرڅه سره په پښتو دي او دا هرڅه په پښتو کې شته، د کېدونې یا شونې پولې پورې.

دریم: ما نړدې شپېر او که د مخه ور سره کړو نو څو کتابونه او څو مجلې په پښتو لیکلي، له ډلې یې یو د فلسفې کتاب ژباړه ده، چې ماته په زړه پورې برېښي او هرو مرو به د نورو ژباړو او لیکنو سره پوره ډېر توپیر ولري. په دې مې دوه دمخه چې لیکلي وو، هغه مې پوره وغزول، نو له دې امله دوه غزول شوي دي.

په دې کتابونو کې د ګرامر کتاب لا تراوسه ن ج ته نه دې پورته شوي، خو د ټولو لیکنې د تاند او د دعوت درنو خپرونو کې لا د مخه خورې شوي، چې ګرانو مینوالو به لوستې وي.

د پښتو په لار کې د ګرامر لیکنې، چې د الماني ژبې په مټ مې کړي، هم ماته دپام وړ برېښي، خو هغه زه یې چې دګرانو لوستونکو څخه د لوستلو هیله کوم- سره له دې، چې دا به هم تاسو د مخه هم په پورته یادو درنو خپرونو کې لوستلې وي – چې دا بیا هم ولولې.

دا د ،، په پښتو کې ناسم ننباسل شوي ویونه،، کتاب دی: دا لیکنه ـ په ډېره بخښنه – ستاسو د ټولو په مخامخ یوه لیکنه ده، او دا ویونه، چې ما په پښتو ناسم بللي، دا نړدې زموږ ټول لیکوالان لیکي، نوله دې امله

هیله: ګرانو ژبپوهان او ژبمینوالو! زه په دې لیکنو سوچ بوچ ځانله یم. دا بدبختې او دا نامنندویه دنده لوي څښتن یواځې زما په برخه کړې. د کتاب په سر کې مې لیکلي، چې: که چا راته دا وښووله، چې دا دې ناسم دی، نو له ما څخه دې د ډاکترئ شهادتنامه واخستل شي، که نه د پښتو ژبې ډاکتري دې راته راکړي، چې بیا دا دومره هڅې په دې ارځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما هیله له ټولو لوستونکو بیا په ځانګړې توګه ژبپوهانو څخه دا ده، چې زما لیکنې ولولي او ماته بیا له هغې وروسته په ګوتنیونې ډول خپل اند ووایي یا ولیکي. که دا ساده نیسي، نوزه به داسې ترې وپوهېږم، چې یا مې لیکنې بې ارزښته دي او یا تاسو دې لیکنو ته پوهنیز ځواب نه لرئ او خولهپه پټوئ، چې په دې حالت کې بیا دا پوهنیز اخلاق نه دي او هرومرو به پړه یاستئ.

ډېره بخښنه غواړم، چې ځړه ژبه مې وکاروله، خو ځان راته په حق برېښي او یا یې تاسو راته داپېځټ یامخامخ وښایاس. بیه هم په بخښنه.

د افغانستان علومو اکادمي پښتو ځانګې محتورم ریاست او لړ تر لړه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي محترم ریاست ته په ډېر درنښت.

موږ د ولس په ژبان یا مو ولسي څه ته ژبان رسول، که د هر چا له لورې وي، بابیز ګورو اونیسو، خو که زموږ ځانیز ژبان په کې وي، نو بیا دزیانرسونکي سره له مریو نیسو.

هرڅوک چې ناروا کوي او دا د ولس سره نو زموږورسره په څتکړنه نه شته. له دې امله زه غواړم، زما په تن، بدن او اند د دې کار سره لړ تر لړه په داماته په زړه پرته مسئله کې د پای ټکی کېږدم، له دې امله دا لیک:

د افغانستان د علومو اکادمي پښتو ځانګې او د افغانستان د پوهنتونونو د پښتو پوهنځیو محترمو ریاستونو او په ځانګړې توګه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي محترم ریاست ته په خورا درنښت غواړم خپله غوښتنه په لاندې ډول وړاندې کړم:

ما د تاسو او زیاتو پوهانو له خوا لیکنو کې ناسم ویونه راټول کړي او په هکله مې لیکنې د تاند او دعوت او نورو زیاتو خپرونو کې خورې شوي او همداسې مې د ،، پښتو ته ناسم راننباسل شوي وینه،، د سرلیک لاندې، چې دا ټول ناسمونونه مې هلته رایوځای کړي، خپور شوی. دا ژبه زما م هم ده او حېږم، چې ناسمونونه یې په ګوته کړم او مسئول یې سمون ته راوبولم، که داهرڅومرهستونځمن کار هم وي او یا دا چې زه د دې خپلو داسې لیکنو سره ستاسو د لیکنو له امله له تاسو سره تېرى دي، چې تاسو یې هم بابېزه باید ونه ګڼئ او زما د داسې کړنو مخامخ باید ودرېږئ، ما پوهنیز محاکمه کړئ.....

زه په تاسو دا دعوا کوم، چې یا مې دا ستاسو ناسمونونه، چې ما سم کړي ومنئ او یا زما د لیکنو په ناسم ښودلو راته کلکه سزا راکړئ. یو ځل باید وښایو، چې څوک موږ ته په ناحق وبلو او نا حق ملامتولو نه پرېږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما جزا: شهادتنامه راخخه واخلئ او یا د پښتو ډاکتري راکړئ.

پښتو یوه هکپکپکوونکې ژبه ده:

پښتو یوه هکپکپکوونکې ژبه ده او همداسې ژبلار یې هم هکپکپکوونکې ده.

د مخه یادونه:

دا لاندې ګرامراړوند وییونه مې په لیکنو کښې شته او په لنډ وخت کښې به یې یوه پوره او معیاري کتاب هم و تاسو ته د کتابتون.کوم له لارې وړاندې شي، خو دلته زه یوائې دا د پښتو ژبې ځانګړنې څېړم.

زه خو په الماني او پښتو پوهېږم، د انګریزي سره لږ بلد یم او د درې په ګرامر هم نه پوهېږم، خو په لاندې توګه به دا هکپکوالی روښانه کړم، په خواشینی باید ووایم، چې تر اوسه پورې په دې هکله د موږ ژبپوهانو لیکنې نه دي کړي او یا یې دا ځنې څه داسې سر سرې رااحستي، چې ما په خپلو لیکنو کښې پوره روښانه کړي، خو دلته بېرته د خپلې لیکنې و موخې ته په لاندې توګه راځم:

۱ – د پښتو یو یا یوګړ دوه خانیزنومخآینیوي لري. زه، ما، ته، تا،هغه، هغه. د موږ پښتو پوهان دې ما، تا، هغه ته د زه، ته ، هغه، اووښتي وایې، خو داسې نه ده او دوی دوه خپلواک په کړنو او پرېکړونو کښې په لاندې توګه کارول کیږي.

۱ ۱ – د هغو کړنو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، یوائې زه، ته، هغه کارول کیږي: زه (ځم، لاړم، به لاړ م،...) او همداسې ته او هغه....

۱ ۲ – د هغو کړنو لپاره، چې پرېکړونی ولري، داسې کارول کیږي: زه خورم، زه به وخورم، ما خولې، ما خوړلې ده، ما به خوړلې وي او همداسې ته او هغه....

۲ – دموږ پښتانه ژبپوهان خورم، خورې..... کښې دا –م، -ې، -ي.... متصل نومځاینیوي بولي، ځو داسې نه ده. دا د کړنییونو د بنه بدلون یا ګردان له امله راځي، چې د سفېکسونو یا پسې تړلې –م، -ې، او –ي سره یې پوهېدنه غزیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دلته دې د پسېترلو و پېژند ته پام وي، چې د يوه پسې چې وترل شي، بنسټ وی همهغه دی، خو پوهېدنه يې غزيږي)

۳ – که د پوښتننومځاينيوي او نورو څخه دلته ونه غږېږو، نو موږ په پښتو کښې دوه ډوله نومځاينيوي لرو:

۳ ۱ – ځانيزنومځاينيوي.

۳ ۲ – کليتيکي – يا تکيه اړ نومځاينيوي، چې دا هم دوه ډوله دي:

۳ ۲ الف- پروکليتيکي يا پسې تکيه اړ نومځاينيوي لکه مې،دې، يې، مو.

يادونه: د موږ پښتوپوهان دا ځواکمن او کمزوري نومځاينيوي بولي، خو دلته د زور او کمزورې خبرې نه شته.

۳ ۲ ب- اينکليتيکي يا د مخه تکيه اړ نومځاينيوي لکه: را، در، ور،

گومان مې دی، چې دا داسې پوره دموږ پښتو پوهانو لخوا نه دي څېړل شوي او يا يې ورته هېڅ فکر نه دی شوی او يا دا په پښتو کې تراوسه پورې نه دي څېړل او روښانه شوي، چې دا اند مې را ته سم برېښي. په ژبلارو کښې گوته ورته نيولې، خو هغه داسې ډېره کمزورې ده.

د ۳ ۲ ب نومځاينيو لوريز بولي، چې د دواړو پوهېدنه او روښانه ونه يې هم نه ده روښانه کړې.

۴ - دا منځ يادونه هم راته اړيينه وبرېښېده: پښتو اېرگاتيو ژبه ده او دوه حالتونه لري:

۴ ۱ – رېکتوس، ولاړ - يا کړونی حالت: زه وهم، ما وواهه او

۴ ۲ – اوبليکوس پروت يا نه کړونی حالت، چې دا هم په دوه ډوله دی

۴ ۲ الف- پرېکړونی حالت: ما وهي، زه ووهلم او

۴ ۲ ب - نه کړوني حالت، چې دا ببرته دوه حالتونه لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ۲ب ۱ – د خاوندوالي حالت لکه: د هغه کتاب سور رنګ لري او

۴ ۲ ب ۲ – د پسېځاينيو او يا داتيو حالت لکه:

له (ما، تا، هغه، موږ، هغوي...)(ښخه، سره، کره، پسې، ...) راغی

تر (ما،تا، هغه موږ، هغوي...)(پورې راغی

په (ما، تا، هغه موږ، هغوي...) کښې دا فکر شته (لږ مې پښتونولی ته وکتل او دلته مې راغی ونه ليکه)

پر(ما، تا، هغه، موږ، هغوي...) باندې ودرېد.

دلته هم يوه اړيينه يادونه: ....بايد وليکلشي....

دموږ پښتو ژبپوهان ليکي:....

اوس بېرته ځو او د حالتونو له مخې:

و ۳ ۲ الف ته: دا مې، دې، يې، مو په دواړو حالتونو کښې کارول کيږي. که له پرېکړوني کړنوييونو له مخه وي، خو د کړوني او پرېکړني حالت لپاره کارول کيږي او پرته له دې د خاوندوالي حالت لپاره کارول کيږي، لکه موږ وهو، موږ وهې، چې د کليتيکي نومځاينيو سره دا سې دی: وهي مو، وهو يې يا داسې لږ نور هم روښانه: سپين مو وهي. سپين مو وواهه. او سپين مو ورور دی.

د موږ ژبپوهان د دې د کاروني سره ستونځې لري. د مخه مې کوته ورته ونيوله، چې دا په پښتو ژبلار کښې روښانه – يا نه دي څېړل شوي.

کاروي يې خو بې له هغه ژبلار پوهېدني ښخه.

دلته به د پښتوپوهانو يو څو بېلګې راوړم، که څه هم دا کار راته په زړه پورې نه برېښي او ډېېيره هيله لرم، چې راښخه زړه بدي نه شي. دا به مې هېڅ کله هم موخه نه وي، چې له دې لار ځان وښايم او ځانښوونه مې بدې راځي.

يوه بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي: – په يوه ليکنه کښې پر پسې تکيه اړ نومځاينيو باندې ډېر څه ليکل شوې دي، خو زه به يې دا يوه برخه يا يوه بېلګه راواړم يا که غواړئ حالت راواخلم چې، ليکي:

،،پلار مې يې وليد: دا هم د تېر غوندې دوه ماناوې لري، زما پلار يې وليد يا د هغه پلار مې وليد؛ خو جوړښت يې نه بدلېږي.،،

زه به و ليکم:- دا پورته يواځې يوه غونډله ده، دويمه غونډله نه شي کېدی او بس. به هېڅ پوهنه کښې يوهغونډله دوه پوهنيزه نه شي کېدی. دا به هم و څېړو، چې څنګه يوه پوهنيزه ده:

په ،، پلار مې،، پسې کړنوی نه دي، نو دا خاوندوالی دی، داپه دې پوهېدنه چې، د ما پلار. اوس ليکو: د ما پلار يې وليد. دلته په پسې تکيه اړ نومځاينيوي پسې کړنويي دی، چې غونډله ده: د ما پلار هغه وليد يا ښه يې: هغه د ما پلار وليد.

... هغه وليد. هغه څه شی وليد؟ د ما پلار او همداسې: پلار مې چا وليد؟

پلار مې هغه وليد يا پلار مې يې وليد.

چا مې پلار وليد؟ هغه مې پلار وليد.

پلار مې يې وليد.

دا چې هرڅومره واړوو او راواړوو، همدا يوه پوهېدنه لري او بس.

و ۳ ۲ ب ته ـ مختکيه اړ نومځاينيوي را، در، ور

دا هم په دواړو حالتونو کښې کارول کيږي.

الف- د کړوني په څېر د ور سره سرېښ لوريزکېدونکي کړنوييونو سره سره.

لکه تلل:راځم، درځم، ورځم او نور

بې- د نه کړوني حالت يا د پسېځاينيو حالت کې، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې، پورې، کښې، باندې او که نور و چا ته په یاد راځي یا راغلل ور زیات یې کړۍ).

بل هکپککوونکي لاس ته راوړنه دا ده، چې حالت اړوند لرو:

را = له، پر، په، تر...

ګورو، چې دلته دا را د هر ځانیز نومځاینیوو کړونی حالت د مونومونو له، تر، پر، په، له لارې د نه کړوني په پوهېدنه پوهوي، با دا کړونې نومځاینیوي په نه کړونو نومځاینیوو بدلوي. ځکه چې دا پورته مونومونه پوهېدنوړونکي دي.

دا به په ګوته کړم، چې د نابلدتیا له امله، چې موږ تر اوسه پورې په ژبلار کښې ورسره نه یو مخامخ شوي او دا پورته مورفېمونه مځځاینیوي نه دې، لکه چې اندل مو.

اړیینه بادونه دا د ما په کتابونو او په تېره په دې اخرني راټول شوي او څه ورزیات په کتاب کښې ښه روښانه شوي.

یو څو اړیین پېژندونه: پسي تړلي پسېځاینیوي مورفېمونه (یا د ژب کوچني یووالي).

Suffix پسي تړلي: دا د ژبنیو یوونونو هغه ټولګی دی، چې د وییونو - چې بنستوییونه بلل کیږي – پسې تړلي دي او د بنستوییونو پوهېدنه غزوي. لکه -والی (لویوالی)، توپ (کوچنیتوب)، - کی (خورکی، مورکې) او نور. پسې تړلی کېدی شي له یوه تورې هم جوړ وي لکه: سړی (سړي).

یادونه: په پښتو ژبه کې پرېفېکسونه نه شته.

مورفیم: د ژبې د ګرامر کوچني ژبیوونونه دي، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو معنا- یا پوهېدنوړونکي دي، چې د موږ لپاره غوره يې، د، له، په، پر، تر دي، چې له نومځاینیوي ،، ما،، څخه د مخه راشي، د هغه پوهېدنه له کړوني حالت څخه و نه کړوني ته وړي، لکه : دما، له ما، تر ما او نور.

زه چې ګورم، دا د پښتوپوهانو لپاره یو ستر د خبرو او ورباندې د پوهېدنو او ورپوهونو موضوع برېښي، چې خپله ځانونه ورباندې باوري کړي او نورو ته یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وړاندې کړي (بخښنه دې وي، چې لیکنه د نادرنښت له امله، چې خدای (ج) دې نه کړي، نه ده).

د ډاکتر ماخان میرزي شینواري کتابونه یا ژباړې او لیکنې

د ډاکتر ماخان شینواري پوهنیز کارونه، ځانګړي دي، دا په دې مانا چې د نورو پښتو لیکنو سره د پښتو ژبې له مخې پوره توپیر لري او سوچې بوچې نوې دي. په لاندې ډول:

۱ – ډاکتر شینواري نړدې څلوېښت کتابونه د شمېرپوهنې ریښه کې په پښتو کړې، دا په دې مانا، چې د عربي ویونو په ځای یا یې نوره هم ښه د مسلکي نومونو انډول پښتو ویونه لیکلي.(دا انډول نومونه په پښتو کې شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په درې کتابونو کې یې فزیک هم په پښتو لیکلی، دا په دې مانا، چې پوهنیز او مسلکي ویونه په پښتو دي، چې دا هم د پښتو ژبې له پاره لومړی ځل دی.

۳ – دوه کتابونه د ژبې په هکله، چې هلته هم د نورو لیکوالانو د لیکنو د سمون سره سر او کار لری ، چې نوموړی په کې تراوسه ځانله دی، لکه په دې نورو لیکنو کې هم. ملامتي به د نومړي وي، خو وایي، چې کړنې یې د ژبلار سره سمې او سم اندیزې دي.

که ژبسمون، چې بیا هم ډېر غزېدلی او چاپ ته چمتو دی، هغه ویونه د څېل شوي، چې ناسم ژبې ته را ننباسل شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-دوه کتابونه ۴ ۱ – پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره به په لنډ وخت کې خوره
او

۴ ۲ – د ژبې په چوپړ کې به هم لنډو ورځو کې ستاسو لوستلو ته وړاندې
شي.

زما زياتې ليکنې له پخوا په ټول افغان او اوس همداسې هغه زيات يې د تاند په
خپرونه او د دعوت خپرونه کې خواره شوي او نور هم دا کار پسې روان دي.

او کتابونه په کتابتون.کوم کې خوريږي، چې هلته يې بيا د کتاب په بڼه لوستلی
شی.

۴ ۳ – دا اوس پنځه او يا ښېږ کتابونه نور د ژبې اړوند ، يو د سياست، او يو د
غوره خبرو کتابونه خپرونې ته چمو دي. (د اوکتوبر اوم ۲۰۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخام مېږي شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوې:

:(Vienna (Austria 1988

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact topological algebra : contributions to general algebra 6 ; Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

دويم: Interpolation und Aproximation durch Polynime in Universalen Algebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شميرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي

:(Bonn (Germany 2000

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به یې ځنو ځایونو غزېدلې او ځنې ځایونه ترې لرې شوي دي)
:(Bonn (Germany 2003

څلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنخیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differential equation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
Mathematical Formulas
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(Bonn (Germany 1997

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلي.

ژباړې او نورې لیکنې:

: *(Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de*

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

دولسم - شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:com ته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم - د احتمالوالي شميرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

شپاړسم – احصايه يا ستاتيستيک دښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – اناليزی ۱ (ketabton:com ته پورته شوی)

اتلسم – اناليزې ۲(ketabton:com ته پورته شوی)

نولسم – کرښيز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

شلم - د شميرپوهنې بنسټونه (ketabton:com ته پورته شوی)

يوېشتم - د فرمولونو ټولګه(ketabton:com ته پورته شوی)

دوه ويشتم – فنکشنل اناليز(ketabton:com ته پورته شوی)

درويشتم – وکتور شميرنه (ketabton:com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرويشتم – له grundstudium.info/linearealgebra/www.
څخه:کرښيز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

پنځويشتم – Georg Gutenbrunner ګڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما لیکنې
:(Bonn (Germany

شپږویشتم - د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلې (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمککچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

دېرشم - ډېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:com ته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:com ته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتګارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګې پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوڅلوېښتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه څلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېشتم – ژبسمون (که غواړۍ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دې پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږ.ي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مرې او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورپېنځوسم- د نړۍ هوښيارتياوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خليل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټوليز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ويناوې. دويمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه يا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانيو ليکنو څخه راټول او يو څه ورزياتونې د سمونونو سره.

يادونه: د درې کتابونو خورې ورې ليکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې يم. که سړه سينه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

د لوي څښتن څخه ډېر خوښ يم، خپله سترهغوښتنه وښايم، چې پښتو هم يوه پوهنيزه ژبه ده او دا په شمېرپوهنه کښې، د نړدې څلوېښتو کتابونو او په ژبه کښې د نږدې لسو کتابونو په شاو خوا کښې او همداسې فزيک، فلسفه او ټوليز سم اند کښې او دا داسې ښه روښانه او غزېدلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي
د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګۍ غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګۍ لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپټمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمنې کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیداېښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷ ۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میرې په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمې همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر ماخان میرزي شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

١ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

٢ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library